

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GREVINDE MAGDALENE CHARLOTTE HEDEVIG SCHIMMELMANN,
FØDT SCHUBART,
f. 10. Aug. 1757 † 2. Decbr. 1816.

Efter Maleri af E. Pauelsen, 1789.

EFTERLADTE PAPIRER

FRA

DEN REVENTLOWSKE FAMILIEKREDS

I TIDSRUMMET 1770—1827

MEDDELELSER AF ARKIVERNE PAA PEDERSTRUP

OG BRAHE-TROLLEBORG

UDGIVNE PAA FORANLEDNING AF

HOFJÆGERMESTER, LEHNSGREVE C. E. REVENTLOW

VED

LOUIS BOBÉ

FEMTE BIND

KJØBENHAVN

LEHMANN & STAGES FORLAG

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE

MCMII

GREVINDE CHARLOTTE SCHIMMELMANN'S

BREVE

TIL GREVINDE LOUISE STOLBERG

1808—15

OG TIL GREVINDE FREDERIKKE SOPHIE REVENTLOW

I UDVALG

KJØBENHAVN
LEHMANN & STAGES FORLAG
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
MCMII

FORTALE.

Idet jeg hermed udsender femte Bind af de „Efterladte Papirer fra den reventlowske Familiekreds“, føler jeg nu, da otte Aar ere forløbne siden dette Værks Udgivelse paabegyndtes, Trang til at fremføre nogle Bemærkninger om dets Plan og videre Skæbne.

Ved mangeaarig Beskæftigelse med den Tid og de Personer, der omhandles i det foreliggende store Brevmateriale, haaber Udgiveren at have lært, med skjønnsom Haand at udvælge den Del af Stoffet, der har Krav paa mere almen Interesse, at forbigaa det uvæsentlige og undgaa alle trættende og overflødige Gjentagelser i Meddelelserne. Det har, baade af Hensyn til den begrænsede Plads og til Læsernes Taalmodighed været nødvendigt at bortskjære talløse Meddelelser om ganske betydningsløse Enkeltheder i Brevskriverens huslige Liv, økonomiske Vilkaar og Helbredstilstand, og at udelade alle konventionelle Venskabsforsikringer, Komplimenter og Hilsener. Hvad angaar Korrespondenternes religiøse, sociale og politiske Betragtninger har jeg kun medtaget det, der turde siges at være særlig karakteristisk for vedkommende. Naar Talen er om politiske Begivenheder i Ind- og Udlandet, Nyheder fra Byen og Hoffet, maa det erindres, at hin Tids Breve til Dels erstattede vore Dages Aviser, hvorfor der ogsaa paa dette Punkt kun kan gives et begrænset Udvalg. Meddelelser af

VI

nøgterne Fakta — enten uden Kommentar eller kun ledsaget af ligegyldige Bemærkninger — som kunne læses i enhver nogenlunde udførlig Verdens- eller Fædrelandshistorie, Statskalender eller almindelige trykte personalhistoriske Hjælpemidler, bør sikkert udelades.

At forfølge gennem de mindste skiftende Faser den enkeltes Opfattelse af Verdensbegivenhederne, f. Ex. Napoleons Personlighed og alle hans Kampe vilde ogsaa føre for vidt; her maa enkelte rammende Ytringer og Domme være tilstrækkelige.

Kun ved saaledes paa forskellige Maader at begrænse Opgaven har det været muligt at sammentrænge det store Stof til et nogenlunde rimeligt Omfang. Hvor ønskeligt det end kunde være, i hvert enkelt Tilfælde at gjøre Rede for Indholdet af de forbigaaede Breve eller Brevlinjer turde jeg dog ikke indlade mig paa et saa vidtrækkende Skridt. Det meddelte knappe Udvalg af Grevinde Stolbergs Breve (III. Bind) er taget af ikke mindre end 7—8000 Breve fra denne Dames Haand. Et nok saa sammentrængt Resumé af det udeladte vilde langt overstige Omfanget af det meddelte og dog ikke tilfredsstillende nogen Læser.

Det blev i Indledningen til 1. Bind fremhævet, at ogsaa Diskretions hensyn maatte gjøres gjældende. Paa given Foranledning bemærker jeg, at disse kun er anvendt i et Par Tilfælde, hvor Talen var om nogle Ungdomsforvildelser, som henholdsvis Faderen og Moderen til tvende ved de paagældende Binds Fremkomst endnu levende Personer havde gjort sig skyldig i. Jeg er forvissat om, at enhver anstændig tænkende vil give mig Medhold i, at der ved Offentliggjørelse af private Breve saavidt muligt bør tages slige berettigede Hensyn. Bevidst har jeg intet Steds udeladt noget fordi det muligvis kunde blive ilde hørt eller ikke passede ind i Rammen, ligesaa lidt er der nogensinde ved Benyttelsen af Brevene stillet mig Betingelser i denne Retning.

VII

Med Hensyn til Texten har jeg stedse fulgt den bogstavret, kun i Tilfælde, hvor der forelaa absolute Distraktions- eller Skrivefejl har jeg, for ikke unyttigt at skæmme et ellers smukt Totalindtryk, nu og da indført det rigtige, hvor jeg var fuldkommen vis i min Sag. Jeg har selv afskrevet alle Brevene, hvad der ikke mindst var nødvendigt ved Greve og Grevinde Schimmelmans Breve, hvis Tydning udkræver et langt og omhyggeligt Studium, dels paa Grund af den utydelige Haand, dels af de talrige Forkortelser. Ved Trykningen har jeg stadig jævnført Originalerne, ofte flere Gange, for at give saa paalidelig en Text som mulig. Charlotte Schimmelman bevarede i sine franske Breve uforandret lige til sin Død (1816) den Retskrivning, der i hendes tidlige Ungdom havde været Mode (Former som *avés* for *avez*, *avoit* for *avait*, *çu* for *su*) samt en yderst begrænset og inkonsekvent Brug af Accenterne. Jeg har bevaret disse Ejendommeligheder for ikke at berøve Brevene deres Særpræg, men har dog hist og her tilføjet Accenter, hvor der kunde opstaa Misforstaaelser.

Hvad angaar Anmærkningerne til Texten er deres Omfang for hvert nyt Bind bleven udvidet, ligesom en Række Stamtavler til Orientering om de i Værket hyppigst forekommende Slægter ere tilføjede. Jeg har især lagt Vægt paa de personalhistoriske og sproglige Oplysninger, der i et Arbejde af denne Art bør være fremherskende. Ved denne Lejlighed har jeg raadspurgt den omfattende tyske biografiske Litteratur, der i denne Sammenhæng ikke tidligere har været udtømmende benyttet. Ved udstrakt Korrespondance har jeg kunnet skaffe Efterretninger til Veje om mange Personer af fremmed Herkomst, hvis Virksomhed delvis har været knyttet til Danmark, men hvis forudgaaende eller senere Livsskæbne har været ukjendt eller kun mangelfuldt oplyst. Til Anmærkningerne har jeg endvidere benyttet meget utrykt Materiale fra forskjellige hjemlige og fremmede Arkiver. Maaske vil en og anden finde, at jeg her nu og da har bredt mig unødvendigt meget, men

VIII

det maa erindres, at hin Tids Historie hidtil kun har været saa lidet dyrket her hjemme, saa at ethvert, nok saa beskedent Bidrag senere kan faa Betydning. Naar Værket med tilhørende udførlige Register foreligger afsluttet, vil det forhaabenlig ogsaa i denne Henseende kunne yde enhver, der beskæftiger sig med hin Tidsalder, en og anden nyttig Oplysning.

Brevstoffet til nærværende Værk, der, samlet fra de forskellige grevelig reventlowske Familie- og Godsarkiver (Brahe-Trolleborg, Pederstrup, Christianssæde og Sandbjerg) og nu ordnet og opstillet i Brahe-Trollebørgs Arkiv, hvor det er sikret mod Brandfare og Adsplittelse, er voxet Aar for Aar ved nye Erhvervelser fra fjærn og nær (senest ved afd. Hofdame Komtesse H. Reventlow og hendes Faders, den danske Gesandt i London Geheimekonferensraad Greve F. Reventlows Papirer, der hidtil havde været utilgængelige), saa at den oprindelige i Indledningen til 1. Bind fremsatte Plan for Udgivelsen ikke har kunnet overholdes. Det uventede Fund af Grevinde Charlotte Schimmelmans Breve til Louise Stolberg i Tidsrummet 1808—15 i Holsteinbørgs Arkiv (hvortil de vistnok 1828 efter Grevinde Sybille Reventlows Død ere blevne afgivne, have nødvendiggjort Udgivelsen af nærværende 5. Bind, der ventelig endnu vil blive efterfulgt af tre andre, indeholdende henholdsvis Breve fra forskellige til Statsminister C. D. F. Reventlow og Hustru — Breve fra Grevinde F. S. C. Reventlow f. v. Beulwitz — og Grevinde Sybille Reventlows Breve i Udvalg.

Da Afslutningen af Værket saaledes mod Forventning er bleven udsat, hvad der forhaabentlig ikke vil vække Fortrydelighed hos dets lille Læserkreds, naar tages i Betragtning, at hvert enkelt Bind danner et Hele for sig, tør Udgiveren ikke længere tøve med at udtale en Tak til alle dem, der paa forskellig Maade har støttet og opmuntret ham ved Udgivelsen af de reventlowske Familiepapirer.

Der er langt over Forventning bleven dette Arbejde en

saa venlig, anerkjendende og forstaaende Modtagelse til Del, ikke alene i danske, norske og svenske, men ogsaa i de anseteste tyske Tidsskrifter og Dagblade (Preussische Jahrbücher, Die Grenzboten, Euphorion, Litt. Centralblatt o. s. v.), hvilket i høj Grad har opmuntret Udgiveren til fortsat Virksomhed.

Min Tak retter sig til de mange, som under min Beskæftigelse med nærværende Værk siden 1886 have givet mig Adgang til deres Slægtsarkiver og Familiepapirer, der have afgivet Stof til Kommenteringen af Texterne og paa anden Maade udvidet min Kjendskab til denne Tidsperiode.

Hs. Durchlauchtighed Hertug Wilhelm af Urach, Slottet Lichtenstein ved Reutlingen (General og Guvernør i Kjøbenhavn, Hertug Frederik Vilhelm Philip af Württembergs Papirer), Hs. Durchlauchtighed Prins Emil Schoenaich-Carolath, Haseldorf (det schildenske Familiearkiv); endvidere Hr. Gehejmerraad Albers, Lüneborg (Komponisten J. A. P. Schulz' Papirer), Lehns greve Ahlefeldt-Laurvig, Tranekjær Slot (Akte i den schmettauske Sag), Fru Baronesse Böselager, født Grevinde Stolberg, Böselagerhof ved Bonn (Brevvexling mellem F. L. Stolberg og Perthes), Greve Brockdorff-Ahlefeldt, Ascheberg (Overhofmesterinde v. Plessens Papirer), Frk. Brun, Krogerup (Frederikke Bruns Korrespondance med Familien Reventlow og Digterindens øvrige Papirer), afd. Antistes Dr. theol. Finsler, Zürich (den lavaterske Brevsamling), Fru v. Hildebrandt, Dänisch-Nienhof (de baudissinske Familiepapirer), afd. Prof. Johannes Janssen, Frankfurt a. M. (stolbergske Papirer), Gehejmerraad Greve K. v. Königsmark, Plau (Statsminister Struensee v. Carlsbachs Manuskripter), Administrationen for Baroniet Løvenborg (det løvenskjoldske Arkiv), Kammerherre Greve Rantzau-Breitenburg, Breitenburg (D. G. C. Rantzaus Papirer), Baronesse v. Salmuth, Ballenstädt (dannelskjold-løvendalske Familiepapirer), Fru Grevinde Scheel-Plessen (Skilsmisseakterne mellem Statskansler Fyrst Hardenberg og Grevinde F. J. Reventlow), Hofjæger-

mester, Greve Werner Schimmelman, Dronninglund (schimmelmanske Familiepapirer), Friherre, Major F. Schimmelman, Königsberg, Lehns greve Schulin, Frederiksdal (den warnstedt-reventlowske Korrespondance), Premierlieutenant G. v. Struensee, Breslau (struenseeske Familiepapirer), Kaptejn K. v. Warnstedt, Schwerin (warnstedtske Papirer).

Allerede 1889 fremsatte jeg i Eberstein, Handbuch des deutschen Adels, Berlin 1890, II, 257, min Tanke om Udgivelsen af Breve fra og til J. H. E. og A. P. Bernstorff, H. E. Schimmelman og C. D. F. Reventlow.

Ved Udgivelsen af fjerde og femte Bind har Hds. Durchlaughtighed Fru Prinsesse Salm-Horstmar, født Komtesse Schimmelman, ydet mig den virksomste Bistand ved Tilvebringelsen af det biografiske Materiale vedrørende Greverne H. C. og H. E. Schimmelman, Fader og Søn, dels ved at lade anstille Undersøgelser i Statsarkiverne i Berlin og Dresden, i By- og Kirkearkiverne i Rostock og Demmin og forskellige Familiearkiver, bl. a. Ahrensburg, dels ved at skaffe Afskrifter til Brug for mit Arbejde og Fotografier af de Familieportræter, der ledsage denne Bog.

Hr. Lehns greve Holstein-Holsteinborg har velvilligst tilladt mig at gennemforske Familiearkivet paa Holsteinborg og afbenytte den der opbevarede Samling af Breve fra Charlotte Schimmelman.

Først og sidst og i videste Udstrækning skylder jeg Tak til Hr. Arkivsekretær J. Bloch, der ikke alene har læst Korrektur paa alle hidtil fremkomne Bind og beriget dem med mange værdifulde Bemærkninger, men som ogsaa har stillet sine Samlinger vedrørende Ernst Schimmelmans Biografi til min Raadighed.

L. B.

SKATMESTER
GREVE HEINRICH CARL SCHIMMELMANN,
f. 13. Juli 1724 † 15. Febr. 1782.

INDLEDNING.

Familien Schimmelmans Spor kan efter de nyeste Forskninger føres tilbage til den gamle Handels- og Universitetsby Rostock, hvor den allerede i det første Aarti af Trediveaarskrigen nævnes blandt Stadens mest ansete Borgerslægter.

I Juli 1623 indskrev den i Rostock hjemmefødte Kjøbmand Hans Schimmelmann sit Navn i Byens Borgerbog. 1632 erhvervede Nicolaus Schimmelmann fra Bützow, efter at have tjent sin Svigerfader Simon Gerckens paa tiende Aar „tro og ærlig“, Borgerret i Rostock og oprettede en Silkehandel. Han døde først 1680, 21. Januar, som Forstander for Mariekirken og efterlod sig i Ægteskabet med Elisabeth Gerckens (død 20. September 1679) Sønnen Johan, der udvidede Faderens Forretning og blev Medlem af Kirkeraadet og Senatet. Han var gift med Margrethe Hoppe, der fødte ham Sønnen Didrik Jakob Schimmelmann, som efter Faderens Død 1702 grundlagde en Forretning i Demmin, hvor han snart blev en af Byens mest fremtrædende Borgere og valgtes til Medlem af dets Senat. 1708 indgik han Ægteskab med Esther Elisabeth Ludendorff, hvis Fader var Senator i Demmin. Hun blev Moder til en talrig Børneflok, af hvilken Sønnen **Heinrich Carl Schimmelmann** (født 1724), den senere preussiske Gehejmerraad og danske Lehns greve samt Skatmester, skulde give Slægten Verdensry som en af Aarhundredets største

XII

Finansmænd, hvis æventyrlige Livshistorie, forvrænget af Samtidens og Efterverdenens Sagndannelse paa en for hans Minde lidet smigrende Maade, først nu er bragt nogenlunde til Klarhed.

Fra det velhavende Hjem kom han i Lære hos Kjøbmand Weyland i Stettin, men den lille By blev snart for trang for hans tidligt vaagnende Vandrelyst og Handelssnille; næppe tyve Aar gammel sluttede han sig ved den anden schlesiske Krigs Udbrud i Sommeren 1744 til Frederik den stores Hær paa dennes Marsch ind i Bøhmen. I Lejren i Prag fik han Foretræde hos Fyrsten af Dessau, der indledede Forhandlinger med ham om Overtagelse af Leverancer til Hæren. Ved forskellige mindre, af Heldet begunstigede Handelsforetagender lykkedes det ham i Løbet af kort Tid at tjene en Kapital paa henvend 5000 Rdlr. Han fandt siden en Velynder i Feltmarskal Schwerin, der raadede ham til at deponere de opsparede Penge, men han foretrak at bære dem hos sig, vexlede i Guld, i et Læderbælte om Livet. Paa en Forretningsrejse faldt han i Hænderne paa fjendtlige Ulaner, der udplyndrede ham til sidste Hvid og kastede ham i Landevejsgrøften, hvor en ung Haandværkssvend, den senere rige, holstenske Godsejer Johan Mathias Schalburg fandt ham og hjalp ham med Føde, Penge og Klæder, en Barmhjærtighedsgjerning, som Schimmelmann i sit senere Liv fik Lejlighed til at gjengjælde paa en højsindet Maade.

Efter Fredsslutningen i December 1745 lykkedes det ham ved Schwerins Hjælp at faa største Delen af de røvede Penge tilbage, med hvilke han grundlagde en Materialhandel i Dresden. Her fandt han en Velynder i den sachsiske Gehejmeraad og Generalintendant for Kommercevæsenet Heinrich Ernst v. Gersdorf, i hvis Hus han lærte en af denne adopteret ung Pige at kjende, der snart blev hans Hustru. Hendes Navn var Caroline Tugendreich Friedeborn; hun var sytten Aar gammel, havde nydt en omhyggelig Opdragelse og var baade efter Billeder og Samtidens enstemmige Vidnesbyrd at dømme meget

GREVINDE CAROLINE TUGENDREICH SCHIMMELMANN,
f. 29. Sept. 1730 † 30. Novbr. 1795.

XIII

smuk, af majestætisk, fornemt Ydre og indtagende Væsen. Hendes Herkomst er ikke oplyst, men ifølge en velunderrettet Hjemmelsmands Udsagn skal hun have været en nær Slægtning af Gersdorfs Selskabsdame, der var Enke efter en Oberst. Brylluppet fejredes 4. Marts 1747. Inden Aaret var omme fødte hun den 4. December en Søn, der efter Gersdorf opkaldtes **Heinrich Ernst**, hvis Liv og Gjerning skal beskæftige os i det følgende. Det svage syvmaaneders Barn, om hvis Levedygtighed man ved Fødslen tvivlede højligt, arvede ikke Faderens store, eksklusive Finanstalent, ikke hans sikre Blik, ej heller hans kolde, haarde Haand og aldrig svigtende Held, men efter Moderen fik han i Vuggegave det bløde, myge Sind, de store Følelser og den digteriske Fantasi. Derfor var og blev han stedse hendes Hjørtebarn, og hun Gjenstand for Drengens og for den modne Mands dybe Kjærlighed og ærbødige Beundring, der ofte kommer til Orde i hans Udtalelser om hende.

I de første Aar efter Sønnens Fødsel var Lykken ikke Schimmelmänn gunstig, hans Forretning gik snarere tilbage end fremad indtil han i Juli 1755 sammen med Grev Joseph Bolza overtog Forpagtningen af Generalaccisen i de kursachsiske Lande med Undtagelse af Leipzig, Langensalza, Forsta og Grevskabet Mansfeld og udnævntes til Acciseraad. Bolza der levede ved Hoffet og Badestederne, gav Pengene, Schimmelmänn Talentet og Arbejdet. Ved en kurfyrstelig Forordning henvistes samtlige Regnskabs- og Oppebørselsbetjente med Bibehold af deres Gager og Prærogativer til Bolza. Da Frederik den Store i August 1756 rykkede ind i Sachsen, lod han strax alle offentlige Kasser beslaglægge, men Schimmelmänn havde været klog og forudseende nok til at sikre sig Pengene, og Preusserne fandt alle Accisekasser tomme. Saasart Kongen havde opslaaet sit Kvarter i det brühlske Palæ, lod han Schimmelmänn kalde til sig. Samtalen gav Frederik II. et saa gunstigt Indtryk af hans Dygtighed og Indsigt, at han besluttede at drage Nytte

XIV

af ham. Den 19. September overdrog Frederik II. ham Furageleveringen til den preussiske Hær, der henhørte under det af Zinnow, Deutsch og Albrecht ledede Feltkommissariat. De sachsiske Landstænder indgav kort efter Klage til Kongen over den Haardhed og Hensynsløshed, med hvilken han inddrev Kornleverancen af Undersaatterne, og anmodede ham om at Opkjøbet af Furagen i Sachsen maatte indstilles, og Undersaatterne ikke bebyrdes med Udførslen af det af Schimmelmänn opkjøbte Korn. Som Svar herpaa meddelte Feltkommissariatet, at man havde forelagt Schimmelmänn Klageskriftet og paatalt de forefaldne Misligheder. Selv fritager Frederik II. ham i sine Breve ganske for denne Anklage, idet han hævder, at han i Aaret 1757 ikke fik indkrævet mere end to Millioner af Sachsen, ja endog til Hærens Underhold maatte give 4 Millioner til af sine egne Penge, medens Kurfyrsten plejede at oppebære 7—8 Millioner aarlig af Landet. Ogsaa engelske Subsidier fik Kongen gjennem Schimmelmänn samt betydelige Leverancer af Korn fra Hamborg.

Den 22. November fik Schimmelmänn Prædikat som preussisk Gehejmeraad, og kort før Jul afrejste han til Aurich for at opkjøbe Korn i Østfrisland til den preussiske Hær. Samtidig begyndte et for Schimmelmänn særdeles lukrativt Foretagende, der lagde Grunden til hans store Rigdomme. Efter at have erobret Sachsen beslaglagde Kong Frederik samtlige Porcellænsoplæg i Dresden, Leipzig og Meissen og solgte dem i December 1756 til Schimmelmänn, der atter (ved Kjøbekontrakt af 11. December) for en Sum af 160,000 Rdl. overlod dem til den hidtilværende Leder af Meissnerfabrikken, Kammeraad Georg Michael Helbig, der under Schimmelmänn's Navn mod en aarlig Afgift af 2000 Rdlr. til det preussiske Krigsdirektorium fortsatte Fabrikkens Drift indtil Udgangen af 1760. Schimmelmänn betingede sig Retten til at udtage for ialt 60,000 Rdlr. Meissner Porcellæn til en billig Pris i Stedet for rede Penge, hvilket han med Kongens udtrykkelige Tilladelse lod bortsælge

ved offentlig Auktion i et Hus ved Børsen i Hamborg. Endnu i Maj 1760 meddeler Marquis d'Argens sin kongelige Ven Frederik II., at han havde kjøbt en Del Porcellæn af Schimmelmänn i Hamborg og haabede at kunne beværte Kongen paa samme. Heraf fremgaar tilstrækkelig, at Fortællingen om, at Schimmelmänn paa uretmæssig Maade havde tilvendt sig Porcellænet, ganske er greben ud af Luften.

En Del af Aaret 1757 medgik vistnok for Schimmelmänn til Omsætningen af det erhvervede Porcellæn, medens han tillige afviklede sine Affærer med Grev Bolza, hvem han helt overlod Forpagtningen af Generalaccisen, sikkert til Held for sig selv, da Nederlaget ved Kolin og Tilbagetoget fra Bøhmen sandsynligvis vilde have voldt hans finansielle Ruin. I Slutningen af 1757 eller i Begyndelsen af det følgende Aar opholdt han sig i Hamborg, men vendte atter tilbage til Sachsen; i Sommeren 1758 begav han sig fra Leipzig til Schwerin, hvor han tilbragte Efteraaret.

Beslutningen at tage fast Ophold i Nærheden af Hamborg, hvis Pengemarked han alt nu begyndte at beherske, var imidlertid modnet hos ham. Han anlagde sin store Formue her, kjøbte i Altona den gamle hertugelig-gottorpske Residens, Palæet i Mühlenstrasse, og lod det indrette pragtfuldt efter sin Smag til Privatbolig og Handelskontor. I Nærheden af Hamborg kjøbte han Godset Ahrensburg med dets fyrstelige Slot, som han tiltraadte 1. Maj 1759, da han holdt sit Indtog paa denne nye Besiddelse, hyldet med Pavker og Trompeter af Befolkningen, der under de tidligere Godsejere af Slægten Rantzau ikke havde havt gode Kaar. Schimmelmänn anvendte strax store Midler paa at ophjælpe det vanrøgtede Gods. Flækken Ahrensburg, som han anlagde i Korsform, er ganske hans Værk, og han rejste her talrige Nybygninger. Han vandt, som det hedder, Indbyggernes Hengivenhed ved sin travle og virksomme Menneskekjærlighed, sin ukunstlede Omgængelighed og sin Oprigtighed i Ord og Handlinger. Han lagde Planen

til Udskiftningen af Bøndergodset, som dog først gennemførtes under Sønnen Grev Fritz Schimmelman, der i Faderens Aand afskaffede Livegenskabet 1788, sexten Aar før dette ved Lov ophævedes i Hertugdømmerne.

Frederik den Store, der ikke tabte Schimmelman af Syne, havde kun ugjerne sét, at han var bleven den danske Konges Undersaat. I April 1760 lod han sin Resident i Hamborg, Hecht, forespørge hos Schimmelman, om denne var tilbøjelig til efter Fredsslutningen at oprette en lille Porcellænsfabrik i Berlin eller andet Steds i hans Riger og Lande, hvorsomhelst Schimmelman maatte finde det passende. Af Hensyn til Meissnerfabrikkens Drift under Krigen havde Kongen i Efteraaret ladet den nyindrettede Wegely'ske Porcellænsfabrik i Berlin gaa ind. Naar Sachsen ikke længere var i hans Vold skulde der ved dette nye Foretagende skabes en farlig Konkurrence til det sachsiske Fabrikat; det gjaldt om at benytte Tiden, aflure Meissner Fabrikken alle dens Hemmeligheder og ved fordelagtige Tilbud lidt efter lidt at lokke de dygtigste Arbejdere over i preussisk Tjeneste. Hvis Schimmelman „strax efter Krigens Afslutning maatte være villig til at overtage dette Etablissement, skulde der tilsiges ham al kongelig Naade, særlige Udmærkelser og Protektion.“ Kongen, der bestemt havde regnet paa Schimmelman, følte sig i høj Grad ubehagelig overrasket ved at modtage et bestemt Afslag. Som Grund til sin Vægring anførte Schimmelman, at det var umuligt at skaffe Arbejdere til Veje, med hvilke man med Held kunde gennemføre det store Foretagende fra først til sidst; der fattedes Arkanister og det nødvendigste Hovedmateriale, Porcellænsjord. En Privatmand vilde ikke kunne styre saa mange Mennesker, „der støttede sig til deres Kunst og Videnskab“, og da han hverken kunde vente sig Ære eller Nytte af Sagen, bad han sig fritaget for det ham overdragne Hverv.

Schimmelmans Svar gjør et ubetinget frimodigt og ærligt Indtryk, ligesom alle denne Sag vedrørende Aktstykker ganske

XVII

rense ham for den ugrundede Beskyldning, at han skulde have opført sig uærligt eller utaknemmeligt mod sin kongelige Velynder. Det maa erindres, at Schimmelmänn i høj Grad stod i Taknemmelighedsgæld til Sachsen, hvor han havde fundet sin Hustru, Venner og Velyndere, og ikke mindst af Hensyn til disse var han stemt for at bevare den gamle og berømte Meissner Fabrik for Landet. Rent praktisk set havde han ogsaa i dette Tilfælde vist sig at være forudseende. Den Mand, Kongen endnu samme Aar overdrog Indretningen af en Porcellænsfabrik i Berlin, tilsatte en stor Formue paa dette Foretagende og blev i sin Nød ladt i Stikken af den hensynsløse Preusserkongen.

Schimmelmännns Opmærksomhed var imidlertid bleven taget i Beslag af en anden stor Plan, Overtagelsen af den hertugelig holsten-plønske Mønt i Rethwisch. For at dække de uhyre Krigsomkostninger havde Frederik den Store grebet til forskellige mindre prisværdige Midler. Han forpagtede Mønten i Berlin til en Jøde, der lod præge en stor Masse Guld- og Sølvpenge af reduceret Værdi med forskellige Regenters Stempel. Exemplet fandt snart Efterlignere hos Fyrster, der ikke før havde udøvet Møntrettigheden. Den svenske Regering anlagde ved hamburgske Kjøbmands Hjælp en stor Mønt i Stralsund. I de tyske Lande stod tilsidst kun Hannover tilbage, hvis høje Møntfod holdt sig uforandret under hele Krigen. Ogsaa den ødsle Hertug Frederik Carl af Pløen greb Lejligheden til at opjælle sine sunkne Finanser. I Marts 1761 overlod han til de hamburgske Kjøbmand Abel Seyler og Johan Martin Tillemann sit Slot Rethwisch til Indrettelse af en Prægeanstalt, som han bortforpagtede paa saa lang Tid som behøvedes til at mønte 900,000 Mark i Groschenstykker. Uden selv at give Navn dertil har Schimmelmänn sikkert staaet bag ved dette Foretagende. I Juni nævnte Aar omtaler Hertugen saaledes i Breve til Seyler sin med Schimmelmänn truffne Aftale om at overlade Mønten til en udenlandsk Fyrste. Der afsluttedes i

XVIII

August en ny Kontrakt med Justitsraad W. F. Schrödter og J. Wieger fra Strassburg, der med Seyler og Tillemann som Hovedkautionister overtog Mønten paa tre Aar. Schimmelmänn var vedblivende interesseret i Foretagendet, thi gjentagne Gange indskærper Hertugen, at hans Ordre skulle adlydes, ligesom det ogsaa var Schimmelmänn Bygmester, der forfærdigede Maskiner og andre Indretninger Møntprægningen vedrørende. Wieger erhvervede Hertug Frederik August af Anhalts Tilladelse til, at Pengene maatte præges med hans Billede og under hans Autoritet. Ved Hertugen af Pløens Død, der indtraf 18. Okt., var der 5 Presser og et „Klipværk“ i Gang, der Dag og Nat beskæftigede 160 Mand, og indtil 1. Aug. 1762, da Virksomheden indstilledes, blev der udmøntet ialt 38,919 Rdlr. af den oprindelig fastsatte Sum.

Allerede fra Foraaret 1759 havde der bestaaet Penge-transaktioner mellem Schimmelmänn og Lederne af den danske Stats Finanser. Der indlededes i det følgende Gang efter anden Forhandling med ham om at træde i dansk Tjeneste, indtil disse omsider i Sommeren 1761 førte til et Resultat.

Den 2. Juli ankom Schimmelmänn til Kjøbenhavn, foranlediget af forskjellige Pengeforretninger med herværende Handels-huse, Banken og asiatisk Kompagni; faa Dage efter rejste han bort, men den 10. meldes atter hans Ankomst „fra Landet“. A. G. Moltke, Gehejmeraad H. Ahlefeldt og Bernstorff indbød ham til sig „og beviste ham megen Opmærksomhed og overordentlig Høflighed“, ligesom Overhofmarskallen forestillede ham paa Fredensborg for Kongen. Foreløbig attraaede Schimmelmänn kun Posten som dansk Resident ved den nedersachsiske Kreds i Hamborg, en Stilling A. G. Moltkes Broder allerede havde faaet Ventebrev paa. Denne sidste Vanskelighed blev dog hævet, og nu var Tærningerne kastede. Den 27. Juli fik han tildelt Rang med Kammerherrer og vendte kort efter atter tilbage til Hamborg for at overtage sin nye Stilling, der i høj Grad var skikket til at gavne hans Handelsforetagender. 14.

XIX

August udnævntes han til Generalintendant ved Kommercen med Rang umiddelbart efter virkelige Gehejmraader.

Den herværende preussiske Gesandt v. Borcke havde imidlertid været en opmærksom lagttager af Schimmelmans Færd i Kjøbenhavn og gjorde ham endog personlig Bebrejdelser, fordi han vilde indlade sig i Tjenesteforhold til en fremmed Stat uden at tage Hensyn til sine Forpligtelser overfor Kongen af Preussen. Schimmelman undskyldte sig med, at han for sent havde indset, at han ved at købe Ahrensburg var traadt i et for ham højst ubekvemt undersaatligt Forhold til den danske Konge, hvilket alene var Skylden i, at han omsider meget mod sin Vilje havde maattet give efter for gjentagne indtrængende Opfordringer om at træde i dansk Tjeneste.

At Frederik II. kun nødigt gav Slip paa en saa eminent Dygtighed som Schimmelman er ikke til at undres over, men Forholdet endte dog ingenlunde med et Brud, thi 1763 (12. Apr.) afsluttede Schimmelman med den preussiske Gesandt v. Borcke paa Frederik II.s Vegne en højtidelig Overenskomst, at hans tvende Sønner Carl Maximilian, der paa hin Tid opdroges i Berlin, og Friederich Traugott efter opnaaet fuldvoxen Alder skulde træde i preussisk Tjeneste. Tillige forpligtede han sig til at købe et Palæ i Berlin til stadigt Ophold for den ældste Søn, hvilket Løfte han allerede samme Aar indfrieede ved at erhverve Statsminister v. Thulemeyers Palæ i Oberwallstrasse, der endnu 1778 tilhørte ham og da var beboet af Statsminister v. Heinitz. Carl Maximilian Schimmelman kom ikke til at træde i preussisk Tjeneste, da han allerede 1772 druknede ved Badning i Saalen ved Halle; ogsaa den yngre Broder Friederich Traugott afgik ved Døden i en ung Alder.

Det fremgaar tilstrækkeligt af det her anførte, at de bekendte Anekdoter om Frederik II.s glødende Had til Schimmelman, hans vilde Flugt for de preussiske Ulaner, Beslaglæggelsen af Sønnens Lig, o. s. v., der til Dato have været i Kurs,

maa betegnes som Fabel og Opspind. Selv omtaler Frederik II. Schimmelmann i sit Værk om Syvaarskrigens Historie med kjendelig Kulde som „un marchand, nommé Schimmelmann“.

At det fra første Færd af har været Schimmelmanns Hensigt at knytte sin Skæbne varigt til Danmark viste han ved kort efter sin Indtrædelse i dansk Tjeneste at anbringe største Delen af sin Formue i faste Ejendomme i Kongeriget og Hertugdømmerne. I Oktober 1761 lejede og senere købte han af Gehejmraadinde Plessen det hende tilhørende og forhen af den hannoveranske Gesandt Baron Steinberg beboede Palæ i Bredgade (nu Odd-Fellowlogen tilhørende).

Den 16. April Aaret efter ophøjedes han i Friherrestanden og købte i denne Anledning af A. G. Moltke Godset Lindenburg ved Aalborg med tilhørende 14 Kirker. Han foretog en Hovedreparation af Slottet, indhegnede Markerne, forbedrede Engene og købte 200 Tønder Hartkorn Bøndergods samt den fri Ladegaard Tulsted, anvendte store Summer paa Udnyttelsen af den til Lindenburg hørende Vildmose og anlagde her den privilegerede Sædegaard Vildmosegaard. Lindenburg, der 1764 ophøjedes til Friherreskab, omfattede kun 750 Tdr. Hartkorn, hvorfor han henlagde en Fideikommiskapital paa 100,000 Rdlr. til Udvidelsen af Baroniet, for at dette efter dets endelige Ophøjelse til Grevskab (1781) kunde have de lovbefalede 2500 Tdr. Hartkorn. Samme Aar Schimmelmann erhvervede Lindenburg købte han ogsaa (30. Januar) af Kongen Slottet Wandsbeck med tilhørende Landsby, Hoved- og Avlsbygninger, samt Gaardene Mühlenbeck, Marienthal og Landsbyerne Hinschenfelde og Tonnendorf for 110,000 Rdlr.

Den danske Stat havde netop paa hint Tidspunkt — i Sommeren 1761 — rig Brug for Schimmelmanns store Finanstalent, hans ypperlige Forbindelser paa Udlandets Pengemarkeder og Kjendskab til disse ledende Mænd, samt hans vidtrækkende Kredit, og han kom ogsaa snart til at yde Danmark vigtige Tjenester. Landet var ved hans Ankomst i den yderste

Pengenød. Finansvæsenet havde været slet styret. Bankens Seddelomløb var naaet op til 5,324,000 Rdlr., for hvilken uhyre Sum man kun havde Dækning i rede Mønt for 24,000 Rdlr. Kasserne vare saagodtsom tømte under de kostbare Forberedelser til Krigen mod Rusland, der dog paa Grund af Peter III.s Død i Juli 1762 ikke kom til Udbrud. Krediten saavel herhjemme som udenlands var ganske ødelagt. Schimmelmann skaffede i en Hast baade Kredit og Penge til Veje, først og fremmest ved Tvangslaan fra Hamborg 1762 (30. Juni) paa en Million Rdl., hvoraf 300,000 Rdlr. skulde betales strax, Resten snart efter; et ligesaa stort udskreves af Grevskaerne Oldenborg og Delmenhorst, samt af Stæderne i Hertugdømmerne et Laan paa 700,000 Rdlr. Endvidere opnaaede han Kongens Samtykke til at udskrive en Extraskat (23. September), en Kopskat af 8 Skilling maanedlig uden Hensyn til den enkeltes Skatteevne for hver Person over 12 Aar. Oprævningen af Skatten, der skete med stor Hensynsløshed, begyndte samme Efteraar og indbragte det første Aar ialt 838,000 Rdlr. Den frelste Staten fra den øjeblikkelige Forlegenhed, men den kostede Kongen hans før saa store Popularitet i Folket og gjorde Schimmelmanns Navn forhadet hos Menigmand. Den 2. Decbr. fik Schimmelmann endvidere nedsat en saakaldet Overskatte-direktion, i hvilken han selv blev Overdirektør. Dens Hverv var Opgjørelsen af Statsgælden, der ved Udgangen af 1762 viste sig at være 19,300,000 Rdlr., og de samtlige Forretninger vedrørende Extraskatten. Et andet Middel til at skaffe Penge i Statskassen fandt Schimmelmann i Salget af Krongodset, der tog sin Begyndelse 1764. Paa Fyen afhændedes næsten samtlige kongelige Domæner (5798 Tdr. Hartkorn) for omtrent 1,100,000 Rdlr., ialt indbragte Salget lidt over 1,200,000 Rdlr. i Statskassen; der indbetaltes sædvanligt kun Halvdelen af Kjøbesummens Beløb, medens Resten blev staaende som Prioriteter. Fra nationaløkonomisk Standpunkt er det, vistnok med Rette, bleven gjort gjældende, at der ved Domænesalget ikke toges

tilstrækkelig Hensyn til Landbostandens Tarv, hvis Interesser altid laa Schimmelmann fjærnt. Størstedelen solgtes i store sammenhængende Godser og blev Aarsag til at mange Bøndergaarde nedlagdes og talrige Hovedgaarde oprettedes. Salget foregik desuden til meget lave Priser, og de afhændede Landejendomme steg kort efter til det fire- ja endog ottedobbelte i Værdi. 1764—74 solgtes hened 40,000 Tdr. Hartkorn Dommægods for en Gjennemsniitspris af 110 Rdlr. pr. Tønde. Ved samme Lejlighed erhvervede Schimmelmann de Kronen tilhørende store Plantager „Princesse“ og „La Grange“ paa St. Croix samt tvende mindre paa St. Thomas og St. Jan tilligemed Raffinaderiet paa Christianshavn og de deri værende Sukkerbeholdninger for ialt 400,000 Rdlr.

Efter endelig at have afsluttet et nyt stort Statslaan i Holland (1764—65), stort 7,400,000 Gylden, paa særdeles gunstige Vilkaar, var det lykkedes Schimmelmann i Løbet af fire Aar under de vanskeligste Forhold at skaffe Landets Pengevæsen den Fasthed, som det i saa høj Grad havde savnet. Under sine fortsatte Bestræbelser for at tilvejebringe nye og forøgede Indtægter formaaede han Christian VII. efter dennes Thronbestigelse at eftergive Finanserne en Gjæld af 160,000 Rdlr. og af Partikulærkassen at anvise en Sum af 190,000 Rdlr. en Gang for alle samt et aarligt Tilskud paa 100,000 Rdlr. Disse Indtægter henlagdes under det ved Reskript af 13. April 1769 oprettede saakaldte Skatkammerfond, hvis Bestemmelse var at skaffe Dækning af større, uforudsete Udgifter. I Aarene 1766—71 opnaaede Schimmelmann at formindske Statsgælden med en Femtedel eller 4 Millioner af dens oprindelige Størrelse.

Sammen med D. Reventlow indtraadte Schimmelmann 1767, 7. Marts, som Deputeret i General-Landets-Økonomi og Kommercekollegiet og blev sammen med A. P. Bernstorff, Schack-Rathlau og Reventlow Medlem af den 11. December s. A. nedsatte Kommission til Undersøgelsen af Rigets Handels-

balance og Finanser. Allerede ved det første Møde tog Schimmelmänn kraftig Ordet for at ophjælpe Kjøbenhavns Handel, der ved sit betydelige Forbrug af fremmede Varer voldte uforholdsmæssig store Udgifter til Udlandet, hvilket i Forbindelse med den store Mangel paa naturlige Udførselsvarer var Skyld i Danmarks ugunstige Handelsbalance. For at raade Bod herpaa vilde han fremme Kjøbenhavns oversøiske Handel og skaffe Byen en Frihavn.

I Maj 1768 fulgte Schimmelmänn, der 1765 var bleven Gehejmemaal, Kongen paa dennes Rejse til Udlandet som en Slags Rejsekatmester. Ligesom han fra første Færd af havde vundet den ældre Bernstorff, der ikke alene var en ubetinget Beundrer af hans store Dygtighed, men tillige værdsatte ham som Menneske, var han ogsaa nøje knyttet til A. P. Bernstorff, og det fortrolige Forhold mellem begge disse fra Karakterens Side saa forskellige Mænd udvikledes i høj Grad ved deres Samvær paa Rejsen.

Som Medlem af det 1768, 30. Marts, oprettede General-Landvæsens-Kollegium udvirkede han Skattedirektionens Overtagelse af de kongelige Godser i Antvorskov og Vordingborg Amter, hvor han planlagde betydelige Forbedringer, saasom Gaardenes Udflytning, Fællesskabets Ophævelse og Markernes Indhegning, men med den ham egne Haardhed hævdede han, at Bønderne skulde underkaste sig disse Indretninger uden nogen- somhelst Modsigelse. Som diplomatisk Underhandler deltog han i Afslutningen af Traktaten af 27. Maj 1768, ifølge hvilken Hamborg af Kongen af Danmark og Hertugen af Gottorp anerkjendtes som fri Rigsstad.

Den 10. Juni 1768 udnævntes han til Skatmester og blev 13. April Aaret efter Direktør for det samme Dag oprettede Skatkammer.

Med Struensees Indgriben i Statsstyrelsen, der paa forskjellig Maade krydsede Skatmesterens vidtrækkende Planer, afbryde vi foreløbig vor i korte Omrids givne Fremstilling af

XXIV

den ældre Schimmelmanns Virksomhed for at beskæftige os med Sønnen, hvis Hovedgjerning som Finansminister danner Fortsættelsen af Faderens, men hvis aandelige Tendens og hele Tankesæt er saa forskjellig fra hans.

Om Ernst Schimmelmanns tidlige Ungdom er kun bevaret sparsomme Efterretninger. Som Dreng blev han i Hjemmet efter Datidens Skik pint med Andagtsøvelser og Udenadslæren af Salmer, og der er endnu bevaret en Afskrift af en taabelig og forskruet Bøn, lang som et ondt Aar, hvilken han maatte fremsige knælende flere Gange om Dagen. 1763, da han blev konfirmeret i Woldenborns Kirke, nævnes blandt Husets Folk en Hovmester Friderich Diederich, der vel har været hans første Lærer sammen med en fransk Guvernante Mdlle. Alberti. Efter at Undervisningen i Hjemmet var tilendebragt, sendtes han under Ledelse af en Hovmester ved Navn la Fare til Genf og Lausanne, hvor han forblev i to Aar. Opholdet ved Genfersøen fik en afgjørende Indflydelse paa hans Udvikling. Han fordybede sig i den franske Literatur og tilegnede sig Sproget til Fuldkommenhed, som han talte smukkere, lettere og korrektere end sit eget Modersmaal. Hans Hu stod til de skjønne Videnskaber, Filosofi og Naturvidenskaberne. Han lærte Necker at kjende og fattede Beundring for hans Finanssystem. Ernst Schimmelmanns letfængelige Hjærte blev allerede her stærkt paavirket af en ung Pige Sophie de Pontcharraz, en af sin Familie forstødt og krænket Uskyldighed, med hvem han indtil hendes Død over ti Aar senere vedblev at korrespondere, og hvis Breve efter hans Ytringer „vel ikke ejede Héloises Højhed, men dog Virkelighedens Ynde“.

Fra Genf rejste han, ledsaget af Lucas Friederich Zagel, senere Lottoadministrator i Altona, til Frankrig, hvor han i Paris lærte Diderot at kjende som „en Atheist af Theori til Trods for et varmt Hjærte.“ Her var Skuespillerinden Mdlle.

Clairon Gjenstand for hans sværmeriske Beundring, og det omtales i franske Memoirer, at han som Gjæst ved Hoffet og i de fornemste Saloner i Paris gjorde sig bemærket ved sin aandfulde Konversation. I Juni 1767 kom han til England, hvor han gjorde sig bekjendt med de store engelske Nationaløkonomers Skrifter, og Øen Wights ejendommelige Skjønhed inspirerede ham til et paa Fransk affattet Digt.

Hjemvendt i Vinteren 1767 udnævntes han tyve Aar gammel til Konferensraad, fik Kammerherrenøglen og paa Kongens Fødselsdag sammen med dennes Yndling, Grev Holck, Ordenen l'union parfaite. Ernst Schimmelmans Hu stod til at dyrke Videnskaberne, men Faderen drog ham snart ind i Forretningerne, og hans Beskæftigelse med Administrationen af dennes store Besiddelser blev for ham en vigtig Forskole for hans Uddannelse med Statstjenesten for Øje.

Kort efter sin Hjemkomst lærte Schimmelman gennem sin Lærer Zagel dennes senere Svoger August Hennings at kjende, der, næppe 20 Aar gammel, havde erhvervet den juridiske Doktorgrad i Göttingen og nu vendte tilbage til Fædrehjemmet, Amtsforvalterboligen i Pinneberg. I Januar 1768 kom Hennings til Hovedstaden, hvor han ved sin alsidige Kundskabsfylde, sin fuldendte Verdensdannelse og sit ulastelige Ydre fik en særdeles gunstig Modtagelse i Skatmesterens Hjem, og da denne i Sommeren 1768 fulgte Kongen udenlands, flyttede Hennings ind i Palæet for at være Ernst Schimmelman til Selskab. Mellem de tvende aandsbeslægtede og dog saa grundforskjellige Naturer, den drømmende, sværmeriske og blide Ernst Schimmelman og den rastløs higende, daadkraftige og iltre August Hennings sluttedes et Venskab saa altoptagende, saa befrugtende, som det kun kjendes i de følsomme Sjæles Tid, et Venskab som det, der skildres i Goethes Iphigenia i Forholdet mellem Orestes og Pylades. Det fortsattes Sommeren igjennem paa Udflugter i Nordsjællands Skove og ved Øresunds Kyst samt paa Ahrensburg Slot, indtil Schimmelman ved

Efteraarets Begyndelse overtog Indretningen af Faderens nyerhvervede Ejendom Hellebæk med Geværfabrikken, medens Hennings vendte tilbage til Pinneberg. En flittig Brevvexling maatte bøde paa Adskillelsens Savn. At skrive hinanden til var dem „en blid Trang; vore Breve afmaalede med Troskab vore Tanker“, skriver Schimmelmänn, og Hennings sammenligner hans Epistler med en Elskerindes Blikke. Den skønne Egn og den nye Gjerning til Gavn for Fabrikkens 200 Arbejdere og Lejets Fiskere lagde ganske Beslag paa Schimmelmännns Tid. Han hengav sig til kjære Fantasier, ganske inkognito at kunne gjøre godt mod „den ham undergivne store, men noget uvorne Familie af Arbejdere og Fiskere“. Skuffelserne havde tidligt sat deres Mærke i hans Sjæl; det er betegnende for hans inderste Væsen, at den enogtyveaarige Yngling en Morgen ifører sig en sort Dragt, der fremhæver hans af søvnløs Grublen blege Ansigtssfarve, et Symbol paa, at han bar Sorg for Livet, for en Verden, „der kun er til for Cæsar“, og som altid var og blev ham fremmed.

Ved Vinterens Begyndelse kaldtes Ernst Schimmelmänn til Hovedstaden og Hoflivets Adspredelse, medens Hennings overtog hans Hverv paa Geværfabrikken. Samværet i Vaaren 1769 beseglede først egentligt Venskabet. Som Athenienserne i Kekrops' Lund aflagde Themistoklesløftet, at ville overgive Fædrelandet uformindsket, ja større til Efterkommerne, svore de i Hellebæksskoven Fædrelandet Troskab og gjorde Danmarks Storhed og Lykke til deres Løsen. Tidens Strømninger henvede sværmende Venner. Fra Rousseau, Thomson og Young vendte deres Tanker sig til Virkeligheden, og Korsikanernes Frihedskamp opfyldte ganske deres Tanker. Da Schimmelmänn i Midsommeren 1769 besøgte Stockholm udtrykte Hennings i Breve fra Hellebæk sin Længsel efter Vennen. „Jeg har ikke ophørt at tænke paa Dem, alt hvad der omgav mig, vakte venlige Minder. Jeg gik ofte til Strandbredden for at søge Navnene, vi havde ridset i Sandet, naar vi beundrede Naturen,

snart i dens majestætiske Ro, snart under Stormen og Havets Oprør, der udslettede vore Hænders Værk, opslugende de næppe tegnede Navne i sit Bølgesvælg. Jeg har tilbragt hele Timer paa vor Græsbænk, hvor den i Havet neddalende Sol saa ofte fandt os samlede. En dyb Stilhed herskede i den tilgrænsende Skov, hvor mit hvileløse Blik tabte sig i Skyggerne og syntes at forfølge ham, jeg i slige Øjeblikke savnede. Da var det jeg blidt bevæget skuede de to unge Træer, hvis ranke Tvillingstammer og sammenflettede Kroner syntes os at være Billedet af et rent og uopløseligt Venskab.“

I den mærkelige Vintersæson 1769—70 blev Hennings, dog kun som stum Iagttaget, indviet i Hofintrigerne og drog navnlig ved sine fine Observationer paa Maskeraderne sikre Slutninger om den tilstundende Krise, og han tog endog Anledning heraf til at opfordre Skatmesteren til i Forening med Bernstorff at fjerne Struensee, men hans Advarsel blev ikke ænset.

I Sommeren 1771 var Ernst Schimmelmann i Norge. Efter et Ophold i Christiania drog han til Throndhjem, togtende om langs øde Kyster, bedækkede med Klippeblokke. „Jeg har sét øde Øer, stormfulde Have og simple Mennesker“, skrev han; „da jeg saa dette Land tænkte jeg paa Rousseau, paa hans Naturtilstand, hvor Menneskene ere lykkeligere og følgelig bedre“. Han saa med Sorg, at Landets Rigdomme havde gjort det fattigt, og at Naturens Velsignelser var blevne skæbnesvangre for dets Lykke. Danmark havde, trykket af en overvældende Gæld, søgt sine Hjælpekilder i Broderlandet, der ved sin Vindskibeligthed maatte skaffe til Veje, hvad Hovedstadens Luxus bortødslede til Bedste for Udlandet. Han fik at mærke, at Faderens Navn ikke havde en god Klang i Nordmændenes Øren, Extraskatten havde vakt den største Forbitrelse hos Folket, og der maatte idelig anvendes Udpantninger for Restancer. Paa denne Norgesrejse vakttes Ernst Schimmelmans Kjærlighed til Landet og Forstaaelse for dets Tarv, hvike

Følelser han trofast bevarede indtil sin Død og som paa forskjellig Maade satte Frugt, især i de kritiske Aar 1808—14, da han opbød alt for at værne Norge mod truende Hungersnød. Fra Landet med de dybe Fjorde og den højtidsfulde Fjældensomhed, i hvilken Schimmelmanss udprægede Natursværmeri og Trang til Selvfordybelse havde vundet ny Næring, vendte han sent paa Aaret tilbage til Kjøbenhavn, hvor Vennerne bleve Vidner til den sidste Akt af det store Drama, der udspillede ved det danske Hof.

Dronningens Fængsling og den haarde Medfart, der var bleven hende til Del, opfyldte dem med Harme, og Vennerne fandt paa i Aftenens Mørke at kaste anonyme Breve, skrevne med fordrejet Haandskrift, ind i den engelske Gesandts Hotel, i den Hensigt, at faa Dronningen advaret mod at aflægge en aftvungen og forhastet Tilstaaelse. Efter Caroline Mathildes Forvisning til Celle forsøgte de i Forening med hendes tidligere Staldmester Baron Bülow, der opholdt sig i Altona, at virke for hendes Tilbagekaldelse. I Efteraaret 1774 traadte Schimmelmans gennem Justitsraad Texier, der som Chatolkasserer havde været i Christian VII.s Følge paa dennes Udenlandsrejse, i Forbindelse med Englænderen Wraxall, der gjorde Kurérrejser mellem Altona og Celle, hvor denne gennem Dronningens Kammerherre v. Seckendorff indviede Caroline Mathilde i Planen. Der er bevaret udførlige Efterretninger om disse Forhandlinger i Wraxalls Memoirer, hvis Paalidelighed dog maa drages stærkt i Tvivl. Dronningens Død, der allerede indtraf i Maj 1775, gjorde en brat Afslutning paa Sagen.

Ernst Schimmelmans var imidlertid indtraadt i Statstjenesten, idet han ved Kabinetsordre af 18. Maj 1773 udnævntes til Deputeret i Økonomi- og Kommercekollegiet, — „saa stort et Navn, saa ringe en Sag“, som han et Par Aar senere, mistrøstig over det lidet, han formaaede at udrette i denne Post, skrev til Faderen, der vel skattede sin Søn fra Hjærtets Side, men som i ham næppe saa den fuldt værdige Arvtager

til hans Stilling som Leder af Landets Finansvæsen og Handelspolitik. De samvittighedsfuldt udarbejdede og gennemtænkte Planer til Industriens og Fabrikdriftens Fremme, som Sønnen forelagde, har Faderen sikkert ikke funden tilstrækkelig modne. Alene Modsætningen mellem Skatmesterens myndige, knappe og koncise Depeschestil og Sønnens uklare, tunge og indkapslede Sætninger viser tydelig nok Forskjellen i deres Arbejdsmaade.

Trods Utilfredsheden med de smaa Forhold herhjemme, der pinte Ernst Schimmelmänn meget, — han tænkte endog en Stund paa at gaa i Felten — blev disse Aar de lykkeligste i hans lange, paa talrige Skuffelser rige Liv. Kjærlighedslykken oprandt, udelt og overvældende, for ham.

Komtesse Emilie Rantzau var Datter af en ubemidlet Officer af den samme Gren af den gamle holstenske Slægt, der før Skatmesteren havde siddet paa Ahrensburg, hvor den, som nævnt, langt fra havde efterladt sig et godt Navn. Faderen havde tjent som Major i Syvaarskrigen og var efter Freden traadt i dansk Tjeneste og bleven forfremmet til Oberst og Chef for Dronningens Livregiment. Datteren, den lysblonde, blaaøjede Grevedatter med det ældgamle Stamtræ holdt den 18. September 1775 Bryllup med Kjøbmandssønnen paa sine Fædres Stamsæde, hvor denne nu var Herre. „Fordomsfri var hendes Aand,“ vidner Vennen August Hennings om hende, „sikret selv imod kvindelig Forfængelighed, og midt imellem Partilidenskaber og fjendtlige Følelser stedse sig selv lig. Uforanderlig Hjærtensgodhed ledede hendes af fremmede Indtryk upaavirkede Dømmekraft, bredte Munterhedens Ynde, Overbærenhedens og Fordragelighedens milde Gratie over al hendes Færd og gjorde Fred med alle til hendes Hoveddyd.“

Emilie Schimmelmännns Navn lever i dansk Digtning, dog kun i den, der nævnes, men ikke mere læses, hendes Minde er knyttet til den herlige Odinhøj, til Hellebæks luftige Bøge, til Sølysts rislende Kilde. Selv var hendes Livsdag som den danske Sommer, saa lys, saa skjær og — saa flygtig.

Efter at have indført sin unge, fejre Hustru om Vinteren i Faderens glimrende Kreds i Palæet med de store Sale, til prægtige Baller og Fester, hvor hun var Gjenstand for alles Beundring, drog Schimmelmann ved Løvspringstid med sin Emilie ud til sit nyserhvervede Landsted Sølyst, der den Gang endnu laa i uberørt Ynde med sin høje Skrænt ud mod Øresunds Strand. Oehlenschläger har i St. Hansaftens Spil skildret det saaledes:

Hulvejen mod Havet nedluder saa brat
 Med Skygge begavet, med Træer besat,
 Her risle saa milde de Bølger fra Land,
 Fra venlige Kilde langt ud i den himmelblaa Strand.

Omkaps med Sølyst bejlede det skjønnere Hellebæk til de nygiftes Gunst. En Samtidig har af Stedet givet følgende Beskrivelse, der her kan finde en Plads. „Det herskabelige Hus — Hellebækgaard — ligger en halv Mil nordvest for Helsingør, hvor Sundets og Kattegattets Bølger blandes. Alle Skibe, der passere Sundet, maa sejle her forbi i omtrent en Mils Afstand, deres Antal regnes aarlig til omtrent 8000. De mindre Fartøjer, der sejle mellem Jyllands Østkyst, det nordlige Fyen og Hovedstaden vove sig tæt op til Kysten. Ved Stranden ligge mange Fiskerbaade, der yderligere bidrage til at oplive det skjønnne Sømaleri. Op til Vaaningshusets Have støder den store Skov, der strækker sig over den største Del af det nordøstlige Sjælland. Ingen Udsigt kan være skjønnere end den fra Huset, der kun ligger 100 Skridt fra den prægtige Strand, hvor Sundet er saa smalt, at man uden Kikkert kan se hvert Træ paa den svenske Kyst.“

Derhen styrede de lykkelige to deres Kurs naar Ugens Embedspligter var forbi, med rappe Heste foran den lette Holstenskvogn afsted til den hyggelige af gamle Lindetræer overskyggede Gaard med de mange blanke Smaaruder, der i Aften solens Skjær luede ved deres Komme. Ofte traf de sammen med Vennerne Fritz Stolberg og hans Broder Christian,

der fra Bernstorff Slot eller Rungstedgaard var reden derhen. I sin en Gang saa beundrede Ode til Hellebæk har Fritz Stolberg besunget det unge Pars lykkelige Samliv:

Oftmals sassen sie hier, gekühlt von thauenden Lüften,
 Wenn die Abendsonne das fluthende Weltmeer erhellte,
 Bis sich über den Sund die östlichen Schimmer des Mondes
 Zitternd erhuben und heimzukehren die Glücklichen lockten.
 Kummer kannten sie nicht, nur Sorgen der zärtlichsten Liebe.

Ossian og Homer var deres stadige Ledsagere paa de fælles Vandringer gennem Skoven og langs Stranden. I Kæmpehøjens Stensætning saa de den mægtige Morars Grav; naar Maanens Straaleslør omspandt Træer og Buske troede de at se den svanehvite Colma sidde paa den mosgroede Sten med Hænderne lagt under Knæ, klagende over de faldne Helte. Kullens Klipper blev til Skotlands drømmende Fjælde, til Lochlins høje Skrænt, hvor Fingal steg i Land. Saaledes sværmede og drømte de uadskillelige, sorgløse, som om Solen aldrig skulde gaa ned over deres Lykke.

Paavirket af disse Indtryk skrev Fritz Stolberg — den første tyske Digter, der har lovsunget Havets Skjønhed før Heine — sine stemningsrige, melodiose Sange til Øresunds Pris An das Meer, med den skjønne Apostrofe til Homer, Badelied zu singen im Sunde og Die Feier der Erde. Samtidigt fødtes ved den samme Kyst en anden Sang til Havet, Ewalds Rungsteds Lyksaligheder. Digteren boede i hine Aar i Kroen tæt ved Brødrene Stolbergs Ejendom Rungstedgaard, og det vides med temmelig Vished, at han derved oftere er kommen i personlig Berøring baade med hine og Ernst Schimmelmänn, der beundrede hans Digtning, hvilket ogsaa var Tilfældet med Hennings.

Nu som før var Hennings en hyppig og velset Gjæst i Kredsen, Grevinde Emilie nærrede varm Hengivenhed for sin Mands Ungdomsven og tilskrev ham under hans Fraværelse de hjærteligste Breve, i hvilke hun, hvis Sjæl var saa harmonisk

stemt, udtalte Ønsket om at han snart vilde vende tilbage til dem, men i Fred med alle Mennesker. Schimmelmans stigende Tilnærmelse til Brødrene Stolberg havde vakt Hennings' Mishag, der fra først af vistnok bundede i Skinsyge. De havde ikke alene fjærnet ham fra Vennen, men ogsaa udøvet en skadelig Indflydelse paa ham, lammet hans Virkelyst og plejet hans Følsomhed. Medens de forargedes over Hennings' udæskende Frisprog og mistydede hans hvileløse Stræben og Higen, ankede han over deres uberettigede Pralen med en tvivlsom Dyd, deres Indbildskhed af egne Talenter, Ringeagt for det danske Folk, herskesyge Toneangiven og Tilbøjelighed til uvirksom Lediggang ved evindelig Svælgen i Naturens Arme. Saa længe Grevinde Emilie levede kunde dog det spændte Forhold ikke udvikle sig til aabenlys Fejde.

Til Husets Venner hørte i hine Aar ogsaa Carsten Anker, der fortæller om den tvangfri Tone og ubundne Lystighed, der udgik fra Schimmelman. De laa udstrakte i Græsset sammen, krøb op i Træerne og red overskrævs paa Tagryggen af Sølyst, saa at de nær havde kyset Livet af Grevinde Emilie.

Kun fire Somre forundtes det Ernst Schimmelman at nyde Samlivets Lykke med sin Hustru. Hjemvendt fra en Baderejse til Pymont blev Grevinde Emilie ved Juletid 1779 angreben af en heftig Brystbetændelse. Overgangen til det nye Aar vakte et flygtigt Haab om Bedring, men hendes Tilstand forværredes atter, og Døden bortrev hende 6. Februar i en Alder af næppe otteogtyve Aar. Brødrene Stolberg og Hennings stode sammen med Ernst Schimmelman ved hendes Dødsleje. Da hun laa paa det yderste og saa Dr. Münter, Struensees Skriftefader, nærme sig Sengen for at berede hende til Døden, sagde hun sørgmodig: „Jeg er fattet paa alt, men det rører mig saameget at høre tale derom“, og da Stemmen begyndte at svigte hende, vinkede hun bønligt til ham med Haanden, at han skulde tie.

Schimmelmans Sorg og Fortvivlelse var ubeskrivelig. I

henved to Aar førte han et stille, fra alle Adspredelser og Fornøjelser tilbagetrukkent Liv, fordybet i Erindringen om sin tabte Lykke. Udenfor Sølyst over den efter Grevinde Emilie opkaldte Kilde lod han rejse en Støtte med Indskrift til Minde om hende. I Fodstykket lod han udhugge et grædende Øje, gennem hvis Aabning Kildevandet skulde rinde evigt og ustanseligt som hans Taarer. Den mærkelige Indfatning, som allerede Samtiden fandt mindre smagfuld, blev nogle Aar senere fjærnet af Schimmelmänn selv.

Vi gjenoptage paa dette Punkt vor forhen afbrudte Om-tale af Skatmester Schimmelmänn og afslutte den her med en Oversigt over Hovedmomenterne i det sidste Tiaar af hans Liv.

Fra Udenlandsrejsen med Kongen bar Struensee et vist Nag til Schimmelmänn, der havde behandlet den unge Læge med overlegen Ringeagt. Kort før sin Ophøjelse til Kabinetsminister skrev han herom til Broderen: Jeg har kjendt Schimmelmänn, da jeg endnu ingen Indflydelse havde, og han var alt andet end behagelig mod mig, dog tror jeg ham paa hans Ord, indtil jeg sér det modsatte, men jeg har personlig ikke synderlig Brug for ham.

Tilsyneladende fandt Schimmelmänn sig med Sindsro i Sagernes forandrede Stilling. Nu som før aabnede han sine glimrende Sale for Hoffets og Aristokratiets Verden, hans Hustru hørte til den unge Dronnings nærmeste, levelystne Om-givelser og var blandt de første, der (29. Jan. 1771) modtog den af hende indstiftede Orden. Han selv blev Medlem af den 1770, 28. December, oprettede Gehejmekonferens, der skulde drøfte finansielle Spørgsmaal, men allerede da havde Struensee indledet Forhandlinger med sin af Frederik II. skattede Broder, Professor Struensee i Liegnitz, om at overtage Finanserens Styrelse. Han ankom i Slutningen af April til Kjøben-

havn og satte sig med sin fremragende Intelligens og sjældne Arbejdsevne i kort Tid ind i Finansernes Forretningsgang og øjeblikkelige Stilling og fremkom kort efter med vidtrækkende Planer til deres Reformering. Foreløbig havde han, som han udtalte til Broderen, nødvendig Brug for Schimmelmans, men for indviede maatte det snart blive klart, at Modsætningen mellem denne, der ledede Pengevæsenet som Kjøbmand og efter rutinemæssig Erfaring, og hin, der vilde styre Finanserne efter doktrinære Principer, snart maatte træde skarpt frem.

I Juni 1771 ophævede Struensee Rentekammeret, hvilket afløstes af tre Kamre, et dansk, et norsk og et tysk, der ligesom det samtidig opløste Generalkommercekollegium, af hvilket Schimmelmans var Medlem, henlagdes under det i Maj oprettede Finanskollegium, blandt hvis Medlemmer vare C. A. Struensee og Oeder. Til Struensees Program hørte Ophævelsen af Extraskatten, der ifølge hans Udtalelse kun kunde være opfundet af „en magelig Finansmand uden dybere Eftertanke“, og Nedlæggelsen af eller Forbud mod alle Fabriker, der kun var til for den finere Luxus' Skyld. Det egentlige Danmark skulde hovedsagelig beflitte sig paa Agerdyrkning og Kvægavl, i Hertugdømmerne burde man indrette Fabriker og navnlig op-hjælpe Lærreds-, Uld- og Bomuldmanufakturen. Hans Tanker om Transithandelen og Anlæggelsen af Frihavne gik til Dels i Traad med Schimmelmans, men han modarbejdede dennes Plan om at oprette en Girobank i Kjøbenhavn og Altona, en Kurantbank i sidstnævnte By og om at udstrække den kjøbenhavnske Banks Virksomhed til Norge. Efter hans Mening gjaldt Schimmelmans Planer kun Formen, uden at deres Iværksættelse vilde gavne Landet det mindste.

Denne skarpe Kritik af Schimmelmans Finanspolitik rummede et bestemt Varsel om et hensynsløst Brud mellem de to hver i sin Art højtbegavede Finansmænd. Det skulde dog ikke komme saa vidt. I Efteraaret 1771 kunde Schimmelmans fra det fredelige Ahrensburg allerede tyde Stormsvalernes Flugt,

der bebudede det oprækkende Uvejr. Ved Nytaarstide bød den kloge Verdensmand atter paa glimrende Gjæstebud og brogede Fester i sit Palæ indtil Opgjørets store Dag den 17. Januar oprandt.

Som A. P. Bernstorff havde forudsagt, kom Schimmelmänn i den første Tid efter Struensees Fald ikke til at gribe ind, før de personlige Interesser vare traadte tilbage for Statens. Ved Foraarets Begyndelse havde han forladt Kjøbenhavn. I September gjorde Schack-Rathlau Forslag til Oprettelsen af en extraordinær Finanskommision, der skulde overtage Hovedledelsen af Finanserne, og i hvilken Schimmelmänn skulde være Sjælen. Denne gjorde sig til en Begyndelse kostbar og opstillede flere Betingelser, blandt hvilke A. P. Bernstorffs Tilbagekaldelse. Efter at have modtaget et bestemt bekræftende Tilsagn i saa Henseende vendte han i September tilbage til Hovedstaden. Kommissionen blev nedsat 29. Oktober og bestod foruden af Schimmelmänn af Arveprins Frederik, Otto Thott og Schack-Rathlau. I November ankom Bernstorff til Kjøbenhavn og overtog det udenrigske Departement efter Ostens Afskedigelse. Støttet af Bernstorffs ubetingede Tillid stod Schimmelmänn fra nu af til sin Død som den enemægtige Leder af Danmarks Finanspolitik, og hans vidtrækkende og gennemgribende Virksomhed spores i dette Decennium paa alle Omraader af Statsstyrelsen. Indtil Bernstorffs Afskedigelse 1780 var Forholdet mellem ham og Guldberg i det store og hele tilfredsstillende, om end Schimmelmänn ofte sagde ham drøje Sandheder.

Aaret 1773 er i særlig Grad præget af Schimmelmänn indgribende Arbejde. I Januar organiseredes Finanskollegiet paany, idet forskjellige af dets Forretningsomraader atter overdroges selvstændige Kollegier, ligesom Rentekammeret — i hvilket Bernstorff indtraadte som 1. Deputeret — det vestindisk-guineiske Rente- og Generaltoldkammerkollegium samt Økonomi- og Kommercekollegiet, af hvilket Ernst Schimmelmänn

og Bernstorff bleve Medlemmer, gjenoprettedes. I Marts gik Banken over til Staten og henlagdes under Overskattedirektionen og kom saaledes umiddelbart under Schimmelmans Styrelse; i Juni oprettedes Skatkammeret paany, hvis Ledelse han overtog. Som Medunderhandler ved Mageskiftet af den hertugelig-gottorpske Del af Holsten med Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst, modtog Schimmelmann 16. November Elefantordenen.

Det følgende Aar indleddes med et for Landet stort og betydningsfuldt Foretagende, for hvilket Schimmelmann bærer Hovedæren, Anlæggelsen af Ejderkanalen. 18. April nedsattes en Kommission, der skulde foretage alle nødvendige Opmaalinger og Undersøgelser vedrørende Anlægget. 1777 lagdes den første Haand paa Værket. Fra Holtenau fulgte Kanalen langs Levensau, ved Landwehr gjenembrødes Vandskjellet mellem Nord- og Østersøen indtil den naaede Flemhuder Søens nordlige Udløb i Ejderen og fulgte denne med Afskæring af de store Krumninger ved Königsförde og Sehested ud i de saakalte Overeidersøer, gennem hvilke den i Kronwerk ved Fæstningen Rendsborg naaede ind i Undereideren og benyttede dennes Løb lige til dens Udmunding i Nordsøen ved Tønning. Eiderkanalen var, som det senest ved Fuldendelsen af Kejserskanalen er bleven fremhævet af tyske Ingeniører, særlig i Betragtning af de den Gang til Raadighed staaende primitive Hjælpemidler et for hin Tid storartet Værk, som rigeligt i 100 Aar har ydet Sejlsadsen langs de tyske og danske Kyster store Tjenester. Den første Prøvefart foretoges i Oktober 1784.

Af andre ny og storstilede Handelsforetagender, der skyldte Schimmelmann deres Tilblivelse og Trivsel kan nævnes Oprettelsen af det vestindiske og det østersøisk-guineiske Handelsselskab.

Ved Forordning af 1777, 7. April, blev Handelen paa Vestindien omordnet, i hvilken Forandring Schimmelmann vistnok har væsentlig Del. Al Handel og Skibsfart fra Evropa til de dansk-vestindiske Øer maatte kun ske fra de danske Stater

med danske Undersaatters egne Skibe, omvendt skulde al Handel derfra tilbage til Evropa alene være forbeholdt Kjøbenhavn, hvor hvert Skib med vestindiske Produkter var nødsaget til at indløbe og udlosse. Det vestindiske Handelsselskab, der fik sin Oktroi 1778, stiftedes med en Kapital af en halv Million Rdlr. Til Direktører valgtes Schimmelmann, Fader og Søn, Guldberg, Schack-Rathlau, Stemann og Niels Ryberg, medens selve Administrationen overdroges C. Hauser. Handelen gav hurtigt et betydeligt Udbytte. Kompagniet beskjæftigede tyve egne Skibe og en Mængde lejede. Alene i de to første Aar af Selskabets Tilværelse udsendtes til St. Thomas Varer og Penge for 2 Millioner Rdlr., og omvendt modtoges for omtrent en halv Million Rdlr.

1781, 5. Juli, oprettedes det saakaldte østersøiske og guineiske Handelsselskab. Aktiekapitalen var 3 Millioner, udstykket i Aktier til 100 Rdlr. for at selv Smaafolk kunde faa Del i Udbyttet. For strax at sætte Selskabet i Virksomhed indbetalte Regeringen en Sum af 1,382,676 Rdlr. kontant, medens Resten af de 3 Millioner kom til at bestaa i de rigtig nok alt for højt anslaaede Aktiver fra den kgl. guineiske og grønlandske Handel, som Overskattedirektionen overlod Selskabet, bestaaende i Skibe, Varebeholdninger, Pakhuse samt Ejendomme i Guinea. Aktierne reves bort, og før Sejladsen var begyndt, havde Aktionærene tjent rigelig 50 % af deres Penge.

Da den af Staten givne Oktroi for Sildefangstkompagniet i Altona udløb 1777, besluttede Regeringen at opkjøbe alle Aktier og fortsætte Fiskeriet for egen Regning. Tillige vedtoges (ved kgl. Resolution af 1775, 13. April) at dele det nye Foretagende i tre Afdelinger under Ledelse af Overskattedirektionen. Der oprettedes i Forening med den tidligere islandske og finmarkske Handel et nyt Etablissement for Kabljaufangst under Island, Færøerne og Finmarken, og hertil knyttedes ogsaa den færøiske Handel. Den grønlandske Handel udskiltes fra den islandske og fik en særlig Direktion. Endelig

XXXVIII

dannede Sildefangsten en for sig bestaaende Afdeling under Schimmelmanns Styrelse.

Schimmelmanns Fortjenester af Danmarks Handel ere store og uomtvistelige. Begunstiget af de heldige Tidskonjunkturer skaffede han den i Samarbejde med Bernstorff en Opkomst og Blomstring, som ikke har været kjendt før eller senere. 1766 talte Danmarks Handelsflaade kun 619 Skibe mod 1084 i 1783 og var i samme Tidsrum i Henseende til Drægtighed stegen til næsten det tredobbelte. Udførslen af indenrigske Varer til fremmede Lande beløb sig 1763 til 740,908 Rdlr., medens den ved Udgangen af 1782 var 3,475,944 Rdlr. Kjøbenhavns Om-sætning med Evropa var i de nævnte Aar henholdsvis 333,472 Rdlr. og 3,130,410 Rdlr.

Til de mange ydre Udmærkelser Staten havde ladet Schimmelmann blive til Del, føjedes endnu i Aaret 1779 Ophøjelsen i Grevestanden for ham og hans Slægt.

I Slutningen af Halvfjerdserne var Schimmelmanns staalsatte Helbred, der i en lang Aarrække havde baaret et kæmpemæs-sigt, opslidende Arbejde, begyndt at vakle. Bernstorffs Af-skedigelse i November 1780 gik ham meget til Hjærte, ja, han ytrede endog, i Forudfølelse af, at hans Dage vare talte, at dette Tab vilde blive en Pind til hans Ligkiste. Skjønt Bernstorff med sin finere aandelige Struktur ofte havde følt sig ilde berørt af Schimmelmanns Haardhændethed og nærmest materi-alistiske Livssyn, værdsatte han ham snarere over end under Fortjeneste. Herom vidne blandt mange Udtalelser i hans Breve følgende Ytringer, skrevne til Schimmelmann i Efteraaret 1781 fra Dreyllützau: „Der lever saavist ikke den Mand, der har udrettet mere for Danmark end De, der har ofret Staten saa meget og helliget sig den saa fuldkomment, saa uegenny-tigt, men netop disse Dyder blive yderst sjældent lønnede fuldtud her paa Jorden“.

I Marts 1781 nedlagde Schimmelmann Posten som Gesandt ved den nedersachsiske Kreds og fik den overdraget til Sønnen

Fritz. Efter et længere Ophold i Hamborg ankom han, tilsyneladende vel, til Kjøbenhavn, men blev i Begyndelsen af det følgende Aar pludselig syg i et Selskab og maatte bæres hjem. Han døde i sit Palæ i Bredgade 15. Februar i en Alder af næppe 58 Aar. Han tog Afsked fra Verden med en Sindsro og Fatning, der vakte almindelig Forundring hos „de fleste Danske i Ordets egentlige Forstand“, der troede, at hans Samvittighed ikke vilde lade ham faa Fred i Dødsstunden. „Sandelig“, skrev en saa stor Menneskekjender som Balthasar Münter, der stod ved hans Dødsleje, „den Mand maa have haft en god Samvittighed og han maa ogsaa i sunde Dage have gjort sig mere fortrolig med Tanken om Død og Evighed end man almindelig har troet. Der hersker blandt Kjøbmændene den største Bestyrtelse over hans Død. Hvor meget de end ellers hadede ham, saa kjær er han bleven dem i de sidste Aar ved sine ypperlige Indretninger til Handelens Udvidelse.“

Den kjøbenhavnske Handelsstand overrakte Ernst Schimmelmänn faa Dage efter Faderens Død en Kondolenceadresse, — blandt hvis Underskrivere dog et Navn som Rybergs fattes — i hvilken hans Fortjeneste af Danmark lovpristes, og der var Tale om at rejse ham et Mindesmærke paa Børsen.

Schimmelmänn's Bo, hvis Ordning overdroges O. L. Bang og Legationsraad Kunad, opviste efter Fradrag af Gjæld en Kapital af 3 Millioner Rdlr. Hans Formue ansloges ved hans Indkomst til Danmark til halvanden Million, og ifølge Bangs Beregning havde han i Kongens Tjeneste ingen Penge fortjent, men snarere tilsat. Alligevel tør man ikke ubetinget slutte sig til dette eller til Bernstorff's Vidnesbyrd om Schimmelmänn's absolute Uegennyttighed. Naar Kongen 1773 paa hans Forslag i dyre Domme indløste det til Koës givne Privilegium paa Talloppet kan det kun kaldes heldigt, men at denne Anstalt trods alle Forestillinger om dens skadelige Indflydelse paa Befolkningen vedblev at bestaa er ligesaa forkasteligt som det vakte almindelig Forargelse, at Schimmelmänn lod henlægge en

Trækning til sin egen Ejendom Wandsbeck, hvis Beværtninger fyldtes af spillelystne Hamborgere.

Ejheller Schimmelmanss Finanspolitik kan staa for Kritik. Dertil var den for praktisk og kortsynet, for meget anlagt efter de øjeblikkelige Forhold. Allerede Wasserschlebe fremhævede i hans Levetid den store Fare der laa i, at Staten havde overtaget Banken, og at Kongen kunde misbruge sin ubegrænsede Ret til at udstede Banksedler, ligesom han forudsagde Landets finansielle Hjælpeløshed under en kommende større Krig. Eftertiden skulde vise, at den Arv Schimmelman efterlod sin Søn, der allerede 1781 kaldte Papirspengene den evige Løgn, blev saare tung at løfte.

Havde Skatmesteren, der trods al sin Hang til Glimmer, Rigdom og Pragt indadtil førte et smukt og harmonisk Familieliv maattet friste Tabet af to unge, haabefulde Sønner, skulde han til Gjengjæld endnu opleve at se sin kjæreste, ældste Søn Ernst atter rejse sig af den Sorg, der en Tid truede med at lægge hans Liv øde, og træffe Valget af en Hustru, hvem Faderen paa Dødslejet gav sin Velsignelse.

Partiet kunde ved et første Blik synes ulige. Brudgommen Lehns greve og Søn af Landets rigeste Mand, Bruden Datter af en ubemidlet Officersenke, der med sine fem Børn levede paa rige og fornemme Slægtnings Naade.

Charlotte Schubart, Datter af Oberstlieutenant Carl Rudolf Schubart og Inger født Løvenskiold, fødtes 10. August 1757 paa Borgestad i Norge.

Med sine 24 Aar havde hun saa godt som intet sét af Verden. Fra Odense By, hvor hun tilbragte sine første Barneaar, bevarede hun kun Mindet om det brogede, lystige Liv paa de store Markedsdage; hendes egentlige Barndoms- og Ungdomshjem var Løvenborg, i hvis Bibliothek hendes kundskabs-søgende Aand tidlig fandt rig Næring. Hendes Uddannelse var ledet af franske Guvernanter, og hun betjente sig i hele sit senere Liv baade i Skrift og Tale næsten udelukkende af

dette Sprog, tysk lærte hun mærkeligt nok aldrig at skrive til Fuldkommenhed og benyttede det kun nødtvungent i sin store Brevvexling. Shakespeare, Pope, Thomson og Young var hendes Yndlingsforfattere i den engelske Litteratur, Dansk lærte hun af Stedets Præst og i daglig Samtale med Godsforvalteren og Tyendet samt ved Læsning, særlig af Sneedorfs og Ewalds Skrifter.

Ved sin sjældne, man tør sige skarpe Forstand, og sin alsidige Dannelse, ved sit kjonne Ansigt med de store, talende Øjne og sin stille, fordringsløse Færd havde hun vundet den ti Aar ældre Enkemands Hjærte.

En smuk Foraarsdag, den 25. Maj 1782, viede Dr. Balthasar Münter Parret i Hellebæk, og saaledes knyttedes en Forbindelse, der skjønt barnløs, som ogsaa Schimmelmans første Ægteskab, blev i høj Grad lykkelig og som ogsaa udadtil har stiftet saa meget godt og fortjenstfuldt. I dette Hjem, der bar Præget af en ejendommelig tiltalende Blanding af Pragt og Hygge, samledes Aartier igjennem alt hvad Danmark den Gang ejede af fremragende Personligheder i Videnskabens, Kunstens og Litteraturens Verden. Her var et Fristed for de forskjelligste Interesser; her udvexledes Tanker, der fik Betydning for Landets aandelige Liv, her plejedes og udvikledes mangelovende Begavelse i den vækkende Omgang med saa mange ypperlige Mænd og Kvinder, thi i Modsætning til næsten alle fornemme Saloner i Kjøbenhavn paa hin Tid stod det schimmelmanske Hus ikke alene aabent for Hoffet og Diplomatiets, for skinnende Uniformer og prunkende Toiletter, men for enhver, der ved Aand og Kundskab hævede sig over sine Lige.

Allerede i det første Aar af Schimmelmans Ægteskab tog hine saa bekendte og besøgte Selskabsaftener med fuldstændig aandelig Frihed i Samtalen deres Begyndelse. „Det besynderlige er“, fortæller Ernst Schimmelman, „at den store Verden tilskynder og opmuntrer os dertil, det ligner Despotismen og

Tvangen saa lidet. Det minder om en Tyran, der, nødt til at slippe sit Voldsherredømme, søger at gjøre sig populær.“

Den første Tid af Aaret, fra Løvspringstiden til de første Vinterstorme, holdt Ernst og Charlotte Schimmelmans Hus paa Sølyst, som hun selv har skildret saaledes.

„Vor Bolig ved Sundet er yndig. De skjønneste Bøgeskove omgive paa Landsiden vore blomstrende Enge, medens Havet omkranser os paa den anden Side overfor den svenske Kyst. I stille Aftener ankre Skibe fra alle Verdens egne, selv Fregatter og Krigsskibe, tæt ved os. Med ét eneste Blik fra vor Høj vidt ud over Sundet ser man ofte Hundreder af Skibsmaster og hvide Sejl. Indesluttet af Fiskerlandsbyer kunne vi ligeledes iagttage de smaa, flinke Fiskerbaade, der ro omkring i Bugten paa Fangst. Havets Billede fornyes hver Time i stadig Skiften. Vor Have strækker sig paa en Skrænt helt ned til Vandet. Tæt ved Strandbredden udspringer ved Foden af en Høj en Kilde med det klareste Væld og forskjønner den alfare Vej. Her finder Vandrerer Skygge og Vederkvægelse, og ofte lande Skippere her for at fylde deres Vandtønder. En yndig Bæk forfrisker Parken, og dens blide Rislen blander sig med Havets legende Bølger, idet den bugtende sig gennem Enge flyder ud i Øresund.“

Om de ydre Former i Husets selskabelige Liv har Schimmelmans Sekretær Schmidt v. Lübeck efterladt nogle Optegnelser. De store Dinere med forholdsvis faa, men udsøgte franske Retter, hvortil, naar Skibene fra Vestindien vare ankomne, føjedes ægte Skildpadde, gaves altid Klokken 4. Senest ved Syvtiden fjærnede Gjæsterne sig, og en Time senere blev Souperen serveret, hvortil fortrinsvis Slægt og Venner og interessante Besøgende indfandt sig. Antallet af Gjæster kunde til Tider naa op til halvandethundrede. Grevinden, der trak sig tilbage Klokken 10¹/₂ samlede sin udvalgte Kreds omkring sig ved Thebordet i sit eget Kabinet. Schimmelmans fortsatte ofte Konversationen til over Midnat. Tonen var alt andet end

XLIII

stræng og stiv. Som Exempel kan anføres et Aftenselskab ved Juletid 1789, da man havde besluttet at slaa Gækken rigtig løs. Hertugen af Augustenborg var til Stede, og Baggesen fik den Opgave at holde et improviseret Foredrag om Betydningen af Titlen Durchlauchtighed. Alle sad paa lave Skamler rundt omkring Taleren, som fængslede Tilhørerne ved sine vittige Indfald og sin godmodige Satire. Derefter dansede man med tilbundne Øjne Menuet til Tonerne af en forstemt Violin. Greven var meget oprømt og bestilte Punsch. Ved den dampende Bolle førte man en ivrig Diskussion om Rousseau, som Bernstorff havde kaldt en Skurk, men hvis Værker hørte til Ernsts og Charlottes Yndlingslæsning.

Grevinden holdt meget af god Musik. Kapelmester Schulz, hvem Greven havde indrømmet Bolig paa sin 1783 erhvervede Ejendom Christiansholm, hørte til Husets fortrolige Venner og spillede hyppigt sine Kompositioner for hende. Saaledes opførtes 1787 Racines Athalie, oversat af Carl Cramer, med Schulz' Musik i Palæet i Bredgade. 1792 blev for „et lille Selskab af 100 Personer“ givet en for stort Orkester udsat Hymne af Komponisten under hans egen Ledelse. Damer af Aristokratiet sang Solopartierne og det kongelige Kapels Musici medvirkede. Rosing foredrog Altpartiet. Først Klokkeren 2 brød man op efter at have danset en meget sirlig Menuet, hvortil den ypperlige Violinist Lem spillede.

Til Ære for Prinsen af Gloucester gav man 1803 et pragtfuldt Kostumebal. Theatrets fornemste Danserinde udførte Solodansen, omgivet af antikt draperede unge Damer i skiftende Attituder.

Naar Vinen havde løst Tungebaandet, og Vært og Værtinde havde givet Tegn til Opbrud fra de forskellige Værelser begav man sig ned i den store Haves prægtige Løvgange, hvor man i Grupper diskuterede Dagens brændende Spørgsmaal. Saaledes blev selv den yngste og mest forlegne Gjæst dragen ind i Samtalen og formaaede at gjøre sit Værd og sine Inter-

esser gjældende. Schimmelmann ejede den store og sjældne Gave at kunne tale saaledes med hver af sine mange Gjæster, at alle uden Undtagelse gik bort i glad Stemning, at hver eneste følte sig som den foretrukne, den særlig udvalgte. Hvormangen ung, beskeden Forfatter, Kunstner eller Videnskabsmand er bly og bange skreden over dette fornemme Hus' Tærskel og har atter forladt det med overstrømmende Glæde og Taknemmelighed. Hvormangen er ikke fra dette skjønne, lyse Hjem og dets elskelige Beboere vandret ud i den lune Sommernat langs den mennesketomme Strandvej ind til den store, sovende By, til sin egen lille, snævre Stue, opfyldt af lykkelige, stolte Drømme om at erobre Verden.

Et saadant Minde, en slig Stemning har grebet Oehlen-schläger, da han nedskrev sit skjønne Digt til Erindring om Ernst Schimmelmann.

Længe vel vi vente ville,
 Før igjen, til Ædles Gammen,
 Slige Stjerner funkle sammen.
 Statsminister, Digter, Tænkter,
 Fri for alle Fordomslænker.
 Sund, dog øm for Andres Smerte,
 Munter, med et Englehjerte,
 Følsom, som en Mø i Vaaren,
 Øjet skarpt, men mildt af Taaren,
 Tankefuld, i Visdom kyndig,
 Lille, bleg og dog saa yndig —
 Saadan ind til os han traadte,
 Og et Vennesmil forraadte
 Al den Godhed, Hjertet gjemte,
 Som til Glæde Flokken stemte.

Blandt de mange fremragende Mænd og Kvinder, der staa i Taknemmelighedsgjæld til Ernst Schimmelmann, er der næppe nogen, der i højere Grad end Baggesen har nydt godt af hans ubegrænsede Gjæstfrihed og Rundhaandethed. Gjennem sin Ven Pram var han som Forfatter af de „komiske Fortællinger“ og Sangen „Der var en Tid“ bleven indført paa Sølyst. Den forgjældede, nervesvækkede Student, der med sin Pen maatte

ernære sin fattige Familie, fandt her den hjærteligste Modtagelse og virksomste Støtte. Fra Mismods trange Kammer blev han som over Nat sat i Sol og bænket her til højboards mellem Haabet og Lykken, her fik han Vandrebrevet paa den store lyse Verden, den han havde drømt om, naar han som Dreng fra Korsørs Volde „saa Maanen ned bag Øen glide“ og tog Varsler af de faldende Stjerner.

Af Baggesens Levnetsbog og Charlotte Schimmelmans Breve vide vi, hvor stor en Rolle Digteren har spillet i Grevindens Liv, hvor utrættelig en Omsorg hun bar for ham og hans Familie, hvor velgjørende en Indflydelse hun udøvede paa hans sygeligt ophidsede Sjæl, først og fremmest ved i Sommeren 1787 at indføre ham i Søsteren Sybille Reventlows Hjem paa Trolleborg, og hos Svogeren paa Pederstrup og Christianssæde. I Oktober gjæstede han Ahrensburg og besøgte i sine Velynderes Selskab Schimmelmans Svogre Baudissin paa Knoop og Fritz Reventlow paa Emkendorf samt Landgreve Carl paa Louisenlund, ligesom han gennem Schimmelmann lærte Louise Stolberg, „Holstens Aspasia“ at kjende og opnaaede Hertugen af Augustenborgs virksomme Protektion. I sit smukke Digt, Den visnede Majblomst, har han givet sin Taknemmelighedsfølelse overfor Charlotte Schimmelmann Udtryk i følgende Linjer.

Jeg spired frem til moden Duft;
 Men langsomt i den kolde Luft
 Jeg arme spired frem.
 Medlidende mig Phøbus saa
 Paa Sandet mellem Torne staa
 I Natten kold og svag.
 Han brød mig af og tog mig op
 Og aanded i min spæde Krop:
 Du ikke ganske visne skal,
 Kom med til min Venindes Sal,
 Til Næring og til Dag!
 Hun bar mig hen omhyggelig
 Til Solens Skin og satte mig
 I kvægende Krystal;

Hun ofte skjænkte mig et Smil,
 Der mer end Solens Straalers Ild
 Fuldmodned min udsprungne Knop,
 Og alle Blade friskede op
 I Glemsel af min Kval.

I Maj 1789 tiltraadte Baggesen med Understøttelse af Hertugen af Augustenborg sin første store Udenlandsrejse, fra hvilken han som lykkelig Ægteemand vendte tilbage til Kjøbenhavn i Oktober 1790, opfyldt af Taknemmelighed til Schimmelmänn, der havde muliggjort hans Forbindelse ved at tilsikre Digterens Hustru en Enkepension paa 400 Rdlr., hvilket Sophie Hallers Fader havde opstillet som udtrykkelig Betingelse for Ægteskabets Indgaaelse. Efter at være kommen til Ro i Hjemmet udgav han sine Ungdomsarbejder og tilegnede dem Grevinde Schimmelmänn. Som Meddirektør for Fonden ad usus publicos udvirkede Schimmelmänn ham en aarlig Gratifikation paa 300 Rdlr. i tre Aar, der atter fornyedes 1793. Paa sine mange Rejser i Udlandet tolkede Baggesen Ernst og Charlotte Schimmelmännns Ros og tilførte Huset nye Venner. Saaledes bragte han en Brevvexling i Stand mellem Grevinden og Lavater, der 1793 gjæstede Danmark. Aaret før havde han henvendt sig til denne for at faa opgivet et Badested i Schweitz, hvor hans Velynderinde kunde tage Ophold en Sommer. „Trods alt“, ytrer Baggesen, „er hun ikke lykkelig, thi hun er svagelig og barnløs og lider under det barske, nordiske Klima. Hun er sart og fin af Lemmer, har pirrelige, dog ikke af Naturen svage Nerver, thi i sin Barndom og Ungdom var hun sund og kraftig.“

Af stor og vidt rækkende Betydning for Litteraturen blev den aandelige Forbindelse Baggesen med sin entusiastiske Sjel tilvejebragte mellem Ægteparret Schimmelmänn og Schiller.

Det var i Efteraaret 1790, at Baggesen paa Hjemrejsen fra Schweitz lagde Vejen over Jena for at gjøre Schillers Bekjendtskab. Digterens Personlighed gjorde et mægtigt Indtryk

XLVII

paa ham og han blev herhjemme den første Apostel for „Digtningens nye Messias“. Fremfor alt søgte han at vinde sine Velyndere Hertugen af Augustenborg og Grev Schimmelmann for „Don Carlos“s Forfatter, og i deres Kreds tolkede han med den ham egne Varme og Inderlighed Schillers Digte og Sørgespil. Ikke nok hermed iværksatte han i Forbindelse med Digterens nye Beundrere Fester til Schillers Ære. Saaledes havde han en Junidag i Aaret 1791 paatænkt en Tur til Hellebæk og i Forvejen sendt Schillers Værker derud, for at man i Forening kunde afsynge Digterens „Hymnus an die Freude“. Han var netop i Begreb med at stige til Vogns for at kjøre til Sølyst, hvor han vilde afhente den Schimmelmansske Familie, da han fra Grevinden modtog en Billet, hvori det hed, at Schiller var død, og at Turen derfor maatte opgives. Dybt greben af denne Efterretning kunde han ikke bekvemme sig til at blive i Byen, hvor ingen kunde tage Del i hans Sorg. I Storm og Regn kjørte han med sin Hustru til Sølyst, hvor Greven modtog ham med Ordene: Vi vilde have kjørt til Hellebæk for i munter Stemning at synge Schillers Sang, nu ville vi til Trods for det daarlige Vejr alligevel tage derhen og med Vemod høre den læst af Dem.“ Der blev spændt for, og det lille Selskab, der bestod af Baggesen og hans Sophie, Grevinden og hendes Broder Herman Schubart og dennes Hustru, kjørte til Hellebæk. Himlen oplaredes, Solen brød frem gjennem Skyerne, Havet blaanede i sjælden Pragt, og ovre paa den svenske Kyst traadte Kullens Klipper frem. Stille og bevæget tog man Plads i det Fri. Baggesen begyndte at læse: „Freude, schöner Götterfunken“ for den forsamlede Kreds, da hørtes Tonerne af et skjult Musikkor, Klarinetters og Fløjters Klang. Øjeblikkets vidunderlige Stemning henrev Tilhørerne, og alle sang med i Kor. Da Sangen var forstummet, reciterede Baggesen i Tilslutning til Digtet følgende improviserede Linier:

Unser todter Freund soll leben!
Alle Freunde stimmten ein!

XLVIII

Und sein Geist soll uns umschweben
Hier in Hellas' Himmelhain.
Jede Hand emporgehoben!
Schwört bei diesem freien Wein:
Seinem Geiste treu zu sein
Bis zum Wiedersehn dort oben!

Til Slutning opførtes en Dans af fire Dreng og fire Piger, klædte som Hyrder og Hyrdinder og smykkede med Blomsterkranse. Man læste, sang, jublede og græd, efter som Stemningen skiftede. Vennerne kunde ikke skilles, og i tre Dage varede Festlighederne til Ære for Digteren. Skiftevis læste man Scener af Don Carlos, Brudstykker af „Abfall der Niederlande“ og de især beundrede Digte „Die Götter Griechenlands“ og „die Künstler“ for hinanden. Rygtet om Schillers Død viste sig snart at være falsk. Aaret 1791 havde været det tungeste i Digterens Liv. Som Professor i Historie i Jena havde han Aaret tilforn grundet sin egen Husstand. I Løbet af sex Maaneder skrev han Trediveaarskrigens Historie. Men Grupperingen og Formningen af dette uhyre Stof i saa kort en Tid havde anspændt hans Kræfter saa stærkt, at han i de første Dage af Aaret blev kastet paa Sygelejet og en Stund svævede mellem Liv og Død. Først henad Sommeren vendte Kræfterne atter tilbage. Men Sorger af den bitreste Art ventede ham. Den kostbare Syge- og Lægehjælp havde udtømt hans Midler. Hans aarlige Gage var meget ringe og han var væsentlig henvist til at leve af sine Forfatterindtægter. Tusinder af Tanker og Ideer opfyldte ham, men han kunde ikke fæste dem til Papiret. Han saa Tiden i Møde, hvor Savn og Nød maatte banke paa hans Dør. Da gik Rygtet om hans Død gennem Tysklands litterære Kredse, ja fandt endog, som vi have set, Vej til Norden.

Stor var Glæden blandt Digterens Beundrere herhjemme, da man erfarede „Schillers Gjenopstandelse“. Næppe var han kommen sig, før han gennem Breve fik Nys om Tildragelsen

i Hellebæk, som han kaldte „Nektarblomster, rakte af en himmelsk Aand.“

Saasart Baggesen fik at vide, at Schiller vel var i Bedring, men kun kunde gjenvinde sit Helbred ved at blive skaanet for anstrængende Arbejde, gik han ufortøvet til Hertugen af Augustenborg og Schimmelmänn, hvem han skildrede Digterens Nød i de mest levende Farver. Begge besluttede derefter i Forening at tilbyde Schiller en aarlig Hædersgave af tusind Rigsdaler paa tre Aar. Brevet, der indeholdt Tilbudet, blev oversendt Digteren den 27. Novb. 1791. Den ægte Menneskekjærlighed, den inderlige Medfølelse og Hensynsfuldhed, der taler ud af Skrivelsen, kunde kun forhøje Gavens pekuniære Betydning: „Modtag dette Tilbud, ædle Mand! Lad ikke Synet af vore Titler bevæge Dem til at afslaa det. Vi kjende ingen anden Stolthed end den at være Mennesker, Borgere i den store Republik, hvis Grænser omfatte mere end de enkelte Generationers Liv, mere end en Jordklodes Grænser. De har her kun Mennesker, Deres Brødre, for Dem, ikke forfængelige Stormænd.“

Saa gribende, saa overvældende var den Glæde, der opfyldte Schiller ved Modtagelsen af dette Brev, at den i Øjeblikket truede med at tilføje hans svagelige Helbred alvorlige Rystelser. Under Indtrykket af disse Følelser skriver han til Vennen Körner: „Det, jeg i hele min Levetid har attraaet med brændende Længsel, bliver nu opfyldt. Længe, maaske for stæde er jeg fri for alle Sorger; jeg har nu opnaaet den attraaede aandelige Uafhængighed. Jeg har nær Udsigt til at ordne mine Sager helt, til at dække min Gjæld og at kunne leve alene for min Aands Planer, at lære, at samle og arbejde for Evigheden.“

Svarskrivelsen til Hertugen og Grev Schimmelmänn vidner i lige Grad om Digterens ædle Personlighed og hans forunderlige Herredømme over Tanker og Ord. „Rent og ædelt, som De har givet, tror jeg ogsaa at kunne modtage. Ikke til Dem,

L

men til Menneskeheden bør jeg afdrage min Gjæld. Den er det fælles Alter, hvorpaa De nedlægger Deres Gave og jeg min Tak.“

Fra det samme Land, der paa en Tid, da Muserne flakede hjemløse om i Klopstocks Fædreland, gjæstfrit husede Messiadens Digter, skulde nu til Beskæmmelse for Tysklands Stormænd den uventede Hjælp komme, der frelste Schiller fra den truende Undergang. Alle som en have Digterens Biografer i vore Dage tiltraadt den Mening, at den tilbagevendende Skaberkraft og Fortsættelsen af hans digteriske Gjærning udelukkende skyldes Hertugen af Augustenborg, og Grev Schimmelmans virkningsfulde Bistand. En Tidlang omgikkes Schiller med Planer om at gjæste Danmark, for personlig at gjøre sine Velynderes Bekjendtskab. Skjønt indtrængende advaret mod det nordiske Klimas Usundhed, skrev han dog til Körner i Slutningen af Aaret 1791: „Min Forbindtighed mod Hertugen af Weimar er vel endnu for ny, men jeg vil dog rejse derhen i Løbet af et eller to Aar. Om tre Aar kan jeg i Danmark finde Forsørgelse, og da er jeg dækket for Livstid.“ Af Helbredshensyn maatte han dog omsider opgive Tanken for stedse. En lige til Schillers Død fortsat, hjærtelig Brevvevling mellem Digteren og hans nordiske Venner bevarede den aandelige Forbindelse, ligesom hin sendte hvert fuldendt Arbejde til Kjøbenhavn, ledsaget af en Tilegnelse. Med Schillers Enke, hvem Greven saalænge hun levede udbetalte en Aarspenge af 400 Rdlr., vedligeholdte Charlotte Schimmelmänn indtil sin Død en livlig Korrespondance der giver os det fyldigste Billede af Grevindens fremragende Personlighed.

Med levende Opmærksomhed fulgte hun Livet i Weimar, skjönt hun aldrig fik sit inderligste Ønske opfyldt at kunne gjøre en Rejse derhen. Da Budskabet kom til Danmark, at Døden havde bortrevet Schiller i hans fulde Manddomskraft, blev hun greben af dyb Vemod, „det var“, siger hun, „som

om Porten til Idealernes Rige var bleven lukket for evig af en ubønhørlig Magt.“

Fra sin store Udenlandsrejse, der endog førte ham til Frankrig og Italien, vendte Baggeseu i Sommeren 1795 tilbage til Fædrelandet. Efteraaret tilbragte han paa Graasten, Vintereu i Kiel og Foraaret til ud paa Sommeren i Bordesholm hos Amtmanden Grev Holck, hvorefter han, udnævnt til Viceprovst paa Regensen, i Juli vendte tilbage til Kjøbenhavn og tilbragte nogle Dage paa Sølyst. Det Indtryk Grevinde Schimmelmanna denne Gang fik af sin Yndling var ikke gunstigt. Han syntes hende urolig, stundesløs og umandig, tillige ret fordringsfuld. Sophie Haller var ikke skabt til Husmoder, Børnene fandt hun malpropre og uopdragne. Under hans Hustrus tiltagende Svagelighed besøgte Grevindeu deres Hjem paa Frederiksberg, bødede paa Forvirringen i Huset og tog sig af Børnene. Ved Sophies Død viste hun Digtereu den varmeste Deltagelse og opbød alt for at opmuntre ham i hans Sorg, men fra den Tid af, og særlig maaske paa Grund af Baggeseus Frieri til Benedicte v. Qualen, kjølnedes Forholdet mellem ham og det schimmelmanna'ske Hus mere og mere. I Slutningeu af 1798 klager hun over hans Blaserthed og Unatur, men beundrede stadig hans sjældne Talenter. Næppe hjemvendt i September 1799 fra Paris vilde han i sin overdrevne Rejselyst, efter Sigende af Hensyn til sin Hustrus Helbred, atter af Sted til Frankrig, hvilket i høj Grad mishagede Ægteparret Schimmelmanna. „Denne Rejselyst er efterhaanden bleven en ulægelig Sygdom hos ham“, skriver Grevindeu, „og desværre bunder den i Forfængelighed — Mangel paa Sandhed tærer paa hans Liv.“ Endnu i Oktober 1806, da han kom hjem fra Holland, forstod han dog paa Sølyst at erobre Hjerterne, og Grevindeu glemte en Stund sin Bitterhed. Baggeseu forelæste sit Skjærslipper-Epos. „Han foredrog Digtingeu som den bedste Skuespiller og fik alle til at le gjennem Taarer. Man vil næppe

kunne finde nogen Digter, der som han forener den hvasse, bedske Satire med den kosteligste Humor.“

Blandt de kjæreste Gjæster i det schimmelmanske Hjem gjennem Tiderne maa naturligvis først nævnes Familierne Reventlow, Bernstorff og Baudissin, Grevindens Broder, Baron Herman Schubart og dennes Hustru Jaqueline, Hertugen af Augustenborg, Grev Christian Ditlev Rantzau, der arbejdede under Ernst Schimmelmann, og hans Frue, den yndefulde Charlotte Diede.

Af Grevindens Breve vil det ses, at Tonen mellem hende og Hertugen ofte var alt andet end hjærtelig. Hun spotter over den lille Hertug, hvis tørre og pedantiske Væsen, fremtrædende Skepsis og blinde Beundring af Platners Sofismer mishagede hende højligt, men hun indrømmer, at disse Lyder ikke bunder i hans agtværdige Karakter, men i hans Opdragelse. I senere Aar, særlig efter 1807, var han begges intimeste Fortrolige.

Tomheden i det barnløse Hjem blev til Dels afhjulpen, siden Grevinden 1794 tog et lille faderløst fireaarigt Barn af en fattig Haandværkerfamilie til sig. Louise Wesselhöft var hjemmefødt i Glückstadt, hendes Fremtoning minder om Mignons, et Æventyrbarn med store, kloge Øjne, kvik i sine Svar, væver og yndefuld; Musik, Sang og Dans laa hende i Blodet, Mimik og Plastik var hende medfødt. Grevinden lærte snart at elske hende som sit eget Barn, underviste hende i Begyndelsen selv og holdt senere udmærkede Lærere til hende. Ogsaa Schimmelmann omfattede den lille Louison, som hun kaldtes, med største Kjærlighed og fulgte hvert af hendes Fremskridt med Glæde og Interesse. Desværre blev hun grundig forkjælet, glemte sin Herkomst og mistede for tidlig sin Umiddelbarhed og Barnlighed. Om hendes senere Skæbne vil der i det følgende blive Tale.

At anføre alle de mange, en Gang berømte, dog nu til Dels forglemte Navne paa dem, der i det attende Aarhundredes

sidste Aartier have gjæstet det schimmelmannske Hjem ikke alene fra de nordiske Riger og de tysktalende Lande, men selv fra Europas fjærneste Egne, vilde føre for vidt, og vi maa derfor indskrænke os til at nævne nogle af de bekendteste i Flæng.

Af unge Mænd, der i længere Tid opholdt sig i Schimmelmanns Hus følte baade Vært og Værtinde sig særlig knyttet til den tyveaarige østerrigske Greve Gottfried Wenzel v. Purgstall, Arving til store Godser i Steiermark, deriblandt det historisk bekendte Bjærgslot Riggersburg. Han havde studeret i Jena og Kiel under Reinhold, der gennem Louise Stolberg havde anbefalet ham til Schimmelman. Den meste Tid af Aaret 1794 tilbragte han paa Sølyst og Trolleborg, og Grevinden stiftede endog et Parti mellem ham og sin Søsterdatter og Guddatter den endnu ikke konfirmerede Charlotte Reventlow. Forbindelsen hævedes først efter at Grev Purgstall havde forladt Landet. Charlotte Schimmelman bevarede usvækket gennem Aarene sin Interesse for ham og brevveklede med Purgstall, indtil den højtbegavede og fædrelandssindede Mand som en af Hovedmændene i Tyrols Rejsning næppe 40 Aar gammel bukkede under for en Svækkelse, han havde tildraget sig under sit Fangenskab i Mantua.

Om Grevens Privatsekretærer Kirstein, Niebuhr, Merkel og Rist og deres Forhold til Huset henvise vi til det særlige Afsnit, der omhandler disse.

Af Damer, der i længere Tid daglig færdedes paa Sølyst og i Palæet i Bredgade maa fremfor alle nævnes Grevindens intime Veninde, den bekendte Fru von Krüdenner, „la grande magicienne du Nord“, hvis Mand i en Aarrække var russisk Gesandt i Kjøbenhavn. „Da jeg først saa hende“, skriver Charlotte om hende, „var hun ung, uskyldig, aandrig og saa tiltrækkende som ikke nogen Kvinde indtil da havde forekommet mig at være. Hun var en fint dannet Kvinde og havde megen naturlig Forstand. Jeg tilbragte en hel Vinter sammen med hende, næsten hver Dag og hver Time paa Dagen i

skjønneste Harmoni. Siden — her sigtes til Fruens bekendte Kjærlighedsæventyr, der begyndte i Kjøbenhavn — kom hun i andre Forhold, paa Rejser, ud i den store Verden, og nu var det skjønne Ideal tabt for mig. Vi saas igjen, jeg var bleven ældre, hun syntes mig mere kjølig og ikke længere ukunstlet.“

Uforanderlig Hengivenhed bevarede Grevinden for sin Ungdomsveninde Frederikke Brun, med hvem hun hyppigt kom sammen, og den Karakteristik Charlotte med sin strænge Kritik giver hende, er et smukt Vidnesbyrd om Digterindens store menneskelige Værd: „Et Hjærte saa tro som Guld, saa rent og saa enfoldigt, hendes Livstræ har altid stræbt mod det gode og skjønne, Jordbunden, det fædrene Hus, der har baaret det, er Skyld i hendes Fejl, selv fortjener hun ingen Bebrejdelse.“

Af tyske Digtere og Skjønaander, der have gjæstet Ernst Schimmelmans Hus kan nævnes Frederikke Bruns Venner, Schweitzerne Friedrich v. Matthisson og Carl Victor v. Bonstetten.

Et Besøg, der maaske mere end noget andet har interesseret Grevinden, er Lavaters i Sommeren 1793. Hun er udtømmelig i at rose ham, hun fremhæver blandt mange Fortrin hans elskværdige Livlighed og hans faderlige og broderlige Godhed for hele Menneskeslægten. „Lavater fortjente at være Konge“, siger hun, „thi hans Hjærte dikterer ham den taktfuldeste Holdning og aarvaagneste Aandsnærværelse.“ Det maa dog bemærkes, at hverken Ernst eller Charlotte Schimmelman vare Medlemmer af den Aandeseerliga, der under Landgreven af Hessens Forsæde havde indbudt Lavater til at gjæste Danmark.

Charlotte Schimmelmans udprægede Frisindethed og kosmopolitiske Livssyn var Skylden i, at man i Holsten og særlig i de æsthetiske Kredse i Hamborg og Altona betegnede hende som demokratisk sindet og betragtede hendes Hjem som Arnestedet for de revolutionære Stemninger i Danmark.

Med Rædselsperiodens Begyndelse forvandlede hendes varme Følelse for Frankrig og Begejstring for Revolutionen sig til Afsky og Vrede. Da Republikkens første Gesandt Grouvelle, der havde overbragt Ludvig XVI. Dødsdommen, indfandt sig paa Sølyst med sin „Borgerinde“, klædt i Republikanernes militære Dragt, med trefarvet Sabelskjærf, ufriseret og langt fra soigneret, kunde hun næppe overvinde sig til at give ham Haanden. Hans Venskab med Heiberg var hende i høj Grad imod og hun betegner denne som en farlig Demagog. Derimod viste hun de fornemme franske Emigranter, der gjæstede hendes Hus, stor Velvilje.

Den interessanteste af disse var Hertugen af Rochefoucauld-Liancourt, der ligesom Ludvig Reventlow var begejstret for filantropiske Ideer, og som før Revolutionen, der jog ham i Landflygtighed, havde oprettet gode Fagskoler paa sine Godser. En ikke mindre fornem Gjæst var Hertug Adrien af Guines, før Revolutionen Generalguvernør i Artois og Besidder af umaadelige Rigdomme — nu en Slags Agent for en Plantestivelsefabrik i Altona, han havde oprettet sammen med nogle andre Emigranter af høj Byrd. Endvidere kan nævnes Baron des Cars, Ludvig XVIII.s Udsending fra Coblenz, Botanikeren Turpin, der i fem Aar havde gennemstrejfet Kanadas Urskove, Grev St. Priest, Ludvig XVIII.s Husminister og Sendebud i Kjøbenhavn (1791), Chevalier la Courdraye, der ved sine fremragende nautiske Kundskaber fik Ansættelse ved Søofficersskolen, og Forfatteren Vanderbourg.

Mærkelige Fremtoninger paa Sølyst vare Prins Aloysius af Gonzaga, der gjorde Krav gjældende paa Hertugdømmet Mantua, og den snart kyniske, snart elskværdige Greve Jean Potocki, den polske Naturforsker og Rejsende, hvis kostelige Karrikatur Sergel har tegnet.

Af Sydlændinge, der fandt Vejen herop og bleve vel modtagne her, kan nævnes den portugisiske Statsmand Grev Souza, Luisiadens lærde Udgiver, Miranda, Forkæmperen for det spanske

Amerikas Frihed, Andrada, en af Hovedmændene i Brasiliens Uafhængighedsbevægelse og senere Udenrigsminister hos Dom Pedro, og den spanske Greve Yoldi, der endte sine Dage som Overceremonimester i dansk Tjeneste og som endnu erindres af den ældre Slægt.

De stærkt udprægede filosofiske Interesser som baade Grev og Grevinden dyrkede, fik Næring af de to ivrige Kantianere Lægen Johan Benjamin Erhard, hvis udførlige Biografi Varnhagen har forfattet og som med sit originale, stridslystne Væsen skiftevis tiltrak og frastødte Grevinden — samt Schmidt-Phiselddeck, der med sin utrolige Alsidighed og Kundskabsfylde vandt Grevens Hjærte. Rist indførte 1797 den unge Dr. Henrik Steffens hos Grev Schimmelmänn. „En højst udmærket og ejendommelig Mand“ kalder Steffens sin varme Velynder; „med Omsigt og Held havde han indtil da styret Statens Anliggender, han trængte selv ind i alle Forhold, arbejdede samvittighedsfuldt og trofast ofte ud paa Natten og undte sig ingen Ro. Han havde bevaret det rent menneskelige i sig som en urørt Skat, og man kunde kalde ham et Barn i Ordets ædleste Forstand. Han gav Agt paa hver aandelig Rørelse og hvorsomhelst han paa sin Vej traf et betydeligt Menneske, ligemeget i hvad Retning, hilste han vedkommende med Glæde, drog ham til sig og søgte at skaffe ham et Fristed midt i Tidens Uro, saa at Talentet aandede friere op, og fremelsket ved hans Hjælp kunde uddanne og udvikle sig.“ Grevindens Forhold til Steffens var mindre godt. Hyppig Meningsforskjel, ivrige Diskussioner, i hvilke han næppe altid viste sig hensynsfuld, medførte stærk Forstemthed. Schimmelmänn skaffede ham i Maj 1798 et Rejsestipendium paa 300 Rdlr. i tvende Aar, som forlængedes paa et Aar og forhøjedes til 500 Rdlr. Ved sin Tilbagekomst til Kjøbenhavn blev Steffens modtaget temmelig kjøligt af Grevinden, der betegner ham som et aandfuldt, men ingenlunde ægte Menneske.

Et stort Antal navnkundige Diplomater have fra Tid til

anden nydt Schimmelmans Gjæstevenskab. Grevinden plejede at samle Ministre fra alle Stater i sin Salon for let og nemt at føres ind i den evropæiske Storpolitik, der interesserede hende meget, og hun kunde ofte ved sine kloge Spørgsmaal bringe dem i Forvirring. Hun yndede at føre Statsmænd af modstridende Anskuelser sammen for tilsidst at optræde som forsonende Element. Den russiske Minister Kachelof inviterede hun sammen med Polens sidste Gesandt ved det danske Hof.

Alle Nationer og Stænder have været repræsenterede i Schimmelmans Hus, og vel kunde Grevinden med Rette sige, at hendes Salon „var som en Tryllelygte, i hvilken Billed følger paa Billed i broget Blanding.“

Om Ernst Schimmelmans Virksomhed i Statstjenesten indtil Regeringsskiftet 1784 kan mærkes følgende. Efter Skatmesterens Død tiltog Guldberg sig Ledelsen af Bank- og Handelsvæsenet. Han var, som Hennings træffende siger, „en blind Beundrer af den gamle Schimmelmans System og begejstret for den Tanke at omsætte Papirspenge i Skibe, saa i Fisk og disse atter i Guld og Sølv.“ Et Par Dage efter Faderens Død modtog Ernst en til ham og Overskattedirektionen stilet Kabinetsordre fra Guldberg angaaende Udarbejdelsen af en Rapport om hele Tilstanden i Direktionen, og som tillige indskærpede, „at Kongen vilde have alle den salig Skatmesters Planer fulgte.“ Ernst Schimmelmann og Stemann, mellem hvilke der snart udviklede sig en fremtrædende Skinsyge, skulde have det daglige Arbejde dermed og derfor dispenseres fra Kollegiets Forretninger. 4. Marts nedsattes en Kommission til Overvejelse af Finansvæsenets fremtidige Styrelse, bestaaende af Schack-Rathlau, Schimmelmann, Høegh-Guldberg og Stemann, og dens Arbejde blev fremmet saa hurtig, at Betænkningen kunde fremkomme en Maaned senere. Ved Opgjørelsen viste det sig, at Seddelmassen var stegen til 19 Millioner og at den udenriske Gjæld

LVIII

alene beløb sig til $12\frac{1}{2}$ Million Rdlr. Efter Freden i Versailles var indtraadt en betydelig Nedgang i Handelen, Aktierne vare dalede stærkt og flere store Handelshuse stode for Fald. Efter den mellem Skatmesterens Papirer fundne Plan henlagdes Forrentningen og Udbetalingen af denne Gjæld til Banken, og der oprettedes i dette Øjemed en Overdirektion, bestaaende af Thott, Schack-Rathlau, Høegh-Guldberg, Stampe, Schimmelmänn, C. D. Reventlow, Stemann og Numsen.

I Oktober fremkom den første Laanbegjæring til Banken fra et af de anseteste Handelshuse. Sagen gik igjennem i Bankdirektionen, men Schack-Rathlau, der indsaa, at en saadan Indrømmelse rummede de farligste Konsekvenser, tog samtidig sin Afsked fra Direktionen. I Marts 1783 fremsatte Guldberg sin Plan, hvorefter de gode Handelshuse skulde understøttes, omend „Seddelmassen derved paa en kort Tid skulde formeres.“ Følgen blev, at en hel Række nye og ublu Anmodninger om Laan fremkom. Trods heftige Modforestillinger fra Schimmelmänn, Reventlow, Stampe og Numsen, der afskedigedes fra Direktionen 19. August for at afløses af mere eftergivende Mænd, satte Guldberg sin Vilje igjennem, og der bevilligedes i Aaret 1783 ialt 1,778,000 Rdlr. som Laan til en Snes af de største Handelshuse, og Seddelmassen forøgedes med to Millioner Rdlr.

Blandt de fratrædende følte især Schimmelmänn sig krænketh, idet han fjærnedes fra den Stilling, der havde hjemlet ham Titlen som Handelsminister. Stemann, der iøvrigt ikke havde billiget Guldbergs Program, men som forblev i Direktionen, havde vakt Schimmelmännns Harmeh ved sin tvetydige Adfærd.

De misfornøjede droges kort efter ind i Bülow's Planer om et Regeringsskifte og sluttede sig nøje til den unge Kronprins, og særlig kom Brødrene Christian og Ludvig Reventlow og Schimmelmänn som Bernstorff's mest hengivne Venner til at spille en Hovedrolle ved selve Iværksættelsen af det dristige Statskup. Schimmelmänn betingede sig, at Stemann, hvem man en Stund havde tænkt at indvie i Hemmeligheden, ikke blev

Medlem af det nye Statsraad, som Kronprinsen skulde danne; hans og Reventlows Tanke om at optage A. G. Moltke og F. C. Rosenkrantz vandt ikke den unge Prins' Bifald.

Om Eftermiddagen den mindeværdige 14. April 1784 samledes Brødrene Reventlow og Numsen i Schimmelmans Palæ til en sidste Raadslagning og kjørte Klokkeren fire til Slottet, hvor det høje Spil om Landets Skæbne blev spillet. Vente-tiden tilbragte Charlotte Schimmelmans og Sybille Reventlow med bankende Hjærter og blussende Kinder hos en fælles Veninde Hofdame Frøken Sperling, der havde Bolig paa Slottet. Klokkeren otte traadte Schimmelmans ind i Stuen, mærket af den store Sindsbevægelse han havde gennemgaaet og faldt sin Hustru om Halsen. Sejren var fuldkommen, og den store Dag endte med et muntret Bal, hvor alle, som Christian Reventlow udtrykker sig, dansede som til Oberons Tryllehorn.

Dagen efter afgik Schimmelmans udførlige Beretning om Regeringsforandringen til Bernstorff, der netop 1. Maj, „den Dag, da alting aander op i Haabet,“ atter satte sin Fod paa dansk Jord.

Allerede 2. Juni indtog Schimmelmans paany sit Sæde i Skatkammer- og Overbankdirektionen og udnævntes en Uge senere til Finansminister og Medlem af Direktionen for Fonden ad usus publicos.

Samtidig blev hele Finansstyrelsen omordnet og et nyt Finanskollegium oprettet, under hvilket alle Finansanliggender forenedes. Et Aar senere kunde Schimmelmans offentlig fremlægge sin store, skarpsindigt og grundigt gjenomtænkte Plan til Pengevæsenets Forbedring i de danske Stater. Reformen skulde efter Schimmelmans Ord „være bygget paa fuldstændig ukunstlede Grundsætninger.“ „Reduktionen af Papirspengene er den første Hovedtanke, thi disse, hvorved dog ikke maa forstaas virkelige Banksedler — er den største Fejl ved det nuværende Finanssystem, fordi der herved opstaar en indbildt Formue, som hovedsagelig fremkalder den Underbalance, der

udtømmer Statens Kræfter.“ Han anfører Rusland og Kirkestaten som Exempler paa, at selv Lande med de rigeste Hjælpkilder ødelægges ved Seddelpenge. De kongelige Revenuer af de forskjellige Landsdele, der udgjorde 7—8 Millioner, vare 10—20 Procent mindre værd, end hvis de bleve betalte i rede Mønt eller gode Bankosedler. Efter den nye Plan skulde Statsgjælden, omtrent 20 Millioner, være afbetalt i Løbet af 30 Aar, og i dette Øjemed oprettedes en saakaldet synkende Fond, til hvilken visse Statsindtægter skulde henlægges. Seddelmængden burde atter gjøres indløselig og nye Sedler kun udstedes mod fuld Valuta i ædelt Metal eller let realisable Effekter. I Henseende til Bestyrelse skulde Banken skilles helt fra Statskassen, og dennes Gjæld til Banken betales dels med forhaandenværende gode Effekter, dels ved Hjælp af et nyt Statslaan.

„Dette System,“ slutter Schimmelmänn tillidsfuldt, „kan hverken rystes i Fred eller Krigstid, naar det i Løbet af en vis Aarrække har naaet Fasthed. Den Betingelse er der dog, at den maa understøttes af Økonomi og Orden i alle Grene af den offentlige Administration.“

Paa Schimmelmänn's Initiativ oprettedes ved Forordning af 16. Aug. 1786 en Kreditkasse, hvis Formaal var ved uopsigelige 2 Procents Laan og ringe aarlig Afbetaling at fremme Forbedringen af Landets Jordegods og Bondens Kaar og fremhjelpe større almenyttige Foretagender i de danske Stater. Kassen fik som foreløbigt Fond anvist en Sum af 750,000 Rdlr. i Effekter, som Statskassen overdrog den, og der udnævntes til dens Bestyrelse en særlig Direktion, blandt hvis Medlemmer vare Schimmelmänn og Chr. Reventlow, der indtil 1798 røgtede dette Hverv. De i samme Tidsrum tilstaaede Laan beløb sig ialt til 3,416,000 Rdlr., hvoraf 1,104,000 Rdlr. til Forbedring af Jordegods (Udskiftning, Udflytning, Afskaffelse af Hoveri, Skovplantning og Skolernes Fremme), 222,700 Rdlr. som Understøttelser til Bønder til Erhvervelse af Gaarde, 122,600 Rdlr. til Forbedring af Bjergværkerne i Norge, 612,000 Rdlr. til

Digearbejder og endelig 1,042,000 Rdlr. til Fremme af Negerhandelens Ophævelse. Den saare nyttige Institution, der bidrog meget til Landets Opkomst, maatte desværre under Krigen, der foranledigede talrige Skyldneres Insolvens, næsten helt indstille sin Virksomhed og ophævedes 1816.

Paa Foranledning af Finanskollegiet nedsattes 2. Maj 1787 den saakaldte Finanskommision — hvis mest fremtrædende Medlemmer vare Schimmelmann, Brødrene Reventlow, J. E. Colbiørnsen, Wendt og Ove Malling —, der skulde tage „forskjellige Finanserne vedrørende Gjenstande og Punkter“ under Overvejelse og derefter umiddelbart afgive sine Betænkninger og Forslag til Kongen, efter hvis Billigelse de skulde overgives de paagjældende Kollegier til nærmere Forestilling, Resolution og Expedition. Kommissionens nærmeste Opgave var at undersøge, hvorledes et friere Handels- og Toldsystem kunde iværksættes uden at Staternes Finanser eller Landets forskjellige Industriegrene led Skade derved. Frugten af Kommissionens Arbejder blev de tvende betydningsfulde Forordninger af 6. Juni 1788 — hvorved Kornhandelen frigaves baade for Danmark og Norge, saa at alle Kornsorter kunde ind- og udføres til og fra begge Riger mod en moderat Toldafgift — og 11. Juni s. A. angaaende Kvæghandelen, hvorefter det tillodes alle og enhver i Danmark og Hertugdømmerne at fodre, sælge og afstaa sit Kvæg, naar og hvor det maatte ønskes.

Krigen med Sverig 1788 gjorde det første Afbræk i Schimmelmans Finansplaner. Krigsudrustningerne udkrævede en Sum af 7 Millioner Rdlr., og samtidigt blev opsagt to Millioner Gylden af det hollandske Laan. Den ved Forordning af 11. Marts 1789 udskrevne Formueskat, der ialt indbragte $1\frac{1}{4}$ Million Rdlr., kunde ikke give Dækning for de store Udgifter, og man nødtes til at rejse nye Laan hos Banken. Hvad der var bleven indvundet ved flere Aars planmæssige Sparsommelighed gik atter tabt.

I Hertugdømmerne gennemførte Schimmelmann Reforme-

ringen af Finansvæsenet med stor Energi og Dygtighed. Ved Forordningen af 29. Febr. 1788 søgte man at sætte Sedlerne og den slette Mønt, der hidtil havde været gjældende i Slesvig og Holsten, ud af Omløb ved at indføre Speciesmønt. Speciesbanken i Altona, hvis Oprettelse oprindeligt stødte paa megen Modstand, stod i et kvart Aarhundrede sin Prøve, ogsaa i Krigsaarene, som et fortrinligt og velfunderet Pengeinstitut.

I Lighed med Banken i Altona oprettedes ved aabent Brev af 16. Febr. 1791 den dansk-norske Speciesbank, indstiftet som et privat Institut af den ved 6000 Aktier sammenskudte Sum af 2,400,000 Specier. Den 1736 oprettede Kurantbank skulde nu alene indskrænke sin Virksomhed til aarlig at kassere for 750,000 Rdlr. af de hidtil i Omløb værende Kurantsedler. Den sidstnævnte Bestemmelse blev desværre ikke overholdt, og Banken beholdt ikke det foreskrevne Valutaforraad. Eftersom Hertugdømmerne rensedes for Kurantsedler strømmede disse ind i Kongeriget, hvor Staten, der ledede Kurantbanken, i stigende Grad fik Brug for dem, medens Speciesbanken forsømte at paase, at Sedlerne tilintetgjordes.

Den 20. August 1788 udnævntes Schimmelmann til Statsminister og afgav som saadan Aaret efter sit Votum i Spørgsmaalet om Danmarks Deltagelse i Krigen mod Sverig. Han fraraadede bestemt at bryde Freden, vi havde ingen Fordele at vente af Krigen; Hjælpebidlerne fattedes os, Armeen kunde ikke siges at være mobil, man savnede militære Magasiner, Marinens Forraad vare opbrugte og Forsvarsanstalterne paa Kjøbenhavns Rhed yderst mangelfulde. Vore Allierede trængte ikke til vor Bistand. Noget andet var det, naar vi ikke længere havde det frie Valg, hvis Preussen vilde angribe os, da vilde en skændig Fred være værre end selve Undergangen.

At Danmark 1791 afslog Opfordringen til at indtræde i Koalitionen mod Frankrig, skal, om man tør tro Merkel, til Dels skyldes Schimmelmann, der siges at have afholdt Bernstorff fra at bryde Neutraliteten. Det var lykkelige Aar for

Danmark, saalænge Schimmelmänn og Reventlow ved Bernstorffs Side styrede Landet. Bernstorff skattede Ernst Schimmelmänn i fuldeste Maal og lyttede gjerne til hans Raad; deres Samarbejde var en næsten uafbrudt Udvexling af gjensidig befrugtende Tanker og Følelser. „Selv naar de kom i heftig Disput, forstod de hinanden,“ siger Charlotte Schimmelmänn, og hendes Ægtefælles blide og forsonlige Sind indvirkede heldig paa Bernstorffs til Tider haarde og herskesyge Væsen.

Lovgivningsreformerne paa det nationaløkonomiske Omraade, der havde taget deres Begyndelse med Udstedelsen af Frihandelsforordningerne af 1788, fortsattes med Forordningen af 31. Maj 1793 om Kreditoplag. Hidtil havde det kun været tilladt visse enkelte Stæder at tage enkelte Varesorter paa Oplag med Kredit paa Afgifterne, indtil de afsattes, forsaavidt Varerne forblev i Landet, men bleve ukrævede, naar de udgik til fremmede Steder. Kreditoplagsvæsenet udstraktes nu til alle vigtigere Handelsvarer og til alle Steder, som dreve Søhandel, til Fremme for Vareombytningen mellem de danske og andre søhandlende Stater og til Lettelse af Erlæggelsen af de nødvendige Toldafgifter. „I vore Dage,“ ytrer denne mindeværdige Forordnings Historieskriver, „da alle kjende Kreditoplages Væsen og Værd, da dette for Danmark ejendommelige System er blevet et saa selvfølgeligt og naturligt Grundlag for den meste Handel med toldpligtige Varer, at vore Kjøbmænd slet ikke længer kunne forestille sig at være det foruden — virker det næsten overvældende at se den Sikkerhed, den Tankeklarhed og Maalbevidsthed, hvormed man i 1793 slog dette System fast. Det var en Tillidsakt saa mægtig, saa gavmild ødsel i sin Fylde, at maaske netop kun Stavnsbaandets Løsning kan stilles ved Siden deraf. Ogsaa her løstes der Baand, Handels og Omsætningens.“

Forordningen om Kreditoplag blev Forløberen for den navnkundige, med Ret saa højtpriste, endnu gjældende Toldlov af 1. Februar 1797, for hvilken Schimmelmänn selv tilskrev

sig Æren. Før dens Fremkomst havde der bestaaet ikke mindre end 150 Indførsels- og 12 Udførselsforbud. Disse i Forbindelse med de meget høje Toldsatser havde efterhaanden sat en Smughandel i System efter en større Maalestok. Forordningen ophævede i det væsentlige Forbudene, og den indenlandske Produktion beskyttedes med lave Toldsatser, „Handelsfrihed blev med et Slag til Reglen, Handelsafspærringen til Undtagelsen.“ De mange Slags Afgifter sammendroges til enkelte og bestemtes i rigtigere Forhold efter Handelens Gang og Varesnes Pris samt efter deres Nødvendighed og Nytte. Ved denne Forordning, fremskuende og fordomsfri i Tanken, koncis og klar i Formen, ærefuld for det Land, den Tid og den Mand, der skabte den, „slog man ind paa den Frihedsbane, som siden den Tid er bleven fulgt. Stoltheden over Gjennembruddet knyttes med Grund til det omfattende Lovbud, som i alle Enkeltheder fæstnede den frie Opfattelse.“

Under den store Handelsperiode fik Schimmelmann yderligere Lejlighed til at sikre sig et uforglemmeligt Navn som Ophavsmanden til Negerhandelens Afskaffelse i de danske Besiddelser i Guinea og Vestindien. Som Ejer af store Plantager paa St. Croix, St. Thomas og St. Jan havde han tidlig haft Opmærksomheden henvendt paa Negrenes sørgelige Kaar.

For at tilvejebringe Slaver til Arbejde i de vestindiske Kolonier havde Danmark alt 1659 tilkjøbt sig et Stykke af Guldkysten i Afrika. De Agenter, som sendtes herover i dette Øjemed, udmærkede sig ikke ved Mildhed; de Danske siges tværtimod med Undtagelse af den 1743 afdøde Guvernør Søren Schielderup at have været blandt Negrenes grummeste Bødler. Det er tilstrækkelig i saa Henseende at henvise til de umenneskelige Straffebestemmelser for Slavernes Forseelser, der inde-

holdes i den 1733 af Raadet paa de dansk-vestindiske Øer udstedte Plakat.

De fleste Negre, der udførtes fra Guinea til Vestindien, kom fra Fortet Christiansborg. I Tiaaret 1778—87 solgtes paa St. Croix for det guineiske Kompagnis Regning 5089 Slaver (2342 Mænd, 1214 Kvinder, 927 Dreng og 606 Piger), der indbragte ialt 1,090,132 Rdlr. eller 214 Rdlr. pr. Hoved. En Tredjedel af dem indkøbtes for evropæiske Varer og en Fjerdedel for Rum. En „fin Mandsslave“ kostede 120 Galloner Rum, en fin Kvindeslave 100 Galloner. Skibene havde jævnlig 3—4 Maaneders Rejse, Dødeligheden undervejs blandt Negrene regnedes til 7 0/0 i Gjennemsnit, men paa et enkelt Skib døde undervejs to Femtedele af Slaverne ved „Kirurgerens Uvidenhed og Ukyndighed.“

1787 afgav paa Schimmelmans Opfordring den vestindiske Regjering (bestaaende af Waltersdorff, Lindemann og E. R. Colbiørnsen) en Betænkning, der næppe har vakt behagelige Følelser hos den store Menneskeven.

„Saalænge den sorte Farve, Filosofien til Trods, er Trældoms Stempel paa mange tusinde Mennesker — saalænge man endnu troer, at de vestindiske Kolonier ikke kan dyrkes uden ved ufrie Hænder, saalænge Mennesker kan ombyttes med Guld og Sølv, og saalænge de evropæiske Nationer kappes om, hvo skal nyde mest Fordel af denne unaturlige Handel, og hvo skal være heldigst i at forøge Slavernes Tal — maa en følsom Handelskyndig kvæle hvert Friheds, hvert Medlidenheds Raab i hans Barm. I Balancen af Evropa er Danmark ikke rig nok — ikke heller synes dets Exempel at ville være kraftig nok — til at kunne løse alle Slavers Baand, hvor det danske Flag vajer, og til at foranledige en Revolution i den guineiske Handel. Den Ære synes at være en rigere Nation og en heldigere Tidsalder forbeholden.“

Idet den vestindiske Regjering saaledes tog bestemt Afstand fra enhver Tanke om Negerhandelens Ophævelse, fremkom den

samtidig med en Række Forslag til den sikreste Maade jævnligen og direkte at forsyne St. Croix med de fornødne Negre.

1788 blev Negerhandelens Afskaffelse stillet under Debat, da Pitt indgav et Bønskrift i dette Øjemed til Underhuset. Byerne Liverpool og Bristol, der drev den største Negerhandel, modsatte sig hans Planer saa kraftigt, at han kun opnaaede en Undersøgelse af Negerhandelens Beskaffenhed og Bestemmelser om en mere human Behandling af Slaverne under Transporten.

Efter nøje at have fulgt Forhandlingernes Gang og indhentet udtømmende Oplysninger om Negerne Kaar udarbejdede Schimmelmänn en udførlig Betænkning om Slavehandelen og Negerindførslen i de danske Kolonier i Vestindien, som han ledsaget af en Følgeskrivelse har indsendt til en unavngiven Excellence, med en til Vished grænsende Sandsynlighed Toldkammerets Chef Statsminister Jørgen Erik Scheel, der senere fik Sæde i den i samme Anledning nedsatte Kommission. „Jeg har,“ skriver Schimmelmänn, „ikke vist den vedføjede Afhandling til nogen, der ved sine Lokalkundskaber kunde forbedre eller bestride disse Forslag. Med Grev Bernstorff har jeg mundtlig talt om disse Tanker, han synes ogsaa at ville begunstige dem; efter hans Anskuelse vilde Planens videre Drøftelse ske gennem en Kommission. Det er maaske forbeholdt Deres Excellence at fremme en Foranstaltning, gennem hvilken Kronprinsen af Danmark, om den lykkedes, kunde give et stort Exempel.“

Af disse Bemærkninger fremgaar tilstrækkeligt, at Schimmelmänn alene har Æren af at være Ophavsmanden til Tanken om Negerhandelens Afskaffelse. Ideen er altsaa ikke udgaaet fra Bernstorff, den eneste, der af andre Grunde kunde tænkes paa, ligesaa lidt fra Kronprinsen eller hans nærmeste Kreds.

Den 5. August nedsattes en Kommission til „Negerhandelens bedre Indretning“ paa de dansk-vestindiske Øer og

Guineakysten, bestaaende af Schimmelmann, J. E. Scheel, Brandt, Wendt, Trant, Tønder-Lund og Kirstein. Kommissionens Forestilling, dateret 28. December 1791, skyldes ifølge Grevinde Charlotte Schimmelmanns Vidnesbyrd fra Indholdets Side for største Delen hendes Ægtefælle, medens Kirstein havde sat den i Stil. Denne Betænkning havde den mindeværdige Forordning af 16. Marts 1792 til Følge, der bestemte, at al Negerhandel for de kongelige Undersaatter skulde ophøre paa de afrikanske Kyster med Begyndelsen af 1803, saaledes at ingen Neger efter Udløbet af dette Tidsrum maatte indkøbes ved eller for de kongelige Undersaatter eller indføres til Salg til de vestindiske Øer.

I Mellemtiden skulde man stræbe hen til at betrygge Negrene mod voldelige Overgreb og arbejde paa deres Opdragelse og Undervisning. Under slige forbedrede Kaar vilde der udvikle sig et Familieliv mellem Negrene, hvorved Befolkningen selv ved naturlig Tilvæxt kunde afgive det til Plantagernes Dyrkning fornødne Antal Individuer.

Forordningens Fremkomst hilstes herhjemme med stort Bifald paa Prosa og Vers, og en Medaille prægedes til Minde, om denne nye Sejr for de humane Bestræbelser i Danmark, der havde taget deres Begyndelse med Bondestandens Frigjørelse. Sagen vakte stor Opsigt i Udlandet; samme Aar vedtog Underhuset i England Afskaffelsen af Negerhandelen, men Overhuset forkastede Forslaget; først 1807 fulgte England ved den berømte Abolition act of slavery Danmarks Exempel.

Da Schimmelmann i Statsbankerottens Dage af en stor Del af Nationen lagdes for Had paa Grund af sin Delagtighed i Forordningen af 5. Januar 1813, skrev C. D. F. Reventlow til sin Søster, der ogsaa skarpt havde dadlet sin ellers saa beundrede og elskede Ven for dette Skridt: „I disse Dage kan jeg, ubevidst hvorfor, ikke slippe den Tanke, at man burde præge en Medaille med Schimmelmanns Brystbillede og en smuk Indskrift til Ære for ham og Kongen, der fulgte hans kloge, menneskevenlige Raad: Columbus opdagede Amerika, men det

blev til en Grav for vore sorte Brødre. Schimmelmänn lindrede deres Skæbne paa sine Plantager og beviste derved først Slavehandelens Skændsel og Undværlighed. Frederik VI. lyttede til hans vise Raad og forbød den ugudelige Handel. Efter megen Modstand fra de egennyttiges Side fulgte hele Evropa dette Exempel. Udødelig Ære være Schimmelmänn, Kongen og Danmark!“

For at forbedre Negrenes Kaar i Guinea og tillige at udvide Danmarks Landomraade udsendte Schimmelmänn 1788—89 den humane og dygtige Kolonisor P. E. Isert, der indkjøbte store Landstrækninger paa Guineakysten, hvor han lod opføre Bygninger til Brug ved Landets Opdyrkning, men desværre lagde hans pludselige Død i Januar 1789 alle Schimmelmännns Forhaabninger øde. Ved Efterretningen herom blev han heftig bevæget og udbrød: „Nej, jeg har ingen Lykke, jeg burde helst trække mig tilbage fra alle Forretninger.“ Senere foranledigede han den naturkyndige Overkonduktor v. Rohrs Rejse til St. Croix for at sætte sig ind i Bomuldsdyrkingen. 1797 sendte han Emigranterne de la Porte og Vanderbourg til de dansk-vestindiske Øer for at indhøste Kundskaber til Gavn for Befolkningen, men ligesom Isert blev la Porte kort efter sin Ankomst et Offer for Feberen.

Ogsaa vore nordlige Bilande omfattede Schimmelmänn med varm Interesse. Hans Samtaler med Povl Egede om Grønland blev den nærmeste Anledning til, at han som Direktør for Fonden ad usus publicos fik udvirket en Bevilling paa 12000 Rdlr. til en Expedition for at gjenopdage Grønlands tabte Østerbygd, der afgik 1786 under Ledelse af den senere Admiral Løvenørn. Drivis hindrede Landgangen og Togtet mislykkedes, dog fik de ved denne Lejlighed udførte Kort- og Farvandsbeskrivelser Betydning for Grønlands senere Besejling.

Inden Aarhundredet udrandt, rantes Kjøbenhavn i Efteraaret 1799 af en alvorlig økonomisk Krise. Et uformodet og uhyre Prisfald paa Kolonialvarer i London, der drog talrige store Fallitter i Hamborg med sig, var den nærmeste Aarsag til Katastrofen. Den danske Stat var gjennem Banken i Altona stærkt interesseret i de hamborgske Handelshuses Fald, og her-til kom Misvæxt i Danmark og paa de dansk-vestindiske Øer, endvidere stillede de overordentlige Rustninger og Forsvarsanstalter store Krav til Statskassen, ligesom Regeringen havde maattet optage betydelige Laan i Indlandet for at dække store udenlandske Gjældsposter, som paa den Tid blev opsagte. Speciesbanken var lammet i sin Virksomhed og maatte stanse Inddragelsen af Sedlerne. I denne Nød fik man den alt andet end heldige Idé ved Plakat af 13. Nov. at oprette den saakaldte Depositokasse, der indtil videre skulde træde i Bankens Sted og til hvilken man overdrog Kurantbankens Seddelbeholdning, som Speciesbanken netop havde faaet til Opgave at indløse. I det første Aar efter Kassens Oprettelse raadede denne over Kurantbanksedler til et Beløb af over 8 Millioner Rdlr., og især efter dens Udvidelse 1801 steg Seddeludstedelsen ustanseligt. Krisen medførte ialt kun 30 væsentlig mindre kjøbenhavnske Handelshuses Fallitter og betydelige Pengetab, men en større Fare rummede de lidet forudseende Midler, Regeringen havde benyttet for at afride Stormen og som medførte de skadeligste Følger for Eftertiden.

Det ny Aarhundrede oprandt med truende Udsigter til Krig med England. Slaget paa Rheden vakte den nationale Gjenfødelse, men blev Indledningen til de store Ulykker, der i de følgende Aar Slag i Slag ramte Land og Folk.

Medens Niebuhr, der stod Schimmelmänn saa nær, fremhæver dennes store Sindsro og Fatning i Dagene før 2. April, sigter Engelstoft, hvis ensidige og hadefulde Domme over Schimmelmänn og C. D. Reventlow ikke veje synderligt, begge disse Statsmænd for en til det latterlige grænsende Forsagthed umid-

delbart efter Slaget paa Rheden. Sikkert er det, at den frejdige og tillidsfulde Stemning, der greb det danske Folk og særlig dets brede Lag efter Skærtorsdagskampen, ikke fandt fuld Gjenklang hos de Mænd, der stode Thronen nærmest, ej heller hos de højeste Officerer.

Statsraadet bestod den Gang af Hertugen af Augustenborg, Christian og Cai Reventlow (Præsident for tyske Kancelli), Schimmelmänn samt Chr. Bernstorff. At især Cai Reventlow ansaa Danmarks Sag for tabt og hævdede Nødvendigheden at bøje sig for Sejrherrens Vilje, er sikkert, mindre eftergivende stemt var Chr. Reventlow, skjønt hans personlige Mod, ifølge hans tidligere meddelte Brev (I, 114) i Øjeblikket sattes paa en haard Prøve. Rist, der uden Tvivl er en paalidelig Hjemmelsmand, vidner, at Schimmelmänn og Reventlowerne vilde Freden for enhver Pris. Kronprinsen derimod holdt Modet oppe og sluttede sig med sin Svoger Hertugen af Augustenborg til Bernstorffs Forslag om at indlede Forhandlinger med Fjenden for at kunne indvinde Tid. Der er desværre ikke bevaret noget Votum fra Schimmelmännns Haand, dog kan det nu oplyses, at et Brev fra Charlotte Schimmelmänn i det kritiske Øjeblik hidførte en Udsoning mellem Bernstorff og Schimmelmänn, „uden hvilken Fornuften ikke vilde være kommen til sin Ret, før det havde været for sent.“ Nærmere Enkeltheder til Opklaring af Sagen fattes imidlertid ganske.

Engelstofts Paastand om, at Schimmelmännns Forhold 1801 for lange Tider paadrog ham Kronprinsens Unaade, staar næppe til troende. Hvor urokkelig dennes Tillid og Venskab overfor Schimmelmänn var, viste sig bedst faa Aar senere, da der indtraf en Begivenhed, som gav Anledning til alvorlige Rivninger mellem Kronprins Frederik og hans Raadgivere. Da det tyske Rige opløstes 1806 benyttede Kronprinsregenten Lejligheden til at inddrage Holsten under den danske Krone og erklære den sønderborgske Linjes Arveret til dette Hertugdømme for ugyldig. Mösting og Kaas, Præsidenterne i henholdsvis tyske og

danske Kancelli, bifaldt Kronprinsens Opfattelse, medens samtlige Medlemmer af Statsraadet, Hertugen af Augustenburg, der særlig var interesseret i Sagen, Schimmelmänn, C. D. Reventlow og C. Bernstorff hævdede, at et saadant Skridt var uforvarligt. Mellem Kronprinsen, som opholdt sig i Kiel, og Statsraadet i Kjøbenhavn førtes Forhandlinger, der snart antog en spændt Karakter og havde til Følge, at Kronprinsregenten egenraadigt bestemte sig til at udstede Patentet om Inddragelsen 9. September, undertegnet af Kongen og kun paraferet af Mösting. I sine Breve til Schimmelmänn paatalte Kronprinsen i skarpe Udtryk sin Svogers „holstenske, med Modermærken ind sugede Had til det danske Kongehus“, men paalagde Schimmelmänn at holde Hertugen tilbage fra i Overilse at udtræde af Statstjenesten. At den ellers saa føjelige Schimmelmänn vægrede sig ved at paraferere Patentet, kom Kronprinsen uventet og indbragte hin bitre Bebrejdelser; dog afsluttede han den for begge Parter pinlige Brevvexling med Ordene: Jeg forbliver stedse Deres varme Ven, skjønt De har erklæret mig Krig.

Det forefaldne blev dog ikke uden Følger for Eftertiden, forsaavidt Kronprinsen halvandet Aar senere i Erindringen herom begyndte sin Regering med at fratage Statsraadet enhver Betydning ved at udstede en Befaling om, at Regeringssagerne skulde indsendes direkte til ham.

Det skæbnesvangre Aar 1807 oprandt. Fra Hellebæk saa Schimmelmänn 3. August den engelske Flaade sejle gennem Sundets nordlige Indløb og gaa for Anker syd for Helsingør. Selv bragte han den opsigtvækkende Meddelelse samme Dag til Hovedstaden. Schimmelmänn, der ligesom Bernstorff havde udprægede engelske Sympathier, kunde end ikke nu tiltro Engländerne fjendtlige Hensigter, men opfyldt af Øjeblikkets Alvor holdt de to Statsmænd den 7. paa Frederiksberg Slot en Raadslagning med Kancellipræsident Kaas, Admiral Wleugel og Bernstorff — Hertugen af Augustenburg og C. D. Reventlow var tilfældigvis ikke til Stede, ellers vilde Sagen være bleven fore-

lagt i et Statsraadmøde. Bernstorff fraraadede at træffe Foranstaltninger til Hovedstadens Forsvar for ikke at fremkalde Fjendtligheder, og man nøjedes med at sende en Stafet til Kronprinsen, der imidlertid hemmeligt havde forladt Kiel for at ile til Kjøbenhavn og som undervejs, i Nærheden af Flensborg, fik overbragt Meldingen.

Den 11. August ankom Kronprinsen til Kjøbenhavn, afholdt i Hast et Statsraad, udnævnte Peymann til Øverstbefalende i Hovedstaden og begav sig allerede Dagen efter med Kongen over Belterne til Kolding, hvorhen de øvrige Medlemmer af Kongehuset, Statsministrene, Deputerede for de forskjellige Kollegier og nogle Underembedsmænd samt de af de fremmede Gesandter, der vilde følge med, umiddelbart efter begav sig. Kort efter Kjøbenhavns Bombardement forlagdes Regeringen til Rendsborg, hvor Schimmelmänn strax udarbejdede en stor Plan til at komme det af Hungersnød betrængte Norge til Hjælp. Uafhængig af selve Provideringskommissionen (1809—14) udfoldede Schimmelmänn, som det fremgaar af de til ham rettede kongelige Reskripter og hans egne Koncepter, en storstilet Virksomhed. Skjønt Danmark selv led Savn, sendtes herfra ufortrødent Skib efter Skib ladet med Levnetsmidler derop, uagtet mange Ladninger faldt i Kapernes Hænder. I Slutningen af 1808 sendte Schimmelmänn den nidkjære H. L. Wexelsen til Norge for at bøde paa den almindelige Stansning af al Handel og Industri, der i lige Grad havde ramt de store Kjøbmænd som den arbejdende Klasse. Man købte og solgte efter større Maalestok Jærn og Trælast, Regeringskommissionen skaffede Pengene og Udbetalingerne gik i Hundredtusinder. Fra September 1809 til Begyndelsen af 1810 udskibedes fra Jylland, Fyn og Hertugdømmerne 412,000 Tdr. Korn foruden Fedevarer og en stor Del Munderingssager, hvoraf vistnok de tre Fjerdedele naaede Bestemmelsesstedet. Til de sønden- og nordenfjeldske Kontorer blev der i Tiden fra 1. Sept. 1809 til 16. Juni 1810 indført ialt 917,366 Tdr. Kornvarer.

Disse hans store Fortjenester af det norske Folk i de trangeste Tider bleve ligesaalidt som mange andre højsindede Bestræbelser fra dansk Side i samme Retning for dets Vel værdsatte af Samtid eller Eftertid og er nu fuldstændigt gaæde i Glemme i Norge.

Fra Palæet paa Paradepladsen i Rendsborg forkyndte Schimmelmänn den 13. Marts 1808 for det her forsamlede Militær og Borgerskab Kong Christian VII.s Død og Kronprins Frederiks Thronbestigelse. Samtidig udstedte Danmark nødtvungent Krigserklæringen. Schimmelmänn, der ganske var holdt uden for de forudgaaende Forhandlinger, modtog den, i højeste Grad overrasket, tilsendt fra Christian Bernstorff, kun ledsaget af faa Linjer.

I Rendsborg udarbejdede Schimmelmänn en Betænkning om den interimistiske Deling af Forretningerne mellem Kollegierne i Kjøbenhavn og Rendsborg. Han gjorde gjældende, at Regeringen burde være der, hvor Kongen opholdt sig, og at den indbyrdes Forbindelse mellem Kollegierne burde bevares. Allerede fra Kongens Ophold ved Hæren i Kiel som Kronprins havde Schimmelmänn begyndt at spore den uheldige Indflydelse, som den daglige Omgang med magtlystne, hensynsløse og til Dels uopdragne Adjutanter havde udøvet paa den før saa human tænkende og liberale Fyrste, og han saa med Sorg, hvorledes Kongens Egenraadighed og Stivsindethed udviklede sig Aar for Aar til ubodelig Skade for Land og Folk.

Det vil af Grevinde Charlottes Breve ses, hvor stor en Uvilje Ernst Schimmelmänn og hans Hustru nærede mod Napoleon, og hvorledes han lige fra først af havde været en ivrig Modstander af Frederik VI.s Alliance med Frankrig, og at han ved hver Lejlighed, omend forgæves, ytrede sin Misbilligelse af Kongens Politik, indtil hans Ideer, rigtignok vel sent, vandt Sejr efter Slaget ved Leipzig. Til Trods for de Ulykker, England havde bragt over Danmark, var Schimmelmänn stemt for Fredslutning og Alliance med Storbritannien, for hvis Folk

han nærrede stor Sympathi. 1809 klager Charlotte over, at Christian Bernstorffs blinde Had til England er bleven en fix Idé. Kongen og Bernstorff kunde ikke nævne de ledende engelske Statsmænds Navne med koldt Blod. „Har en Minister Lov,“ skriver hun, „til at ofre Landet for dette Nags Skyld, der før eller senere maa vige for Nødvendigheden. England er mere end nogen anden Magt Danmarks farligste Fjende. De andre Stormagter, som vi frygte og adlyde, kunne aldrig gjøre os saamegen Skade.“ Det danske Folks næsten afsindige Beundring for Napoleon, de underkjøbte Blades vamle Smigrerier for Kejseren er Gjenstand for hendes bitre Spot.

Længe stod Schimmelmännene med sine Anskuelse, kun hos Dronningen og Hertug Frederik Christian af Augustenborg kunde han finde Forstaaelse. De foreliggende Breve indeholde en skarp Kritik af Kongens Selvherskerstyre, hans fuldkomne Ligeegyldighed for de af ham selv valgte Raadgiveres Meninger og hans eksklusive militære Interesser, der opslugte umaadelige Summer. Det var kun glimtvis, at den gamle, hjertelige Tone, der forud havde hersket mellem Kongen og hans ældste Statsministre, atter kunde bane sig Vej.

Med sin letfængelige Sjæl gjorde Schimmelmännene sig blandt de første herhjemme, umiddelbart efter at Gustav IV var stødt fra Thronen i Marts 1809, til Tolk for Tanken om de nordiske Rigers Forening. Sammen med Schmidt-Phiseldeck udarbejdede han en Piece under Titlen: „Om Øjeblikkets Vigtighed for de tre nordiske Riger og hvorledes samme bør benyttes,“ i hvilken man paa ikke faa Steder gjenkjender Schimmelmännens Pen. Skandinavien bør være et Statslegeme under fælles Styrelse, dog forskjellig Forfatning, særegent Pengevæsen og sine egne ejendommelige militære Indretninger. Adskilte kunne de tre Riger endog under de viseste Regeringer ikke trives, ikke udvikle deres herlige Kræfter til indvortes Velstand, ikke tilkæmpe sig selvstændig Fasthed, ikke hævde deres Betydning. Gjensidige Krige have svækket deres Kræfter. Norge bør blive

delagtig i Sverigs større Fremskridt i Bjærgværksdriften, Sverig kan forsynes med Holstens frugtbare Afgrøde, i Forening vil Handelen paa Middelhavet og Vestindien blomstre op paa ny under skandinavisk Flag. Højskolernes nøjeste venskabelige Forbindelse, fælles Musæer og andre videnskabelige Indretninger staaar paa Programmet. Svenske ville drage til Danmark, Danske og Nordmænd til Sverig for at se, prøve og nytte Broderrigernes Indretning.

Tankerne i Flyveskriftet, der dog, saavidt vides, ikke blev trykt, ere uden Tvivl paavirkede af Herman Wedel Jarlsberg, der ifølge forskjellige Samtidiges Vidnesbyrd paa hin Tid baade for Prins Christian August i Tale og for Grev Schimmelmänn i Skrift skildrede sit Fremtidsideal, de nordiske Rigers Forening under Frederik VI, Kongen skulde gribe den gunstige Lejlighed til at samle Nordens tre Kroner paa sit Hoved og give Rigerne en fri Forfatning. Grev Schimmelmänn gjorde sig til Talsmand hos Kongen for disse Ideer, men at saa storstilet et politisk Program ikke kunde tiltale en saa snæversynet og absolutistisk Monark som Frederik VI var paa Forhaand givet. Endnu var man ikke moden for slige Ideer herhjemme, skal Schimmelmänn med bitter Ironi have ytret til Wedel Jarlsberg.

Da der 1810 efter Christian Augusts pludselige Død atter aabnede sig Muligheder for Frederik VI til at blive Nordens Enehersker, tog Schimmelmänn atter Ordet for denne Tanke i den anonymt udgivne Piece: Ueber die Vereinigung der drei nordischen Reiche. Aus den Papieren eines durchreisenden Schweden. Det er Jens Kragh Høst, der var Greven personlig bekendt, som tillægger ham Forfatterskabet til Flyveskriftet, men dette findes ikke mere i noget af vore Bibliotheker, men gjennem Schimmelmännns Papirer Unionen vedrørende tør man dog danne sig en Mening om Hovedtankerne deri.

Krigsaarene 1807—14 med deres uhyre finansielle Byrder og deres for Danmark saa ulykkelige Udfald fritage vel Schimmelmann i Hovedsagen for Skylden for vort Pengevæsens fuldstændige Forfald, men blotte tillige i høj Grad Manglerne ved hans Finansstyrrelse.

Det hævnede sig nu, at man ikke i de gode Aar 1792—98 ved fornuftige Skattepaalæg havde tilvejebragt en Ordning af Landets Pengevæsen, saa at man kunde være gaet de vanskelige Tider i Møde med en fyldt Statskasse og indløselige Sedler. For silde søgte man nu ved at udskrive en Række haarde Skatter og paa lidet gunstige Vilkaar at rejse Laan i Ind- og Udlandet at tilvejebringe de store Summer, Krigen krævede. Det fransk-spanske Hjelpekorps, der ikke bragte Danmark mindste Nytte, kostede fra sin Indrykning til sin Udmarsch af Landet ialt $12\frac{1}{2}$ Million Mark Banko, og Udgifterne til Flaaden i Aarene 1808—12 beløb sig til 36,673,000 Rdlr.

Skatteudskrivningerne tog deres Begyndelse ved at man i September 1809 forhøjede Skatten paa Jorder og Tiender med tre Fjerdedele af det oprindelige Beløb, ligesom Bygningsafgiften i Kjøbenhavn forøgedes i samme Forhold; endelig forhøjedes i Slutningen af Aaret Ind-, Udførsels- og Transittolden af 1797 samt Stempelpapirsskatten med 50 Procent. Ved Indkomst- og Formueskatteloven af 8. Febr. 1810 paalignedes for hele Staten paa otte Aar en Afgift af 4 Procent af alle Indtægter af Kapitaler, Jordejendomme, Lønninger, Pensioner og Næringsdrift af enhver Art. 1811 udskreves en betydelig Tobaks- og Kornskat samt i Maj Aaret efter en Ildstedsskat.

De store Laan, der optoges i Indlandet i disse Aar, begynde med et, som Finanskollegiet i Slutningen af 1808 fik Bemyndigelse at optage ved offentlig Tegning; Laanet lød paa 4 Millioner Rdlr. Sp., men der tegnedes næppe Halvdelen af Beløbet; endvidere optoges Bankfondslaanet efter Forordning af 23. Juni 1809, og det slesvigholstenske Ridderskabs Laan paa

1 Million Rdlr. Sp. til at ophjælpe Finanserne i Hertugdømmerne. Ved Plakat af 3. Nov. 1810 bestemtes det, at der af enhver Kaperprise, der udbragtes til mere end 10,000 Rdlr. Dansk Kurant, til Staten skulde afgives Halvdelen af den udover dette Beløb indkomne Sum, et Tvangslaan, der indbragte $10\frac{3}{4}$ Millioner D. K., samt endelig de Laan, der først efter Opfordring senere ved Tvang optoges hos Handelsstanden 1810—11; det sidste indbragte ialt 1,780,000 Specier. I Udlandet fik man de ældre Laan fornyede, to nye optoges, et hamborgsk paa ugunstige Vilkaar paa 2 Mill. Mark Banko og et genuesisk paa 2 Mill. Lire. Alle Bestræbelser viste sig dog frugtesløse, og allerede fra 1811 maatte man begynde at indstille Betaalingerne paa det i Holland rejste Laan. Schubart sendtes i denne Anledning til Amsterdam, hvor han paa den danske Stats Vegne aflagde Erklæring om, at man først kunde gjenoptage Afbetalingen, naar Forholdene bedrede sig, hvormed Kreditorerne maatte lade sig nøje.

Schimmelmann, der allerede 1808 havde erklæret den finansielle Katastrofe for uafvendelig, forblev trolig paa sin Post og søgte udtømmelig i Kunstgreb, hvis Virkninger tit ophævede hinanden, at forhale dens Indtræden. Den uhyre Seddelmængde var 1812 sunket i Værdi til en Fjortendedel af det paalydende Beløb. Hidtil havde Hertugdømmernes velfunderede Pengevæsen og den Tillid, Banken i Altona nød blandt Befolkningen, skjærmet som et sidste, sikkert Værn mod den truende Strømkæntning. Da besluttede man i August af Hensyn til Krigsurolighederne ved Sydgrænsen at flytte Banken til Rendsborg og stanse med Indløsningen af dens Sedler. Dette fortvivlede Skridt betegner fuldstændig Opgivelse af den haabløse Situation.

Efter omfattende Forarbejder, der havde varet fra Foraaret til Slutningen af 1812, fremkom 5. Januar Aaret efter den sørgelig bekjendte Forordning, om hvilken det er bleven sagt, at den ikke blot betegner Statens, men ogsaa Folkets Bankerot. Den indførte én Pengesort i Stedet for de hidtil gjældende

Sedler og bestemte, at Forvaltningen af den samme Dag oprettede Rigsbank, der afløste de hidtilværende forskjellige Banker, skulde være aldeles adskilt fra Statens Finanser og alene have Ret til at udstede Sedler, og for Beløbet af disse gaves der Sikkerhed i Statens faste Ejendomme med første Prioritet fremfor enhver anden Fordring og Hæftelse, endog kongelige Skatter, 6 Procent i rede Sølv af hver Ejendoms Værdi. For at Renten ikke skulde blive trykkende, gav man Tilsagn om Lettelse i adskillige ældre Skatter. Det Seddelbeløb, Banken maatte sætte i Omløb, skulde udgjøre 46 Mill. Navneværdi, hvoraf 27 Mill. Rdlr. bestemtes til Inddragelsen af den alt forhaandenværende Seddelmasse, den øvrige Del til Udlaan og Reservefond til overordentlige Udgifter. Alle danske Kurant-sedler indløstes saaledes, at man for hver 6 Rdlr. Kurant fik én Rigsbankdaler. For Hertugdømmernes Banksedler, for Skatkammerbeviser osv. indførtes særlige Bestemmelser. „Saaledes blev,“ for at benytte Rist's Ord, „med ét Pennestrøg 6 Procent af Værdien af alle rørlige Kapitaler og faste Ejendomme i Kongeriget unddraget Ejermanen og tilskrevet Rigsbanken. I Kongeriget svandt ved Udbetalingen af Rigsbankvaluta store Formuer ind til intet, og kostbare Godser bortsolgte til Spot-priser. Ikke nok med dette voldsomme Indgreb i Penge- og Kreditvæsenet fik den en højst demoraliserende Indflydelse paa Befolkningen ved den udviklede Beregningsmaade — Navneværdi, Sølvværdi og Sølv — idet de ukyndige blev Ofre for havesyge Embedsmænd.“

Forordningen af 5. Januar 1813 vakte hele Landet over Sorg og Forbitrelse, der hovedsagelig rettede sig mod Schimmelmann. Faa Dage efter tilskrev den ham ellers venligt sindede Statsminister N. Rosenkrantz følgende Linjer: „Det kan selvfølgelig ikke tilkomme mig at udtale en Dom om en Plan, der allerede er iværksat, og som jeg ikke har faaet at se før dens Fremkomst, hvorfor jeg føler dens Virkninger sammen med det store Publikum. Jeg kan altsaa ikke tro, at man

har regnet med Monarkiets Forhold til Udlandet som noget, der burde have Indflydelse paa denne Forordning, som man har anset nødvendig for at opretholde Vexelvirkningen mellem Kongens Undersaatter i deres Egenskab som Kreditorer og Debitorer og for at skaffe Regeringen Indtægter i klingende Mønt i Stedet for Papirspenge uden Værdi.“ Rist, der i andre Henseender var Schimmelmans varme Beundrer, dadler ligeledes hans Finansstyrelse. „Schimmelman var en Finans-kunstner,“ ytrer han, „opdragen i Økonomisternes Skole, uudtømmelig i Resser, der i Længden kun gjorde ondt værre. Det stod mig klart, at man med dette Virvar af forskellige Kasser, Fonds, Vexelrytterier, Kursoperationer og fingerede Betalinger ikke kunde styre et Lands Finanser, og at Kredit-systemet ikke hvilede paa en sikker Basis.“ I lignende Retning udtrykker Schmidt v. Lübeck sig: „Schimmelman havde store og dristige Ideer, men overvejede ikke tilstrækkeligt Forholdet mellem Maal og Midler. Hans Ideer vare for store for Danmark. Havde han været Finansminister i Frankrig, England eller Rusland, vilde han være bleven regnet blandt den nyere Tids største og heldigste Finansmænd. Det lille Danmark havde ikke Hjælpekilder nok for hans vidtrækkende Planer. For at bøde herpaa tog han sin Tilflugt til indviklede og kunstige Midler, der kun under en varig Fred kunde staa deres Prøve, og da Krigen 1801 udbrød, faldt den skrøbelige Bygning sammen.“ I Efteraaret 1813 skrev Colbiørnsen til Prins Christian Frederik: „Forordningen af 5. Januar gjorde desværre den Virkning, jeg befrygtede, men endnu i højere Grad. Gud forlade hans højgrevelige Excellence. Han er en stor Synder.“ Engelstoft, der som fuldblods Repræsentant for den ensidige Nationalfølelse, Grevinde Charlotte i sine Breve betegner som „le danicisme“, nærede en blind Uvilje mod den Schimmelman-Reventlowske Kreds, gav sin Harme Luft i følgende Ord: „Hvilken Finansreputation bliver Schimmelmans Navn. Tro, Love og Kongens Ord have været ham et Spil.

Man kjender Træet af dets Frugter. Al vor Fortræd er tysk.“ Selv af sine bedste Venner i Hertugdømmerne maatte Schimmelmänn høre bitre Bebrejdelser. Hans Ungdomsven Christian Stolberg betegnede Forordningen af 5. Jan. som „det grufuldeste Misgreb, et theoretisk Misfoster, skadeligere end fjendtlig Invasion og Pest“ og opfordrede indtrængende sin Svoger C. D. F. Reventlow at virke for dens ufortøvede Ophævelse. Chr. Reventlows Opfattelse af Sagen, der er af særlig Interesse, fremgaar af følgende Ytringer til Søsteren: „Du ved, at jeg ikke har taget Del i vore Finansers Omvæltning, hvis Følger jeg og Wendt i høj Grad frygtede. Tilgiv den gode, menneskevenlige Mand, der gav Planen dertil, og tænk paa alt det Gode, han har gjort og udrettet ved sit Exempel, og mod hvilket det onde, han har begaaet, kun er en Draabe i Havet. Den 5. Januar har jeg ikke paa min Samvittighed, og heller næppe den, der mest har Del deri. Hvis denne Mand og hans Medarbejdere stod for Din Domstol som for Guds, vilde Du have Medlidenhed med dem og sandsynligvis skjænke dem Straffen i Betragtning af den Angst og de Sorger, med hvilke de har født hin Forordning.“

Statsbankerotten blev Skyld i, at Schimmelmänn's Navn i Folkets brede Lag og særlig blandt de Familier, der ved denne Lejlighed tilsatte deres Velstand, ikke alene i hans Levetid, men endog nær op til vore Dage har været ilde hørt.

Ved Siden af denne stærke Dadel har Schimmelmänn dog ogsaa blandt sine Samtidige fundet varme Forsvarere, saaledes i A. S. Ørsted, der i sine Livserindringer udførligt omtaler Forordningen af 5. Januar og dens Følger. Hans mangeaarige Medarbejder Wendt ytrede sig saaledes: „Hvis der er nogen, som ved sine redelige Hensigter, ved omhyggeligt Valg af de Midler, der ifølge Sagernes øjeblikkelige Stilling og Pression vare anvendelige, og som ihærdig og utrættelig har stemmet Tidernes og Begivenhedernes stride Strøm og selv tør trøste sig, naar Udfaldet ikke svarer til Forventningerne, da er det

sandeligt Schimmelmänn.“ Carsten Anker tog Schimmelmänn i et Brev til Prins Christian Frederik varmt i Forsvar: „Ingen af dem, som nu ere beskæftigede at rette paa hans Fejltagelser, havde været i Stand til at holde Tingene saa længe sammen, som han har gjort. Ved hans kunstige Paahitninger, hvor han næsten altid stod med personligt Ansvar og Opofrelse i Spidsen, har han holdt Hagen op for Staten, som i Mangel deraf havde længe, længe siden sunken.“

Nu, da saa mange Aar ere gaaede, ville alle vel kunne enes om, at Forordningen af 5. Januar 1813 mere gjør en Enehersker end en Finansminister Ære og at den i hele sin Tankegang hverken rummer Originalitet eller Fremsynethed, ligesom dens Udstedelse heller næppe tør siges at være tilstrækkelig motiveret ved Forholdenes tvingende Nødvendighed. Dens haarde Magtbud affødte i den nærmeste Tid efter dens Fremkomst endnu trøstesløsere Tilstande end før og skabte almindelig Bitterhed i Sindene. For Schimmelmännns Efterfølgere i Finansstyrelsen, der oplevede Landets Gjenopblomstring og Næringsvejenes fornyede Opkomst under en længere Fredsperiode, blev det til Gavn, at han havde holdt fuldstændig Opgjør med Fortiden.

I Løbet af Aaret 1813 forværredes Danmark-Norges Stilling mere og mere. Blandt Kongens Raadgivere hævdede Schimmelmänn energisk Nødvendigheden af at slutte Fred med England; i denne Anledning sendtes Joakim Bernstorff i April til London. Paavirket af Carl Johan nægtede den engelske Regering paa en temmelig hensynsløs Maade at aabne direkte Forhandlinger med Danmark, og Bernstorff maatte vende tilbage med uforrettet Sag uden at have talt med Prinsregenten. Den 12. Maj skrev Prins Christian, der i høj Grad skattede

Schimmelmänn, følgende til Kong Frederik VI: „Med største Bekymring erfarer jeg, at Grev Bernstorffs Underhandlinger ere afbrudte. Skulde en habilere Negotiator kunne udrette noget, da tror jeg, at Schimmelmänn er den eneste, der med højere Overblik kjender England og Englænderne nøjere.“ Kongen fandt sig dog ikke foranlediget til at gjentage Forsøget eller følge Prinsens Raad. I September udbrød Krigén med Sverig paany og i Oktober udstedte Frederik VI i sin blinde Tro paa Napoleons Lykkestjerne Krigserklæringen overfor Rusland og Preussen. End ikke Budskabet om Nederlaget ved Leipzig kunde formaa Kongen til at bryde med Frankrig. De Allierede førte efter hans Udsagn Praleri og Løgnagtighed i deres Skjold, ja, han erklærede endog i Tillid til Kejsersens Resserer ved Rhinen at ville slutte sig fastere til Frankrig. Blandt det hidtil saa franskvenlige Folk begyndte der nu at hæve sig Røster mod Kongens politiske System. Blandt hans nærmeste Omgivelser var det dog, saavidt vides, endnu kun Schimmelmänn, der uopfordret vovede at fremkomme med en udførlig skriftlig Betænkning, dateret 9. November, hvori han indstændigt raadede Kongen til at skille sin Sag fra Napoleons og slutte sig til de Allierede. „Hvor mærkeligt det end tager sig ud,“ skriver han, „bør vi opgive den sidste, den eneste Forbundsfælle, inden vi endnu vide, om vi derved kan forsone vore Fjender. Vi maa frigjøre os selv og om muligt ogsaa Hamborg, for vore Forsvarere, hvis kortvarige og dyrekjøbte Beskyttelse kun kan bringe os i det visse Fordærv. Af Øster- rig er endnu meget at vente, Rusland og Preussen vil ikke helt svigte Danmark, og Storbritannien vil ikke ødelægge os. Afstaaelsen af Norge eller Throndhjems Stift vil blive Gjenstand for Underhandlinger strax efter den forventede Vaabenstilstand med os, dog paa de Vilkaar, at det norske Folk selv skal afgjøre paa hvilken Maade det, om helt eller delvis, vil forenes med Sverig.“

Et officielt Svar paa sin Betænkning modtog Schimmel-

mann ikke, men faa Uger senere nødtes Kongen dog til at falde til Føje. 27. November ankom den østerrigske Afsending Grev Bombelles til Kjøbenhavn for at tilbyde Frederik VI. Kejsereisens Mægling og Forslag, der i det væsentlige gik ud paa, at Kongen skulde bryde Alliancen med Napoleon og tiltræde de Allieredes Forbund. Afstaaelsen af Thronhjems Stift mod Vederlag gjordes til Grundlag for Forhandlingerne. Den 3. December sammentraadte efter Kongens Ordre for første Gang efter hans Thronbestigelse et Raad, bestaaende af de 3 Statsministre N. Rosenkrantz, Schimmelmänn og F. Moltke, Kancellipræsident F. J. Kaas, Gehejmraaderne R. Sehested og O. Malling, Overbankdirektør J. S. Møsting, Chr. Colbiørnsen og Greverne J. G. og O. J. Moltke. Disse de saakaldte tro Mænd skulde dels mundtlig, dels skriftlig afgive deres Betænkning om den kritiske Situation og særlig de østerrigske Mæglingsforslag.

Af de endnu bevarede i Anledning af dette Statsraads-møde indgivne Betænkninger fremgaar det, at et Mindretal, Kaas, Møsting og Colbiørnsen fraraadede at bryde med Napoleon og indgaa Underhandlinger med de Allierede. Malling var nærmest for at bevare Forbundet med Frankrig og foreslog at besvare det østerrigske Sendebuds mundtlige Andragende med almindelige Forsikringer. Sehested betonedede Nødvendigheden af en Vaabenstilstand og stillede en Garanti for de danske Staters Integritet som Betingelse for videre Underhandlinger om Freden, dog burde man efter hans Mening kun som Følge af berettigede Anker mod Frankrig svigte Napoleon. F. Moltke ansaa Thronhjems Afstaaelse for saa stor en Ulykke, at de lovede Fordele ikke kunde opveje den; kun Umuligheden af at fortsætte Kampen burde nøde Danmark til at indlade sig paa Kejsereisens af Østerrigs Forslag. Som ofte før hævdedede Schimmelmänn Nødvendigheden af et politisk Systemskifte og fremhævdede stærkt Norges betrængte Stilling. Til ham sluttede sig nærmest Rosenkrantz, O. J. Moltke og J. G.

Moltke, af hvilke den sidste dog bestemt var mod Afstaaelsen af Thronhjems Stift.

De i de næste Dage indtrufne Krigsbegivenheder ved Sydgrænsen foranledigede Kongen til atter at sammenkalde Raadet 6. December. Det lille danske Korps ved Sydgrænsen havde tabt Forbindelsen med de Franske, der trak sig ind i Hamborg og truedes af Carl Johans Hær, Jylland stod i Fare for at oversvømmes af fremmede Tropper, hvorved Norge vilde blive prisgivet Hungersnøden, Landets sørgelige finansielle Stilling — alt dette maatte tvinge Kongen til en Frontforandring. De paany indsendte skriftlige Betænkninger vise, at J. G. Moltke, F. Moltke, Sehested, Malling og Møsting nu vare omstemte og enedes om at tilraade et Brud med Frankrig og Antagelsen af Østerrigs Mæglingsforslag. I Schimmelmans Votum hedder det endog, at fælles Sag med Østerrig bør være Hovedbestræbelsen i Forbindelse med en øjeblikkelig Fredsslutning med England. Kun Kaas skal indtil det sidste have kæmpet for Frankrigs Interesser. Om Aftenen efter Mødets Slutning meddelte Rosenkrantz de østerrigske Diplomater, at Kongen var gaaet ind paa deres Forslag.

Samme Dag det andet Statsraadsmøde afholdtes, i hvilket Schimmelmans politiske Anskuelser, om end alt for sent for Landet, sejrede, afskedigedes han som Finans- og Kommerceminister, dog beholdt han sit Sæde i Statsraadet og Finanskommissionen. Kongen meddelte ham Afskeden under den hensynsfuldeste Form. „Finanserne ere gaaede tilbage ved Tidsomstændighederne,“ skrev han til Schimmelman, „vist ikke ved Deres Skyld, De har havt den sjældne Højmodighed hellere at opofre Dem selv end at lade Statens Finanser falde.“ Selv havde han ikke ventet netop i dette Øjeblik at skulle træde tilbage, „nogle Maaneder eller rettere Uger før,“ siger hans Hustru, „vilde denne Begivenhed have været til Held for ham, om han kun havde tænkt paa sig selv.“

Under Rosenkrantz' Fraværelse ved Kongressen i Wien

fra September 1814 til Juni 1815 fungerede Schimmelmann som Chef for det udenlandske Departement. Hans Fortjenester af vore nordlige Bilandes Bevarelse ved Danmark fremhæves af F. A. Holstein.

I Aaret 1816, da Forhandlingerne med Preussen om Afstaaelsen af Lauenborg vare svævende, fraraadede Schimmelmann ivrigt at udvide Danmarks Landomraade ved Erhvervelsen af dette Hertugdømme, en passende Pengesum i Erstatning vilde gavne Staten mere. „De bedste og sikreste Erobringer ere de som gjøres i det egne Land,“ ytrede han ved denne Lejlighed. „Finanserne er Staten selv, og alt afhænger i Virkeligheden af hine.“

Skjønt Finansstyrelsens Byrde var taget fra Schimmelmans Skuldre var det dog langt fra, at hans rastløse Natur undte sig Hvile, idet han nu mere udelt end før kunde ofre sig for Ledelsen af de mange almenyttige Institutioner og Foretagender, der vare betroede ham.

Et stort og frugtbringende Arbejde udførte Schimmelmann i de talrige Kommissioner og Direktioner, af hvilke han ikke alene var Medlem, men i de fleste Tilfælde den ledende Mand.

Som Finansminister havde han 1784—1813 Sæde i Finanskassedirektionen, 1787—1816 i „Kommissionen angaaende forskjellige Finanserne vedrørende Gjenstande“, hvis første Virksomhed er omtalt ovenfor og som i senere Aar udarbejdede Forslag til Skattepaalæg og andre Hjælpemidler til at dække Krigsudgifterne, samt 1813—16 af den ekstraordinære Finanskommision, hvis Medlemmer „ved uafbrudt fortsatte daglige Samlinger“ skulde tage de øjeblikkelige Anliggender, som Kongen maatte forelægge Kommissionen, under Overvejelse. Som Meddirektør af Fonden ad usus publicos 1784—1813 sammen med C. D. F. Reventlow og senere indtil 1831 som ene Direktør har Schimmelmann indlagt sig overordentlige Fortjenester ved sin dybe Forstaaelse af Videnskabens, Kunstens og Littera-

turens Tarv og til at fremhjælpe alt af aandelig Betydning i Danmark. Fonden, der fra først af væsentlig havde indskrænket sig til at yde extraordinære Tilskud til velfortjente Embedsmænd og afholdt Udgifterne ved offentlige Foranstaltninger, havde i Schimmelmans Tid til Hovedopgave at støtte Videnskaben, Litteraturen og Kunsten. Der uddeltes rundelige Rejseunderstøttelser til vore fremragende Lærde, Forfattere og Kunstnere, den fremhjælp videnskabelige Formaal som Expeditioner til vore Bilande og Kolonier og ved dens Hjælp opkjøbtes vigtige private Samlinger til vore Bibliotheker og Musæer. Som Frugten af hans øvrige Virksomhed i finansielle Anliggender kan nævnes Oprettelsen af den ved kgl. Reskript af 11. Dec. 1795 stiftede almindelige Forsørgelsesanstalt og de tvende Tontiner af 28. Juli 1792 og 28. Juni 1800, hvis Tilblivelse ifølge H. C. Ørsteds Vidnesbyrd skyldes ham. 1786—1813 var han Medlem af Postkassedirektionen og fungerede som Direktør for Kjøbenhavns Brandassurancekompagni for Varer og Effekter samt var Medlem af Direktionen for det classenske Fideikommiss.

I sin Egenskab af Handelsminister udnævntes Schimmelmann til Formand i Kommissionen „angaaende Islands almindelige Væsen“, der skulde undersøge Forholdene paa Øen og træffe Foranstaltning til Næringsvejenes Forbedring og Handelsens Frigivelse. Resultatet af Kommissionens Arbejde blev Plakaten angaaende den kongelige Monopolhandels Ophævelse (18. Aug. 1786) og Forordningen vedrørende den islandske Handel og Skibsfart (13. Juni 1787), hvorved der gjordes Ende paa de Ulemper Monopolhandelen af 1602 havde forvoldt. 1780—1804 var han Medlem af Kanalkommissionen. 1800 fik han Sæde i Kommissionen til Udarbejdelsen af en Plan til Forandringen af Danmarks Forhold til de barbariske Magter og blev samtidig Medlem af den afrikanske Konsulatsdirektion, der varetog alle de Forretninger, som opstode ved de danske Staters Forbindelser med de indfødte afrikanske

Magter og som før havde været fordelt mellem Departementet for udenlandske Sager og Kommercekollegiet. 1793 blev han sammen med Gehejmeraad Brandt beskikket til at undersøge den kongelige Porcellænsfabriks Forhold efter Direktøren, Gehejmeraad Holmskjolds Død, i hvis Bo, der først sluttedes 1801, Fabrikken havde betydelige Fordringer.

Fra 1789 sad Schimmelmänn som Formand i Kommissionen angaaende det almindelige Skolevæsen, omfattende Landsbyskolerne og de danske Skoler i Kjøbenhavn, i hvilken han vel ikke udfoldede nogen fremtrædende, selvstændig Virksomhed, men den kraftige Støtte, han ved hver Lejlighed ydede C. Reventlow, blev af Betydning for Skolesagens Fremme. Selv var han paa sine Godser blandt de allerførste til at virke for Almueskolens Forbedring. 1791 blev han Meddirektør for Blaagaards Seminarium, hvor han udvirkede den dygtige Pædagog J. G. Claussens Ansættelse, hvis Evner han kjendte fra Lindenborg. Det var Schimmelmänn, der først vakte Interessen for Pestalozzis Retning herhjemme og som tilskyndede Kancellipræsident F. Moltke til at besøge dennes Institut, ligesom han foranledigede Seminarielærer Strøms og Skolelærer J. H. A. Torlitz' Rejse til og Ophold i Burgdorf, hvorefter begge, da Pestalozzi i et Brev til Schimmelmänn havde forsikret, at af alle fremmede havde disse bedst fattet Mesterens Aand, oprettede en pestalozzisk Prøveskole i Kjøbenhavn. Sin Interesse for Skolesagen viste han endelig ved paa Brahe-Trolleborg Seminarium at holde to Fripladser paa sin Bekostning.

Ogsaa paa andre Maader stod han i Oplysningens og Videnskabens Tjeneste. 1796—1829 sad Schimmelmänn i Kommissionen angaaende Oprettelsen af et Museum for Naturvidenskabernes, hvilket han ved sine vidtstrakte oversøiske Forbindelser Gang efter anden berigede med værdifulde Gaver. Efter Bernstorffs Død valgtes han til Præsident for Videnskabernes Selskab, en Stilling han beklædte i 34 Aar indtil sin Død. „For Selskabet,“ hedder det i sammes Historie,

„var hans lange Forstanderskab gavnligt og velgjørende; han omfattede stedse dets Formaal og Virksomhed med største Interesse og var Talsmand for Selskabet og dets Tarv hos Frederik VI“.

Fra 1815 til sin Død var han Præsident for Bibelselskabet og i en lang Aarrække Patron for St. Petri Kirke, for hvis Gjenopbyggelse efter Bombardementet 1807 han viste stor Iver, samt for Frederiks tyske Kirke paa Christianshavn.

Ved Siden af disse talrige Tillidshverv, som han røgtede med største Pligtopfyldelse og Nidkjærhed, toges hans Tid i Beslag af Bestyrelsen af hans betydelige Jordejendomme, hvor han har efterladt sig et smukt Navn som reformvenlig og human Godsejer.

Paa Grevskabet Lindenberg ophævede han med store Ofre Jordfællesskabet i Landsbyerne, afskaffede næsten helt Hoveriet og oprettede Almueskoler efter Svogeren Ludvig Reventlows Exempel. 1786 byggedes fem Skoler paa Lindenberg, hvis Reglement med faa Forandringer er dannet efter det trolleborgske. Til Begyndelse rejste der sig stærk Modstand mod den tvungne Skolegang, det bestemtes, at Fattigfolk skulde have Understøttelse af Skolekassen til at holde Børn i Skole. Børn over 10 Aar kunde næsten ganske fritages for Sommer-skolegang, og der valgtes en „Bihjælper“ af hver Klasse til at læse med de Børn, der i flere Dage havde været fraværende fra Skolen. Til Skoleinspektør blev beskikket den førnævnte J. G. Claussen, der var uddannet paa Seminarierne i Kiel og paa Rekhan hos Folkeskolens Fader, Rochow, samt havde lært Dansk paa Trolleborg. Han fik Sæde i Skolekommissionen, der dannedes af Sognepræsten, Grevskabets Inspektør og to „fornuftige Mænd“ fra hvert Skoledistrikt. Schimmelmänn be-kostede Skolebygningerne, lønnede Skoleinspektøren og gav aarlig 150 Rdlr. til Skolekassen.

1800 købte Schimmelmänn Gudumlund, der adskilles fra Lindenberg ved den store Vildmose (ialt 630 Tdr. Hart-

korn) for 193,000 Rdlr. og indlemmede det 1800 i Grevskabet. Den forrige Ejer, den oplyste og virksomme Frederik Buchwald, havde her fra 1776, da han overtog dette sit fædrene Gods, udført et stort Arbejde, der fortsattes af Schimmelmann. Af et bundløst Morads havde Buchwald skabt frodige Kornmarker og i Stedet for usle Landsbyer rejst smukke og velhavende Bøndergaarde.

Udskiftningen og Udflytningen af Gaarde havde fundet Sted, og Hoveriets Afløsning var paabegyndt. En efter Datidens Forhold herhjemme hidtil ukjendt stor Fabriksvirksomhed var begyndt at udfolde sig. Ved selve Hovedgaarden var der anlagt et Garveri, en Handskefabrik samt en Væverskole. 1777 begyndte Buchwald at grave en Kanal fra Storvorde Aa til Gudumlund for at bortlede Vandet fra de store Kjørstrækninger, der omgav Gaarden. Af forskellige større Fabrik anlæg lykkedes det Buchwald kun at faa et Kalkværk i Drift, da han, hvis Formue var opbrugt under denne storstilede Virksomhed, maatte afhænde Godset, paa hvilket ogsaa Schimmelmann tilsatte store Summer. Han fortsatte Udgravningen af Kanalen, af hvilken der indtil da var fuldført en Mil, med en Arm ud til Vildmosen og en til Vaarstsø syd for Gudumlund og afsluttede hele Værket 1802 med en Udgift af 44,402 Rdlr. Til de planlagte Fabrik anlæg byggedes et stort Antal Pramme og Baade samt et Par større Skibe, der fore paa alle Landets Havne, ja endog nu og da til Udlandet, men Uheldet forfulgte især disse i betydelig Grad ved Plyndring og Havari. Kalkværkets Drift blev navnlig efter Baron Wedel Jarlsbergs Ankomst til Gudumlund særdeles lukrativt, saaledes produceredes 1805 23,000 Tdr. Kalk, for hvilket Produkt der den Gang fandtes et udmærket Marked. Endvidere anlagde Schimmelmann med betydelig Bekostning et stort Teglværk samt under Fællesnavnet Laboratoriet et Saltværk, Sæbesyderi og Salpeterhus, i hvilket der skulde fremstilles foruden Salpeter ogsaa Farvestoffer og andre kemiske Præparater. Til at anlægge og

forestaa disse Fabrikker indkaldtes 1798 en Dr. Friese fra Berlin, hvis vilde Planer kostede Greven store Summer og som ved Grev Wedels Undersøgelser afsløredes som en uduelig Svindler og afskedigedes 1803. Samme Aar stansedes Laboratoriets Virksomhed med Undtagelse af Saltkogeriet efter at have kostet Greven ialt 46,621 Rdlr. uden at have bragt nævneværdig Indtægt. Wedel gav Stødet til Oprettelsen af en Stentøjs- og Fajancefabrik, for hvilken særlig Grevinde Schimmelmänn nærede stor Interesse. Den var i Virksomhed indtil 1820, da største Delen af Fabrikbygningerne nedbrændte, og udsendte især i Aarene 1808—12 over hele Landet en Mængde smukt, hvidt Fajance, der ofte anses for at være engelsk.

Naar Grev Schimmelmännns omfattende Arbejder paa Gudumlund delvis mislykkedes og tilføjede ham store pekuniære Tab, maa det betænkes, at Fabrikkerne første, vanskelige Tid faldt i Krigsaarene, da Arbejderne indkaldtes til Militæret, og Handel og Industri laa hen. Den af Statssager aarle og silde optagne Minister kunde ikke personlig føre Tilsyn med sine Godser og industrielle Anlæg, men maatte betro sig til Funktionærer, af hvilke flere misbrugte hans Tillid og Godtroenhed. Redebon satte han en stor Del af sin Formue paa Spil for at ophjælpe hjemlig Industri og gav andre af Landets Stormænd et følgeværdigt Exempel.

I alle Forhold viste han sig som den velvillige, mildt dømmende Principal. Ogsaa paa Gudumlund virkede han for Skolesagens Fremme. For Fabrikarbejdernes Børn oprettedes 1806 en Skole, der særlig stod under Grevindens Beskyttelse, den nød fortjent Anseelse, og havde efter Landsbyforhold udmærkede Lærere. Endnu kan mærkes, at Schimmelmänn virkede paa Godset til Husflidens Fremme ved at lade Folk oplære til at give Undervisning i Hørrens Behandling, Spinding, Vævning og Knipling. Endnu forarbejdes paa Egnen hjemmegjorte Tøjer fortrinligt og vise, at det i saa Henseende udrettede Arbejde ikke har været forgæves.

Som Ejer eller Medejer af de langs Mølleaaen liggende Fabrikker, Kobber- og Messingværket Brede og Papirfabrikkerne Ørholm og Nymølle viste Schimmelmänn sig ligeledes meget offervillig og virksom, men heller ikke disse Foretagender skulde bringe ham pekuniær Fordel. Bredes Privilegium paa at forarbejde Kobber og Messing havde fra gammel Tid af været benyttet med skiftende Held. Af Handelshuset v. Hemerts Fallitbo kjøbtes det 1806 af Professor L. Manthey og to Baroner Wedel Jarlsberg, der 1812 afhændede Halvdelen af Brede med dens herskabelige Hovedbygning og Avlsgaard med Kro, en Kobberhytte, to af Vandkraft drevne Hammere, fire Værksteder og 15 Boliger for Mestre og Arbejdere til Grev Schimmelmänn. Samme Aar fik det nygifte Par Olinto dal Borgo og Louison Schimmelmänn Bolig her. 1817 blev Greven Enejjer og Brede taxeredes da til 144,455 Rdlr. Han udvidede Værket og satte det i komplet Stand, udbedrede Møllerne og Sluserne fra Grunden af. 1821 udgjorde Personalet endnu 120 Mennesker, men Produktionen var allerede da taget stærkt af. Ørholms Fabrik, der 1793 indrettedes af de engelske Fabrikanter Nellthrop og Harris til en Papirfabrik, omfattende Ørholms to Møller samt Nymølle, tilhørte 1821 Schimmelmänn i Forening med Nellthrop og Justitsraad Schmidt. De tvende Papirfabrikker beskæftigede den Gang 62 Mænd og 80 Kvinder.

Ogsaa Geværfabrikken i Hellebæk, Hammermøllen, krævede et omfattende Tilsyn. Her havde Ernst Schimmelmänn, som vi have set, allerede i sin tidlige Ungdom lært Praxis. Fabrikken beskæftigede 1796 34 Mestre, der selv betalte Arbejderne, 35 gifte og 66 ugifte Svende samt 20 Lærlinge, ialt brødfødede den paa hin Tid henved 500 Mennesker, Kvinder og Børn iberegnet. Den leverede aarlig ca. 10,000 Geværer til Hæren, men da dette Antal oversteg hvad den danske Stat behøvede, forsendtes til fremmede Lande. I Aarene 1781—97 indbragte den aarlig 15,637 Rdlr., ialt 265,840 Rdlr., endnu

1786 26,347 Rdlr., 1793—97 kun 7833 Rdlr. aarlig. Ved Krigens Udbrud stansedes Afsætningen til Udlandet, 1809 afskedigedes en Mængde Arbejdere. 1813 fabrikeredes endnu 4000 Geværer. Jærnet indførtes fra Norge.

Arbejderne og Bønderne i Hellebæk modtog talløse Velgjerninger fra Grevens Haand, særlig i trange Tider. Taknemmelige Bønder rejste ham paa Odinshøj, hvor han havde ønsket at blive begravet, en simpel Mindesten, men den er i Tidens Løb bleven fjærnet af uskjønsomme Hænder.

Sukkerraffinaderiet paa Christianshavn beskæftigede ikke faa Arbejdere. Der fandtes 1796 her 16 store Kjedler og der produceredes aarlig 2400—3200 Fade Sukker. Magazine rummede for 250,000 Rdlr. Sukker. Efter Tabet af Norge, hvor største Delen af Sukkeret solgtes, gik det i høj Grad tilbage med Produktionen. En stor Korrespondance førte Schimmelmänn med Funktionærerne paa de ham tilhørende Plantager paa St. Croix og St. Thomas. Hvor varmt han tog sig af den dér boende indfødte Befolkning ved at mildne dens Kaar og virke for dens Undervisning, er allerede antydet.

For at forstaa, at Schimmelmänn med sine oprindeligt betydelige Indtægter døde fattig, er det ikke tilstrækkeligt at tage Hensyn til Tidernes Ugunst, der bl. a. bevirkede, at de vestindiske Plantager tilsidst endog fordrede Tilskud, Grunden laa nok saa meget hos Schimmelmänn selv, og Schmidt v. Lübeck har i denne Henseende sikkert karakteriseret ham træffende. Opdragen i Livets højere Cirkler var den virkelige Verden ham egentlig fremmed, og han kunde slet ikke tro paa Slethed eller Lavhed i Tænkemaade. Han var Uegennyttigheden selv og tænkte ikke paa sine private Interesser. Født i Rigdom kunde han egentlig slet ikke vurdere Livets Fornødenheder. Han gjorde en Gang en Beregning over, hvad en ung Mand behøvede til at leve anstændig, og fik en Sum ud omtrent som den han selv daglig brugte. Hans samlede Indtægter var endnu 1805 omtrent 40—50,000 Rdlr. gode Penge, dog havde han sjældent

en Daler paa Lommen. Sine Indkomster som Minister overlod han Kollegiets Officianter. Af Uvilje mod Uro lod han aldrig bygge eller indrette noget ved Palæet, han beboede. Hans Husstand med et Tjenerskab, bestaaende af 25 Personer, hans ikke hyppige, men rige Diners, kostede store Summer.

Allerede 1807 var hans Pengesager i Uorden. 1822 maatte han ansøge om et Laan paa 20,000 Specier. Hans Indtægter kunde vel dække hans Gjæld, men da Godserne kun gav meget ringe Udbytte, var han i den pinligste Forlegenhed. Der bevilgedes ham derefter 7000 Rdlr. i Gage og 6000 Rdlr. i Gratifikation for den i 40 Aar ikke hævede Ministergage.

Ved sin næsten exempelløse Arbejdsevne kunde han trods sine utallige Forretninger faa Tid til at følge med Tidens literære Frembringelser paa Skjønnerens Omraade, som han lod læse for sig i sildige Nattetimer af sin Sekretær; han svigtede ikke sine Yndlingsforfattere fra unge Dage, Lessing, Klopstock og Herder, Rousseau, Pope, Sterne og Young; hvert nyt Arbejde af Goethe og Schiller optog hans Interesser; han beskæftigede sig indgaaende med Kants, Schellings og Fichtes Filosofi.

Naar Sekretæren var gaaet til Ro sad han ofte og gjerne alene med sig selv og sine Tanker, drømmende i Nattens Stilhed ved sit Vindu ud mod Sølysts Have med dens skyggetunge Kroner og dens rislende Aaløb, hvor de hvide, svævende Taager over Parkens Plæner vævede Emilies Skikkelse, hvor Løvetvets sagte Hvisken fødte hendes Stemme paany. Selv har han skildret, hvorledes han en stjerneklar Januarnat sad i Taarnværelset paa sit øde, forfaldne Slot Lindenberg med Blikket hæftet paa Lyngbakkernes Skyggerids i den fjærne Horisont, lyttende til de vilde Svaners Træk, hvis Vingeslag højt oppe i Luften lød som en melodøs Susen, som varselsfulde Toner fra ukjendte Verdener. I slige stemningsrige Natte-

timer nedskrev han sine tankevægtige, dunkle og for os vanskeligt forstaaelige Poesier, som han ængstelig gjemte for fremmede Blikke, og af hvilke enkelte ved et Tilfælde er bleven bevarede.

I de Aar, Schimmelmänn var fordybet i Sorgen over Emilie, nedskrev han i sin Ensomhed en Række symboliserende Digte i Samtaleform, der dels gaa ud paa at forherlige Mindet om hans afdøde Hustru, dels fremstille hans ejendommelige Livsopfattelse af en dunkel, uafvendelig Skæbne, der til sine Ofre udkaarer de højest benaadede og med Tilintetgjørelse straffer den, der i rastløs Higen stræber efter Friheds- og Sandhedsidealet, der med Tilsidesættelse af den jordiske Lykke kræver Løsningen paa Livets Gaader af Nødvendighedens ubøjelige Magter.

Den tidligste af disse Poesier er vistnok Dialogen „Die Seifenblasen“, der gjennemvævet af ossianske Billeder baade er paaavirket af Stolbergs Digt Das Leben, tilskrevet Schimmelmänn i Anledning af Emilies Død, og af Goethes Digt Der Wanderer (første Gang trykt i Göttinger Musenalmanach 1774). Det afgjorte Modsætningsforhold, i hvilket det sidstnævnte Digt staar til Schimmelmännns lader formode, at det ex opposito har inspireret denne. Begge Poesier indeholde en Samtale mellem en Vandrer og en i Naturens Ensomhed levende Kvinde.

Frau. Was willst Du von mir? ich rede nicht gern.

Wanderer. Ich will es von Dir, Du redest mit mir, ich erforsche mein Schicksal.

Frau. Siehe den spielenden Knaben, er spielet am Abgrund.

Wanderer. Ihn hält des Schicksals Hand; aber ich erforsche mein Schicksal; antworte mir nun und zaudre nicht mehr!

Frau. Siehe den Knaben, er spielet mit Blasen; sie tanzen im Hauche der Lüfte — sie steigen und fallen.

Wanderer. Sie steigen im glühenden Golde.

Frau. Sie fallen, sie zerschmettert der Felsen. So die goldenen Tage der Jugend. Es trifft sie das Schicksal.

Wanderer. Prophetische Blasen der Vergänglichkeit; ich verstehe Dich nun, ich forsche nun weiter.

Dialogen slutter brat med en Opfordring til Vandreren om at flygte og afstaa fra videre Spørgen. Der foreligger forskellige Udkast i Koncept med Brudstykker af en anden vidtløftigere Udarbejdelse af Digtet, hvori Udødelighedstanken og Ideen om en Verdensfornyelse drøftes.

Beslægtet med Die Seifenblasen er en anden Dialog Selma und Zidne, der i høj Grad har beskæftiget Schimmelmänn, idet der foreligger ikke mindre end atten Udkast, der vise, hvor vanskeligt det er falden ham at give sine Tanker det ønskede Udtryk. Den ufuldendte Digtning er til Dels taaget og uklar i Tanken og tung i Formen, men rummer enkelte Steder, der udmærke sig ved ophøjede Billeder og farverig Skildring.

De tvende Digtninge saavelsom flere tilfældigt bevarede poetiske Fragmenter frembyde væsentlig kun Interesse ved det Indblik, der herigjennem gives os af Schimmelmännns Verdensanskuelse og Livsopfattelse, der ganske adskiller sig fra den hans nærmeste Venner bekendte sig til. Medens A. P. Bernstorff og Landgreve Carl af Hessen søgte Tilflugt til Lavaters Mysticisme og Aandeseeri, medens hans Ungdomsven F. L. Stolberg fandt Fred for sin Sjæl i den enesaliggjørende Kirkes Skjød, medens Christian Reventlow levede og døde i sin stærke, gammeltestamentlige Tro, og de tvende Sødske Ludvig Reventlow og Louise Stolberg afrystede Dogmerne og søgte Stadfæstelsen paa de store kristelige Lærdomme og Forjættelser i Filosofien, særlig Kants System, stod Schimmelmänn ene med sit helleniske, fatalistiske Livssyn.

„Theologiske Ideer“, siger Schmidt v. Lübeck, „havde slet ingen Interesse for Schimmelmänn,“ og hin har aldrig hørt ham udtale sig for eller imod en theologisk Mening. Stolbergs Overgang til Katholicismen interesserede ham kun som et psykologisk Fænomen. Han vedblev at staa paa samme fortrolige Fod med sin Ungdomsven uden en eneste Gang at udtale sig om denne Begivenhed. Da Cathrine Stolberg en Aften bragte Sagen paa Bane, bad han Schmidt hente Lessings Nathan for

at forelæse hende Historien om de tre Ringe. „De aabenlyse Tvivlere,“ ytrer Schimmelmänn i Anledning af Diderot, „have ofte forsket med større Alvor, ja, med mere Fromhed end de dertil kaldede Lærere.“

„Det er forgæves,“ hedder det andetsteds i hans Optegnelser, „at paaberaabe sig Skæbnen, hvis Malstrøm river alt med sig, thi der gives en Vilje, der ikke er den underdanig.“ Billedligt iklæder han oftere denne onde og grusomme Magt, det absolute Fatum, over hvilket Aanden intet mægter, en Titans Lignelse, der fra sin Klippetinde afskyder sine skadefro, aldrig fejlende Pile paa de sorgløse, lykkelige, elskende Mennesker i Dalen. Det gjælder om, hos sig selv at søge den Trøst, paa hvilken Skæbnens Magt og Menneskenes Dom ikke har nogen Indflydelse.

I sin trofaste Kærlighed til de Afdøde, de „elskede Skygger“ kunde han aldrig helt slippe Udødelighedshaabet, men hans Udtalelser i saa Henseende minde mest om den sokratiske Opfattelse af Døden, som den er udtrykt i Afskedsordene til Disciplene. „Hvem vilde ikke gjerne,“ ytrer Schimmelmänn, „fastholde Haabet om, at Skyggerne forvandles til udødelige Aander.“ Han indrømmer, at „det himmelske Haab“ er Menneskenes sødeste Trøst.

Som Præsident for Bibelselskabet betonedede han i sin Tale i Anledning af Tohundredaarsfesten for Reformationens Indførelse i Danmark, „at Forskjellighed i Trosartikler kan bestaa med Enighed i Aand og religiøst Sind, en Sandhed, som det gjaldt at bevare som et dyrebart Arvegodt fra det 18. Aarhundrede.“ Han virkede ivrigt for den hellige Skrifts Udbredelse, men betegnende nok læser man intet Bibelsprog paa hans Kiste, men Ordene af den græske Digter Kallimachos: Han sover den hellige Søvn, sig ikke, at de Gode dø.

XCVII

Ogsaa i de første Aartier af det nye Aarhundrede vedblev det schimmelmanske Hus trods Tidernes Ugunst og dets Ejers stigende Pengeød, der paabød betydelige Indskrænkninger i den store Husstand, at være Hjemstedet for alle Tanker, der vare oppe i Tiden, og dets berømte Selskabsaftener bevarede deres Ry og Glans indtil Grevinde Charlottes Død.

Foruden Plejedatteren Louison, der 1804 blev adopteret og optaget i Adelsstanden som Frøken von Schimmelmänn, havde Grev Ernst i Aaret 1800 taget sin afdøde Broder Fritz' tiaarige Datter Josephine til sig, som allerede 1807 ægtede Ludvig Reventlows Søn Grev Ditlev og med denne tog Ophold paa Brahe-Trolleborg. Louison vedblev at være Midtpunktet for Livet i de aldrende Plejeførelses Hjem. Da Schubart 1811 vendte tilbage til Danmark fra Italien, bragte han sin Privatsekretær, Toskaneren Olinto dal Borgo di Primo, med sig, hvem han indførte paa Sølyst, hvor den elskværdige, smukke Italiener vandt Grevindens Gunst og snart Louisons Hjerter. Olinto blev Lærer i Italiensk for begge Damerne og oversatte efter Grevindens Opfordring Oehlen-schlägers Correggio paa sit Modersmaal. I Strandevejslysthuset i Sølysts Have blev han forlovet med Louison, og i August 1812 viede Mynster det unge Par, som derefter fik Bolig paa Brede. Da Olinto 1817 rejste til Brasilien som dansk Chargé d'affaires, forblev hun med sine smaa Børn i sit gamle Hjem og styrede efter Grevinde Charlottes Død Huset for sin Plejefader.

Blandt andre af den yngre Slægt, der til Stadighed færdedes i Huset og som gav det selskabelige Liv et frisk og muntret Præg, maa især nævnes A. P. Bernstorffs Sønner og Døtre, den lovende og rigtbegavede Volf Baudissin, hans Søster Susanne og dennes senere Ægtefælle A. H. H. v. Bülow, der arbejdede under Schimmelmänn, Elise Dernath, der 1806 ægtede Christian Bernstorff, og Grev Herman Wedel Jarls-

XCVIII

berg, for hvem Grevinde Charlotte blev en anden Moder. En kjær og hyppig Gjæst var ogsaa den unge Prins Christian, hvis „smukke Skikkelse, Ungdomskraft, medfødte Veltalenhed og fine Dannelse“ Grevinden beundrede. Hun var baade hans og Prinsesse Charlottes Fortrolige, da Forholdet mellem Ægtefællerne løstes, og hendes rammende Udtalelser om Prinsessen afgive et særdeles værdifuldt Bidrag til dennes Karakteristik. Senere anker hun over Prinsens moralske Brøst og Holdningsløshed, men hun bevarede i det store og hele usvækket sin Sympathi for ham og hilste med Glæde hans Formæling med den smukke og indtagende Prinsesse Caroline Amalie, for hvem hun nærede den største Hengivenhed.

Husets udkaarne Yndling i den Periode her er Talen om, var dog ubetinget Adam Oehlenschläger, der havde indtaget Baggens Plads i Ernst og Charlotte Schimmelmans Gunst. Kort efter „Aladdin“s Fremkomst indfandt den 25 aarige Digter sig paa Sølyst, hvor han fik den venligste Modtagelse og Tilsagn om en fleraarig Rejseunderstøttelse, et Løfte, som Greven ved sin varme Fortale hos Kronprinsen indfrie, og i Tillid til hvilket Oehlenschläger kort efter kunde tiltræde sin store Udenlandsrejse. Under hans Fraværelse lærte Charlotte Schimmelmans Digterens Forlovede Christiane Heger at kjende, der ganske vandt hendes Hjærte. Da Oehlenschläger efter sin Hjemkomst i Foraaret 1810 havde holdt Bryllup, tilbragte de Nygifte de to første Somre af deres Ægtestand paa Schimmelmans Ejendom Christiansholm, hvor Digteren skrev „Aly og Gulhyndy“ og „Stærkodder“. I denne Tid kom han ofte flere Gange om Ugen over til Sølyst og læste sine Digtinge op for Husets Gjæster. I et Brev fra hine Aar til Charlotte Schiller giver Grevinden et smukt Billede af det unge Pars Liv i deres landlige Ensomhed. „Han er beskeden, stilfærdig og barnlig i sit hele Væsen. Hans Stemme ynde vi alle i høj Grad, og Sangerens Udtryk bærer et sjældent Præg af Liv og Varme; hun er blid, fordringsløs i højeste Grad,

dannet og behagelig i Omgang, har en fast Karakter og en ren Sjæl. Hun elsker ham udsigelig, og lever kun for ham, men han véd ogsaa fuldkomment at skatte hende og er taknemmelig for sin Lykke.“ Som Ernst Schimmelmänn stod Fadder og gav Navn til Schillers ældste Søn, opkaldtes Oehenschlägers førstefødte efter sin Gudmoder Grevinde Charlotte. Hvor varmt begge tog sig af Digterens Familie ved mangel direkte Haandsrækning, ved Opmuntring og Fortale, og hvor interesseret de fulgte hans Udviklingsgang, derom aflægge de her meddelte Breve Vidnesbyrd. Det vakte Grevindens Beklagelse, at Oehenschläger stod sin egen Tid med dens store, følgerige Begivenheder saa ganske fjærn. Aaret før sin Død skrev hun om ham: „Oehenschläger har aldrig været en Digter for sin egen Tid, der er saa stor og betydningsfuld for os, han føler det ogsaa, men det synes, som om Øjeblikket er ham fremmed.“

Til den store og taknemmelige Tilhørerskare, Oehenschläger samlede ved sine Oplæsninger i den schimmelmänniske Kreds, hørte til Stadighed Prins Christian, den originale, noget burschikose Livlæge, Konferensraad J. D. Brandis og den højtbegavede, men excentriske Amalie Münster, Hofmesterinde hos Arveprinsesse Caroline, Charlotte Schimmelmänn Hjørtensveninde, hvis sørgelige Endeligt Grevinden tog sig meget nær.

Blandt andre danske Forfattere, der staa i Taknemmelighedsgjæld til Schimmelmänn, bør fremhæves Schack Stafeldt, der i sit skjøne Digt ved Grevinde Charlottes Død fint og forstaaende har karakteriseret sin Velynderinde. Rahbek tilegnede Aargangen 1808 af sin Tilskuer til Schimmelmänn, der havde opfordret ham til at fortsætte den efter en ifølge Tidens Tarv forandret Plan og vistnok ogsaa støttet ham pekuniært. Foersom, der gennem sin Shakespeareoversættelse havde faaet Adgang til det schimmelmänniske Hus, boede med sin Familie i sine sidste Aar paa Grevens Ejendom Brede, hvor

C

han var optaget af sit Oversætterarbejde, og han bekjender ogsaa paa anden Maade at have modtaget mangen „ægte Gunstbevisning“ af Schimmelmänn.

Af Videnskabsmænd, hvis Navne ere knyttede til det schimmelmännske Hus, nævne vi H. C. Ørsted, der her forklarede Elektromagnetismen og Klangfigurerne, som han gjorde anskuelig ved Experimenter, Naturforskeren J. F. Schouw og Astronomen Schumacher; blandt Theologer J. P. Mynster og Jens Møller.

Til de navnkundige Fremmede, der 1800—16 gjæstede Sølyst, maa regnes Dr. Gall, Kranioskopiens Fader; han interesserede Grevinden, men hans Ydre var hende imod. Han blev af de danske Læger og Naturforskere, Schimmelmänn indbød til Ære for ham, rost for sine grundige anatomiske Kundskaber, men dadlet for sine ulogiske filosofiske Slutninger.

Ugen før Kjøbenhavns Bombardement var Filosofen Fichte i Besøg paa Sølyst, men han forlod det uden dybere Indtryk. En heftig Forkølelse synes at have forstemt ham. Hans Introduktion var forsaavidt mindre heldig, idet Tjeneren, efter at have kasted et Blik paa hans Visitkort med det klangløse Navn og Adressen Hummergade, vilde vise ham af. Drikkepengene og Vognlejens Ubluhed ærgrede tilmed Filosofen i høj Grad. 1815 lærte Digteren Chamisso, der paa sin Verdensomsejling gjorde et kort Ophold i Kjøbenhavn, hvor han efter eget Sigende har tilbragt de muntreste og glædeste Dage i sit Liv, sammen med den store Statsmand Bunsen, Schimmelmänn at kjende i dennes Hjem.

Fremragende, fremmede Diplomater øvede særlig i Charlotte Schimmelmännns senere Leveaar, da hendes politiske Interesser vare fremherskende, en stor Tiltrækning paa Grevinden. Særligt gjerne saa hun Ruslands herværende mangeaarige Gesandt, den gamle, elskværdige og danskvenlige Gehejmemaal Lisakevitsch hos sig; af franske Udsendinge lærte hun nærmere at kjende St. Victor, Hertugen af Belluno, og

Marquis de Bonnay, de østerrigske Sendebud Greverne Lützwow og Bombelles, hvilken sidste blev gift her med Ida Brun, og de engelske Diplomater Garlike og Foster. Af Fyrst Sergius Dolgorukijs Besøg har hun givet en underholdende og læseværdig Skildring.

Endnu til Slut bør nævnes et stort Navn, der er knyttet til Erindringen om Charlotte Schimmelmänn, skjønt dets Bærer ikke i Grevindens Tid har gjæstet dennes Hjem. Gjennem sin Broder havde Charlotte tidligt fattet Interesse for Thorvaldsen. Kunstneren havde allerede været otte Aar i Rom, førend man i hans Fædreland fra offentlig Side besluttede sig til at lade ham tilflyde en Bestilling. Først i Aaret 1804 tog Grevinde Schimmelmänn Initiativet hertil ved ivrigt at paavirke Kommissionen for Opførelsen af Christiansborg Slot og Frue Kirke. Efter Forhandlinger med Baron Schubart bestemte Thorvaldsen sig i Foraaret 1805 til at fremstille fire kolossale Statuer af Minerva, Jupiter, Nemesis og Herkules, som skulde anbringes uden for Christiansborg Slots Façade. At Slotskommissionen, af hvis Medlemmer især den chikanøse Arkitekt C. F. Hansen er tilstrækkelig bekjendt, med sin Hensynsløshed overfor den store Kunstner trak Sagen i Langdrag og lod Forhandlingerne løbe ud i Sandet, pinte Grevinden meget. Selv bestilte hun hos Kunstneren en Døbefont til sin Søster Sybille Reventlows Sognekirke paa Brahe-Trolleborg. Endnu 1818 var Ernst Schimmelmänn optaget af Tanken ved en Nationalsubskription at tilvejebringe en Frise til Slottet, udført af Thorvaldsen, og som efter Grevens Mening burde fremstille et nordisk eller dansk, ikke klassisk Motiv. Aaret efter, under Thorvaldsens Ophold i Kjøbenhavn, indtog Kunstneren ved Studenternes store Fest for ham sit Højsæde mellem Oehlenschläger og Schimmelmänn, „de danske Musers ældste Mæcen“, som Lauritz Kruse kalder Greven.

Dybt maatte Charlotte Schimmelmänn i sin Ægtestand føle Savnet af det personlige Samvær med Louise Stolberg,

sin Ungdoms moderlige Veninde fra de sorgløse Dage paa Løvenborg, den Kvinde, der mere end nogen anden var hende aandelig jævnbyrdig, forstod hende fuldtud og delte hendes mangfoldige Interesser. Men Adskillelsen mellem denne, der i Tremsbüttels og Vindebys landlige Ensomhed levede sit stille Liv mellem Bøger og Breve, og hin, der midt i Hovedstadens Uro i „sin lille Salon saa det store Evropa“, affødte den rige Brevvexling, der desværre kun er bevaret for den ene Korrespondents Vedkommende, og om hvilken ingen ringere end Goethe ytrede, at den maatte indeholde „en læseværdig Verdens- og Familiekrønike“.

Charlotte Schimmelmänn døde 2. December 1816. Gennem en Aarrække havde hun med stor Sjælsstyrke og Taalmod baaret store legemlige Smerter og tiltagende Svaghed. I vide Kredse vakte hendes Bortgang Sorg og Savn, ikke mindst blandt Fattigfolk, mod hvilke hun var overordentlig velgjørende og hjælpsom og som hun endnu paa sit sidste Sygeleje stadig havde i kjærlig Tanke.

Oehlenschläger skrev nogle sikkert velmente, men desværre ikke inspirerede Strofer til Minde om hende, Schack Staffeldt paa tysk efter klassisk Mønster et fuldtonende, prægtigt Digt, der indtager en fremragende Plads i hans Digtning. En tarvelig Poet N. T. Bruun betegnede hende i sine jævne Vers som „Dydens, Armods, Kunsternes Veninde“.

Der er sagt meget til Charlotte Schimmelmännens Ros, men ogsaa Dadelen er rigelig kommen til Orde, dog enes alle Stemmer om, at hendes Betydning for dansk Aandsliv, Kunst, Digtning og Videnskab sent vil glemmes. Hendes Ægteskab med Schimmelmänn bar Præg af sjælden Harmoni. „Begge viste hinanden en gjensidig, fintfølede Opmærksomhed, som havde de kun i fire Uger kjendt hinanden, dog fattedes en vis Fortrolighed og Hengivelse. Da hun besad meget større Verdensklogskab end han, beherskede hun ham egentlig, uden at han mærkede det.“ Han skjulte intet for hende, end ikke de in-

timeste Statssager, og det er denne Omstændighed vi især skylder det rige Indhold i hendes Breve, i Modsætning til saa mange andre Statsmandsfruers skriftlige Optegnelser. Hendes Tilbøjelighed og Evne til at fralukke hjemlige og fremmede Diplomater deres dybeste politiske Hemmeligheder var saa almindelig bekjendt, at udenlandske Magter i Instruxerne for deres Udsendinge tog Sigte herpaa. Schimmelmanns Aabemundethed overfor sin Hustru blev for en stor Del Skyld i, at ikke alene Frederik VI., men ogsaa andre højtstaaende Mænd ikke skjænkede ham deres fulde Fortrolighed, og det er, sikkert med Rette sagt, at hun ofte skilte ham fra Bernstorfferne og Reventlowerne, der ikke ubetinget beundrede hende.

Af Samtidige, der kjendte Charlotte Schimmelmänn i daglig Omgang, skildrer Rist hende saaledes: „Grevindens bevægelige Ansigtstræk, hendes smukke, kloge Øjne og hele fornemme Holdning indgjød mere Interesse end Tillid. Hun vilde udmærke sig ved den yderste Frihed og Genialitet i Anskuelser og Grundsætninger. Hele hendes indre Liv var bevægeligt i højeste Grad, men sygeligt, pirreligt og ikke uden en vis stærk Dosis kvindelig og grevelig Personlighed. Hun havde Forkjærlighed for det nye og aparte.“ Mynster fremhæver hendes „forunderlige Lyst til at protegere, hendes selvbevidste Tone og Paastaalighed“, og lignende Ytringer foreligge fra Steffens, Merkel o. a. Hvor gjerne hun end søgte at være naturlig, traadte ofte det maniererede, kunstlede og søgte frem i hendes Væsen. Hun kunde nu og da saare føleligt, naar hendes til Tider overlegne og kjølige Natur tog Afstand fra dem, hun ellers skjænkede sin Fortrolighed.

Disse smaa Svagheder, der væsentligt traadte frem i hendes senere Leveaar, kunne dog ikke forstyrre Helhedsbilledet af Charlotte Schimmelmänn som en af de betydeligste Kvinder, Danmark har fostret, ikke fordunkle det lysende Minde om Oehlenschlägers, Baggesens og Schillers Velynderinde, Louise Stolbergs, Fru v. Krüdners og Frederikke Bruns

CIV

Aandssøster og Veninde, fordomsfri og vidtskuende i religiøs og politisk Henseende, opladt og forstaaende for alle sin Samtids store og bærende Tanker, utrættelig i sin Higen for det gode og nyttige.

Den 7. Januar 1824 udnævntes Schimmelmann til Chef ad interim for det udenrigske Departement og tillige til Medlem af den afrikanske Konsulatsdirektion. Opmuntret af dette Bevis paa Kongens Tillid tog den 76aarige Olding i sin utrættelige Virkestrang og Gavnelyst med ungdommelig Iver og Interesse fat paa den nye Opgave, der stilledes ham. Det faldt ham nu lettere end nogensinde at tale med Kongen, men, som han udtrykte sig til Dankwart, var det dog intet Bevis for, at det altid vilde blive saa i Fremtiden. Det lykkedes Schimmelmann i de Aar, han endnu havde tilbage, at udrette et virkelig fortjenstfuldt Arbejde til Gavn for Danmarks Handel og Industri.

Efter forudgaaende Forhandlinger med den liberale William Huskisson, Grundlæggeren af den nyere engelske Handelspolitik og daværende Præsident i Gehejmraadet for Englands Handelsager og Kolonier, opnaaede han at faa afsluttet en Handels- og Skibsfartskonvention med denne Stat (16. Juni 1824), der banede Vej for en forsonligere Stemning blandt danske Koffardifarer og havde den gode Virkning til Følge, at der i Løbet af 1826 lagde 150 danske Skibe mere til i London og Hull end Tilfældet var før Traktatens Afslutning. Med Sverig oprettedes 1826 en Handels-Traktat, hvis Afslutning voldte betydelige Vanskeligheder, ligesom han samme Aar afsluttede en Venskabs-, Handels- og Skibsfartskonvention med de forenede Stater, hvilken med Held fjærnede de Hindringer, der hidtil havde indskrænket Danmarks Handelsforbindelser med Amerika. Ogsaa Sydamerikas Havne aabnedes paa gunstige Vilkaar for danske Skibe ved Afslutningen af fordelagtige Handelstraktater med de forenede mexikanske Stater (19. Juli 1827) og Bra-

silien (26. April 1828), hvor Baron Løwenstern, der var gift med Schimmelmans Broderdatter, varetog Danmarks Interesser. Ligeledes opnaaede han ved at indgaa en Handelskonvention med Tyrkiet (16. Oktober 1827) Tilladelse for danske Skibe til at sejle paa det sorte Hav.

Schimmelmans Virksomhed som Udenrigsminister er et af de faa Lyspunkter i en af de goldeste og glansløseste Tidsperioder i Danmarks Historie. Et malende, men vistnok i for stærke Farver anlagt Billede af Hovedstadens Fysiognomi i hine Aar har Niebuhr efterladt i sine Optegnelser fra et Ophold i Kjøbenhavn 1828. Den tomme Havn, den øde Holm gjorde et smerteligt Indtryk paa ham. Niebuhrs Søn fandt, at Dragernes Paatrængenhed ved Toldboden mindede om Tiggerne i Neapel. I Byens østlige Del herskede der en fuldkommen Stillehed som i Æventyret, hvor Indbyggerne Menneskealdre igjennem er fasttryllet til ét og samme Punkt. Han gjæstede Sølyst, men fandt Schimmelmann meget alderdomssvag, „hans Hjertes Varme syntes udslukt som hans Aands Lys“. Den sidste Udtalelse er næppe til at lide paa, da alle andre Samtidige netop ere enige i at fremhæve Schimmelmans fuldkomne Aandslivlighed og Modtagelighed, der bevaredes til det sidste.

Selv delte Schimmelmann ingenlunde Niebuhrs trøstesløse Syn paa Stagnationen i Danmark. Endnu 1830 skrev han til Kongen under dennes Rejse i Jylland: Naar man her stadig gjentager, at Handelen er gaaet i Staa, er det fordi man kun tager Kjøbenhavn i Betragtning. Hvad Deres Majestæt har iagttaget i Aarhus, kan anvendes paa flere Provinsbyer, hvis Handel og Skibsfart vaagner paany og udvides; jeg behøver blot at nævne Flensborg, Haderslev og Aabenraa.

Schimmelmans alsidige Interesser var ikke mindskede med Aarene. Endnu 1825 sender Schmidt Phiseldeck ham en diplomatisk Depesche omhandlende Danmarks Deltagelse i Ashantierkrigen, Handelstraktaten med Sverig-Norge, Enkekassen, Erobringen af Brittisk Indien og Solsystemets Undergang. Men

Brevskriveren tilføjer ogsaa højst træffende, at Schimmelmänn var den eneste Minister i Evropa, til hvem man turde rette slig en broget Depesche.

Saaledes arbejdede Schimmelmänn videre rastløs og utrættelig med usvækket Aandskraft og Livsmod indtil sin sidste Dag, den 9. Februar 1831. „Hans Død var saa skjøn som mulig“, han slumrede ind uden Smerte og Dødsangst. Det blev ham forundt i sin sidste Livsdrøm, som i en Luftspejling at skue Stævnet paa de Saliges Ø, hvor de store, de rene Sjæle mødes, hvor alt er en evig og fuldkommen Aabenbaring af Skjønhed og Harmoni. Den trofaste Dankwart, der med sønlig Hengivenhed plejede sin elskede Herre, omtaler det „lange, lysende Blik, der endnu en Gang gjenspejlede alt det geniale, hjærtensgode og skjøne, der udmærkede hans store, bortflygtende Sjæl“.

Samtiden har givet Schimmelmänn et saa enstemmig hædrende og skjønt Eftermæle, som kun er blevet faa af Danmarks Stormænd til Del. Oehlschläger satte ham i sit stemningsrige Digt et blivende Minde i den danske Literatur. I sin ved Videnskabernes Selskabs Møde den 14. Juli 1831 holdte prægtige Mindetale gav H. C. Ørsted en udførlig Fremstilling af den Afdødes Fortjenester og en varmt følt Skildring af hans elskelige Personlighed. „Hvo kan glemme den Hjærtets Renhed, han havde vedligeholdt gennem et med Verdenshandlerne saa sammenslynget Liv, den Barnlighed og Tiltro til Menneskene, han aldrig gav Slip paa, uagtet han saa fuldt vel kjendte dens Farer, den sjældne Uegennyttighed, som de store og gjentagne Tab, han havde lidt, ikke formaaede at rokke. Kjærlighed var en Grundbestanddel af hans Væsen, den omfattede alle Mennesker, som den maatte hos en Mand, der ifølge sin udvidede Aand ikke kunde andet end være Verdensborger. Men aldrig kan noget skjønnere Exempel end hans vise os, at man kan være sand Verdensborger og dog med den inderligste Varme elske sit eget Land. Denne milde, uskyl-

dige, kjærlige Aand var udrustet med en stor Opfatningsevne, en sjælden Skarpsindighed, en levende, højst bevægelig Indbildningskraft, uddannet ved de mangfoldigste Studier ikke mindre end ved en stor Verdenserfaring, og alt dette smykket med den fineste Sans for det Skjønne.“

Jens Møller skrev i Litteraturtidende en længere hædrende Nekrolog over den hedengangne Stormand. Schmidt v. Lübeck fremhævede i sin i Altonaer Adress-Contoir Nachrichten offentliggjorte Biografi af Schimmelmans dennes fuldkomne Selvopoffelse for Danmark.

„Jo længere jo mere,“ skrev Gierlew, „beundrede jeg dette overordentlige Menneske, denne dybe Granskeraand, forenet med en glødende, ungdommelig Fantasi; en herlig lysende Guddomsstraale var trængt dybt ned i denne Sjæl, der var hævet over den menneskelige Aands sædvanlige Lod.“

Den afdødes varme Beundrer Grev F. A. Holstein-Holstein borg offentliggjorde et tysk Digt, der indeholder den smukke Tanke, at Schimmelmans — Sangens Ven — svang sig op af Jord med den første Vaarlærke. I „Dagen“ læstes Frederikke Bruns Mindevers; en anonym, maaske Schmidt-Phiseldeck, lod indrykke i Statstidenden et smukt og af ægte digterisk Følelse baaret Digt til hans Ære; ja selv Poesier i det franske Sprog, der tolkede hans Ros, fandt Vej til de hjemlige Blade. I det fjærne Schweiz mindedes Bonstetten efter næsten tredive Aars Fraværelse fra Danmark Grev Schimmelmans som det elskeligste Menneske, „til hvem Sjælen følte sig dragen med Hjemlængsel“. Ogsaa hans skarpt kritiserede, i Følgerne saa ulykkelige Finansforvaltning, der til Dels havde gjort ham upopulær i Folkets brede Lag, søgte man ved denne Lejlighed at retfærdiggjøre, og med Rette fremhævede man hans ubestikkelige Retsind, hans halvhundredaarige, utrættelige, exempelløse hæderlige Virksomhed for Staten, hvem han havde ofret sin Sundhed, sin Fred og Størstedelen af sin Formue. Med Hen-

CVIII

blik paa denne Miskjendelse, der var bleven ham til Del, skrev en ukjendt Digter kort efter hans Død følgende Linjer:

O Hedenfarne, Danmarks Ære,
Først blandt en skjøn som Efterslægt
Dit høje Værd skal skattet være,
Thi Saga bruger Retfærds Vægt.

Denne forventede, sildige Anerkjendelse synes at skulle udeblive. Da man fejrede Hundredaarsdagen for Stavnsbaandets Løsning, nævntes hans Navn næppe nok, medens saa mangen beskeden, kun af en lille Kreds fortjent Godsejer og Adelsmand kom til uventet Ære. Og dog vidste man, at Schimmelmann sammen med Bernstorff og Reventlow i Sølysts Have havde plantet Bonden et Frihedstræ, at hans Navn en Gang stedse nævntes i samme Aandedræt som hine Mænds, hvem Danmark skylder saa meget. Denne som alle hans øvrige, store Fortjenester er næsten ganske gledet ud af den almindelige Bevidsthed. Kort før hin store, folkelige Mindefest bleve alle hans private Papirer, hans Brevvexling med saamange af Samtidens store og udmærkede Mænd, hans Koncepter og Udkast, alle disse tavse Vidner om hans vidtrækkende Aand, hans varme Hjærte og hans sjældne Flid, fra hans Vinterbolig i Kjøbenhavn kjørte ud til Papirmøllen som værdiløst Makulatur. Støtten ved Sølysts Skrænt passeres hver Sommersøndag af Tusender, der ikke aner dens Betydning, ja ogsaa den har pietetsløse Hænder for kort Tid siden søgt at ville fjærne.

Saa fattigt kan et Folk lønne en af sine Stormænd, saa uretfærdig kan Eftertiden være med at tie Navn og Daad til Døde.

Men Mindets Væld risler ofte længe sagte og lønlig, skjult som Bækken under Jordsmonnet, indtil den fanger Sol igjen.

GEHEIMESTATSMINISTER
GREVE HEINRICH ERNST SCHIMMELMANN,
f. 4. Decbr. 1747 † 9. Febr. 1831.

Efter Maleri af C. A. Jensen, 1827.

BREVE
FRA
GREVINDE CHARLOTTE SCHIMMELMANN
TIL
GREVINDE LOUISE STOLBERG
FODT REVENTLOW
1808—13

Rendsburg ce 8 mars 1808.

J'ai dû lire vos lignes au bruit du tambour françois ce matin. Dès les 4 à 5 heures ce terrible bruit commence, et notre belle place étant favorable à leurs évolutions et rassemblements, nous avons ici ce centre du bruit. Il faut avouer cependant que tout est tranquille ici hors les moments d'arrivée à 4 heures après diner — puis le matin à 4 heures. De vous dire ce qui se passe dans nos ames à la vue de ces conquérants du monde — cela ne m'est pas donné, trop de sentiments s'emparent à la fois de l'ame émue et agitée. Le premier jour hier étoit fort bruyant, car ces chasseurs à cheval, dressés en partie en Calabre et en Polonais se ressentent de leurs exploits, ils ont l'air de sauvages et de nomades, leurs chevaux mal peignés comme eux, mais l'ensemble est martial. Leurs officiers ne sont pas du bon genre, mais un colonel, très aimable, homme très instruit, noble et doux, a logé chez les Schlanbusch. Le corps d'infanterie legere qui contrastoit fort avec eux ici, arriva plusieurs heures après hier, c'étoit une nombreuse et presque belle jeunesse. Avec quel saisissement nous vimes ces enfants

armés et d'une si belle tenue! Plusieurs soldats agés de 17 à 18 ans sont venus nous voir, ils avoient le ton le plus doux et bonne tournure, très discrets, polis. Ils ont dit: nous allons en Suede pour n'en plus revenir, nous ne reverrons jamais la France, mais — l'Empereur le veut. Les officiers de cette infanterie legere, bien legere, sont assez beaux, ont la tournure de nos officiers de marine. Le costume assez propre, des armes polies, point de panaches, je n'ai pas vu de plumes encore sur aucune tête françoise; leurs sabres font effet. Nos bourgeois de Rendsburg, si curieux de bien recevoir ces convives là, en sont presque rassasiés. Il y a eu du desordre, mais le vin et l'eau de vie qui a coulé avec trop d'abondance étoit surtout la source des excès, puis la confusion des langues. Dès qu'on parle à un François il se calme; plusieurs de nos militaires qui ont bonne tenue et bon ton sont parvenus à les calmer à l'instant, et les officiers françois sont bien charmés de voir nos militaires prendre ce ton avec eux, mais le plus grand nombre des notres en est incapable. Cette nation étonnante toujours en mouvement n'est contenue que par le mouvement. Leur tambour est terrible, c'est un vray tonnerre, mais il est cadencé, il ne fatigue pas, il est très varié, il m'a fait tréssaillir. On y attache trop de sombres idées. Tel bourgeois ici, fort épris des François avanthier, ne les aime guere aujourd'hui. Ces hordes n'ont pas d'autre idée que celle de conquete; un pays ami n'entre pas dans leurs idées, et ce qu'ils demandent pour rien leur étant accordé, ils exigent tout, mais avec un ton ferme, un refus raisonnable on obtient à peu près ce qu'il faut, et cela diffère beaucoup suivant

les différentes provinces qui font leur patrie. Hélas, il y a hier des Allemands parmi eux, des Hessois qui ont été les plus rudes et les plus méchants. Le général Dupas, un très bel homme, très grand, très honnête et poli, s'est plaint du mélange de ses troupes, il a dû les menacer hier ici des peines les plus rigoureuses, et il a dit avec regret: Il faudra enfin punir de mort quelques uns des plus coupables. Il est d'un naturel doux, et ils y comptent mais lorsqu'il paroît, les officiers mêmes tremblent s'ils ont mauvaise conscience, ce qui étoit le cas hier au soir à l'auberge où on a fait la faute de rassembler 60 ou 70 des plus mêlés, et la plus grande faute d'y faire couler les vins de toute espee à flots, le champagne entre autre. Ils étoient donc yvres morts, les épées alloient se tirer lorsque le général Dupas averti, entre, se présente, les menace en termes terribles. Les voila tout à coup humbles, tranquilles, dociles, qui cherchent doucement leurs quartiers, où la plupart sont restés tranquilles jusqu'au matin. Les voila tous avec leur général Dupas à Slesvig. Je plains le prince de Hesse. Nous avons aujourd'hui un régiment troupes de ligne superbe. Jamais je ne vis rien de pareil! Une tenue admirable, et chacun s'étonnoit de leurs lignes parfaites après cette marche. La simplicité, la propreté du costume, le tout fait un ensemble frappant. L'autre corps qui arriva en même tems, l'artillerie à cheval, est d'un leste, d'une adresse! courant au galop avec leurs canons, de beaux chevaux parfaitement dressés, une promptitude de mouvement, un leste, enfin un ordre! — —

Rendsburg ce 10 mars 1808.

— — Hier le prince Ponte Corvo fit attendre ici tout le jour comme si c'eut été Napoleon lui même, et les troupes françoises venant de Lubec ont tant désiré voir leur chef, le recevoir et le fêter, mais il vint tard. Vers 9 heures Calmette fut averti, deux heures seulement avant son arrivée, et la cuisine du roi fut mise en train pour un souper chez le général Peymann, il fallut tout y apporter pour ce souper, vaiscelle, livrée du roi, enfin Calmette fut obligé d'en faire les honneurs. Ponte Corvo ne vouloit que passer Rendsburg, son intention étoit de ne voir personne. Ernst fit cependant demander pour lui et Reventlow si le prince pourroit les recevoir ce matin. Lorsque le général Scherer qui fait chez P. Corvo les fonctions d'aide de camp entendit son nom, il dit: Ah pour le comte Sch. je sais que le prince désire le voir; il alla demander à P. Corvo, et celui-ci dit d'un ton surpris: Ah le comte Sch. est il ici! pour lui je donnerois volontiers une heure de plus à Rendsburg, je serois enchanté de le voir. Malheureusement le logement chez Peymann est si étroit que la seule chambre où P. Corvo pouvoit le recevoir, étoit deja remplie de quelques militaires danois. Ernst ne le vit donc pas seul, et Reventlow vint après seul aussi, mais dans cette même chambre. P. Corvo parla autant qu'il lui fut possible à Ernst et lui dit entre autre: Si j'avois scu qu'il se trouvoit à Rendsburg des personnes aussi intéressantes je me serois arrangé autrement, et le général Scherer répéta cela, mais dit: nos plans sont souvent vagues. Il témoigna ses regrets de cette marche qui pese tant sur le pays, et ajouta: nous serions allés par divisions de 10 mille hommes à

la fois, mais les belts, à ce qu'on nous a dit, le rendent impossible, de tous cotés les chefs militaires témoignent le désir de ne pas trop faire souffrir le pays. P. Corvo parla à Ernst de la Suede, lui demanda tout à coup: Me conseillés vous de prendre par le Smaaland? Ernst répondit: ce sont les provinces les plus arides; puis il fit quelques questions, il trouva Ernst fort au fait et finit par dire: Il y a des grands obstacles sans doute. Ernst ne le contredit pas. Tous les officiers parlent de cette entrée en Suede sur le même ton, prévoyant les difficultés, mais fermement résolu de tout braver. — —

Rendsburg ce 18 mars 1808.

— — Quel spectacle ici à Rendsburg! Ces beaux et bons Espagnols ainsi trainés victimes vers la Laponie. Nous avons eu tous les jours de superbes régiments de cavalerie, des chevaux, des hommes d'une beauté! et aujourd'hui un régiment d'infanterie comme les plus belles troupes de ligne françoises, mais ils souffrent, déjà il y a 76 malades de l'une et l'autre nation ici. Nous avons vu passer des femmes, enfants au sein de la mere. — —

Voila donc notre guerre déclarée. On parle d'un vaisseau de guerre anglois au grand belt et le vent d'est retient déjà au rivage nos hordes. Chrétien Bernstorff a envoyé à Ernst la déclaration de guerre avec 6 lignes pour lui. On est tout occupé à Rendsburg des chambellans, chevaliers. Le chambellan du Roi qu'il a aimé, Ries, étoit justement absent, il arriva le moment chez moi. Calmette demande, arrette presque les passants pour demander ce qu'il deviendra. Si j'étois Reine je le rendrais heureux loin de moi. Je plains notre chere

Reine de maint entours, mais elle est un ange qui toléra tout. Demain on attend réponse du Roi; le défunt bien embaumé doit être très beau encore.

ce mardi.

— — Ces tempêtes d'est contraires ont rempli le port de Nyborg tellement de glace et glaçons que pas une barque là ne peut se remuer. Puis les Anglois se sont emparés dit-on, de l'isle de Sproe, ont détruit le télégraphe. Voila comme les éléments sont invincibles, et Napoleon le sait bien. Sans cela il auroit passé de Boul[ogne]. A présent les Suédois gagnent du tems, vu cette déclaration de guerre qui arriva à Rendsburg à mon mari comme une bombe. Chrétien Bernstorff y avoit ajouté peu de lignes. Ce n'étoit pas, je crois, le moment encore, mais d'un autre coté, ces tempêtes avec ces glaces n'étoient pas tout à fait à prévoir. Ceci nous vient immédiatement de la main de Dieu. Ne tombons pas dans ce découragement, ne cessons pas d'adorer cette main divine qui frappe dans sa sagesse et bonté comme dans son justice. — —

Rendsburg ce 5 avril 1808.

— — Ernst ne peut, dit il, quitter ce moment Rendsburg, à tout moment quelques assauts aux finances! il faut en parer les coups ou se soumettre, alles Flickwerk. C'est un triste metier que d'être au gouvernail ce moment sans voir terre, sans entendre le pilote qui aussi n'entend pas. J'ai lu aujourd'hui un cahier d'une haleine: Seeland im Jahr 1807 — manche bittre Wahrheit, il faut le lire, mais ne me cités pas comme l'ayant cité.

Altona ce 3 juin 1808.

— — Je vous dirois à l'oreille que j'ai nommé Claudi-
dius déjà à la Reine et cela au moment, où elle reçut
du Roi une somme redoublée pour elle, ce que j'ai fait
semblant d'ignorer mais j'ai bien d'espérer de secours de
son coeur, n'en parlés pas, j'y ai mis du zele. J'ai
trop de personnes qui m'assiègent, mais d'Angevillers,
à vous dire vray, je ne l'ai pas nommé encore supposé
qu'il voulut me voir. J'espere de le voir avant de quitter
ces rives. — —

Altona ce 3 au 5 juillet.

— — Toutes ces troupes ici, quand vous les ren-
contrés hors de service, portent une empreinte de servi-
tude frappante, j'excepte quelques grénadiers, gens d'armes
etc., mais tout ce qui est à pied me rappelle les mou-
tons desquels Baggesen disoit un jour: ils passent tous
où le premier a passé; ils ont réellement cet air. Les
Hollandois parlent haut et se pleignent, jamais ils n'ap-
prochent d'un François hors le service. Jamais un offi-
cier espagnol ou hollandois ne sera vu à coté d'un offi-
cier françois.

Ernst a vu les Anglois de loin au passage, mais il
passa bien. Il fut dès le premier jour près de 3 heures
avec le Roi, ils se sont parlés coeur à coeur, et ils sont
d'accord, ils s'entendent enfin. C'est un peu tard. Le
Roi ne se fait pas illusion. Son ton ferme se soutient.
Le duc m'écrit qu'il a écrit en termes si flatteurs, si con-
tents, sur son frere en Norvege qu'il n'ose m'en transcrire
qu'une partie. Le duc en est si heureux. — —

Trolleborg ce 29 juillet 1808.

— — A mon arrivée à Trolleborg je tombois dans un beau cercle militaire espagnol, ce charmant colonel, chef du régiment Villa Viciosa, le baron d'Armandaris passant la revue des escadrons espagnols ici, soupa à Trolleborg avec tout son état major, tous aimables, parlant parfaitement le françois, tous occupés par les coeurs de ces grandes scenes en Espagne qui remplissent d'espoir des coeurs si nobles. Ils virent en nous des amis, nos coeurs se sont bien compris, et Sybille, cet ange, leur parloit comme une soeur, elle me fit oublier mes titres de femme de ministre, et je m'épanchois peut-être avec trop de franchise, mais comment seroit il possible de s'envelopper du froid brouillard de la politique, lorsqu'un tel rayon dissipe ces affreux nuages par moments. Tous ces Espagnols donneroient leurs vies à l'instant pour sauver leur patrie. Ils sont sans nouvelles, mais parfois des lettres arrivent qui disent tout et qui contredisent en tous points les gazettes mensongeres. Comment ne pas les aimer, ils sont comme nos freres. Lorsqu'il s'agit des Anglois ils disent: Ici sur les côtes danoises ils sont ennemis, nous les combatterons toujours, mais chez nous ils sont amis. Quelle nation loyale, quelles ames ardentes et nobles. Lisés ce que Ahrentz a écrit sur eux l'an 1805, lorsqu'il nomme toutes les nations européennes, lorsqu'il dit de Napoleon: Dieser Teufel wird am Ende von der Hölle besiegt werden. Il dit alors que l'Espagne doit sauver l'Europe.

L'officier qui est stationné ici à Trolleborg, homme fort et vigoureux, ayant des yeux parlants au possible, nous dit hier qu'il étoit malade à force d'être navré, et

si cet homme là se trouvoit à Bayonne, Napoleon risquerait une rencontre, car il ne l'attaqueroit que bien ouvertement, mais le coup seroit porté.

(o. 3 Aug. 1808.)

— Que Dieu nous préserve de devoir aggraver les malheurs de ces nobles Espagnols, qui seuls encore sur la terre tiennent avec faveur à leur religion, à leur patrie, à leur roi. Leur cause est celle de tous les rois qui existent encore. Leur loyauté, leur fidélité égale, leur patience, leur douceur, mais il faut l'avouer, cette ardeur qui les consume, cette colere contre les François, contre celui qu'ils nomment leur oppresseur, il faut l'avouer que ce sentiment profond et vif se mele à leur enthousiasme pour le roi et la patrie. Serions nous chargés de les punir de tels sentiments, ah que le ciel nous préserve de tels malheurs. Nous fumes témoins ici sur les plaines près de Foburg de cette scene du serment prêté par le beau régiment Villa Viciosa. Les officiers réunis autour de notre voiture (avant l'arrivée du général marquis de la Romana) me firent venir les larmes aux yeux. Tous avoient harangué, ex[h]orté leurs soldats comme des peres, des freres, pour leur bien expliquer que ce serment n'excistoit que pour le roi reconnu par la patrie. Tous ces soldats animés du même esprit que les officiers avoient conjuré leurs chefs de ne pas être exposés à prononcer un serment desavoué par leurs coeurs et leurs consciences, tous avoient au fond juré de ne jamais s'y prêter, jusqu'à ce que les officiers d'accord entre eux eurent arrangé le formulaire sans nommer Joseph Napoleon, il y eut cependant quelques voix qui pronon-

cerent des malédictions contre Bonaparte, mais on n'y comprit rien, et le mot la Patrie étouffoit tout le reste. A table on n'a bu d'autre santé ce jour qu'à celle d'un roi, celui de Danemark.

J'ai vu tant d'Espagnols aimables et bons à Trolleborg que je suis trop gagnée, et je voudrois ne pas les avoir vus tels. Quel feu, quelle candeur dans les physiognomies. Quelle vigueur dans leur être, quelle régularité de traits et quels yeux! avec cela la fraîcheur des jeunes gens étonne. Leur tournure est noble et élégante, leur costume tient de l'oriental. — —

Chateau de Tranekier à Langeland ce 8 aout 1808.

Nous voila cloués au chateau de Tranekier, après tant de hâte pour quitter ce cher Trolleborg, où tant de souvenirs du coeur me retiennent. Juel de Thaasinge qui nous trouva à Rudkiøping à notre arrivée dans la nuit (après la plus heureuse navigation) nous dit que les Anglois étoient en force apparemment autour de cette isle, vu la désertion que vous saviés, de l'officier espagnol du régiment asturien, mais ce déserteur étoit un François émigré traître, qui étoit depuis 10 ans au service de l'Espagne, un Segur, aide de camp de Ponte Corvo qui alloit chargé de dépeches vers lui, voila tout en mains angloises, et lui déserteur intruisant les Anglois, qui environnent de tous cotés l'isle pour prendre les Espagnols. Il y en a mille ici! Le premier que je vis arrivant à l'auberge de Tranekier la nuit, étoit un commissaire françois en grand costume fuyant, ayant l'air tout capot, car tous les François au nombre de cent ont quitté l'isle de Langeland en hâte. Un colonel Gauthier est encore ici un pied en l'air,

et n'est resté que parce que le comte Ahlfeldt (qu'il a chicané de toute maniere) lui a promis de le sauver dans son chateau, de le garder et de le défendre au risque de sa propre vie. Je fis demander au comte Ahlfeldt, qui commande l'isle, où je pouvois m'embarquer, il vint lui même à l'auberge avec tous ses aides de camp, ses dragons etc. me dire que nulle part il n'étoit possible de passer, il me lut les rapports de tous les cotés, et il avoit à défendre de ses troupes toutes nos batteries ici, desquelles les Espagnols voulurent se rendre maitres! de voir passer ces canons, cette artillerie, de voir tout cela défiler devant nos fenêtres là pour un tel but. Mais le comte Ahlfeldt, bon et brave, est aimé des Espagnols, il pense comme nous sur toutes les affaires du tems, mais il doit défendre son isle; il voulut nous avoir tout de suite au chateau chez sa soeur, car il a couru à cheval tout le jour d'hier — j'étois rendue et je le priois de me laisser à cette mauvaise auberge jusque vers le soir, n'osant me remuer par le chaud. A 6 heures son bel équipage fut là pour nous chercher, Louison et moi, — c'est l'ancienne livrée rouge — tout a grande mine ici, à coté de l'antique et belle hospitalité. Nous fumes reçus au mieux par cette soeur si bonne, primes le thé, puis vers 9 heures du soir vint le comte nous dire que les Espagnols avoient cédé les batteries sur ses représentations, car un major, qui les commande, est loyal pour les Danois, et celui là promit à Ahlfeldt tout ce qu'il souhaitoit, ah que lui et Juel de Thorsing ont les coeurs navrés, ils pensent comme nous sur les Espagnols, mais il ont vu de près les oppresseurs, et ils disent, dass ihre Schlechtigkeit und Niederträchtigkeit und Insolentz alles übertrifft, dass sie ein

solches schändliches Ideal sich nie vorher haben denken können. Cette nuit les Espagnols sont encore restés tranquilles, mais le nombre de vaisseaux armés entre ici, la Lalande et la Selande augmente. Un bon lit dans le chateau hospital m'a fait grand bien, je me couchois un peu tard après le très joli petit souper, celui de leur ordinaire, et il y avoit plaisir à causer avec Ahlfeldt, qui pense noblement et qui est un homme instruit. Cette nuit tout a été tranquille, nous disent les aides de camp du général, mais les Espagnols ne cachent pas qu'ils désirent partir, et plusieurs font les apprêts comme s'ils le pouvoient. L'officier espagnol a peu d'autorité sur le soldat, et tous pensent de même. L'isle de Langeland est cernée, et les forces des Anglois sont si considérables dans ces parages que nos chaloupes canonnières n'osent pas bouger pour attaquer, il n'en est pas question; qui l'eût cru que les Espagnols me retiendroient ici. Quel bonheur qu'ils aiment les Danois, et qu'ils sont doux de nature!

Seelust ce 26 aout 1808.

--- Notre élément moral est troublé! vous le savés comment, et la besogne du cher Ernst pénible et cruelle au dela de toute idée. Le Roi ne tient plus de conseil, c'est une grande gene de moins, mais ne regrettera-t-il jamais d'avoir pris ce parti un tel moment, je ne sais. Il est très amical, très confidentiel envers le frere de Lingen, mais il ne le consulte nullement, il ne s'en entoure pas, ne l'appelle pas, il l'écoute, lorsqu'ils se voyent, ce qui n'est pas souvent, lorsque les égoïstes et les flatteurs donnent des conseils, dont les suites seroient trop

funestes, alors Ernst parvient encore parfois à en détruire les effets, car on ne peut pas toujours se refuser à l'évidence, et la force vraie du génie l'emporte parfois sur la bêtise et les préjugés parcequ'il entraîne l'être moral. Ce grand torrent devastateur a des ramifications partout, hélas, il est parvenu jusqu'à nous d'une marche trop rapide, et l'on ne voit plus à travers ces brouillards si épais, on ne veut pas voir. Ernst seul voit peut-être encore à peu près ce qui est, sans oser prévoir, sans le pouvoir, mais pourquoi doit-il se trouver seul, einzig sehend, einzig stehend. Je ne parle pas de votre frere, il a l'ame trop noble pour ne pas sentir juste, mais il doit se taire aussi, car ni lui ni Ernst n'ont donné le premier mouvement dans ces secousses violentes, ils étoient en exil alors. Leur retour à Copenhague ne les rapproche pas plus dans ce sens du centre, car il n'y a plus de point central, et depuis que le conseil n'existe plus, ils n'ont pas à se réunir là. Je ne nomme pas le duc, le beau frere, il en soupire, mais il entend l'art du silence, il s'y est exercé longtems, et sa voix fut à peu près nulle toujours, mais je plains les freres Bernstorff, s'ils sont réellement aveuglés jusqu'au point de donner les mains à tout ce qui arrive. J'ai parlé si clair à mon retour ici au mari d'Elise qu'il m'a crue folle, je crois. Je pouvois sans le facher communiquer mes réflexions au moins en partie, et comment vouloir le facher lorsqu'on le voit, il vous gagne le coeur, alors la conversation se perd dans les vues générales et dès qu'on s'entend, qu'on se place sur la sienne en général, alors on vous accorde tout, on est de votre avis en tous points, mais l'application au dernier, voila ce qui ne vous réussit pas. Là on

ne s'entend plus. Là tout est bien so wie es ist, weil es so seyn muss, enfin toutes les portes vous sont fermées, sur ce point le silence fait la réponse, on hausse les épaules et l'on parle d'autre chose. Si Ernst n'étoit pas chargé de la forte et pesante et cruelle besogne, dont les nuances réjaillissent sur le tout et reviennent partout, si cet intérêt là n'agitoit pas parfois mon ame, je trouverois peut-être aussi des motifs de résignation parfaite, mais me trouvant si près de cette source à laquelle on pourroit puiser si on le vouloit, je ne puis affecter un calme continuel en gardant toujours le silence de la froide prudence. Il suffit de se dire qu'on n'énonce pas la moitié des sentiments qui remplissent le coeur, qui l'oppressent, et je trouve qu'il seroit peu noble d'entreprendre un role tout à fait étranger, ou d'affubler un masque lorsqu'on n'appartient pas à la grande masquerade du jour.

Je vois de notre colline ici des convoys anglois immenses qui vont vers la Baltique; sans se gener, ils longent les cotés de la Suede, et la seule différence en tout ceci est, qu'ils épargnent la paye du Sund que nous perdons et qu'ils gagnent, tout comme la plupart de nos pertes font leur profit. Je ne crois pas que la grande cause y gagne à moins que notre ruine totale. Rosenkrantz m'a assuré qu'à Bayonne on lui a fait l'accueil le plus gracieux et amical, qu'on nous nommoit là avec un intérêt! C'étoit au moment même où les scenes d'Altona et de Rendsburg (ignorées sans doute à B.) avoient lieu. Rosenkrantz a trouvé là le roi Joseph qui lui a paru être doux, bon et aimable, n'aspirant pas pour son bonheur à ce nouvel throne teint de sang. Il dit l'impératrice extrêmement affable, elle ne

cessoit pas de dire des choses aimables pour le Roi, pour les Danois, et l'Empereur assuroit solennellement, promettoit que l'entretien de ses troupes seroit payé. Saura-t-on jamais au juste combien il y a eu de mangeurs, comme on doit savoir à peu près ce qui fut mangé; on l'évalue, je vous le dis tout bas, à 20 m. écus par jour depuis le moment de l'entrée, mais les désertés en masse? sont ils réellement tous rayés de la liste des consommateurs désormais? et saurons nous au juste ces calculs. Vous savés que les beaux chevaux andalous ne sont pas à nous. De les avoir si bien nourris depuis le commencement de mars, cela nous y donne point de droit, et nos vaisseaux enlevés des ports de Fionie qui transportent les amis qu'on nous a donnés, qui nous payera tous les vaisseaux? Jamais on ne prit des allures plus généreuses avec moins de moyens de l'être! mais le grand et puissant ami pourra et voudra sans doute nous dédommager, il sait qu'au lieu de trésor nous avons une grande dette avant ces époques de pénurie et de destruction.

Le prince Ponte Corvo, lorsque Rosencrantz lui parla à Odense où il le vit, du Portugal, de ce throne, il dit: Ah je n'y aspire pas, mieux vaudroient quelques baillages de Hanovre que ce throne peu sûr et mal gardé, même pas 50 m. hommes qu'il faudroit tenir. Son Altesse doit se trouver un peu en peine des scenes inattendues ici. Nous ne pouvions certes connoitre ces têtes enflammées, ces coeurs, il y avoit là des coeurs en vérité, phénomène dans nos tems. — —

Seelust ce 1 sept. 1808.

Vous me demandés, que dit le Dagen? Cette feuille très payée, dit-on, par nos amis, jure et peste en termes de matelot contre les Anglois. Si ceux-ci parvenoient un jour à le payer mieux il tourneroit casaque. Ce genre de patriote en paroles et en mauvais style, ce genre fait horreur — plus je suis Danoise de coeur, et moins j'aime ce faux et nuisible patriotisme, si facile à étaler en phrases du peuple. Si j'étois souverain je voudrois que ma digneté passât jusque sur mes peuples, et lorsqu'il s'agiroit de leurs intérêts je ne permettrais ni injures ni invectives, car la vraie humanité (que Fichte nomme *Leutseligkeit*) n'admet point de jurons, mais depuis que les couronnes passent de main en main, les défenseurs de celles qui restent, peuvent se permettre tout langage, sauf à changer du ton le jour suivant.

Je vous conjure de vous mettre à ce dernier livre de Fichte qui est sous ma main: *Reden an die deutsche Nation*, il faut le lire et penser sous quelles auspices il a parlé à Berlin; *die Neulateiner, die Ausländer*, voila comme il désigne ceux qui se meloient à son auditoire, et s'ils ont eu des oreilles pour ouir ils n'en ont un pour le comprendre.

Seelust sept. 1808.

— — Le duc d'Augustenburg fut chez nous quelques moments aujourd'hui, la vie solitaire et retirée qu'il dit se rappelle Rendsburg, et nous lui avons dit pour le consoler que Copenhague [est] devenue réellement une petite ville, sans commerce, sans vie, sans mouvement, sans sciences, ni arts, ni . . . mon mari dit: ni pensée, car il

y a une stagnation totale dans les idées, et l'on ne lit plus que le Dagen qui est un extrait renforcé du moniteur. Notés que cette feuille française parle pourtant quelques fois des arts, du théâtre, de la littérature, de la musique, mais nous insulaires mis au régime du strict danicisme, que nous restera-t-il bientôt? Rendsburg se rappelle aussi à notre souvenir par le nombreux militaire, il n'est pas riche chez nous, c'est à dire, les officiers au service danois ne le sont pas, car nous avons tel étranger militaire chez nous bien largement payé, en outre de la bonne table franche. — —

Seelust ce 27 sept. 1808.

— — Herman Wedel fait des éloges de ce chef, du prince d'Augustenburg, voila le vray héros, généreux, modeste, brave, humain, simple dans ses allures, méprisant tout égoïsme et les allures du luxe, imposant par ses troupes, par le respect qu'il inspire, étant adoré, étant cher à tous les Norvégiens. Je vous dirois tout bas de plus qu'il a manqué de tout en débutant, point d'armes, de mauvaises troupes (le rebut des officiers lui étoit envoyé d'ici), la crainte de la famine, point de magasins, des soldats inexperts, mal vêtus, mal tenus, enfin sous ces auspices il a fait ce que nous avons vu, il s'est fait chérir, respecter, a rebroussé l'ennemi, et l'on se dévoueroit encore de toutes manieres sous ses ordres, mais H. Wedel dit: nous ne connoissons en Norvege le ton d'injures contre les Anglois. Nous ne lisons pas ces feuilles danoises et nous sommes bien au fait en dépit des nouvelles mensongeres de tous cotés. Il faut donc vous dire sur lui ce qu'il ne raconte pas, c'est qu'il est prouvé à présent

que sans les courses nocturnes qu'il fit l'automne dernier, parcourant les mers dans le fort des tempêtes parcourant la Jutlande l'argent sous les bras, que sans cette activité pour procurer les bleds à la Norvege, la famine y étoit décidamment, ceci a été dit fort au clair dans un rapport de la commission de régence en Norvege au Roi. Eh bien, il est reçu ici comment? mais je m'arrette, il est trop notre ami, il nous aime trop filialement, et je voudrois voir ce digne et excellent homme ici à coté de Ernst, employé en Danemark où il feroit tant de bien. Mais la Norvege a besoin aussi d'êtres nobles, d'hommes éclairés. Il raconte en passant qu'après son départ une inondation a détruit et renversé ses forges, sa demeure etc., enfin c'est une perte de 100 mille écus, mais il n'y pense pas, car sa femme par bonheur n'y étoit pas. Cette possession est à elle, son pere Anker l'avoit meublée, arrangée, embellie, ornée avec un luxe! qui déplaçoit à Herman Wedel, voila le tout renversé! mais cela ne lui fait rien, et sur le tout les richesses de cette fille unique sont telles que cela ne seroit rien dans des tems ordinaires, mais ce moment où tout homme possessioné se trouve sans revenus ayant sur les bras des centaines de familles à nourrir pour les forges, les fabriques, dans un tel moment ce n'est pas doux. Il est singulier qu'en quittant sa demeure pour cheminer vers la Jutlande tout y étoit intact, et que ceci survint 2 jours après son départ, et son absence donna lieu à celle de sa femme. Ils ont perdu leur fils premier né à l'age de 4 mois. -- --

La princesse Chrétien vient à Seelust avec lo sposo seule, reste jusqu'à la nuit, chemine vers Copenh. avec

des flambeaux, et cela à la veille des couches! Elle m'a dit des choses trop étonnantes sur tout ce qu'on a clabaudé et redit à son sujet et sur ce qui se dit encore. Elle vit dans cet élément, et le néant s'en suit. Si notre Reine pouvoit enfin nous arriver et purifier cet atmosphère, être surtout près du Roi son époux, à sa place enfin! mais je vous le dit tout bas, peu de personnes à Copenhague pensent là dessus comme nous, hélas tels sont les tems! On n'apprécie plus ce qui est noble, ce qui tient à la vraie vertu, on s'occupe des relations de famille (de la sienne qu'on n'aime pas), puis l'un préjugé donnant la main à l'autre, ceux-ci dictent tout. Mais Copenhague si coupable de ces allures de petite ville, Copenhague n'est que trop puni. C'est réellement à présent une ville devenue presque petite, ses tours renversées, ses temples démolis, les rues en ruines, la flotte anéantie, son commerce fini, il n'y a plus ni vie ni mouvement, ni allures d'aisance. Beaucoup de soldats qui ont bonne mine — mais — qu'il faut nourrir et qui sont oisifs, des centaines d'officiers qui ne sont pas plus occupés, des milliers de chevaux qui ne labourent pas, ne charient rien, qui mangent, enfin de tous cotés l'on est mangé, et — le but??

Il commence à faire froid. Ce manque de bois! Une de mes servantes me dit bien naïvement, hier (il s'agissoit des pauvres dans nos cabanes et villages de pêcheur ici au bord de la mer). Elle dit: Ach, die Armen hier werden die Engelländer dieses Jahr so sehr vermissen. On lui demanda explication. Elle dit: Ja sie hatten so viel Brod mit von den Schiffen, sie theilten es so reichlich aus hier unter den Armen, und ihr Brod war

schön, weiss wie Alabaster! Puis elle ajouta que leurs bouteilles de Rum toujours remplies fournissoient bien à boire à nos pauvres pêcheurs! Cette abondance de Rum melé d'eau, et jamais eau de vie a beaucoup étonné ici le campagnard. Mais on assure qu'à la fin de leur séjour ici manquant de Rum ils ont bien bu notre eau de vie, payant bien surtout. Les officiers ont payé le bois employé à leurs cuisines avant de partir. Le colonel établi à Seelust a rendu toute notre porcelaine lui même et a cherché une assiette cassée ou deux qu'il auroit voulu rendre. Un brick anglois très décoré de tous les pavillons possibles, comme pour célébrer une fête, s'est placé au belt devant Nyborg assez loin pour être hors de portée de nos canons. Sous ces brillants pavillons ils ont étendu une grande voile noire et ont mis en lettres françoises: Le général Dupont est défait et pris, le général Junot battu, pris et transporté en Angleterre, les généraux Morcey et Wedell défaits et pris. — —

Nos rives sont couvertes de cabanes pour loger nos pauvres militaires ici. Vers l'hiver ce coup d'oeil fait peine. Christiansholm est plein comme un oeuf, et tous nos batiments ici le sont.

Le prince Ponte Corvo qui parloit d'une couronne qu'il pouvoit attendre (il y a 2 mois qu'il en parloit ainsi), peut-il de nos jours s'établir à Hambourg avec les débris de cette armée — car les 14 mille Espagnols de moins et ainsi reniant le chef, font lacune. Nous devons (comme disoit la princesse Louise à Augustenburg) les garder, le duc devoit faire leur prison, elle répétoit cela si plaisamment à la belle soeur. Celle-ci me pardonne mes erreurs et ma franchise sur certains objets, et elle revient à moi

avec une vraie bonté de coeur. Le frere cadet de la Reine (a great favourit of mine) passe presque tous les soirs avec son beau-frere ici, et le Roi qui l'a toujours aimé, le voit ainsi beaucoup et seul. Il a l'ame noble et le coeur sensible de sa soeur, mais beaucoup moins de vivacité d'esprit. Le frere ainé a des liaisons de Rendsburg qui, hélas, l'absorbent ici — dit-on, il veut prouver sa constance. — —

ce 6 oct. 1808.

Ce moment à 11 heures du matin Magnus Dernath vient et me dit que la princesse Christian a mis au monde un prince! N'est il pas singulier que le Roi est absent depuis hier justement, il n'entendra pas ces coups de canon qui vont sans doute nous annoncer l'arrivée du prince. Ah, notre chere Reine, c'est à elle que je pense sans cesse. — —

Je vous prie de lire et bien lire le Politisches Journal de Schirach, il y a des actes. Son ton est le vray ton, il est à l'ordre du jour, il est bon compilateur, et quand on compare les actes aux récits du mercure d'Altona il y a de quoi rire et pleurer. Les convoys anglois passaient tous les jours vers la Balthique par quintaines de vaisseaux marchands bien escortés de vaisseaux armés.

Voici une petite anecdote sur les chevaux espagnols, andalousiens, laissés en Fionie et repris par les François. Notre Roi devoit en avoir 20, le prince Ponte Corvo l'avoit dit, et Juel de Thaasinge fut chargé de les recevoir ou de les prendre. Il en choisit comme de raison ceux qu'il trouvoit bons. Venu au cinquieme on lui déclare que cela ne se pouvoit pas, qu'il falloit les prendre.

au hazard! et cela pour le Roi! Ich hätte diesen Auftrag aufgegeben an seiner Stelle. Il est à présumer que le prince Ponte Corvo seroit aussi étonné que nous de tel procédé, car à coté de l'héroïsme vray on ne se peut figurer chose pareille. --- --- La Wedel, dame d'honneur de la princesse Christian, fut chez moi hier et me parla de sa princesse accouchée comme d'une étrangere, car, dit-elle, nous n'osons nous meler de rien. Le prince Christian que mon mari alla voir étoit content, heureux et touché, mais les salves des canons du rempart ont manqué, et cela troubloit un peu sa joie.

Les Anglois ont annoncé au belt devant Nyborg de nouvelles victoires, on le croit au moins, car on ne sait pas ce qui étoit marqué sur les voiles en Angleterre. Le tout est allé chercher le Roi, ici les ministres n'en savent rien! Ils ont pris un petit vaisseau danois qu'ils ont fait pousser par le vent et les flots (sans hommes) vers Nyborg, et sur ce vaisseau étoit l'inscription. On suppose qu'il s'agit du maréchal Bessieres en Espagne. Copenhague est bien morne, tout se tait.

Copenhague ce 13 oct. 1808.

— — Nous avons une nouvelle feuille danoise, qui doit effacer le Dagen. Monsieur Manthey (celui qui fut à Kiel) est le nouveau redacteur, puisse-t-il vouloir adopter un ton plus noble, plus accordant aux bons et beaux sentiments qui seuls peuvent baser le vray patriotisme! car les crieurs avec leurs invectives et leurs fanfaronades ne peuvent obtenir l'estime du vray patriote, qui se dévoue sans doute, qui cherche dans des sources nobles les motifs d'un dévouement qui honore. Herman Wedel,

ce bon et zélé Norvégien, dit très bien : nous autres n'aimons pas ces fanfaronades, ces jactances, et le vray courage est simple. Notre gouvernement a bonne conscience quand aux transactions politiques et n'a pas besoin de ce style moderne, ce que nous énonçons est vray. — Ce vray est si nouveau de nos jours que je voudrois l'empreinte conservée.

Ici l'on vint me prier d'être à 11 heures le matin chez la princesse Christian (qui ne voit pas les dames de ses belles soeurs). J'y vins, je trouvois pere, mere, enfant rassemblés — dans un très petit cabinet, couchée dans un petit lit très simple — elle étoit pale, mais jolie et très parlante — le papa occupé du déjeuner autant que de son enfant, qui est très joli, très rond, pas fort grand, mais ressemblant au pere. Cet enfant ne quitte jamais la chambre de la mere ni jour, ni nuit. Elle veut le bateme le 10ieme jour lundi absolument; elle m'a fait voir toutes les draperies, les bonnets, les bijoux etc., tout ce qui doit paroître ce soir là. Elle sera alors transportée dans sa vraye chambre à coucher, qui est belle et richement drappée en satin de plusieurs couleurs — tout cela me semble chargé pour un local qui n'est pas grand. Le Roi vient souvent la voir et se montre à cette occasion comme toujours envers cette famille, et la bonne Münster me dit : puisse-t-il trouver ici les coeurs pour le reconnoître!

Lorsque je voulois quitter la princesse Christian, elle me dit : restés donc un peu, je suis tant seule, c'est me faire une charité, et malgré cela elle ne fait pas venir les dames qui sont sous son toit ! quelle inconséquence. Une jeune mademoiselle Sneedorff y vint après moi, c'est une

privilegiée, on dit qu'elle sera dame d'honneur aussi. Mademoiselle Colbiörnsen qui a des parents peu riches, se remue, me dit Amélie, à force de se parer et de se garnir de clinquant, la vanité est un mal assez général ici comme partout. Colbiörnsen, malgré tout son esprit, en est pétri, il se croit persécuté et en disgrâce chez le Roi, donc il tient à ceux-ci. Il y a dans tout ce dani-cisme, patriotisme, héroïsme un mélange qui n'admet point la pureté, mais où trouver celle-ci? Je vis hier un monsieur de Kaas, frere de notre chambellan, ce Kaas va en Norvege, il vint prendre congé de moi, il devient membre de la Regerings Commission là, et entre nous soi dit, on le croit fort ignorant en matieres pareilles. Ce choix un tel moment, c'est donc une retraite; il fut jadis diplomate à Lisbonne, il m'a dit que le peuple de cette capitale ne vaut pas grande chose, mais que la nation portugaise est bien autre qu'on ne pense, loyale, brave, honnête. Encore hier au soir Mr. Didelot fut chez moi me présenter son épouse, qui est jolie et plutot fran-çoise que francisée. Mr. Didelot étoit silencieux, morne, évitant tout sujet, qui touche les événements du jour. Il peut trouver sans doute qu'après tant de sacrifices faits et à faire, nous ne sommes pas payés de retour ici par son Empereur, ni par le héros qui au bord de l'Elbe se repose, jouit de la vie à nos dépens, car le train de Madame la princesse va beaucoup augmenter les dépenses du quartier général à Altona. Quand au but, celui de combattre les Suédois, on nous laisse à nous la besogne, et la pauvre Norvege! J'ai lu avec larmes ce moment les détails vrais sur les actes de dévouement des pauvres habitans de la côte près de Bergen; ils ont donné aux

soldats (à ceux qui devoient aller combattre les Suédois et qui manquoient absolument de quoi se couvrir), ils leur ont donné leurs habits d'hiver, leurs seuls souliers, des bouts de draps, leur seule provision, enfin de leur petit avoir, jusqu'à l'impossible. Voila bien le denier de la veuve, mis sur l'autel de la patrie, et que sont nos dons, nos sacrifices, nos privations à coté de celles, mais quelles seront les suites, les résultats de tant de souffrances! et tout ce sang, qui se répand en Finlande pour quel but! Voila la flotte Russe, devenue nulle pour eux et pour nous, trop heureuse, si les Anglois ne la détruisent pas par leurs bombes. Le duc est enfoncé toute cette semaine, malade, hypocondre, il m'écrit presque tous les matins un billet touchant. Il a le coeur navré sur les symptômes du tems und dann fühlt er es auch so tief, dass eine gewisse Schwester sich ganz hinreissen lässt, es geht bis zur Raserei, und er darf beynahe nicht mehr dieses alles berühren, in ihrer Nähe wird, wie er sagt, nicht mehr über dieses gesprochen, ein tiefes Stillschweigen herrscht dort im engen Kreise, wo die Langeweile vermuthlich überhand nehmen wird. Diese Aussichten vermehren seine Hypochondrie, seine Gesinnungen sind edel, nicht übertrieben. Er fühlt die Erniedrigung, den Druck, die Unterwerfung, und kann hier auch nur selten Trost finden. Le Roi passe toute cette journée du samedi à de grandes manoeuvres, qui lui prennent le jour jusqu'au soir. Le ministre des finances voudroit pouvoir obtenir plus de moments et voudroit pouvoir obtenir d'objets plus agréables, plus satisfaisants, plus consolants! — —

Copenhague ce 1 nov. 1808.

— — Hier le soir le général françois Fririon vint prendre congé de nous. Il part demain à regret. Sa paye ici (de notre part) étoit très belle, 50 Rdlr. par jour et tout franc logis, table etc. Il a un aide de camp aimable, nommé Parade, den hätte ich gerne behalten, il a fait force campagnes avec Macdonald, et il raisonne sur l'Espagne comme un être pensant. — — La princesse Christian regrettera beaucoup Fririon qui étoit de toutes les petites parties là, et il est en effect aimable. C'est une perte pour la société, car il a des connoissances, cause très joliment et n'est pas du genre nouveau du tout.

Copenhague ce 16 nov. 1808.

— — Ce matin mon vieux médecin Guldbrand vient chez moi grélottant. Louison l'en plaisante, il répond avec la plus grande douceur: C'est que je n'ai pas de bois pour chauffer ma chambre. Il est vray que dans nos climats les effets de la guerre sont plus sensibles. Avec cela nos jeunes dames affectent de trainer par terre tant d'aunages d'étoffe! qu'on voudroit leur conseiller de s'en couvrir les bras et le corps où cela manque! Ces traines font l'objet de plaisanterie des étrangers, car c'est une mode toute d'ici. En général le vuide de nos cercles ne s'exprime pas. Man ahndet nichts vom jetzigen Augenblick. — — Pour l'église de Trolleborg nous avons un monument qui fait l'admiration de tout Rome, einen Taufstein en marbre de Carrare du plus bel ouvrage, des bas-reliefs admirables, c'est notre Thorvaldsen qui en est l'auteur.

Louison chante avec un maitre italien qui par sa

méthode charmante fait bon effet ici. La princesse Christian qui a une très jolie voix prend aussi des leçons de notre Italien, mais il ne la trouve pas docile. Elle a bien du talent. Il faut regretter sa mauvaise éducation.

Copenhague ce 6 et 7 janv. 1809.

— — Ici dans notre état de pénurie par cet hyver rigoureux il y a trop de mouvements hétérogènes, des intérêts qui glacent le coeur, d'abord cette grande cérémonie du chapitre de l'ordre, les costumes, le gala, toute la scene de ce jour, cela seul étoit à l'ordre du jour. Depuis hier ce sont les vaisseaux anglois pris par les glaces entre Malmöe et Kiöge, mais hélas, à 3 lieues de nos côtes. Cependant on espere que les souffrances d'un tel état forcera le vaisseau de guerre à se rendre. Des coups de tempêtes ont ouvert un peu la mer, et ces malheureux vaisseaux se sont jettés hors de notre justice entre l'isle de Saltholm et la côte de Suede entouré de glaçons, mais se soutenant encore. Il y a plusieurs vaisseaux armés auprès de celui-là dans le même cas, tous anglois ou suédois, et 14 vaisseaux marchand sous leur convoy. Il est naturel de désirer vivement ces prides, d'autant plus que les hommes seroient tous sauvés s'ils se rendent, mais on dit que le chef, le fier Anglois n'y veut pas entendre quoique ses matelots désertent vers nous par desespoir de leurs souffrances. Il est arrivé de Scanie aussi des déserteurs sur la glace, donc toutes les têtes fermentent pour des plans de passage de nos troupes. La pauvre reine en sera fort inquiete, mais pour nous ici il faut presque désirer une scene active, car l'on est consumé par la stagnation au moral et au physique.

Les glaces sont venus au belt arreter le passage de nos postes depuis que les Anglois n'y sont plus! Si j'étois roi de Danemark j'offrirois à la Suede de me proclamer en reprenant leur diette et leur ancienne constitution. Leur roi obstiné et insensé qui les a sacrifiés de toutes manieres n'est réellement pas digne d'être roi d'une si bonne et brave nation. Le duc est fort occupé de son frere comme de raison. Louison disoit hier: il devrait épouser notre princesse Caroline et elle être faite reine de Suede! -- —

ce 10.

Le Roi mene une vie si solitaire. On s'occupe du costume des chevaliers, des livrées de gala, voitures, chevaux etc., des dépenses énormes pour maint pauvre chevalier, et réellement chacun en est plus ou moins incommodé. Tout ceci occupe depuis qu'on ne parle pas du passage en Suede, car les glaçons dégagent la mer, et plusieurs vaisseaux ennemis se sont sauvés à l'aide du courant. 2 frégattes avoient, dit-on, bassé pavillon en passant la forteresse de Cronborg, mais le coup de vent du sud qui fendit les glaces vint sauver pour cette fois ces prisonniers de nos mains, aussi ne pouvions nous pas à force des glaces passer vers notre proye. Auprès de Hellebeck 2 vaisseaux marchands ont été pris par nos pêcheurs armés en corsaires, et ceux de Helsingoer en ont pris un. On croit que quelques autres resteront près ici. Il est cruel de ne pouvoir pas sauver les hommes à cause des glaçons. Les vrayes glaces sont rompues par le courant.

Copenhague ce 16 févr. 1809.

— — D'ici je ne puis rien vous dire, nichts bestimmtes. Nous nous consumons en préparatifs. Les mouvements qu'il faut faire sans pouvoir avancer sont ruineux en tous sens, et le but? Hier le ministre de Russie savoit aussi peu que vous et moi, si les troupes russes sont ou ne sont pas avancés en Suede, il parloit de ce passage à Torneo comme d'une expédition fabuleuse presque. Mais il ne faut pas le trahir, ce digne vieillard, ami de Danemark que Mr. Alopeus veut stürzen pour avoir son poste ici. Que le ciel nous en préserve. La mer ici est toute prise d'une glace profonde qui sans être solide ne bouge pas, vu le calme de 8 jours. Le Sund est ouvert, tous les arrangements pris se contiennent encore mais qu'ose-t-on espérer, ou que craindre? Le prince Christian a été fait lieutenant général, car il étoit destiné, dit-on, à rester comme chef militaire ici en l'absence du Roi. La princesse en attendant arrange des parties de plaisir, de danse, de concerts, il y a des masquerades publiques où elle va. Brun a dû lui donner un grand bal le mardi passé.

Ce sont de tristes tems pour les jeunes gens. Ici le nombreux militaire de toutes les classes ayant peu à faire, étant bien payé, se livre, dit-on, à tout plein d'excès, ou plutot de desordre, le jeu, le libertinage dans une ville comme Copenhague, tout cela peut avoir enfin des suites incalculables. Le grand publique ici, le peuple sur tout, ne voit et ne rêve que le passage en Suede. Tous disent: Vi maae over. Dans la marine un grand parti est pour le passage, un autre contre. Le Roi? qui pourroit dire ce qui se passe au fond de son ame? Il

sent ce cruel embarras de finances que mon mari a prévu tel y a un an, ou 18 mois. Quand à notre politique je n'en sais rien. Les petits états sont des satellites, il y a un centre qui fait tourner, et ce qui décide le mouvement, c'est, hélas, la terreur, vray systeme de la terreur, il embrasse et embrase la globe, mais non — l'Amérique — ce monde nouveau ne plie pas encore, et l'Angleterre appartient en partie à ce monde là, mais la corruption a gagné aussi cette grande Brétagne qui n'a plus un Adison, un Pope, un Thomson, ce n'est plus cette nation. Le trident de Neptune est un sceptre dangereux, il amene l'or et les productions de l'Asie. Cela ne fait pas une nation d'héros, mais leur marine est cependant si formidable encore, qu'on ne voit pas d'issue à la série de nos malheurs. Comment perdroyent ils un vaisseau n'en ayant plus à combattre? et comment atteindre un pays défendu ainsi sur ses côtes. Nos marins au service de France ont dû être transférés à Brest de Fliessinge où ils étoient mécontents au possible. 2 officiers danois qui ont dit, qu'il leur falloit les ordres du Roi, ont été arrêté par un décret impérial. Nos matelots fort mécontents ont regimbé, dit-on, mais cela n'est rien. Les héros, s'ils ne savent apprécier l'héroïsme, que sont ils?

On prédit que bientôt il n'y aura ni sucre, ni caffé à Copenhague, ohimé. J'ai élevé mes 2 fillettes sans sucre et sans caffé. Que n'ais-je été élevée de même. Elles ne connoissent presque pas le besoin du beurre, article que je leur refusois aussi presque. Le tonneau coute ici 100 Rdl. et le peuple ne peut pas s'en passer. Ce qui n'est pas entré dans les objets refusés, le plus grand objet ci hélas, c'est le chauffage. — — Notre état

des finances est tel qu'hier j'ai craint pour la santé du cher Ernst, tant il étoit affecté. Aujourd'hui il a repris grace à Dieu seine Stimmung. — —

Copenhague ce 7 mars 1809.

— — Il est venu plusieurs lettres et nouvelles de Norvege toutes assez bonnes, mais figurés vous que 11 malles de postes furent jettées à la mer à la vue d'un Anglois pas loin de Jutland. Ceci va faire une terrible confusion pour des lettres de ch. etc., des affaires. On traine les bleds par terre de Drontheim à Christiania. L'esprit étoit bon, excellent, le courage ne manquoit pas. Le prince Christian d'Augustenburg, si aimé, inspirant tant de confiance, quel bonheur! Il y a ici des gazettes angloises circulantes comme des spectres, personne n'y touche, mais elles parlent, disent que 40 mille Anglois sont en mer sur 700 vaisseaux de transport vers Cadix, qu'il y a en tout aux ordres du gouvernement anglois 18 cent vaisseaux de transport etc. — —

J'ai vu le héros Dodt, chevalier véritable, il me rappelle à la fois et également Sidney Smith que je connois et — notre Herman Wedel. Il est très intéressant, drôle, vray héros, assez parlant. Si Napoleon l'avoit entendu il l'eut foudroyé, mais ce Dodt ne le craindroit pas. Il abhorre ces héros françois. Il a fait toute la campagne en Finlande avec 28 mille Russes, ils n'ont jamais été plus fort là, dit-il. La bravoure de la nation finlandoise est, dit-il, au dela et au dessus de tout, mais les armées suédoises là ont si mal fait, ont fui. Il compare, ce que je fis depuis longtems, les Finlandois aux Espagnols. Les femmes vrayes amazones. Dodt

prétend qu'à Finlande, où il fut aussi, les Russes ont fait la plus imbécile et inconcevable retraite — car ils étoient vainqueurs, et cette paix de Tilsit si incroyable, qui s'en suivit! Il dit que l'Empereur Alexandre est bon, très bon, mais entravé par les entours. Le grand duc Constantin est, dit il, Paul en personne, mais tout soumis à son frere. La marine russe au dessous de toute critique quand aux officiers. Dodt a combattu les Turcs à Tenedos où il a fait capituler 8 mille contre 800. Il a été en Corfu, au Cap, en Italie, partout enfin. Il parle de l'isle de Othahaiti comme de sa future retraite, il est trop dégouté bientôt de l'Europe.

On a fait faire à plusieurs p. de Norvege le tour autour de la pointe de Jutlande. Le digne et bon Tonder-Lund qui remplace Kaas n'a que trop pris sa place, on le croit perdu avec six vaisseaux.

Copenhague ce 12—13 avril 1809.

— — Il y a tout l'hyver chez la princesse Christian cour, ce qu'elle nomme cour, tous les mercredis depuis 7 heures jusqu'à 9 heures. Elle et le prince Christian se tiennent debout, personne ne s'asseoit, elle donne du thé qu'une dame d'honneur verse au très grand cercle, car il y a surtout beaucoup d'hommes. Ce dernier mercredi Louison dit: Ma confiance m'avertit d'y aller une fois enfin après tant de semaines que je n'y fus. L. y va rarement, et il faut grande toilette puisque la princesse elle même est très parée. Enfin ce dernier mercredi L. dit: Nein es ist zu langweilig, lass mich zu Hause bleiben, et je lui dis: Reste donc, mon enfant. Sur ceci entre le général Baudissin, il dit d'une mine bedeutend:

Vous savés peut-être qu'il n'y a pas de cour ce soir, vous n'ignorés pas le pourquoi? Nous ne savons rien. Eh bien, dit-il, c'est une brouillerie si forte entre les époux, que depuis dimanche ils ne se sont pas vus. Sur cela le duc entre, qui instruit par le Roi, qui savoit les scenes par bricole, nous dit que: le dimanche au cercle du diner chez la princesse, et il y avoit du monde, la princesse toute agitée parut et demande avant table, comment les loix du divorce étoient en Danemark, et quand on pouvoit se remarier? On lui dit que 3 ans étoient fixés. Mais, dit elle vivement, le Roi dispense donc, et l'on se remarie au bout d'un an? On lui dit oui, la chose est possible. Le tout fut dit en présence de l'époux qui se tait. On se met à table. Elle recommence tout haut et plus fort les mêmes sujets, alors lui perd patience et dit vivement: Eh bien, oui, vous êtes la maitresse, le divorce peut avoir lieu sur le champ (lorsqu'il se fache enfin il devient très vif). La voila en larmes, elle disparoit, s'enferme et n'a pas paru depuis et l'époux ne l'a pas vu. Le tout est tombé à plat. Elle a demandé grace et les voila réconciliés. Elle a été plus folle, plus gaye que jamais au premier diner où elle reparut. Il est foiblissime (!). Ce matin à mon reveil elle m'envoye de très belles choses que j'ai gagnées à sa loterie de son ouvrage — donc elle a fait hier au soir cette scene là chez elle —, deux housses de chaires peintes sur velours entre autre, tout ce qu'on peut voir de joli, mais les lots cou-
toient 4 Rdlr., nous en primes 7. — —

ce 22 avril 1809.

La Norvege, la Suede font les grands objets ce moment et cela met en mouvement chacun à sa maniere. Dieu a pris soin de nous en plaçant là ce digne prince d'Augustenburg qui en guerre comme en tems de paix remplit tous ses devoirs et se montre exemplaire. Il est adoré, estimé, respecté des Norvégiens et jusqu'en Suede cette belle réputation fait son effet, mais quel sera le sort de cette nation intéressante. Vous sentés avec quelle impatience nous attendons ici les nouvelles du sud et du continent, et puis les flottes anglaises, où vont elles?

Le pauvre Blome a été bien mal de sa chute, et cela dans un tel moment avec son activité. Imaginés que Lotte Brun qui bientôt va s'établir à Lubeck est devenu tout à coup la confidente de la princesse Christian sur la chronique et les égarements de son époux! C'est ainsi qu'elle publie les scenes qu'elle épie, dit-on, dans les petites rues à Copenhague. Il y a dans ce palais un foyer, dirois-je d'intrigues, de tristes vilainies, car les 2 jeunes et nouvelles dames d'honneur sont du genre peu noble, sont confidentes et sont cependant souvent maltraitées au point de perdre patience, disent elles, tandis que la princesse fait mine de les renvoyer aux parents. — —

ce 23 avril 1809.

— — Hier mon mari fut chez le Roi pour la 3 ieme fois depuis qu'il sort. Les grands objets furent touchés, mais légèrement, les détails absorbent tout! Le Roi ne savoit encore rien de Paris ni de Petersburg sur les affaires de Suede. Kaas part et on lui parle peu ou

point, dit-on, ces derniers tems. Mais l'aide de camp du prince d'Augustenburg, Darre, ami du prince et de Wedel, il reste quelque jours de plus, et l'on suppose que c'est parceque le Roi veut voir un peu plus loin les affaires du voisinage. Les Danois ont un grand parti en Suede, et les Norvégiens sont comme freres de cette nation qui le sent plus que jamais. Le jeune Angely, qui après la mort du vieux étoit rédacteur de l'Abeille du Nord (pour nourrir sa grande mere) a été trainé à Hambourg par des gens d'armes françois pour aller être soldat à l'armée françoise ayant réclamé protection danoise. Un de nos jeunes officiers, Hafner, contre lequel les gens d'armes françois ont tiré leurs sabres en le menaçant, n'a pu sauver le pauvre d'Angely. Les Westphaliens établis à Hamburg se croyant sûrs là sont de même transportés vers les armées au dela de l'Elbe.

La princesse Christian parut à sa cour le bras bandé, une saignée. Et pourquoi? Elle avoit la vieille à un souper chez Colbjörnssen executé la grande partie du ballet Barbe bleue, imitant, dit on, de son mieux, l'héroïne, la premiere danseuse (dont la figure leste est tout l'opposé d'elle), elle donne le role de Mr. Barbe bleue à Mlle. Bille, mince et peu gracieuse, celle-ci veut porter et trainer son épouse (la princesse Christian). Le héros laisse tomber son héroïne si rudement à terre, qu'il y eut blessure, contusions et saignée pour terminer la scene. Avec ce bras qu'elle montre tout bandé elle parut à la cour le mercredi.

Un jour cet hyver jouant à l'hombre avec 2 ministres étrangers elle entend au clavecin la musique d'un ballet Circée. Elle se leve en hâte, commence à danser

avec des tours de jambes de la plus grande indécence, dit-on. — Le chevalier Dodt a été favorit les dernières semaines, mais il ne l'est plus, dit-on. C'est trop affligeant! Elle élève à force son enfant de 6 mois, tantôt caressant, tantôt menaçant déjà — et les coups vont venir. — Louison et sa jeune amie Sophie Adler iront demain ensemble avec sa bonne maman entendre au théâtre un nouveau genre de déclamation, nous avons pris loge, il le falloit, il le faut souvent, et cette dépense ces tems-ci est forte. Mais les bons poètes, les bons littérateurs meurent de faim si on les néglige tout à fait, et pour eux se donnent ces bénéfices.

ce 25 avril 1809.

— — Ernst est en bon train, et je vous le dis à l'oreille: la grande scène en Allemagne est une lueur d'espoir nouveau; enfin tout ce qui nous électrise, vous et moi, cela vivifie tout l'être du cher Ernst, mais il n'ose comme ministre parler bien haut; en attendant lui et Chrétien Bernstorff s'en sont donnés hier du cœur au cœur; c'étoit la proclamation, ou les proclamations, de l'archiduc Charles aux peuples de la Germanie! J'espérois voir cela aujourd'hui, mais non. Ernst dit comme Bernstorff, que c'est beau, énergique, vray, il leur rappelle leur gloire passée, leur avilissement d'aujourd'hui, les encourage à se montrer vrais Germains, parle de la domination du joug étranger et leur dit en termes nobles: Lasset uns suchen nachzuahmen das schöne Beispiel der edelen unbesiegten spanischen Nation; les conjure de combattre comme eux pour la bonne et belle cause. — —

Copenhague ce 4 au 5 mai 1809.

— — Yoldi entre chez moi, pale, tremblant et me dit la victoire des François, me montre le bulletin que le ministre de France lui avoit fait remettre (je le vis peu après en grandes lettres danoises, traduit en notre langue par le rédacteur du „Dagen“). Yoldi encore chez moi, pouvant seulement ici épancher son coeur, la porte s'ouvre, et la bonne Amélie Münster entre, se jettant sur mon sofa, donne libre cours à ses larmes; d'où venoit elle? de chez Didelot, en faisant une visite à Madame, on l'abreuve de ces détails, elle tint bonne contenance là, mais ici elle se soulagea de me trouver, moi même toute saisie entre elle et Yoldi, entre l'Espagne et l'Allemagne. Je ne puis vous dépeindre le sentiment. Le cher Ernst fut appelé, les cartes examinées, on dit qu'il y a eu deux jours de bataille, ainsi les François ont perdu, qui sait combien d'hommes, mais le bulletin dit que c'est le feu du ciel; à Saragossa, ou l'enfer fut créé par eux, étoit ce aussi le feu du ciel, et leur général Lacoste tué la, étoit il comme Lichtenstein un coupable puni? ah, ce langage vous lance les foudres comme leurs canons, et ils le savent bien. Yoldi dit: Que diront mes compatriotes des Allemands, qui s'entredétruisent? Il ajouta: les François n'ont pas eu un Espagnol parmi leurs soldats. Yoldi ne croit pas l'Espagne plus soumise pour cela, mais il dit, que les revers en Allemagne prolongent leur malheur en Espagne. Il croit que les maladies vont forcer les François à quitter son pays, il ajouta: la peste seule peut nous sauver. Oui, tel est notre moment, peste au moral comme au physique.

Kirstein sort de chez moi, si abbattu, si aigri. Ma

santé chancelante fut trop ébranlée. Notre maison est le siège d'un ministre, le bon Chrétien Bernstorff arriva chez Ernst avec cette nouvelle, tout saisi. Le Roi, je vous l'ai dit, le Roi s'y attendoit, il avoit raison, nous avions tort. Mon domestique me parla trop sensément sur tout cela et avec coeur. Mais tous mes gens au reste, tous Danois, célèbrent les victoires des François, par haine contre les Anglois; lorsque je demande aux Danois s'ils croient que ceci rend les Anglois plus pauvres, moins prosperes, si Napoleon peut les atteindre, (les voila qui ont détruit la flotte française à Rochefort, elle est détruite; cela n'amusera pas Napoleon) alors ils disent: oui avec le tems. Un siecle n'est rien, il est vray, lorsqu'il s'agit de l'age d'or. Je crois quelquefois, que ceci électrisera les Allemands, Kirstein dit: non, ils tremblent, et c'est ce que veut Napoléon. — —

Copenhague ce samedi 13 may à midi.

— — Il a circulé les jours passés des nouvelles, qui donnoient un espoir pour l'Allemagne, que Dieu ne voudra pas accomplir. Ce n'est pas en Germanie comme en Espagne. Un peuple de princes énervent ce beau pays, eux l'ont perdu; si l'électeur de Hesse et son fils étoient des hommes, quel moment ils auroient eu! et ce triste Roi de Prusse, paralysé déjà, et celui de Saxe tant à pleindre, quel aspect, mais ces pauvres peuples de la Westphalie, Hesse, ah que Dieu les assiste. On croit l'archiduc Charles si affoibli, si loin du centre, qu'il devra céder, et Napoleon fera volontierement une paix quelconque pour le moment, pour bien tomber sur l'Espagne, où les mouvements dans les contrées du Nord doivent

l'inquiéter pour le midi de la France, il a été près sans doute de sa chute, mais le voila peut-être plus haut. Hier la princesse Chrétien me tombe dans la chambre (venant de Sorgenfri), elle reste de midi à quatre heures, faisant heureusement musique à notre clavecin, plusieurs heures avec le maitre de harpe de Louison. Quelle belle et grande voix, quels talents sont les siens. Mais hélas, que de nuages couvrent cet être singulier, elle est dégradée absolument, et elle veut, — sie will sinken, — à cet égard elle est mal ici, car le vuide des entours lui est funeste; elle dit hier, qu'elle étoit préparée à tout, qu'elle pourroit gagner son pain, l'aiguille à la main (et il est vray, qu'elle fait les plus beaux ouvrages). Mais dit elle, je supporterois pas l'idée de mourir sur l'échafaud. Le moment d'après elle rit, badine, folâtre. — —

ce dimanche 27 may 1809.

— — On nous disoit hier maitres de Hambourg, mais nous sommes les défenseurs de ces contrées. Contre qui? Contre Schill, je crois, mais où est-il? et quels sont les vrais progrès de cette association? et quelles scenes attendent Vienne? Partout, je crains, ce sera de même. En attendant tout peut encore tourner à bien. Le digne Alexandre proclame la guerre contre l'Autriche en termes à la Napoléon, dit-on. Cette déclaration de guerre va paroître aujourd'hui dans nos feuilles. Ce qui se passe en Suede? On dit, que la diette a proclamé Charles XIII Roi, c'est le duc de Sudermanlande, qui reçoit dit-on toutes les voix, et l'on croit que Gustave abdiquant pour lui et les siens a fait l'aveu de sa naissance, la mere vit encore, le pere de même, ce comte

Munk est en Italie ce moment; on parle de documents, qui prouvent tout cela, enfin je ne peux vous rapporter que ce qu'on en dit, mais nous? Si la Russie ne veut pas de ce Charles XIII — devons nous recommencer cette guerre, et comment? On assure que les Darlecarliens sont décidés à ne pas vouloir d'un autre Roi que Charles XIII. — —

Ce Victor qui joue à Madrid un role nous parut ici être un homme bourru, sans éducation, sans politesse, mais honnête homme. Il a massacré maint Espagnol, et s'il pille, je n'en sais rien, mais à Berlin Madame étoit fort couteuse. Cette femme a l'air d'une reine, et n'est pas mal du tout quand au moral, mais cette rapacité est pour eux tous à l'ordre du jour. — —

Copenhague ce 29 may 1809.

— — Les vaisseaux marchands anglois abondent ici dans nos mers, ils font leurs affaires dans la Balthique malgré Napoleon, mais nous, nous consomons et périrons en Seelande, faute de maint objet nécessaire, comme bois de chauffage, beurre etc. On dit qu'au quartier général ici, où l'on n'a jamais ni faim, ni froid on ignore tout cela. Les paysans de Seelande n'en peuvent plus, leurs chevaux amaigris et défaillants à force de charrois, leurs vaches de même, faute de nourriture et de communication, et les hommes, les laboureurs absents! Avec cela ces soldats qui pesent sur nous ne veulent pas travailler pour de l'argent. — —

Seelust ce 16 juin 1809.

— — Nos trophées de Stralsund ne peuvent me réjouir, mais de dire cela à Copenhague seroit un crime de leze patriotique. Nos feuilles lues et relues avec avidité sont incroyables; si les Parisiens avoient ce zele pour Napoléon il seroit sûr de son fait. Je trouve depuis le premier bulletin de cette guerre un ton de charlatanerie particuliere à tout ce qu'il énonce, et dans les traductions danoises on renchérit encore. J'ai dit, il y a quelque tems, ce que le cher Ernst ne vouloit pas m'accorder, que si Napoléon mourroit ou étoit mort il y a 3 mois on eut dit qu'il fut un charlatan en politique — nous ne parlons pas de la morale, du principe, d'honneur etc. etc. Hier le cher Ernst me dit qu'il revient de plus en plus à mon opinion et que ce mot étoit juste. Avés vous lu un livre qui a paru ces tems-ci à Paris de Massillon assez médiocre au reste, mais la préface en grands caracteres, il faut la lire. Ce sont 3 à 4 citations des discours de Massillon sur Louis le grand! Il a peint notre héros en vray prophete, et ceci lu à Paris ces jours-ci doit faire un effet! Si notre chere Reine étoit près de son époux elle liroit et lui diroit peut-être mainte chose qui paroît ces tems et qu'on ignore si bien chez nous, qu'à Copenhague on ne le comprendroit pas seulement tant on date d'autres régions. Rien n'est grand, n'est magnanime que lui. Il est seul doué de tout ce qui rend notre siecle le plus parfait, brillant. Lorsque de bonnes gens arrivés de la Jutlande par ex., ayant le gros bonsens, entendent cela, ils s'étonnent d'abord, mais aussitot le grand nombre les convertit, ils se rangent du vray parti, et s'ils ne le font pas il n'y a qu'un silence parfait qui les sauve.

Hier je passois quelques instants en ville, aussitot Calmette m'arrive. Il venoit du quartier général qui au reste n'est nullement son affaire, mais il me dit sur l'Allemagne comme il me le répéta cent fois sur l'Espagne: C'est une affaire finie, Napoléon est vainqueur, les autres sont pulvérisés. Lorsque je lui demande d'où il tire ses notices il me répond: Mais ne lisés vous pas vos feuilles? Un autre être de ces régions qui pense comme vous et moi c'est Baudissin, il est de tout son coeur de ce bon parti, celui de l'humanité. Lui et le prince de Hesse se parlent à l'oreille sur les affaires du tems, et B. est fort content lorsque je lui confie les papiers qu'on m'envoie de là du bel!, puis j'en fais l'aumone à qui? à un être bien reconnoissant, c'est le duc d'Augustenburg. Lui à coté de —! Si vous pouviés voir ses lettres à moi, il se soulage alors. Vous lui voudriés du bien, mais il faut l'avouer, il va un peu à l'autre extrême, tel est le monde. En attendant le cher Ernst seroit malheureux si je donnois dans celui de la duchesse.

Le Roi a nommé Kirstein député du college de finance et l'annonça à mon mari en termes bien obligeants. Kirstein étonné devoit en être flatté, mais il connoit un peu le poids de la besogne et ne l'eut pas cherché.

Seelust ce 10 juillet 1809.

— — Les manoeuvres ici nous font grand bruit et amusent le Roi. Ah, si notre pays étoit assez riche pour telles fêtes, car après tout ce sont des fêtes de parade. Si le cher Ernst n'étoit pas accablé à ce point, je verrois peut-être en d'autres couleurs ce brillant, mais sur le tout

on commence à dire, même dans les cabarets: Kongen giör snart Banquerot! On commence à se familiariser avec ces idées, mais cela ne produit pas le meilleur effet. On voudroit voir la Reine ici enfin — et il en est tems, car il se tient à Sorgenfri des propos sur les soirées du Roi!! La dame que vous devinés, ne fait pas bon effet ici, déjà l'hyver passé les masquerades où le Roi venoit, disoit elle — lui fournissoit matiere. A présent elle est fachée depuis qu'elle est traitée froidement par S. M. Ce n'est que d'à présent qu'elle sait qu'elle lui déplait. Il est difficile daraus klug zu werden. — — Asta ne trouvera pas en Hollande les contents non plus, mais il n'y a pas là comme chez nous un fond de pauvreté. Des siecles d'oeconomie ont valu ces épargnes dans les classes du peuple. Ici au contraire tout a été dépensé, et l'époque présente n'a pas été prévue, tout manque dans tous les ménages. Notre luxe étoit le boire et le manger, puis la parure. Chez les Hollandois on batissoit, on faisoit des collections, on vouloit quelque vaiscelle dans chaque maison. Avec tout cela cet état de la Hollande au moral est affreux. — —

Die Verstimmung ist allgemein, il n'y a presque pas un être qui y voit clair. Les Bernstorffs sentent comme nous, mais voyent ils de même? et puis — le Roi va à présent tout seul dans cette carriere où il vaut mieux effectivement qu'il aille ainsi, car il seroit trop tard. La Norvege occupe, mais c'est pour prévenir les malheurs, car de nous aggrandir de ce coté — non. Et de savoir ce que la Russie veut ou osera vouloir, c'est tout voilé à nōs yeux.

Il faut lire, je vous en conjure, et faire lire à Em-

kendorf une tragédie de Calderon, traduite par Schlegel, der standhafte Prinz, c'est du très beau, c'est sublime, et pour nos tems cela vaut son prix. Le héros Fernando, infante, est aussi dans le cachot. Le Roi barbare qui le tient aux fers est moins féroce que le Corse — on n'a pas prévu de ces tems tels héros.

Ce général Victor qui verse tant de sang en Espagne, que j'ai vu de près, est un bas officier par la tournure et ne tenoit pas du héros à mes foibles yeux, mais Napoléon sait bien qu'il est un maître pour telles expéditions. — —

[o. 20 Juli 1809.]

Je voudrais entre nous deux vous nommer notre digne et excellent Christian Bernstorff, peut-être que vous ou quelqu'un de chez vous puissiez influencer sur sa manière de voir, sur un point en politique. Lorsqu'on lui parle, on le trouve à tous égards comme on le voudroit sur ces objets, noble, bien pensant, zélé pour la bonne cause, sentant l'avilissement, le joug honteux etc. Sur tout cela on est d'accord et vous le seriez avec lui. Mais nommés lui l'Angleterre, alors vous ne retrouvés plus cet être pensant, cet homme humain, éclairé, à peine dirois-je, chrétien, qu'il est et doit être, c'est comme une idée fixe, comme une tête de Meduse qui le pétrifie, et supposé que lui et le Roi se trouvent si offensés personnellement que jamais ils ne nommeront Canning et Jackson etc. de sang froid (j'ai peine moi à rester calme à ces noms), mais est il permis à un ministre de sacrifier tout le pays à ce ressentiment qui tot ou tard doit céder devant la nécessité. Car je vous le dis comme

nous le trouvons après les plus mûres réflexions: L'Angleterre est le seul ennemi si redoutable au Danemark qu'aucun autre ne peut l'être ainsi. Cette guerre là est comme un ver rongeur, qui consume la plante, en même tems que la tempête de ce coin la brise, cette Angleterre est vis à vis de nous un colosse invincible pour le moment, et plus il nous écrase, moins nous serons jamais capable de lui faire face, de lui résister — eh bien, c'est cet ennemi qu'il faut ainsi braver! et les autres grands que nous craignons, auxquels nous obéissent, ceux-là ne peuvent pas nous faire ce mal — jamais! jamais. Surtout si nous avons l'Angleterre pour nous au lieu qu'avec eux (les François et les Russes) nous n'en sommes pas du tout plus forts, tout ce qu'ils font pour nous, c'est de ne pas nous gober. Je sais que Bernstorff peut répondre que les Anglois aussi ont des raisons pour désirer notre bienveillance en politique, je le crois, mais cela est il une raison pour se jeter dans un abyme qui n'en est pas moins dangereux et funeste? Je ne voudrais pas avec Chr. Bernstorff une scene comme celle d'Emkendorf, mais je voudrais qu'un être impartial, calme et raisonnable le tire de ce rêve et lui fasse voir que pour avoir perdu notre flotte il est absurde et immoral de détruire toutes les sources de prospérités du pays, et toutes nos pertes énormes font le gain de l'adversaire. Je ne parle pas de sa cause; depuis les sacrifices faites en Espagne par l'Angleterre cette cause doit être celle de tout homme vertueux, et cette scene là change selon moi toutes les autres — fait de cette guerre d'Espagne et d'autres une guerre sacrée.

Bernstorff pourra répondre que le Roi veut ce qui

se fait, mais c'est à lui d'avoir l'énergie et le courage de lui parler vray et juste sur nos relations de ce genre. Le Roi qui ne cede pas au premier moment est très capable de se rendre au second ou troisieme. La voix indigne de nos feuilles payées par la France ne peuvent pas et ne doivent pas influencer. Il y a des Jacobins partout qui veulent les bouleversements. Il y en a peut-être plus à Copenhague qu'ailleurs ce moment, mais faut-il leur céder?

Il fut chez moi longtems hier, j'y touchois légèrement la corde. Je crois qu'il pourroit le plus influencer sur le Roi à cet égard à présent.

[Aug. 1809.]

Vous croiriés peut-être que je vous a fait mystere de ces affaires de Suede qui regardent le prince d'Augstenburg et qui ne sont restées secrètes qu'un jour, c'est à dire qu'on a sçu que la couronne de Suede étoit offerte au prince d'Augustenburg qui l'avoit declinée. On le vouloit tout de suite pour chef militaire là. Croiriés vous que Ernst ne l'a appris que par bricole et qu'on ne l'a consulté sur rien. Les couriers vont, volent, passent et repassent vers la Norvege par la Suede. Le prince Friedrich de Hesse nommé à être général là (à ce que je crois) a bien du bon et pour lui bien beaucoup de considération, mais sa dame, s'il veut l'amener là, ne peut y faire bon effet. A Copenhague on la voit peu ou point, là elle voudra être primadonna, elle n'est ni estimée ni goutée de ceux qui la connoissent. Une telle relation jette une ombre sur celui, qui doit remplacer en quelque sorte un prince très aimé et estimé. Je ne crois pas que

le prince d'Augustenburg reste, malgré les grands titres qui vont le revêtir de Statholder et Feltmaréchal. Il a beaucoup fait pour soulager la Norvege, il se dira peut-être qu'il ne peut en faire davantage. Si le Roi avoit suivi cette marche et ces allures là — ici, peut-être que les Suédois eussent été trop heureux de lui offrir cette couronne, mais notre quartier général ici qui fait sa cour déplaît à tout ce qui n'y appartient pas. On n'aime pas non plus ce Kommando Bureau pour un Roi, et le chef de ce bureau ne laisse pas d'avoir les allures d'un ministre, allures que le Roi semble craindre chez ceux qui sont ministres!

Notre ruine de finances est telle que le cher Ernst est réellement accablé de soucis et qu'il est obligé de lier les ailes à son genie pour avoir recours à des expédiens pour sauver — — mais je m'arrete.

La princesse Christian vint déjeuner ce matin chez moi, elle avoit à s'épancher sur les affaires de Suede, très fâchée contre le prince d'Augustenburg et ne cachant pas son étonnement de ce qu'on n'avoit pas offert cette couronne à son époux espérant qu'on le fera encore. Un moment après elle dit: J'ai tout perdu. J'esperois me réfugier en Norvege un jour avec mon mari, et voila ce pays tombé, car, ajouta-t-elle, il se réunira à la Suede. Enfin elle avoit sa tête trop remplie. Ce qui nous mit un peu de meilleur humeur, Louison et moi, c'étoit son charmant enfant qu'elle m'amena pour la premiere fois, il est beau, bon, doux et vif et singulierement précoce, mais je crains pour cet être que je voudrois enlever à cette mere. C'est une éducation prématurée. Ah, si la

Reine en avoit un tel, mais que sont les thrones et les couronnes de nos tems.

Seelust ce 26 aout 1809.

— — La Norvege nous occupe aussi. Le prince d'Augustenburg y est chéri, respecté, et l'on tient à lui par mille liens, car il se conduit en vray sage, et c'est en Suede le même respect pour lui. Dans les délibérations imprimées des séances de la diette on a vu que la classe des paysans étoit unanime pour lui offrir la couronne par la raison que les milliers de prisonniers suédois revenants de Norvege et parsemés au retour dans toutes les provinces, ont tous chanté ses éloges de la même maniere. La classe des nobles a été presque toute pour lui, à quelques voix de près, le clergé et les bourgeois de même, on ne tarit pas sur ses éloges en Norvege, et hélas, il y a des rapports ici, des gens du peuple presque venant de Norvege qui comparent, qui pleignent les Danois. La destruction de nos finances déplait si fort là et ruine toute confiance. Je devois craindre que le ministre des finances en pourroit être accusé là, mais on me dit qu'au contraire on le bénit dans ces montagnes au dela des mers.

Ici il est, je crois, du bon ton de parler contre le prince d'Augustenburg. Un de nos militaires revenus de Norvege, entendit nommer le prince dans ce sens par un des proches entours du Roi. Alors prenant un ton très ferme et décidé, comme on l'a lorsqu'on voit méconnoître un digne homme, il fut prêt à vuidier l'affaire l'épée à la main, mais le courtisan prit le parti du silence. On est si frappé en Norvege des entours de notre monarque.

On les accuse des meaux. Il faut rendre justice à la vérité, depuis quelques mois le Roi fait d'ici l'impossible pour aider et soulager la Norvege, mais là on se rappelle comment on fut jetté dans l'abyme par le feu des passions, et puis on a voulu d'ici continuer cette guerre de Norvege contre la Suede ne pouvant d'ici atteindre le voisin, et cela, à ce qu'on prétend, n'est plus du gout des Norvégiens qui ne trouvent plus de raison de guerre.

On ne peut se faire une idée de ce Copenhague de nos tems. Alles edele wird verkannt. Quand je pense à la Reine ici, j'en ai le coeur serré. Il est étonnant malgré ce que je vous dis sur ce ton de Copenhague, il est étonnant d'y trouver encore cet attachement pour Ernst et cette confiance en lui. Il a une pluralité de voix pour lui, étonnant, il faut penser à Aristide, dans son ingrate patrie il fut pourtant surnommé le juste.

J'ai par hazard des relations justes et des rapports souvent détaillés dans des cercles tout danois, c'est que j'ai inspiré une belle passion à une personne fort intéressante mais bien originale, c'est la promise de notre célèbre et grand poëte Oehlenschläger. Ils sont promis longtems, et il a bien choisi, c'est la fille d'un Etatsrath Heger. Elle a voulu me connoitre enfin, et comme je crains les nouvelles connoissances je n'étois pas empressée de tout, enfin le hazard veut que la Kirstein qui l'aime beaucoup me l'amena l'hyver dernier. Je ne sais ce qu'elle a trouvé en moi de si fort à son gout, mais il est certain qu'elle rafolle de ma triste personne, et elle est assez froide d'allures; celle là, un être très pensant, me peint quelques fois les scenes de Copenhague que nous ne voyons pas; mais ce qui m'afflige d'entendre,

c'est que dans ces cercles là on sait à peu près ce qui se dit, se fait dans les antichambres de ce palais du Roi tout militaire. La quantité de jeunes aides de camp — qui ont leur liaisons, leurs protégés, leurs amis et amies — explique la chose, aber es ist nicht erfreulich anzuhören. Pour revenir à la demoiselle Heger elle se trouva à un bal que donnoit Brun pour la noce de sa fille, la princesse Christian la vit là et en tomba amoureuse, voulut la gagner, la faire venir, lui parla des piéces de théâtre d'Oehlenschläger avec une connoissance de cause qui m'étonna, mais la demoiselle Heger, jolie et gentille, répondit froidement à cette dame peu estimée, et elle ne compte pas profiter de cet accueil. Je n'ai pas vu de longtems cette princesse ici. Je suppose que me voila enfin bien en disgrace.

Il faut lire de Villers: Coup d'oeuil sur l'état actuel de la littérature ancienne en Allemagne ce qu'il dit sur la République des lettres. Il nomme bien le nom de Stolberg. Les livres sont devenus à Copenhague si rares et si chers que l'on prend le parti de ne pas lire. Nous ne faisons que rester un peu au courant, mais voila tout. Nos étudiants sont tous sans exception militaires, les théologiens comme les autres le casque sur la tête, le sabre à la main cultivant Mars bien plus qu'Apollon ou Minerve. Comment cela finira-t-il? Nos vieux savants se taisent faute de tems et de recueillement, voila un fruit amer et sec, fruit de la guerre, et encore cherchons nous nos ennemis le télescope en main. Ce n'est pas comme les hordes armées du conquérant qui ont leur but.

Le sort de Purgstall m'a trop attendri, le voila donc

libre! Mon frere n'a donc rien pu faire pour lui. Il nous envoie un comte Vargas persécuté aussi, il est savant du genre de Humbold, grand mineralogue. Mon frere en fait mille éloges, il est son ancien ami, il doit être né en Holstein. Pussions nous lui offrir un bon asyle.

Copenhague ce 23 oct. 1809.

— — Hier je fus interrompue après les trois heures par qui? par la princesse Chrétien et sa dame d'honneur Lukner qui tombent dans ma chambre au moment du diner, je fais semblant de ne pas comprendre cela, j'offre à déjeuner, on me laisse faire, enfin la Lukner éclate et dit: la Princesse désire diner chez vous. La pauvre fille en avoit honte pour sa dame, enfin il fallut faire bonne mine à mauvais jeu, et le pauvre Ernst sacrifié, car cette heure paisible du diner est sa seule heure. Hélas que de confidences sur son mari elle me fit un moment, où nous étions seules; et elle même auroit sans doute des aveux à faire aussi, car ce Dupuis ex acteur, vray Don Juan, est de sa troupe a présent et joue le soir avec elle sur son théâtre. Je lui ai parlé vray, mais c'est s'adresser à un mur, aussi je n'y perds ma peine que lorsque l'occasion est trop forte, elle assure que les sentiments les plus vertueux remplissent son coeur. Hélas, quel menage — lui ayant ses maitresses dans la classe indigne et elle qui furete pour voir et entendre, qui le surprend, qui veut des explications. Cette chere Amélie Münster tirée de là! voila ce qui me rend la chose intéressante. J'ai cru que la princesse se generoit pour la Reine, elle craint son arrivée — mais non; cela va d'un

train pour les plans, plus que jamais. Quel avenir pour le Danemark. Les propos qu'on se permet sur un personnage plus illustre, plus important que ceux-ci, ceux-là sont aussi tristes, il y a longtemps qu'on se les permet, et les anecdotes circulent, et cette chère Reine dans sa pureté céleste vient au milieu de tout cela, ah que le ciel détourne qu'elle n'entende rien, mais dans ce palais qu'Amélie quitte on est trop aise de tout relever, et de là aussi se répandent les bruits, car ils sont trop heureux de trouver prise. — —

ce 2 au 4 nov. 1809.

J'ai compté sur votre belle soeur et les siens pour vous donner des nouvelles de cette entrée joyeuse, qui vraiment étoit telle pour la réunion des sentiments, si dans nos tems l'on pouvoit compter sur des sentiments fondés. La Reine a paru dans cette voiture de galla en costume de voyage comme un génie bienfaisant, qui se répandoit parmi le peuple, elle a salué, mais salué chacun pour ainsi dire avec une grace, un mouvement dans ses expressions, une beauté d'ange sur sa physiognomie, un sourire tout à elle. Le soir elle a promené en voiture avec le Roi et sa fille, voir les illuminations, on a beaucoup et vivement crié hurra! au moins devant notre maison; partout de même les bourgeois ont été tous aux fenêtres et tous ont donné de vrais témoignages d'amour et d'affection. Le spectacle où elle devoit paroître avec toute la famille royale elle a voulu le différer vu cette scene de départ. Tous les symptomes d'attachement ont été donné dans un ton de vérité a ce qu'il m'a paru. La princesse Charlotte qui avoit donné des scenes de

scandale dans son palais pendant l'absence du sposo, avoit eu tout plein de plans pour voir et être vue ce jour d'entrée, mais il survint un nuage, et elle ne parut pas du tout! ah puisse-t-elle disparaître pour nous tous ici. Le dernier dimanche dans l'attente du Roi Amélie Münster vint diner seule avec nous, et cette terrible princesse vient déjeuner chez moi ce même jour; son air d'effronterie (car j'étois assez instruite, ce qu'elle ne pensoit pas peut-être), cet air je ne l'oublierois jamais, et cette pauvre Lukner avoit l'air abattue, pale, défaite, pleurieuse n'osant lever les yeux toute honteuse, ah chere Louise, quel bienfait du ciel ce seroit d'être délivré d'elle justement à l'arrivée de la Reine. On veut dire aussi, tout en sachant le scandale qu'elle a donné, que c'est la Reine, qui, s'étant brouillée avec elle, la chasse; il me semble qu'il faudroit tout publier. Mais ce pauvre enfant, surtout à pleindre s'il restoit avec la mere, nous esperons que non. Le bon Wendt a écrit deux fois à Ernst pour détruire deux plans faits ici pour le tirer de Kiel et le remplacer là. Le ton de ces lettres est très sérieux, il croit que les affaires de l'état y perdrieroient; peut-on donc d'ici agir contre sa volonté et sa conviction et placer là des êtres qu'il sait ne pouvoir point remplir toute la besogne. Lorsqu'on en éprouveroit les suites ici pour les finances, ne seroit ce pas lui, qui ici partageroit tous les desagrèments en ces pertes qu'il a prévues et prédites, ceci est tout ce que je puis vous en dire, chere Louise, c'est votre frere qui avec Ernst a été actif dans cette affaire et a voulu ce que vous désirés. Wendt sent le poid de ce moment pour ces tristes finances, il espere sans doute comme nous de meilleurs tems, ah puisse-t-il les voir,

sie auch erleben. Notre paix avec la Suede n'étant pas faite, Rosencrantz toujours à Copenhague, il nous arrive d'entendre que les vaisseaux de nos grains d'ici pour la Norvege sont enlevés vers Gothenbourg et là nous les rachettons, les payons plus chers que la premiere fois, pour les envoyer à nouveaux fraix en Norvege. Conçoit-on cet état de choses? Et la Norvege qui, grace au Prince Statholder n'a plus de troupes sur pied, car le pays seroit doublement ruiné si l'on restoit là aussi en état de guerre. Mais nous nous sommes chargés d'armées ici à entretenir, nourrir, habiller. Hier la ville en étoit couverte à cette cérémonie; avec quel sentiment je voyois défiler les innombrables soldats ayant sans doute très bonne mine, mais! Charles Baudissin me dit que le Roi avoit dit en Holstein qu'il n'entend rien aux finances, rien à l'oconomie devoit il dire, c'est là l'ame des finances, le seul secret pour les rétablir.

ce 4 novembre.

La princesse en question qui occupe toute la ville, doit partir aujourd'hui pour Altona d'abord, accompagnée de la pauvre Lukner qui vint prendre congé de moi, halb todt de crainte pour ce terrible voyage (la Lukner s'est toujours conduit parfaitement avec elle à tous égards). J'apprends ce moment que le voyage est différé, la dame a fait des scenes terribles, il y a eu des crampes, des cris. Le jeune époux auquel elle a tout avoué à son retour, commence à faiblir, elle peut lui reprocher même infidélités, mais pas même scandale; peut-être enfin il la voit ces tristes jours, il la console, il a besoin de consolations dit-il, et il faut la voir partir

avant d'y croire. Le comte Holstein des gardes, fait chambellan, doit l'escorter, elle a prié Anker, ami du prince, d'aller avec elle jusqu'à Altona, il en gémit, mais accepte, on espere le divorce; le scandale affreux, qu'elle a donné est sçu du public, mais le Roi veut, qu'on n'en parle pas haut. La Reine a l'enfant entre ses mains, et le voila donc tiré d'un enfer pour être au ciel! — —

[December 1809.]

[Oehlenschläger] nous a lu ici un soir sa dernière production allemande faite à Rome, son Correggio. Ah, quelle pièce! ce n'étoit pas une lecture mais une représentation, quelle déclamation vivante! Mit Liebe hat er es gedichtet, mit Liebe bringt er es vor. Brandis qui désiroit tant faire cette connoissance a dit après coup à Dankwarth: Dieser Abend ist der glücklichste meines Lebens gewesen! puis il dit à Ernst: Il faut que votre soeur Julie lise au plutot cette tragédie faite pour elle. Mais hélas, il n'y a qu'un exemplaire manuscrit. Cotta est chargé de faire imprimer la pièce. Nous étions tous dans un état d'exaltation, so innig gerührt. Elise ganz begeistert retourne vers Christian. Nous avons dû rendre le cercle petit, et ces messieurs, disoit elle, aiment mieux lire eux mêmes, mais si nous avions prévu ce que c'étoit, le cher Christian auroit dû en être. Quel génie! C'est une scene d'Italie, c'est dans le sanctuaire des arts qu'il vous conduit par un chemin céleste. La bonne Amélie Münster en étoit béatifiée, ich gönnte es der Königin solche Stunden zu erleben. Il faut pourtant vous dire que Göthe qui fit de notre poete son enfant gâté, lorsqu'il vint du Danemark (il y a 4 ans) à Weymar,

parlant assez mal l'allemand, que Goethe à présent l'a très mal reçu, mit Grobheit, mais Oehlenschläger n'a pas moins pris congé du vieillard de tout son coeur, en se disant qu'il ne le reverroit plus. La bonhomie avec laquelle il raconte cette scene lui fait surtout honneur. Goethe voyoit peut-être en lui un rival de gloire, c'est ce que Oehlenschläger ne soupçonne pas même. Avec les dames de Weymar que vous connoissés, Mad. de Schart et la Schiller, notre poëte s'est consolé; il dit qu'on n'est que trop prêt là à s'en donner au sujet de ce Goethe si souvent offensant. Son dernier roman n'est pas de mon gout quoique il faut admirer le style. — Je ne vous nomme pas la besogne du cher Ernst. Le Roi veut voir à présent, veut savoir le vray. Les illusions tombent, le voile qui couvroit la scene se dérobe — mais! Enfin Dieu voudra bénir notre Reine et par elle ce pays qui devoit être à ses pieds comme à ceux d'une sainte.

Kaas, cavalier du prince Chrétien, revint hier d'Altona où il a laissé sa promise, la Lukner, avec cette singuliere princesse qui montre dans les cercles là les lettres tendres de son épouse, elle fait croire là que l'époux n'a pas voulu ceci, que c'est cabale etc. Elle vit beaucoup avec la comtesse Holstein, mere du cavalier qu'on lui donna d'ici, elle passe les soirées seule là sans sa dame d'honneur, la Lukner. — —

Copenhague ce 9 décbr. 1809.

— — La comtesse Lukner mere ne voit pas la dame fantasque quoique logée sous ce toit avec sa fille très mécontente, et à ce qu'on dit sur le point de laisser sa place à Md. de Horn. Mr. Dupuis a parlé à Hamburg

après avoir été maltraité par son héroïne à Altona laquelle il a écrit tendrement enfin. On m'écrit de Hamburg que là il a raconté à Bour[rienne] et au commandant françois son histoire intime avec la dame! et en quels termes!! Mais on ne conçoit pas là qu'on la laisse à Altona avec les allures de princesse royale. Donc elle saisit l'occasion pour se dire innocente, mais les discussions de Mr. Dupuis lui donnent le démenti. Jamais il n'eut fallu la mettre là, et elle y a acheté une maison.

— —

Copenhague ce 19 décbr. 1809.

— — Notre paix avec la Suede occuperoit bien plus si les Anglois ne nous tenoient dans leurs griffes, mais le bled et les provisions destinées pour la Norvege deviennent leur proye, et nous pauvres rachettons les vaisseaux, les cargaisons etc. mit schwerem Gelde! Souvent je crains pour la santé du cher Ernst. Le bon Wendt sent et porte aussi le fardeau! Voila donc ce bon Wolff Baudissin devant aller en Suede avec le comte Dernath. La mere et surtout la soeur est aux nues du bonheur de le revoir ici un moment, il ne fera que passer, il a ici un ami, c'est Bulow. C'est un aimable jeune homme selon moi. Il espere être placé; notre comte Vargas espere aller en Norvege fouiller les mines. Le duc est attendu, et Moldenhauer me dit hier qu'il craint pour sa santé puisqu'il n'y est pas. Que son frere, ce digne homme est à pleindre. Ce sont les cabales que je crains pour lui, et cette noblesse peu noble, mais à l'aide d'une constitution un bon souverain a toujours plus beau jeu. On dit qu'en Suede la cherté est excessive. La haine contre la Russie est portée en général jusqu'à la rage là. — —

Copenhague ce 30 décbr. 1809.

Le prince Chrétien a donné un grand souper chez lui, et les belles dames l'occupent après comme avant, la sienne est fort oubliée, et tant mieux. Le duc vient épancher ses accès d'hypocondrie chez nous, il a donné Louison fort galamment zu Weinachten des guirlandes de fleurs. Pour notre maison il a du coeur. Il a été si touché des caresses de notre chien à son retour ici, car cette bête mord presque tout le monde, et le duc aime mon chien, c'est le proverbe: qui m'aime aime mon chien. C'est un Spitz assez mal élevé mais fort drole qui amuse Ernst toujours. Ce cher Ernst! ses conversations avec le Roi ne sont pas gayes, mais ceci vaut mieux, car le Roi lui parle du coeur pourtant à présent, mais c'est un peu tard de voir ce qui est! Ah, notre chere Reine, sie stimmt ihn doch zum bessern, et sa fille, et la bonne Munster, elle fait du bien là aussi, car elle est comme membre de la famille, c'est le contraire de sa position dans l'autre triste et frivole palais. — —

Copenhague ce 5 janv. 1810.

Tous les bruits qu'on s'est plu à répandre de la Suede et Norvege étoient faux; tout y est tranquille. Le prince d'Augustenburg a écrit à son frere qu'il vouloit être le 6 janvier à la frontiere, puis cheminer vers Stockholm. Le bon Wolff doit donc y aller; comme il est aimable et modeste, il n'a presque pas été chez nous encore, tant il est absorbé dans ses nouveaux devoirs de société, mais il aime surtout à être là où il entend du raisonnable. Hier il vit notre poëte Oehlenschläger ici, il déclama sa très belle ode à Md. de Stael toute alle-

mande! Je crois que cela devrait plaire à Weimar comme à nous tous, mais il déclama un peu vivement contre les Schlegel qu'il a vu de près. Ceci n'a pas plu sans doute au jeune homme, il rend justice cependant à leurs talents, mais il met le génie de Md. de Stael au dessus de celui de son Virgile. La chere Amélie est comme moi un peu éprise du poète, et elle l'a introduit à la cour, je pense. Oehlenschläger a lu son Correggio à la Reine, au Roi et à la princesse Caroline. La Reine a dit à plusieurs que jamais elle n'a lu du plus beau en ce genre. Amélie Münster et moi sommes du même avis. Le Roi a été enchanté et tout enchanté de la piece. La princesse Caroline a dit: Ach, ich möchte es so gerne morgen wieder hören, et elle a dit à Louison combien cette soirée l'avoit rendue heureuse, enfin il est bien vu là, mais la Montagne d'or en sera très fachée, et on cherche à lui nuire, nous le savons, mais il plane im Äther pourvu qu'on lui donne de quoi s'établir et de quoi vivre. Le duc assista à la lecture chez la Reine et vint le soir même me dire que lui étoit aussi tout enchanté du Correggio, c'est beaucoup! il dit: Das ist ein Meisterwerk; et Moldenhawer même semble tout pour lui. La promise est telle que nous devons le féliciter, il l'adore et elle est trop heureuse de son retour. J'ai lu de lui ce moment des poésies danoises faites il y a 5 ans qui respirent déjà l'Italie et l'Orient. Il n'avoit pas vu le Sud encore. On le fête beaucoup, mais il me semble que sa belle physiognomie reste toute calme, et revenant de la cour il étoit content, mais rien de plus. La petite Wilhelmine qu'il trouve être un ange fut de la lecture tant qu'elle resta

tranquille caressant son pere, mais lorsqu'elle aussi voulut déclamer elle fut renvoyée. La Munster y étoit là. Oehlenschläger dit d'elle: Sie treibt so schön ihre poetische Existenz, sie ist so wahr dabey. Au reste les dames poètes ne font pas sa passion à lui. — —

Copenhague ce 28 janv. 1810.

— — Notre chere Reine est bien. La princesse Caroline c'est le bon caractere, le coeur de la mere et de son pere, un esprit droit, mais les graces manquent. Elle pense, je vous le dis entre nous, comme la Munster et moi sur le prince de Suede qui a tant d'antagonistes ici. Vous trouveriés plaisir à écouter ce bon prince de Hesse sur cet ami auquel, dit il, il doit le bien qu'il espere pouvoir faire en Norvege si — si —! Enfin ce prince de Hesse si honnête, si vray, peint en couleurs vrayes et belles cet homme rare, il contredit les faux bruits répandus sourdement ici contre le prince et ses amis en Norvege. Notre Wedel fut aussi calomnié! La Reine voit juste sur tout cela, et le Roi est mis au fait. Ah, il mériteroit d'entendre toujours la vérité.

Notre poète aimable Oehlenschläger voit souvent la Munster chez elle et chez nous. Il y a du plaisir à le voir et l'entendre, encore son sort n'est pas décidé mais le duc comme chef de l'université voudra et pourra l'aider un peu. Le duc est très content et écoute du coeur lorsque ce bon prince Fredrich raconte sur le frere Roi, et il est inépuisable, surtout il est irrité des faux bruits répandus avant son arrivée ici, sur cet ami vertueux. Il sait qu'il n'a pas souhaité pour lui cette couronne

de Suede. — — Pour Wolff Baudissin cette scene nouvelle est bien intéressante. Ceci lui fera grand bien. Il verra le monde sans s'y perdre et puis il verra ce beau pays, connoitra cette nation. Wolff nous a cette fois plu comme toujours. C'est au clavécin qu'il est dans son élément, et Weyse ici un soir lui a fait grand plaisir.

Hier au soir nous allions commencer une lecture. Oehlenschläger auteur, poëte et lecteur. Voila le prince Christian qui entre et me prie d'oser rester tout le soir, hélas, jusqu'à la nuit. Il m'a fait veiller, mais la lecture eut lieu, justement une verte leçon aux princes destinés au throne, qui sont du genre mou, voluptueux. Nous n'osions lever les yeux; il trouva aussi le drame charmant. Il est vrai qu'il faut admirer le poëte.

Je connois l'effet de telles soirées! hier le prince resta jusque vers 1 heure de la nuit, et j'en suis aujourd'hui aux abois!

Copenhague ce 10 févr. 1810.

— — Le pauvre duc est malade depuis quelques jours et a fait enfin venir Brandis chez lui, qu'il consulta en passant chez moi un jour — il est seul et hypocondre; son frere lui écrit comment il est content de ce que les fêtes et les cérémonies sont passées; ce n'est pas son affaire. Le duc même dit qu'il gagne là de plus en plus les suffrages — tant mieux — ici on lui reproche et avec raison sans doute qu'à son discours de congé au Norvege il ne nomma pas le Roi. Ce discours est au reste fort bien et dicté par un coeur tout norvégien. Ce que Wolff Baudissin dira de cette scene

si nouvelle pour lui m'intéressera beaucoup. Que les Baudissins sont heureux de ce fils! un être si bon, si distingué. — — Lui ne vit qu'en Espagne et cette langue fait sa passion, le voila arrivé avec Dernath le 31 a Stockholm, il a trouvé la route si belle, il voit tout rose à cet age avec le coeur innocent. Le prince Charles a écrit au duc que les harangues etc. lui ont paru tolérables, mais les cercles du cour et les dames!! Non, dit il, jamais il ne s'y fera. Les Suédois viennent chercher tout ce que nos boutiques peuvent contenir de France et d'Angleterre. Cette Baltique fermée m'a fait rire, le grand belt est oublié, et Nelson a dit justement qu'il eut passé certainement malgré les canons des deux cotés avec un certain vent qu'il connoissoit, que les Anglois n'ont pas oublié. La chere Amélie Munster nous donne assez souvent une soirée avec notre Tasso danois, il veut dîner ce moment chez nous, avec un prêtre, son ami, qui a publié en Danois les meilleurs sermons que je connois en aucune langue, il est aimable et de bien bonne société.

ce 17 février 1810.

— — Ce matin je fus réjouis par un charmant et long billet de notre chere Reine; je lui avois envoyé un volume d'excellents sermons danois qui m'ont tant fait plaisir. L'auteur est un ecclésiastique, vray apôtre de l'Évangile, dont la vie est exemplaire comme ses sermons sont édifiants. Il est très savant et loin de tous les préjugés à la Guldberg. Une connoissance intéressante en fait naitre une autre. Je dois ceci à Oehlenschläger qui est ami de ce prêtre, hélas, curé de campagne encore, mais l'éveque Munter le veut à Copenhague à la

premiere occasion. — Le Roi va presque tous les jours en traîneau avec sa fille depuis ces neiges, et la Munster préfere cela aux promenades dans les profondes neiges ou dans les boues où elle est obligée d'arpenter les rues à grands pas pour suivre [le Roi]. On n'aime pas en général ces promenades. Le pauvre duc a été bien malade quelque tems. Sa premiere sortie fut vers nous. Il se trouve si isolé, et ce frere en Suede qu'il aime tant, ne le rapproche pas. Il a dû recevoir dernièrement assis sur le trone, et a répondu lui même. Le Roi et la Reine font répondre les ministres. Il me tarde de savoir si Wolff donne des détails. Ce moment Susanne Baudissin sort d'ici, ils n'ont pas de lettres depuis la nouvelle de l'arrivée à Stockholm.

Copenhague ce 15 avril 1810.

Chere Louise. J'ai répondu à Lingen sur la veuve Klopstock qui fera bien d'écrire à Wendt, mais Ernst espere que cette affaire s'arrangera avec le college des finances. Il faut cependant un peu de patience. C'est le Roi qui est si exact à présent pour toute somme qui se paye en argent vray, car hélas, la différence est grande! mais avec tout cela ce systeme rigoriste n'est jamais celui du cher Ernst. Il sent le plus profondément, je crois, où nous en sommes, mais il sait justement par là que les bagatelles ne sauveront pas l'état. S'il y a un être qui sent plus profondément notre état actuel, c'est, je vous le dis entre nous — la Reine; cet ange qui parle rarement sur tout cela, ne peut cependant les instants où elle voit Ernst s'empêcher de lui donner a hint de ce qu'elle sait et éprouve. Hier elle lui dit (et il croit que

votre frere a pu l'entendre), elle dit: Ah, que le sort d'un Curtius me sembleroit digne d'envie ce moment pour sauver la patrie, quel beau, quel heureux rôle que celui de se dévouer! — Ernst en fut profondément ému et surtout de ce ton, de cet accent presque mélancolique. Si quelqu'un ici l'entendoit elle ne seroit pas comprise car on trouve le Dannemark fort heureux, nous avons le bonheur d'être alliés du grand Napoleon.

Seelust ce 2 juin 1810.

Chere Louise! Lorsque vous étiez avec cette bonne princesse Louise vous occupant toutes deux par vos coeurs de son frere bienaimé vous ne pensiez pas au malheur qui attendoit cette soeur si tendre et ce pays! On vous aura dit peut-être que le lundi soir tard au retour de la Scanie le duc descendit de voiture chez nous, il nous arriva si rayonnant, si rajeuni, il me rappelloit l'aigle vieillissant qui s'étant rapproché du soleil avoit repris la vigueur de la jeunesse. Brandis dit en riant: Vous le trouvez rajeuni de 20 ans — j'en rabats 10 d'avance — enfin nous ne revenions pas de son air de bonheur. Le duc devoit diner le lendemain à la table du Roi. A midi ce même jour ce funeste courrier lui arrive (l'ancien valet de chambre de son frere), il lui donne cette lettre où l'aide de camp Holst raconte dans les termes d'une douleur vraie cette scene affreuse de laquelle il fut témoin. Les détails sont courts. 4 heures après le départ du duc il se met à cheval, fait manoeuvrer un régiment de cavallerie et un autre d'infanterie, à peine l'attaque commence que Holst, aide de camp danois, le seul officier d'ici qui l'a suivi en Suede (le Roi y con-

sentit bien galament) le voit poussant en avant sans but comme s'il alloit donner dans l'infanterie. Il se met au galop pour l'atteindre, il voit tomber le chapeau du prince, le cheval avance encore de 100 pas et le voila qui tombe sur le dos par terre, roide mort (le cheval ne l'a pas touché). Il respiroit encore, on accourt de toute part, on lui ôte les habits, le frotte, le médecin envoyé par le Roi de Stockholm au premier accès de sa maladie en chemin, arrive d'abord, mais il n'y avoit plus de remède — il ne respiroit plus. Son valet de chambre a dit qu'il le croyoit empoisonné. Il est probable qu'une colique ou que l'évanouissement lui a fait perdre connoissance du moment où son cheval s'avança sur une fausse ligne, il n'a rien dit. Lorsqu'il prit congé du duc sur le pont de Helsingborg il avoit la voix étouffée par l'émotion, mais le duc s'étant approché de lui encore une fois au lieu de mettre le pied dans la barque, le prince royal lui dit: Lebewohl, lieber Bruder, hier sehen wir uns nicht mehr, dort oben — en levant les yeux vers le ciel. Le duc le quitta d'un coeur bien serré, mais je ne crois pas qu'il partagea ce moment les pressentiments de son frere, car il me parla tant de sa bonne mine; il ne sentoit enfin que la joye de l'avoir revu et trouvé tel, il ne revenoit pas sur ses éloges comme homme, comme souverain futur, comme frere — enfin il me dit avec chaleur: oui il est le meilleur des hommes! et vous savés que le duc ne s'échauffe pas facilement. Lorsqu'il reçoit cette cruelle nouvelle le lendemain se sentant incapable d'aller vers le Roi il lui écrit un billet, le conjure de venir vers lui, le Roi étonné n'hésite pas, ne soupçonne rien, y va et le trouve dans un état de desespoir! il partagea de son

coeur, on décommanda le diner de la cour, la Reine en fut affectée au point d'en souffrir physiquement, elle ne parut pas ce jour. Le lendemain le duc alla vers elle et vers moi (Ernst avoit été chez lui le soir même et le trouva exalté). Le duc n'a vu que nous. Chrétien Bernstorff alla le voir le soir même, — fort amicalement le Roi à cette nouvelle avoit fait appeller B. de la campagne. Le duc n'a pu aller que dans notre maison, où tant de souvenirs du passé lui rappelloient son frere. Je rentrois de Seelust pour le voir, il entra chez nous en sanglottant, nous serra le main et à Louise qu'il a toujours tant aimée. Sa mine étoit celle du desespoir, et je crains beaucoup pour sa santé, il me semble qu'il ne peut survivre longtems à ce malheur. La Reine lui a fait du bien par cette douce expression d'un coeur comme le sien. Le Roi s'est aussi montré tel que le duc devoit en être satisfait. Il m'a prié de lui écrire et je le ferai. Quand à sa soeur que je regrettois pour lui à Augustenburg, il me dit: Non il vaut mieux qu'elle soye loin de là et loin de moi ce moment, nous nous ferions du mal. Quand à la duchesse il ne la nomma pas volontiers. Aussi dit il: J'ai tout perdu! mais je rends graces à Dieu d'avoir vu ce frere aimé les 4 derniers jours de sa vie. Il ne croit pas sa mort naturelle. Le prince lui a dit: Depuis cette fièvre et ces vomissements mon estomac est abymé, ruiné, je le sens. Puis il a dit quelques fois: Il me faut une cure, mais le tems me manquera. Il a été gay et enjoué les 2 premiers jours, les derniers moins. Il s'est loué du vieux Roi, de la nation. Enfin il voyoit les hommes toujours du bon coté et n'a dit du mal de personne.

La grande activité et le mouvement du voyage a fait qu'il a moins senti peut être ce germe de maladie, qu'il n'a pas voulu remarquer. Peut-être il eût enfin succombé d'une façon ou d'autre, car la Finlande qu'il désiroit ravoir pour la Suede, l'eût poussé à l'alliance intime avec Napoleon contre la Russie. Celle-ci triomphe pour le moment et voudra sans doute donner un Roi à la Suede. Que voudra cette noblesse suédoise qui se repentira peut-être trop tard d'avoir méconnu ce généreux prince. Le gros de la nation étoit pour lui. Il a raconté sur cela tant de traits touchants à son frere. Le duc qui l'a vu représenter, qui l'a entendu haranguer, a dit qu'il y mettoit une digneté, une bienséance parfaite. Mais cet homme vray et loyal étoit hors de son siecle, et sa force qui étoit toute morale n'est pas celle qui tient de nos jours.

Amélie Münster aimoit tant croire à ce mariage (qui n'aura plus lieu) pour sa princesse Caroline, mais le Roi, me disoit-elle un jour, craindroit toujours pour sa fille aimée les orages et les dangers de ce trone. Il a de tous tems prévu que cette carriere du prince Chrétien de Suede finiroit mal. Je n'aime pas nommer notre prince Chrétien, il fut dès longtems haineux contre ce prince et regardoit ce voisin comme un être très dangereux pour le Danemark. Il lui facha une fois cet hyver sur ce point où je l'ai trop vivement contredit peut-être.

Oehlenschläger sort d'ici, il a joué au billard avec nous. Ernst est en ville. Ce poëte offre à Louise de lui enseigner le bon danois. Il a appris qu'elle s'exerça pour l'écrire, et il veut être son maitre, mais elle ne veut pas lui dérober son tems, et lorsqu'elle lit le danois c'est

Oehlenschläger qu'elle lit. Le bonheur de ce jeune couple est bien touchant. Cette demeure leur semble être un paradis, mais cela ne seroit pas s'ils ne portèrent en eux-mêmes ce ciel qu'on cherche en vain sur la terre. Puissent ils vivre sans trop de soucis à la longue. Il est fort diligent. Entre autres ouvrages il traduit en danois son Correggio, et il découvre des beautés nouvelles et cachées im Kunst Gebiet der Sprache. Les arts ont à peine été touchés par un Danois.

Thorvaldsen arriva poète à Rome sans s'en douter. Il s'ouvrit lui même la carrière à pas de géants. Mon frere a peut-être un peu contribué à lui faire trouver son existence, car il passa un an dans sa maison, livré à la mélancolie, ayant été à Rome un an sans travailler, mais méditant toujours, et le voila en effet fort au dessus de Canova. On est d'accord là dessus en général, en quittant leurs ateliers, mais Canova est le sculpteur des graces, il n'y perd rien. Thorvaldsen est un titan qui réussit dans tous les genres, mais qui se fixe à celui de l'héroïsme. Il y a cependant de lui une tête de Bacchus qui enchante tout Rome. Son Mars est un chef d'oeuvre de beauté et de force. Un Livonien amoureux des arts m'a dit que c'est divin, il ne peut nommer notre Phidias sans extase. Avec cela il est, me dit Oehlenschläger, dans le commerce journalier comme un enfant. C'est la candeur même, mais il ne touche la terre que du bout de l'aile, il s'élançe toujours au dela.

La lecture du Correggio lui fit du bien, il a peu lu, quelques poésies de Goethe et de Schiller à Rome! Du Tasso et de l'Arioste il n'en a que l'idée mais il rend hommage à tout disciple d'Appollon. C'est à votre frere

qu'il doit son pèlerinage vers Rome, il lui doit donc son être artiste comme il doit à la nature son être poétique et son talent.

Pour revenir au duc 3 jours avant d'aller en Suede il est assis seul rêvant dans sa chambre (Schulenburg non loin de lui), c'étoit vers le soir — tout à coup la porte s'ouvre avec un bruit si subit que Schulenburg s'avance pour voir qui entroit — personne! Alors le duc saisi veut se lever de la chaise, il se frappe le front, il voit comme un image devant lui, il retombe sur le siege et dit: Croyés moi, c'est un malheur qui m'attend en Suede, j'en ai le pressentiment! — Ceci est attesté par le seul témoin, car il n'y avoit pas une âme dans tout cet appartement hors ces deux là. — —

Rosencrantz a répondu en des termes vagues et n'a, à ce que l'on croit, pas plu, on ne le nomme pas. Il n'est pas courtisan, croyés moi.

Seelust ce 12 juin 1810.

— — Dans nos églises à Copenhague on a fait faire des prieres pour la pluye — on a dit méchamment que notre cavallerie n'ayant plus ni herbes ni foin y donna lieu. Nous étions hier — c'est à dire tout Copenhague étoit occupé d'un aërostate qui alloit monter les airs mais le gros vent lui fit prendre le parti de rester à terre. Le peuple fâché s'est attroué dans les rues, a parlé haut des rélations, de la protection de Mr. Colding. Cet homme hélas en vue du grand public est celui qu'on destine pour mari à distance de la dame ou demoiselle qui fait trop parler! Ma jeune femme de chambre, point eine Schwätzerin d'ailleurs — me dit hier au soir:

„C'est singulier que chacun sait que ce Colding l'aréostate épouse la demoiselle aimée qui doit bientôt accoucher.“ Nos domestiques, nos gens de toute espece le répètent depuis longtems, mais notre chere Reine, sait-elle où ne sait elle pas? Le duc me dit cet hyver: Elle est au fait et a pris son parti, charmée de ce qu'on ne lui manque pas quand aux procédés, d'autres croient cela de même — il ne s'agit plus de penser à un héritier. Ceci ne se touche plus dans aucune conversation, et les habitudes, les allures etc. ne sont plus celles des tems passés. Vous trouverez de plus en plus comme je suis forcée de le trouver que Chrétien Bernstorff a eu raison, sans que celui qui reste comme le cher Ernst puisse se dire qu'il a tort, et le ciel me préserve de donner l'ombre d'un conseil ou d'annoncer l'ombre d'un souhait, déjà depuis 10 ans je suis dans le cas de renoncer à cet égard à ma conviction, à mes voeux etc. ou pour être plus exactement vraie depuis 6 ans surtout. Chaque fois que je vois, que je parle à Chrétien Bernstorff, cet être si noble, je le regrette plus pour nous, mais — brisons là dessus. — —

Oehlenschläger que nous ne voyons avec sa femme que quand cela nous convient, est un être rare, il a traduit son Correggio en danois, c'est une merveille, il est étonnant, point avantageux du tout, si loin de toute vanité, jovial, enfantin, mais — il se sent. Les Christian Reventlow ont déjeuné chez nous le dimanche, lui a le bonheur de voir assez rose, mais elle moins, enfin — nos tems sont nouveaux.

Seelust ce 15—16 juin 1810.

— — J'oublois de répondre sur ce baron Rennekampf de Livonie qui a tant plu à Tr(olleburg); il plaisoit ici aussi à la prima vista, mais après tout je répondrois comme Brun, s'il demandoit ma fille en mariage: quel sort l'attend chez lui, ce qu'il possède et ce qu'il entreprendra? Il y a des gens qui l'ont vu de plus près que nous qui croient que Mlle. Brun (pas fort intéressante) a surtout à ses yeux les appas des trésors de Plutus. Ce n'étoit pas mon jugement de lui, mais l'ayant vu assez souvent je finis par dire que je ne puis le juger du tout. Cette pauvre Brun, la mere, est errante dans le monde, fort isolée — car ses filles ne l'aiment guere, son mari est loin de l'aimer, et son fils est glacé — elle a mené en Italie une vie singuliere et point profitable à ses filles du tout. La voix de la cadette fort belle de la nature fut bien cultivée à Rome. Louise fait souvent musique avec Oehlenschläger qui a la voix très belle, ein wahrer Sanger, et Louise qui chante joliment s'accompagne bien à présent y étant forcée. Le clavécin joue donc un role, et notre excellent faiseur Uldahl' revenu des pays étrangers, très habile, nous a rendu tout neuf un instrument ancien. Il nous en fait un pour l'honneur du nom danois, car mon mari a ce sort d'être celui qui releve, encourage et soutient tous les talents en Danemark, sans lui cet Udal, homme rare, alloit nous quitter. C'est à Vienne où il s'est formé. Notre poète aussi ne seroit pas resté en Danemark sans ces auspices bienfaisantes du cher Ernst, et c'est encore lui qui à présent l'encourage à rester Germain, à ne pas négliger cette langue, enfin c'est lui qui fait le centre et la vie pour tout ce

qui est beau. Au reste nous sommes sur des ruines, mais tout en tombant on peut vivre encore, et la postérité sera plus juste que — mais je m'arrête.

La mort de ce bon prince fait faire trop de reflexions. C'est une comtesse Piper, dame de la reine qu'on nomme surtout comme auteur du crime. Je vous le dis, mes chers amis, entre nous, ce digne homme alloit se sacrifier, et pour renverser la Russie il alloit se jeter dans les bras paternels de Napoleon. La chose est sûre, car il voyoit la Suede province russe sans ces sacrifices. Mais Dieu n'a pas voulu qu'il fut mis sur cette liste aux yeux de la posterité — et qui sait quel eût été son sort. Je ne puis m'empêcher de penser à Faust: einmahl dem Teufel sich ergeben — dann — dann.

Notre chere Reine, je vous dis ceci bas, est, dit-on, de plus en plus négligée — cette belle existence est comme celle de la violette, le monde, les profanes ne la voyent pas — il y en a qui voudroient la fouler aux pieds. Mais Dieu la soutiendra. Vous brulés mes lettres, j'y compte toujours. Chrétien Bernstorff n'a eu que trop raison. C'est mon refrain — quand à lui . . .

Notre voisin le poëte me dit un jour — il ne lit jamais une gazette ni danoise ni autre, ne sait le nom d'aucun héros du jour, ne nomme jamais la politique — il me dit à cette occasion: Je sens que si je commencerois à m'en occuper je serois détruit, cela me consommeroit, m'anéantiroit — donc il prend son vol loin de tout cela, et il est parfaitement conséquent; il a appris à Paris à se passer de toute nouvelle politique, mais les Parisiens sont dans le torrent, ils sont entraînés et s'y plaisent ou déplaisent; lui reste à sa place et jamais nous ne touchons

lorsqu'il y est cette triste politique, car Oehlenschläger der verscheucht sie, et sa physionomie est tout sérénité.

P. S. Ces détails anatomiques dans nos gazettes sur le cadavre du prince de Suede sont hideux — et le chocolat trouvé en boules entieres dans l'estomac n'a pas été soumis à l'examen du chymiste. Cela le rend très suspect disent nos médecins.

Seelust ce 22 juin 1810.

— — Nous avons ici une jolie soirée avec les Baudissin et les Oehlenschläger, la Munster aussi. Une piece de Ghozzi fut lue et déclamée admirablement par ce poëte (notre enfant gâté à tous mais surtout à la M.), les Bernstorff aussi l'aiment beaucoup mais il est enfant d'Apollon avant tout, et comme il dit lui même, ignorant, car tout chez lui est inspiration, et les sciences ne sont nullement son affaire, la politique encore moins, les arts seroient son élément, s'il étoit permis de se livrer à la fois à toutes les muses, mais ceci n'étant pas il doit rendre hommages à Melpomene sans negliger Uranie, Thalie etc., je dirois même Clio, car l'ancienne histoire du Nord l'occupe beaucoup pour son drame, mais la fiction poétique s'y mele trop. Sa femme toute danoise tient par fidelité au Nord et l'y tient, peut on l'en blamer? Elle est la femme forte de Salomon et par le coeur une Marie, pas moins Marthe lorsqu'il le faut. Elle est de l'espece très rare, et si vous vous figurés l'antipode d'une Parisienne c'est elle. Son exterior doit plaire, de beaux yeux, une chevelure blonde fabuleuse tant elle est belle et riche.

Le Correggio aura fait bon effet, mais on n'ose pas l'entendre en publique. La traduction danoise est un

chef d'oeuvre. De gêter ce poëte me seroit difficile, car il est tellement lui que l'on n'atteint pas de cotés foibles à cet égard, puis ce génie rare le met à l'abri. Quand la chere Louise nomme Baggesen à coté d'Oehlschläger, cela me semble comme de citer Sheridan à coté de Shakespear — Sheridan plein de talents, mauvais sujet comme B. — ou bien une approximation plus juste, ce seroit vouloir comparer à Scipion un des héros modernes, le maréchal Massena par ex. Puis, s'il s'agit de gêter, si nous avons eu tort avec Baggesen à peine agé de 20 ans, celui-ci a bien les 30, il est mûr, enfin il n'y a de ressemblance possible là que la langue danoise, et celle d'Oehlschläger est bien différente de l'autre.

Seelust ce 6 sept. 1810.

Chere Louise, avec quel sentiment du coeur vous m'étiés présente hier au congé que je pris de Bernstorf — j'y fus avec Louison le matin, car Gustgen avec Joseph et Magnus y étoient encore! et ce petit enfant rendu à la vie, que la grande maman me présenta! ah quel effet cela me fit! puis ces salons pleins d'enfants — ces chambres toutes remplies, ce cercle nombreux de jeunesse. Gustgen et la Dernath là aussi! et de penser qu'après demain tout sera vuide! et cette maison sans habitants! Gustgen pale encore, touchée — me conduisit jusque sur cet escalier de la maison! elle seule devant cette porte! elle fut la derniere que je vis là! car voulant échapper sans prendre congé, les autres n'y étoient pas le moment. Ma petite Louise à coté de moi dans la voiture pleuroit, sanglottoit; j'étois plutot morne en stupeur. Je dis enfin à Louise: Mon enfant, tu pleure

les jeunes seulement, et moi — elle m'interrompt vivement et me dit: c'est justement la grande mere qui fait couler mes larmes, elle me touche le plus. — —

Nous sommes gatés ici par notre petit romain Federico, ah quel enfant! quels talents!! quelle ame! quelle grace à tout ce qu'il fait et dit; ce moment il copie un grand tableau de 5 figures, et sa petite main adroite vole sur cette feuille en faisant des prodiges — personne à Copenhague ne seroit capable d'en faire autant — et il n'a pas 14 ans! Ce nom de Zoëga sera donc encore une fois porté bien, dites le à Fritz Reventlow; mon frere a bien du bonheur en cet enfant, Dieu le récompense du zele fervent qu'il y mit à la mort du pere! ce petit Federico, qui avoit été son favorit, étoit malade, foible, pale, ne pouvant ni courir, ni marcher, ne supportant rien, le voila délicat sans doute mais courant comme une fleche, prenant de l'appetit (qu'il n'avoit jamais eu), grandissant et se developpant en bien de toutes manieres, les heures que je lui consacre si volontiers sont bien employées, et il a un coeur si sensible! mais une tête italienne. Avec tant de talents et de facultés il faut du mouvement dans cette petite tête, et lorsqu'elle fermente un peu, il n'en est que plus aimable. Louison fait de lui tout ce qu'elle veut — cette Signorina, comme il la nomme toujours, il ne l'oubliera jamais, et son exemple ne sera pas perdu pour Federico. Elle le traite avec la tendresse d'une soeur et le zele d'une mere; lorsqu'il ose regimber par moments, les retours le mettent encore plus aux pieds de Louison. Ernst aime cet enfant comme il n'aima jamais un garçon, dit-il, malgré son langage italien, qu'il s'obstine de parler. — —

Copenhague ce 29 décbr. 1810.

— — Une commission pour le cher Stolberg. Voudroit il s'en charger avec sa bonté serviable? D'abord je commencerois par lui, que, to bribe him, je lui envoie un exemplaire des dernieres nouvelles poésies d'Oehlen-schläger que j'ose lui offrir (il trouve dans ce même volume le conte orientale qu'il fit à Christiansholm). L'un exemplaire est pour Charles Schimmelmann, ceci donne donc l'échantillon des 2 genres d'exemplaires, le meilleur à 11 ₰ lybsk de notre argent papier, l'autre a 8 ₰ lybsk du même. Stolberg voudroit il voir à trouver du débit à Kiel pour un ou 2 cent exemplaires, il y aura là, je l'espere, un libraire sûr. Le prix de chaque exemplaire je vais le demander, c'est la bonté que je lui demande pour ce petit menage poète si intéressant, si respectable, c'est un tableau de vertu domestique qu'offre ce joli petit intérieur. Elle est assez bien quoique souffrante, on pense qu'elle accouche au mois de mars à peu près.

On parle des troubles et mouvements en Norvege, parceque nos bons et braves matelots norvégiens que nous enrolons pour les offrir à Napoleon, parcequ'ils ne veulent pas de cette destination et disent en général: Pour notre Roi et sa marine volontiers, men ikke for den franske Keiser. Le colonel Fursman revenu de Wurtemberg ces jours me dit que de là Napoleon n'a pas pris un homme pour l'Espagne mais en revenge de la Westphalie 14 à 15 mille hommes desquels 700 à peine sont revenus et criblés de blessures! Un frere ainsi traité, et cette cour brillante qu'il tient pour se consoler. Ce Jerome doit avoir de l'esprit, de la vivacité, mais une vanité folle

et des moeurs plus que détestables. Ainsi il est abymé, épuisé. Le Roi de Wurtemberg est le plus gros de tous les hommes, mais leste, monte à cheval, court la chasse. Le prince qui fut ici est si attaché aux Danois et à nous autres, qu'il dit lorsqu'on parle du Danemark: chez nous. Au reste il est le seul frere bien traité par le roi. La reine de Wurtemberg est haute, sottte, froide, peu Angloise étant sans coeur. La belle soeur qui fut ici, jouit du rang et des honneurs à la cour, mais n'y est au reste pas bien vue. Elle m'a écrit une lettre charmante par Fursmann, on ne saurait mieux écrire, elle ne fit jamais ma passion.

Hier à minuit Amélie Munster et les dames de la Reine nous quittoient, le petit cercle étoit fort gay, et le poète fort drole nous lisant des scenes de Shakespeare traduites en danois très bien. Falstaff nous faisoit rire aux éclats oubliant les tems. Baggesen vous reste. C'est à Kiel qu'il doit être fixé. Ici il seroit plus que ruiné avec nos prix.

Copenhague ce 26 janv. 1811.

— — De Suede on racontoit que Napoleon alloit retenir les biens du prince Pontecorvo, puisqu'il ne vouloit pas se soumettre au systeme. Le vray de la chose est que ce prince royal étant devenu tout Suédois et ne voulant plus être François il déplait à Napoleon, et Mr. Alquier sera là un Argus, bien des gens craignent pour la Norvege car l'on dit que le prince royal se rapproche du grand colosse voisin, et qu'à Petersbourg l'on lui veut peut-être du bien, donc il s'étoit soutenu là, sous main, il auroit le bras assez libre de notre coté, et nous?

que resteroit il à faire? Le grand allié nous a réduit si bas que nous avons des raisons pour ne pas remuer, et personne ne sait mieux que Napoleon, qu'avec des finances délabrées à ce point on ne fait pas la guerre — supposé qu'il prenne à nous un intérêt quelconque. Notre état est triste sous tous les rapports! et je ne vous nomme pas le ministre des finances. Sa santé m'inquiète trop souvent, il y a trop de secousses. Si le Roi partageoit par le coeur ce que son coeur éprouve, alors, j'ose le dire, il porteroit et supporteroit tout sans en être navré, mais de voir en de tels moments que ces entours que vous connoissés ou devinés, que ceux-là ont les mêmes droits, la même influence que la Reine par ex., n'est pas plus mise au fait que vous, de voir tout cela aller de ce train, c'est au dela de — mais je m'arrete. On l'a dit souvent: Wir sind hier ganz ohne Regierung, il y a des administrations, des chefs de bureau, des ordres donnés à chaque moment et dans tous les sens — mais l'ensemble? et puis ce manque d'oeconomie, ce militaire couteux, ce manque de bras, ces énormes dépenses en argent et en hommes pour cette marine sans flotte, nos braves et excellents matelots donnés en offrande! La Suede a refusé ce sacrifice. L'on assure que dans la rade de Gothenburg les paquebots anglois se trouvent toujours.

ce 27 janv. 1811.

Ce Prince royal a eu le courage de refuser à Napoleon les 2 mille matelots suédois qu'il a demandés. Nous sommes plus exacts! il se donne ce soir une représentation au théâtre pour nos prisonniers en Angleterre, et les

bourgeois de Copenhague ont pris des billets pour plus de 7 mille écus! hélas avant d'arriver là cette grosse somme se réduira à 400 Livres Sterling, mais on croit qu'il y aura encore 3 mille écus de recette en outre pour cette soirée! cela dans un moment où la cherté énorme fait tant souffrir! Lorsqu'on réfléchit sur cette détention de nos prisonniers que l'on nous eût bien volontiers rendus, lorsqu'on demande: pourquoi ces souffrances de nos compatriotes en Angleterre? alors — hélas. Nous imitons les grandes allures de Napoleon, et lui est le premier peut-être à s'en amuser — mais desormais les Anglois nous refuseroient sans doute, puisque nous avons donné so willig des matelots à la flotte française! nos meilleurs marins! nos bons Norvégiens! — La famille de Portalis m'est sans cesse présente! Hier Rosencrantz m'a dit que Napoleon dans son courroux avoit fait venir Portalis, lui avoit dit en fulminant: „J'ai fait rentrer des émigrés de toutes couleurs, de toutes les classes, des Chouans etc., mais vous êtes le premier traître,“ et puis l'ordre de quitter Paris incessamment avec femme, enfants etc. Portalis auroit pu répondre qu'il n'étoit pas la première victime.

Yoldi me dit hier: nous allions introduire sur nos théâtres les pièces françaises, mais la nation s'y étant opposée il fallut reprendre nos propres grands poètes — puis il nomma Lope de Vega, Calderone. Le ministre de Prusse par hazard l'entendit et dit d'un ton moins ferme: Chez nous aussi les pièces françaises ne prennent plus etc. L'Espagnol lui lança un regard, se tut et s'en alla, mais il faut être juste. Le diplomate allemand avoit déjà dit que pour le Nord la poésie espagnole étoit trop ampoulée,

tenoit trop à l'idéal, alors Yoldi avoit répondu que les Espagnols prouvent qu'ils n'ont pas exagéré — n'en ont pas trop dit. J'étois trop partielle, trop bonne Espagnole pour me meler beaucoup de la discussion. Mais vous jugés comment ce corps diplomatique fait un ensemble ici, et Hammerstein aux 2 couleurs est comme la bête noire parmi eux; pour nous autres, qu'il ne séduit ni ne trompe, nous le trouvons presque le plus aimable pour la conversation, car il a vu et lu. Y. me dit un jour de lui: il a fait la guerre en brigand dans mon pays.

— — La liste de nos chevaliers qui vont être créés doit être fort longue!! Ce moment je vois en soupirant le grand costume du cher Ernst qu'on est après à réparer pour le jour de fête. La plupart de ces chevaliers, on peut le dire, font voeux de pauvreté et nous? avec notre grande maison et nos anciens nombreux domestiques nous ne sommes pas autrement opulents. — —

La Reine est assez bien ces jours, les diamants de couronne peseront sur sa tête! on parle de plusieurs millions qu' valent ces joyeux, tirés pour la première fois du chateau de Rosenborg et montés à grands frais. Je dois les voir ce soir, car le ministre de finances doit les voir. Peut-être y a-t-il quelques plans sur les trésors — pour après la fête. — Ce moment le prince Reuss venu en 3 jours de Stockholm sort de ma chambre, il croit que la fermentation des esprits est au comble, il aime la personne du Prince royal mais il doute de sa fermeté réelle, il veut être bon Suédois et semble vouloir à l'honneur de la nation résister aux prétentions injustes de Napoleon. La Russie boude, dit Reuss. L'am-

bassadeur à Stockholm Mr. de Suchtelen est très aimable, bon, brave et loyal, mais Reuss croit qu'il se trouve excédé et veut retourner à Petersburg. Quand à la princesse Pontecorvo à peine débarquée qu'elle a fait des scenes, elle a craint le poison sur toute la route et ne parloit que de sa peur comme un enfant, puis la premiere demi-heure de son arrivée dans ce beau vaste et ancien chateau de Stockholm elle a été furieuse des mauvaises meubles, des décorations; notés, que le Roi et la Reine avoient habité 40 ans ces appartements qu'ils ont quittés pour elle! Puis elle dédaigne de porter la robe de cour suédoise! que tout cela est petit! Reuss a failli être assassiné par des paysans suédois dans un village où on le prit pour un prince françois, il a dû tirer à balle sur cette troupe armée de barres, piques contre lui.

Copenhague ce 28 janv. 1811.

— — La princesse royale de Suede est étonnante là comme ici, prend à tache de déplaire, sans tact, sans gout, sans culture d'esprit. Elle joue gauchement ce nouveau rôle qui l'ennuye, elle regrette surtout Hambourg. Les bals peuvent en attendant lui faire oublier ses ennuis, elle rafolle de la danse! en route elle a dit partout qu'elle craignoit le poison. Le prince royal plait à tous ceux qui lui parlent et qui savent sa langue, il ne saura jamais le suédois, et le peuple sent et ressent ceci. Il déclame haut contre Napoleon, mais il saura sans doute jusqu'où il ose aller.

Ce soir toute la cour et la ville va au Correggio, 3 tableaux peints par Lund venus de Rome pour cette piece m'ont fait grand plaisir, surtout la St. Cécile. Le

par terre de Copenhague y comprendra peu, et les loges? Samedi il y aura un bénéfice pour l'auteur, j'espère qu'il ne sera pas mince, car le nom de Correggio fait déjà effet puisque Oehlenschläger le met en scène. Louison est dans une grande agitation pour cette soirée et se réjouit incroyablement à voir jouer la pièce. Oehlenschläger en parla avec bien plus de calme, il se soumet à tout. Sa très bonne femme est trop incommodée de sa grossesse pour y assister.

Copenhague ce 8 février 1811.

— — Les soucis du cher Ernst, sa douceur céleste, ses peines profondes sur l'état du pays et de l'Europe, tout cela, quand je ne le sentirois pas pour moi — vient de son âme vers la mienne, et le pauvre physique s'en ressent. Ernst est souvent pâle et a l'air foible, mais l'appétit est bon, le sommeil assez bon; donnés lui du repos et le moyen de respirer — alors j'en suis sûre, il est par sa constitution comme il fut dans sa jeunesse — mais — ce roi auquel il a à faire, qu'il aime comme homme, celui-là est justement l'être qui est fait pour ne pas le comprendre dès qu'il s'agit d'idées tant soit peu grandes ou dépassant le présent. C'est ce petit moment présent qui les occupe, tous ces pauvres princes! Ils en croient Napoléon sur sa parole jusqu'à ce que l'événement survient — et de prévoir cet événement? non! Voilà comme l'édifice peu à peu s'écroule et que l'on veut fermer les yeux sur les progrès du mal! Ernst n'est pas doué de ce dévouement aveugle, d'un autre côté l'on pourroit dire: à quoi bon cette petite prévoyance humaine? Notre voisin en Suède s'agite beaucoup, dit-on,

pour procurer à la nation suédoise ce qu'elle désire presque unanimement: d'être bien avec l'Angleterre qui aussi a besoin de la Suede. On commence à croire qu'Alexandre voudroit de tout son coeur (il le veut tard) que la Suede se réunisse à lui, mais cette guerre en Turquie dont ils font là leur premiere affaire, celle-là les consume en hommes, argent etc. Donc il se trouvera, ce pauvre Alexandre, pris au dépourvu comme il l'est depuis longtemps, et tout cela par l'astuce et la profonde politique de cet audacieux qui se place au lieu de la providence, il aura son tour — mais point encore. Dieu veut premierement peut-être humilier encore plus les pauvres souverains, pauvres d'esprit surtout. Voila donc où nous en sommes avec les autres, et comme les autres, mais nous savons au moins nous dire pourquoi nous étions antianglois. Notre role fut ainsi entamé, ainsi il continue, et le dénouement de notre tragédie n'est peut-être pas loin. Cette chere Reine! ah que je voudrois avec elle traiter ces sujets, mais non, c'est elle qu'il faut épargner — et ne diroit on pas qu'un charme environne les murs de leurs palais — ils sont là, tous, du premier jusqu'au dernier logés, nourris, chaussés, vêtus, voiturés etc., tout cela va pour eux tous comme un papier de musique, ils ne peuvent connoitre les détails, ils voyent sans doute le pauvre, sont charitables, mais ils ne savent pas dans leur palais, combien de familles respectables souffrent en silence dénuées de tout — une corde de bois plus de 30 Rdlr., les lumieres à proportion, les viandes de même, le beurre encore pis! — Quand aux bottes, aux souliers, c'est le comble de la misère — ce sont des prix fabuleux! et le linge, le drap pour se couvrir,

une pair de gands simples 4 Rdl. Hier un de nos gens pour les semelles de ces bottes à réparer dut donner 6 Rd. Je le donnois pour lui mais je dois aussi payer 4 à 5 fois plus cher tout objet indispensablement nécessaire. Dieu seul peut nous assister. Il nous faudroit comme aux Israélites dans le désert des habits, des robes qui ne s'usent pas, des souliers de même et puis — la manne du ciel! mais où est le pays promis après le passage du désert? ce que Napoleon promet — on le tient ici encore pour le pays promis. Je vous assure que cela est vrai — ces on sont les vrais Danois, animés du Guldbergisme, il y en a un très grand nombre encore! Brandis me dit ce matin: „C'est cet esprit qui fait le ver rongeur de l'état,“ et j'ajoutois: „Oui, et de notre état moral,“ car il faut voir et juger à faux, ramper et en être fier, s'humilier et en être orgueilleux — admirer, et s'en trouver honoré — payer, et croire que la mine d'or va s'ouvrir — — c'est un tissu de fausseté — il faut croire surtout! Brisons là dessus.

La Reine n'ayant pas d'audiences d'hommes ne peut plus même voir les ministres chez elle, peut-être le regrette elle par moments, surtout à cause de mon mari en lequel elle a tant de confiance.

Une promise point jeune du tout, mais fort aimable vint m'interrompre, c'est la veuve du général Moltke, soeur de Hauch qui épouse le mois prochain son beau-frere notre Moltke (le ministre de conseil qui fut gratifié du cordon bleu ces jours), cette femme réunit à l'esprit naturel une grande bonté et fut aimée de Moltke presque toute sa vie, elle désiroit m'expliquer un peu ce que je comprends fort bien, me mettant à leur place. Je n'en

aurois pas eu le courage. Ils ont plusieurs grands enfants mais presque tous en carrière active. Feu son mari étoit l'ami tendre de ce frere qui lui l'a toujours rendu. Ce qui la trouble un peu c'est l'idée d'être lancée sur une scène qu'elle a évitée jusqu'ici, celle de notre soi-disant grand monde, mais elle compte se dispenser autant que possible de ces parties. Quand à la cour elle sera agréable à la Reine et étant désormais là toute première, cela n'est pas indifférent tout à fait. Elle est fort aimable et s'exprime mieux qu'aucune de nos jeunes dames. On lui donneroit 40 ans, elle a les 50 bien passés. Lui, Moltke peut avoir 6 ans de plus, il a rajeuni cet hyver, il est amoureux tout de bon, mais ils ont eu le bon esprit de ne pas paroître comme promis, et lorsque les noces seront faites ils occuperont moins les oisifs. — —

Oehlenschläger n'est pas moins reconnoissant et de tout son coeur, il étoit à prévoir qu'à Kiel on répondroit ainsi, et Baggesen allumera-t-il cette flamme éteinte? Ce qui est sûr c'est que le voila établi ayant 12 cent écus argent de Holstein et logé dans cette maison de Brandis, qui hélas, restoit vuide quoique Brandis assure que jamais il ne l'eût vendu au Roi, sans la conviction qu'elle pouvoit être utile à ce but. Brandis est mécontent ici et trop découragé, on le paye en papier danois! et ce papier est réduit à rien, hélas, donc la cherté augmente et augmente!! Ma menagere entre souvent presque en pleurant avec tel ou tel compte des objets les plus simples! et le cuisinier gémit, et moi? je reste en stupeur, la vérité est que je n'y comprends plus rien, lorsqu'un petit rôti par exemple qu'il faut tel ou tel

jour (si on n'est pas tout seul) s'il revient à 8 à 10, à 12 Rdlr., une dinde 5 à 6 Rdlr., et si je le réduis en vray argent c'est encore peu. Mais prenés le linge, les lits, nappage, tout à proportion, puis les chandelles, le bois, la lessive, mais surtout l'écurie avec peu de chevaux, enfin, c'est un gouffre, une mer à boire, et le Roi s'il le sent? La ville est occupée d'une sultane favorite renvoyée en hâte d'ici, et à peine arrivée aux confins de l'isle elle devoit passer la mer, aller vers vous autres, qu'elle échappe à son escorte de police et revient à Copenhague. Cela un tel moment! Une autre dame demeure vis à vis de nous, a un très bel enfant de 2 ans, l'image de la petite Wilhelmine, mais plus belle! Cette dame, issue dit-on de parents matelots, porte un titre et nom de Frue Danemann ou quelque chose de pareil — c'est du petit publique qu'on entend ces nouvelles. La Reine, je l'espere, ignore tout, mais je sais qu'elle désire en vain depuis 8 jours parler seule à Ernst.

Humbold me transporte si bien en Amerique et dans les belles et riches terres du Mexique, du Pérou que j'ai peine à en sortir pour me retrouver dans notre petite Europe qui se rétrécit, s'appauvrit, se consume, et notre petite isle stagnante! — —

Copenhague ce 25 avril 1811.

— — Dites au Reventlow d'Emkendorf que Brandis s'est acquis une maison avec un jardin et un champ à Friderichsberg pas loin du chateau. Cette maison très bonne, et le jardin très beau, riche en fruitiers etc. le rend fort heureux. La bonne Dora Hensler est chez eux, je l'ai vue plusieurs fois ici. Je la trouve bien animée,

aimable comme toujours, ah si Brandis avoit eu le bonheur d'une telle femme! La sienne est bonne, mais son gout de parure, son hypocondrie, et à ce qu'on dit, son peu d'aptitude pour les fonctions du menage, tout cela ne rend pas le maitre du logis heureux toujours. Cependant il ne se plaint pas, je la crois bonne mere pour les enfants. Le petit Julius est une merveille, il est charmant. — —

Votre frere trouvera aux Norvégiens un ton fort décidé, un ton bien différent de celui qui a regné ici les dernieres années. On parle dans ce pays de montagne, et l'on ne se soumet pas à ramper. On y a beaucoup souffert, et cette occasion de déployer l'énergie ne fut pas perdue là. En général la mémoire du prince Chrétien Auguste y est encore chérie. On l'a aimé comme un pere, mais les Norvégiens disent en même tems que parmi eux il s'est formé, et le duc a été obligé d'en convenir. Ce pauvre duc voit plus noir que jamais! Son ton avec le Roi n'est pas bon. Je crains que l'épouse s'en mêle.

Copenhague ce 13 mai 1811.

— — A peine fumes nous de retour de la campagne hier au soir que le gros baron Oxenstierna, ministre de Suede, tomba dans ma chambre, il parle en homme d'esprit. Il dit: „Ce prince Ponte Corvo doit être tout Suédois, et s'il pouvoit être François, ce qu'il n'est pas, il s'en repentiroit,“ puis il parla du bonheur de leur constitution, quand aux Anglois il me dit entre nous: Il a fallu leur déclarer la guerre, et cela fait nous n'allons pas plus loin, nous n'avons ni Corsaires, ni canons contre

eux, et notre flotte qui seroit écrasée par eux celle-la restera dans le port. Il avoue que notre cas étoit autre, et surtout la position géographique.

Lisés Chateaubriand, restés avec lui, à Athenes, sur les ruines de Sparte etc. mais surtout à Jerusalem, c'est du plus grand intérêt. C'est bien le moment de pleurer sur Jerusalem.

Seelust ce 10 aout 1811.

Toute la cour in pleno nous quittoit hier au soir à 9 heures après avoir passé ici plusieurs heures. La Reine étoit tout à fait charmante et vaillante au possible, voulant malgré le terrain très humide et le vent froid parcourir tous nos bosquets. Ernst et Louison en firent les honneurs; hélas, ma triste santé me força à y renoncer. Le Roi étoit tout bonté, tout coeur, et ce charmant enfant un vray ange, cette petite Wilhelmine qui tient sa main qui ne le quitte que pour se jeter dans le bras de la tendre mere. Cet enfant si aimable acheve de rendre ce tableau intéressant au possible, leur joye, leur bonheur lorsqu'elle étale ses petits progrès! elle étoit hier ici de la plus belle humeur possible, et tout à fait à son aise, lorsque la Reine raconte mille traits de son bon coeur, c'est comme si elle faisoit le portrait d'elle même, ceci touche le Roi, qui s'en mele avec un air si tendre, si heureux. Quelles heures charmantes je passois dans le petit cabinet avec cette chere Reine, ah, qu'elle vous édifie et vous enchante. Le Roi racontoit à mon mari en attendant toute l'histoire détaillée de sa triste jeunesse, il se rappelle toutes les scenes du jardin de Hirschholm; on détruit hélas, ce beau chateau!! Mais il veut que ce

jardin subsiste, il n'a rien oublié de tout ce qu'il y a souffert, tel est son caractère, tendre, sensible, bon, ferme et loyal, d'un courage d'esprit étonnant. Cette suite nombreuse et militaire me fit éprouver un sentiment pénible. 10 voitures à 6 et 4 chevaux, mais tout ce cercle étoit pour le salon, pour le gouter et la collation, nous étions dans le sanctuaire — très bien — et Louison avec la princesse royale aussi fort bien de son côté. — —

Seelust ce 20 sept. 1811.

— — Mon frere a trouvé en Hollande des richesses et un luxe fabuleux, leur république les intéresse fort peu, mais l'esprit du gain, c'est le veau d'or qu'on adore. Il a fait (entre nous ceci) de bonnes affaires pour sa patrie et son Roi, il donneroit sa vie pour l'un et l'autre et surtout pour le ministre des finances qui lui sait gré de son zele actif. Ce voyage si triste pour lui n'est donc pas perdu, je l'espere. Le nom de mon mari en Hollande est respecté, est chéri, on lui accorde une confiance sans exemple dans nos tems, et mon frere s'est fait l'organe de ce ministre volontiers. La langue hollandaise qu'il parle en vray batave lui a procuré mainte entrée; par exemple il a pénétré dans des sanctuaires de la Nord Hollande où tel paysan richissime fermoit la porte au nez au roi Louis.

— — Les revenus du fidéicomis de la famille n'offrent que peu ce moment. Ce singulier moment qu'on ne pouvoit ni prévoir ni attendre, nos ouvriers de tous genres ne savent plus à quel prix énorme ils veulent nous taxer; pour tout ouvrage quelconque ce sont des prix outrés. Aussi nos cordonniers, nos tailleurs etc. vont

en équipages, leurs femmes portent des bijoux. Un ouvrier demande de 3 à 5 Rd. par jour. Dans la petite tourbiere de Christiansholm nous avons versé cette été la somme de 3 mille écus aux ouvriers. Cet article des tourbieres qu'on regardoit à peine il y a 4 ans est devenu immense, un homme de ma connoissance achetta il y a 5 ans une misérable tourbiere à 600 Rd., il ne la vendroit pas aujourd'hui à 40 mille écus! le bois se payant à plus de 50 Rd. la corde.

Copenhague ce 29 oct. 1811.

— Celui qui s'étoit emparé du coeur de Louison cet été, adore L., cela est bien certain et l'aime pour elle l'ayant bien estimée dit-il avant de l'aimer. Elle n'a rien de si brillant, sa figure n'est pas même belle. Ce n'est pas une de ces passions aveugles — et l'être en question n'est pas calculant, aussi sait il que la fortune y est pour peu de chose, car le cher et bien aimé Ernst n'a pas voulu amasser lorsqu'il a voulu l'ordre dans son menage pour suffire seulement; il l'a toujours voulu, et j'ai taché d'entrer dans ses vues mais à présent tous les calculs manquent, on ne sait plus où on en est. Notre argent papier coule comme de l'eau, et ce n'est pas un fleuve qui arrose pour fertiliser le terrain, c'est au contraire un torrent sec, c'est la stérilité, l'aridité partout. Heureux donc lorsqu'on trouve encore de nos jours un sentiment vray, profond, lorsqu'on rencontre un coeur, et j'ose le dire, celui de notre Louison n'est pas de trempe ordinaire. Mon mari et moi n'aurions pas consenti à des plans du genre moderne, et s'il plait à Dieu, notre bonne, petite Louise — si son sort se fixe ainsi — elle aura trouvé celui qui saura la rendre heureuse. — —

Vous deviniés peut-être que le voyageur toscan, Olinto dal Borgo, est l'homme en question. Il vit Louise en ville ici plusieurs semaines au printemps, ne la trouvant que aimable mais rien de plus, ils se virent peu ici, mais tout le mois de juin et de juillet à la campagne ils se sont vus beaucoup, et ce qui y donna bien surtout fut cette traduction du Correggio en italien où il me fallut par complaisance accorder à Olinto 2 à 3 heures chaque matin car il désiroit achever. A cette occasion nous le vimes de près, Louison et moi, il est vray enfant de la nature, ganz ungekünstelt, on peut facilement le bien connoître vu ce ton de franchise que nous n'avons connu ici qu'aux Espagnols, il a ce genre, a l'esprit cultivé, est né poète, mais il a surtout le coeur le plus aimant, le plus sensible, mon frere et sa femme l'ont eu comme un fils, un frere dans leur maison près de 5 ans, il ne les a pas quittés d'un jour, a eu souvent beaucoup à travailler pour mon frere ou plutot pour le Roi de Danemark (enthousiaste des Danois vu leurs braves marins, il les comparoit tristement à ses compatriotes énervés), enfin Olinto ne vouloit jamais quitter cette maison danoise en Italie, c'étoit son plan étant si tendrement attaché à ses bienfaiteurs comme il les nomme, tel il arriva ici. Mon frere le tira par les cheveux pour le présenter au Roi, S. M. lui dit des choses très polies, entre autre Olinto ayant dit qu'il se regardoit comme à demi Danois, le Roi lui dit vivement: Comptés vous pour Danois tout à fait — mais Olinto sans se déranger en restoit au plan d'être secrétaire de mon frere (sa famille noble et ancienne de Pisa est sans fortune). Louison trouvoit beaucoup de plaisir

à la conversation du Toscan, lui traduisoit fidelement toutes les bonnes pieces d'Oehlenschläger, de mémoire s'entend, à la promenade et ailleurs, le cher et bien aimé Ernst très gay ces tems là proposoit tous les soirs des promenades au clair de lune. Je n'en étois pas, on revenoit fort gay. — Olinto plaisoit à mon mari, il ne me pouvoit déplaire, Louise étoit comme une soeur avec lui, ce qui prouvoit bien qu'il ne lui faisoit pas la cour, et mon frere ne remarqua rien, lui le dépositaire de chaque pensée d'Olinto, d'ailleurs; le départ pour la Hollande fut fixé tout à coup, ce fut alors qu'Olinto plus épris qu'il n'a scu apparemment, dit à Louise des paroles plutôt d'amitié, qu'elle me rapporta tout de suite avec beaucoup de plaisir, elle me dit tout, et je ne manquois pas de tout dire au cher Ernst qui dit seulement que l'idée de voir Louison donner sa main à un étranger, de la voir sortir du pays, que cela lui paroissoit impossible et que jamais il n'y consentiroit, au reste il n'avoit que cela contre.

Je rapportois le tout à Louise qui avec beaucoup de calme le rendit à peu près de même à Mr. Olinto, il désiroit me parler, je l'évitois puisque mon mari souhaitoit qu'il n'en fut pas question jusqu'au retour de la Hollande, on croyoit au bout de 5 à 6 semaines, ils y ont été près de 3 mois. Rien ne fut dit, Olinto partit comme un homme au desespoir, pale, triste, changé. A Altona il nous a écrit toute la situation de son coeur. — —

Copenhague ce 10 décbr. 1811.

Mon frere va bien, on se l'arrache de tous cotés, le fait veiller sans pitié. Le prince Chrétien le tient

ce moment à l'académie des arts où il le fait membre ce soir. Il lui présente tout Copenhague en beau et voudroit entendre son avis sur tout ce qui tient à ce beau, assez médiocre encore chez nous mais il a du zele, ce prince, et n'est pas sans connoissances. Demain grande assemblée à l'honneur de l'académie future norvégienne, grande fête, le Roi invité, la Reine a voulu en être avec les princesses. Il y aura des harangues que vous verrés dans les gazettes. Mon mari parle comme président de notre société des sciences, mon frere parle comme vice-président de l'académie italienne où on l'a suppléé. Le prince Chrétien parle étant chef de notre académie des arts, en outre 2 professeurs parlent. Baggesen peut-être au nom de Kiel. Il fait ici triste figure. — —

Copenhague ce 28 décbr. 1811.

— — Mon frere s'étoit remis incroyablement ici les derniers 8 jours. Comme on l'a fatigué et tracassé! A force de l'aimer on le rendoit misérable. Les savants refluient vers notre maison, et l'éveque Münter auroit dû mettre son lit ici, mais Moldenhaver ne fera pas ce qu'il a promis pour les manuscrits de Zoega, hélas non! Ce chagrin qu'eut mon frere ici encore d'apprendre la mort de Koes à l'isle de Zante, un jeune savant so hoffnungsvoll.— Ce jeune Brandis resté ici, nous en rafollons, il aimoit Federico tant, tant, lui a été très utile, mais quel être charmant que ce garçon là! Comme il nous manque, à Louison et moi, c'est une vraye société, et quel fond estimable en lui! quels talents! C'est un Raphael moderne qui pourroit reparoitre en lui, je n'en doute pas, il est étonnant, le crayon en main, et je l'ai

tant vu ainsi, quel coeur aimant! quelle justesse d'esprit. Mon mari aussi l'aimoit tant malgré cette obstination à parler l'italien, son joli romain.

ce 5 janv. 1812.

Nous avons Herman Wedel ici à Copenhague et le frere de Rosencrantz, c'est pour l'université de la Norvege — c'est là où les muses vont fonder un temple nouveau. L'enthousiasme est grand et même ici — mais Moldenhauer, entre nous soi dit, en rage — il vouloit convertir mon frere — — mais il n'a pas réussi. Notre littérature ici est si périlicite, nos savants si demi savants ont tant de prétention, il en resultoit une tiedeur! Oehlenschläger qui a un nombreux auditoire à son college esthétique a entrepris pour theme cet hyver les oeuvres de Schiller, cela met en rapport avec l'Allemagne, et nous avons besoin d'étendre un peu nos idées. Baggesen flatteur de toute opinion en vogue — a voulu faire effet ici, c'était un feu follet — il s'éteint, il a été errant ici plusieurs semaines — tantot chantant fort haut, tantot se courbant fort bas! ses révérences sont à la françoise! il dit que c'est mode de Paris de se prosterner ainsi, on ne sait à qui il vise — un fils à lui abandonné dans la misere a été aidé, presque adopté par le vieux pere d'Oehlenschläger (point à son aise du tout) et par la soeur d'Oehlenschläger. Ce garçon doit être plein d'énergie et se distinguer comme novice militaire. — —

Copenhague ce 7 févr. 1812.

Tout nous prouve que la providence veut pour le moment livrer entre les mains de Napoleon cette petite

génération amollie qui partout est à peu près la même. Jamais on ne fut plus frivole, plus léger. Ici une masquerade, composée pour la plupart du peuple, ici cela occupe nos élégants et élégantes. C'est un plaisir désiré, envié. Hélas, disons vrai, notre jeune cour donne le ton — il faut excepter la Reine toujours (c'est elle encore qui sauve quelques dehors), sans elle ce torrent des plaisirs entraineroit tout vers l'abyme. Nos princesses sont bien jeunes, et les princes que nous avons en grand nombre ici n'ont d'autres affaires que les plaisirs.

Je lis Niebuhr sur Rome, j'y trouve un grand intérêt vu le sujet. Le style est tel que je l'ai prévu, rarement semé de fleurs, j'y retrouve la gravité de Niebuhr, c'est pour moi un grand intérêt. Si ma mémoire n'étoit si foible je croirois aussi m'instruire après telle lecture. Le voyage de Krusenstern, la dernière partie m'a fort intéressée; une autre lecture que je ne vous recommanderois pas: Fibels Leben de Jean Paul m'a occupée, amusée et fâchée. Sur les drames d'Oehlenschläger il a paru en danois un petit écrit du plus grand intérêt par un certain Dahlman que nous connoissons, bon, estimable, qu'on dit très savant mais que je ne croyois pas si profondément pensant.

Voilà Wedel et Rosencrantz et d'autres tout occupés de cette academie nouvelle en Norvege. Je trouve notre moment de disette mentale un singulier moment pour telle fondation. Les Norvégiens tiennent à l'idée — je le conçois — dans un de leurs écrits j'ai trouvé qu'il ne falloit au Danemark que 2 universités, celle de Kiel et celle de la Norvege. Apropos de cela, Baggesen à force de profondes révérences, de plaisanteries etc. a obtenu ici

l'impossible d'être professeur de Kiel et d'oser s'établir à Copenhague et surtout d'être payé en bon argent. Comment croire qu'une fois ici il se déplaceroit! Nous l'avons peu vu mais il s'est beaucoup montré et partout. La réputation d'Oehlenschläger le gêne un peu ici, mais il y a grande partie aussi contre lui, surtout ce grand nombre qui ne le comprend pas du tout, il y a donc de quoi consoler cet ancien enfant du parnasse. Il a voulu d'abord proclamer le génie d'Oehlenschläger mais cela n'alla pas à la longue. On ne sait ici ni donner ni recevoir d'encens, on lui reproche beaucoup ici le dernier. On n'aime pas ces hérémistes du parnasse qui préfèrent la solitude. On peut bien en effet reprocher à Oehlenschläger de se trop isoler, les événements de la politique ne parviennent pas à l'atteindre, il est comme un enfant dans cette sphere, il ignore les héros grands et petits de son siècle, ceux qu'il chante, qu'il cherche loin, ceux-là seuls sont auprès de lui. Il nous a lu une comédie de sa composition qui a fait rire chez nous un soir même les princesses et leur frere Ferdinand, blasés comme ils le sont tous, nous en étions presque étonnés. Le prince Chrétien si bien doué, der sinkt! à force de chercher les amusements, la bonne chere, les plaisirs, il se perd, je le crains, il avoit gagné tant après ses malheurs, mais, au reste il faut lui vouloir du bien, c'est un coeur honnête, il est vray, sensible, sait être reconnoissant, mais ce désœuvrement, cette apathie!

Herman Wedel sort d'ici, il envoie de Copenhague à Jarlsberg en Norvege des cargaisons d'artistes, sculpteurs, peintres, maçons, menuisiers etc. par vingtaines à grand fraix. Ce vaste édifice auquel son pere ne toucha

jamais, n'est, dit il, ni gothique ni moderne, ein Unding donc il doit s'y mettre ayant à lui des mines de marbre. Les sculpteurs se trouveront à la source. S'il se ruinoit, la chose n'est pas probable (à peine a-t-il un domestique, sa femme point de femme de chambre), si cela étoit, cela vaut mieux pourtant que les allures des Holsteinois ruinés -- ce pauvre Plessen par ex.

Copenhague ce 15—17 mars 1812.

-- — Ernst voudroit pouvoir vous expliquer les irrégularités de cet Uranus si imposant vis à vis de notre petit globe, mais ici on attend celui qui est plus près de vous que de nous, le vray savant Schumacher d'Altona; on l'attend je l'espere pour faire revivre chez nous des idées trop encombrées et voilées et étouffées par le terrestre. Notre célèbre Bugge est un homme froid, savant im trockenen Sinn. Il vous répondra à tout par des calculs.

C'est un exil que cette sphere de pensées hors des cercles de ville et de cour. Louise qui pour ainsi dire n'y appartient plus, ne pouvant y tenir lorsqu'elle doit partager cela, revient vers nous après de telles heures comme dans un port. Elle a nagé dans le vuide au milieu de tant de plaisirs, mais elle a le très bon esprit, et je lui ai enjoint ceci de tout tems — de ne pas faire l'étonnée ni la desorientée, de ne pas se distinguer enfin par un ton moins freundlich. — Mais il est sûr que quand on se trouve dans son petit comité, les portes fermées, on se livre à des reflections peu gayer sur la tendance de notre moment, partout de même. Cette reine de Prusse n'y étant plus qu'est devenu la cour de Berlin — un

repaire de frivolité, bassesse, lacheté. Ce Roi dit sage (que j'ai toujours cru un bas-officier), ce Roi se livrant aux plaisirs des bals, des jeux de tous genres, toujours un genou plié devant Napoleon qui comme Jupiter dans les nuages le tient en humble posture et le tient loin de lui, mais ses troupes filent vers le petit sire, l'enveloppent, ah la pauvre Allemagne. — —

Ida Brun, cette muse toute déplacée dans le nord, sort de chez moi, quelle voix! quelle méthode! quelles graces dans ce chant! elle se trouve ici comme une fleur dans les sables du désert, toujours l'imagination frappée, émue des scènes de l'Italie, aucun homme ici ne l'intéresse, elle est toute vraie lorsqu'elle le dit, elle a le ton un peu derbe puisqu'elle le veut ainsi, presque prosaïque hors la scène. Lorsqu'elle a chanté son air il y en a par douzaines à ses pieds, mais elle comme une déesse plane au dessus de leur portée, toute sans prétention au reste, bonne, toute bonne mais toute étrangère à tout et à tous ici. La cour pourroit lui tourner la tête, la jeune princesse royale à la tête, un peu tirannée de cette gentille Ida. Le Roi aime ce qui intéresse sa fille, on la veut à ces bals, elle les refuse le plus souvent et sans regrets. Louise étant aussi sur la liste des refusantes le plus souvent a aussi le bonheur d'y être désirée quelque fois . . .

Allons en Amérique — tout ce que nous pouvons en savoir c'est par Humboldt, par Azzara — lisés les, j'en ai eu la rage et la manie si bien que l'on s'est moqué de moi. Quand au chef le très fougueux Miranda je le connois un hyver qu'il passa à Copenhague; il étoit de préférence chez nous, c'est une tête chaude. Sa rage

contre les Espagnols, contre ce gouvernement, tenoit alors de délire, fantasque au possible, il ne pouvoit s'attacher les coeurs par rien, ce me semble, et le voila bien vieux pour tel role . . .

Copenhague ce 27—28 mars 1812.

— — Je lis la vie d'Angelica Kaufmann écrite parfaitement bien en italien (par un ami de Fritz Reventlow qui est aussi l'ami intime de mon frere), il se nomme Gerhardi de Rossi, il faut lire ce cahier, cette lecture me fait trop penser à notre Federico Zoega. Je le crois destiné à remplir cette carriere d'Angelica, son pere, le digne Zoega l'y destinoit, mais il avoit négligé 2 ans après sa mort son talent en Italie, il est vray que sa santé faible alors y obligeoit peut-être mon frere et sa femme; à Seelust il reprit ses crayons et avec quelle grace, quelle perfection de dessin! lorsque je dis perfection je pense à son jeune age de 14 ans, il nous étonnoit, Louise et moi, quand sa petite main voloit sur ses cartons, et puis son regard, ein Künstlerblick, sa passion pour tout tableau tant soit peu bon, le médiocre en fait de gravure ou de tableau étoit non existant pour lui. Comme Angélique il pourroit réussir s'il se livroit à la musique, une voix charmante, une oreille toute italienne, un bel organe, enfin a nature a si bien doué ce garçon qu'il n'y a qu'à choisir pour sa carriere, mais je me déciderois en conscience pour lui, en lui mettant les crayons à la main, et puis il faut de l'étude pour cette carriere, les poètes doivent lui être commis avant tout et l'histoire, puis les langues, ce n'est pas un peintre ordinaire que je voudrois voir en lui, c'est un grand artiste que je prévois. Comme

il nous a paru intéressant à Ernst et à moi du moment où il nous fut confié, au départ de mon frere pour la Hollande, comme je lui ai voué avec plaisir des heures cet été et avec la plus douce satisfaction. J'osois prévoir que ce n'étoit pas un tems perdu pour lui. La mémoire sacrée de son pere nous étoit présente en commun.—

Seelust ce 17 aout 1812.

Quel jour solennel que ce 11 aout! me trouvant entre ma Louise et ma Josephine à ce jour! mon coeur plein de gratitude envers Dieu n'eût point trouvé de paroles. Notre chere Josephine étoit à Seelust comme s'il n'y avoit point eu des années d'intervalles, elle étoit ici, la petite Josephine, la même pour tout et tous! Chaque réduit, chaque meuble, tous les entours tout de même et à la même place malgré les événements, les orages du tems, malgré nos garnisons anglaises, nos militaires danois etc., tout étoit ici de même, de reste combien de changements, combien de bouleversements. Si vous parliés à notre Josephine elle vous diroit le mieux sur ce jour de noce ce qu'il y auroit à raconter. Elle étoit plus émue, plus ébranlée, presque plus attendrie que Louise. Louise portoit dans son coeur ce sentiment profond, et sa physiognomie l'air de bonheur, et ce bon Olinto tout heureux, tout touché. Il faut l'aimer de plus en plus et croire que Dieu a voulu le bénir; cet établissement que mon mari lui offre avec Louise est d'un genre tout à fait heureux et intéressant. Detlef et Josephine sont amoureux de Brede, vray paradis pour le local, et cet Örhalm à coté séparé de Brede par un bois délicieux, une riviere,

des collines, ce tout fait un ensemble charmant et tant de familles là autour d'eux, toutes presque contentes et contentées par qui? par le cher Ernst. Depuis que lui est possesseur l'ame y vit, la bienfaisance y préside, l'activité en train doit aller et augmenter, des artistes, presque tous étrangers, y sont depuis ce printems, on y pensera au beau, l'utile y est, enfin je ne connois rien à comparer à ce debut, et la maison de Brede, quelle demeure! belle, riante, commode, point vaste mais assez grande, le tout décoré avec gout, le jardin un des meilleurs du pays, un jardinier saxon y est depuis ce printems, il y rétablit tout peu à peu.

Olinto va se mettre tout de bon à la langue du pays, il voit là tant de bonnes physiognomies, il désire tant parler à ces bonnes gens, il commence déjà, et on l'aime par pressentiment. Louise a ce don de gagner les coeurs, puisque le sien va au devant de chacun, Olinto de même, si bien que sans avoir de quoi être généreux ils seront bienfaisants, liebend, freundlich. La famille Kirstein unsere Hausgenossen depuis près de 20 ans — étoient les convives témoins de la noce.

Seelust ce 28 aout 1812.

— — Nous vivons ici dans une attente agitée sur les événements, ils sont si bien décisifs ce moment! la providence guidera le tout pour le mieux. La crise pour nos finances est affreuse, hélas, c'est, je le crains, la confiance qui manque! Comment nous faire illusion sur les allures du tems autour de nous, le Roi veut le bien, mais ses entours les plus proches? quels sont ils? nous

l'ignorons. Ah si cette ange de reine, si elle dictoit parfois, si on pouvoit la comprendre et l'écouter.

Vous savés que nos juifs millionnaires ont joué un grand role ici — ils furent admis dans des antichambres plus marquantes que les notes, de là dans le sanctuaire — eh bien, on n'ose leur refuser l'entrée toujours. Ce matin l'un de ces matadors empechant mon mari de venir déjeuner avec nous longtems, Olinto dit: Il est comme S. Christ tombé entre les mains des juifs. Louise ajouta: La croix, les croix n'y manquent pas. L'un d'eux nous arrive en équipage à lui et les cheveux attelés en costume ancien me rappelant Abraham quand aux tems — quand à la personne non. Je ne puis m'empecher de croire que les hébreux tiennent à des décorés chez nous. — —

Copenhague ce 13 sept. 1812.

— — Louison dit que cette date du 14 portera bonheur à la Princesse Royale, c'est le jour de sa déclaration. A Copenhague où il y a tant de sujets de plaintes, tant de murmures, on est aussi fort mécontent de ce mariage. On veut absolument le trouver facheux pour le pays. On y trouve ceci et cela à redire. L'essentiel à cette chose que les deux coeurs sont contents; que les parents le sont, tout cela ne se considere pas. On eût voulu le prince Chrétien pour elle ou peut-être même le prince Ferdinand!! dans tout ceci on ne veut voir qu'un prince de Hesse, on va jusqu'à dire que si cette famille a perdu son électorat en Allemagne, elle retrouve un royaume chez nous. Il n'y a pas le sens commun à cela. Notre chere Reine si satisfaite de ceci en parle

avec sa candeur mais il y en a peu qui la comprennent. Nous autres ici qui sommes dans le cas de voir gens de toutes classes, nous plaidons à droite et à gauche une cause qui nous semble être bonne.

La situation du cher Ernst devient tous les jours plus pénible, plus critique peut-être, il passe de bien mauvais moments. Son travail est bien celui de Sisyphée, cette pierre roule toujours en retombant sur son poids. Vous aurés reçu par Augustenburg certaines pieces qui font effet au milieu de ce sombre chaos, ce sont des scenes vivantes, ce n'est pas le silence de la mort ni la stupeur de l'esclavage mais — il y a du mais. Ce ministere anglois qui envoya en Amerique ce même Jackson de terrible mémoire pour nous! celui-là ne regrettera-t-il pas d'avoir provoqué cette guerre d'Amérique qui pourra couter à l'Angleterre ses colonies? lorsque je me trouve en contradiction de sentiment sur tout cela, je me dis pour me justifier, que c'est en Espagne où j'aime les Anglois et point ailleurs — mais — en les comparant à nos grands amis, ne sont ils pas même vis à vis de nous, très préférables? — Le cher Ernst passa un demi jour à Brede et Örholm. Louise et son Olinto en étoient comme au ciel. L. voloit comme un papillon autour de lui, se jettoit à son col à chaque joli détail de ce charmant endroit, lorsqu'il eut parcouru le jardin qui est parfait comme verger et potager mais pas fort grand, il revint vers la maison avec L. et O. disant haletant: C'est si fatigant de parcourir vos domaines. Puis le bon Olinto le portoit presque vers le haut de ces collines, où les points de vue très pittoresques lui rappellent la Toscane, dit-il, puis au bord du fleuve, garni

de bosquets, qui fait aller les roues, les moulins. Ernst oublia pour ces heures les finances, les malheurs, les tracas. Il vit avec grande attention la fabrique des papiers et tout ce qui y a rapport, les arts y entrèrent pour quelque chose, car nous en faisons pour meubler, décorer, puis le marteau qui fait aller le cuivre — tant de familles établies là et déjà aidées par Ernst.

Copenhague ce 6 oct. 1812.

La scene de Moscou, cette ville immense en flammes nous occupe au dela de toute expression. Saragossa me revient sans cesse à la pensée, ces contrecoups, le juste ciel les permet, les veut sans doute! Ces nouvelles de l'entrée triomphale nous arrivoient ici si lentement. Les François en parloient si peu, voila le voile levé. On croit savoir qu'à l'entrée de Napoleon avec son armée victorieuse tout étoit à peu près vuide. Le feu ne commença que 2 jours après l'entrée, alors cette mer enflammée les enveloppa de tous cotés. Le métropolitain dans son ornat portoit les 3 croix sacrées. Il distribuoit par cent mille les croix ainsi consacrées, exhortant le peuple, auquel il promettoit le ciel pour prix de leurs souffrances. Son palais dévoré par les flammes devoit ajouter à l'onction de ses discours. On croit que le fameux chateau des Czar, le Creml, a aussi été la proye des flammes.

Les contributions qu'on attendoit de cette proye manqueront. Napoleon avoit deja parlé des millions qui à Moscou seroient payés de Petersbourg, les riches négociants n'y étant pas, leurs magasins consumés, les nobles possessionnés partis, leurs palais disparus il aura peine

à trouver ce que Vienne, Berlin etc. lui ont offert. En attendant la scene est si horrible qu'on peut à peine y arreter la pensée et qu'est ce qui attend encore ce colosse, cet empire. Moscou en étoit la clef, il est vray, il tenoit Petersbourg en s'y établissant, tous les vivres venant de là, sur ces rivieres.

Mais, j'oublie de vous nommer nos vis à vis, les remuants Suédois, on les dit près à s'embarquer, on dit leur prince fort en mouvement. On ajoute qu'il hésite peut-être, mais dans le fait nous ne savons rien, si non, que l'on se prépare pour s'embarquer tant à Gothenburg qu'à Carlsrona. On parle de beaucoup de vaisseaux anglois, et nous sommes payés pour y croire, car la blockade est terrible!

ce 21 décembre 1812.

— — Le poete Baggesen circule ici et se montre peu digne des auspices de la muse qui jadis savoit plaire; il est indignement courtisan, c'est à dire de l'opinion de chacun, prenant avec cela le haut ton. Alquier chez lequel il a diné a déjà fait effet, ce n'est plus ce ton qu'il avoit à Emkendorf à ce sujet, et Desaugiers qu'il voit beaucoup s'arrange, ou plutot Baggesen s'arrange avec lui, les François ont été très actifs ces derniers tems. Desaugiers comme un apotre, dit, écrit, publie que tous les rapports russes sont forgés mais que leurs victoires sont sures, c'est un ton! et nos gens ici sont convertis par ces apotres. Le bon vieux Lisakewitch se donne moins de peine et s'en tient à ses bulletins sans se livrer à l'espoir du plus parfait. — — Il est bien plus un Anglois qu'un Russe, il connoit peu son pays, il est bon

Danois. Sa table très bonne est ouverte pour un cercle de 8 a 9 personnes de toutes classes et de toutes croyances qu'il invite presque tous les jours.

La vie de Goethe, le second volume, nous amuse ou plutot nous intéresse. Je lis aussi le Prince de Ligne. Ses lettres celles d'un roué de 70 ans passé ne m'édifient pas. De publier de telles lettres, c'est presque un scandale. Puis je lis Grimm, puis je suis aux Indes. Mais la politique absorbe tout. Md. Hendel occupe tout et tous, ses 4 maris et ses 16 enfans! ne me font pas l'effet de désirer si vivement la voir. Elle est vraye artiste me dit-on. La Brun en fait grand cas et la fait voir chez elle. Sa fille Ida a même eu un rôle à coté un soir m'a-t-on dit. Ida est jeune et fraiche mais la force et l'action étoient du coté de l'actrice. Demain au soir le prince Chrétien vient entendre ici la tragédie d'Oehlenschläger Hugo v. Reinberg, très belle. --- --

Copenhague ce 2 janv. 1813.

Chere Louise, d'une main je tenois votre lettre où vous le disiés mort, de l'autre la gazette où il étoit assis sur son throne à Paris dans toute sa gloire! mais les harangues, surtout ses réponses sont remarquables; en attendant venant de la grande boucherie il exhorte encore à mourir, et voila sa grande maxime, mourir! pour qui? pour lui! il harangue l'Europe, c'est une horde de brébis qui tant qu'elles n'osent répondre iront mourir, cette cause — la sienne — est faite pour donner l'enthousiasme, puis ces villages russes qu'il auroit pu révolutionner! il oublie que la Pologne n'a pas voulu de sa délivrance, n'importe, il fera croire aux Rois que lui est leur soutien.

On n'est occupé que du nouveau plan de finance qui va éclater et l'on dit bientôt, c'est un grand mystère, tout se traite ici sous ce toit, où depuis l'été une commission de 13 à 14 personnes sont rassemblés presque jour et nuit. On me dit que l'on a pris du thé si bien chaque fois et collationné si bien que cela nous revient plus de mille écus de fraix. J'ai répondu chaque fois: Pourvu que cela nous aide et soulage le pays je n'y aurai pas regret. J'ai hasardé une question à Ernst ces jours, je vous dirai tout bas la réponse à vous et aux chers Reventlow d'Emkendorf. J'ai demandé: Les Stolberg y gagneront-ils pour leurs finances? La réponse: Oui certainement! — et les Reventlow d'Emkendorf? — Oui très fort! Mais au nom du ciel, pour vous quatre seuls mes questions et les réponses — de source. Il y aura apparemment des mécontents, ici chez nous maint être pêchant dans l'eau troublé aime le grand nombre d'écus legers, amassés, entassés. Mais celui qui ne les aime que pour les employer, et le mieux qu'on peut, celui-là sent leur peu de valeur et sent que le pauvre souffre et souffre tant, — que mes écus, j'ai beau les lui répandre, que ces écus le soulagent peu; autour de Seelust nos ouvriers, nos pêcheurs manquent de pain. Il faut aider ceux-là, qui jamais n'ont eu besoin de nous, les vieillards, les petits enfants.

Copenhague ce 15 janv. 1813.

Chere Louise, c'est le plan de finances qui est à l'ordre du jour, on n'entend que cela de tous cotés. Pour moi j'y ai quelque intérêt de plus, je sais ce qu'il a couté de veilles, de peines, de soucis au bien aimé Ernst, puisse-

t-on être content sur le tout! C'est comme une digue pour le moment, et si elle arrête le torrent pendant quelque tems, ne faut-il pas s'en réjouir? Notre situation ici avec cet argent toujours plus léger étoit terrible à la fin, tout étoit comme ébranlé.

La pauvre Princesse Royale, la Reine, le Roi ont été fort allarmés pour le promis qui tout à coup tomba fort malade! La jeune princesse et la Reine ont été dans les larmes, le Roi si affligé, mais tout va mieux, on l'espere. Il étoit depuis quelques semaines fort changé. Elle seule, cette bonne jeune personne, ne voyoit pas qu'il étoit si bas, elle l'adore. J'ai vu ce moment un rapport russe de Wilna du 15 décbr., les Russes y ont trouvé plus de 14 à 15,000 prisonniers! tant de malades! des magasins tout pleins, force canons, 7 généraux de nom pris prisonniers. Ce qui est affreux c'est que du 8 au 13 décbr. il a péri sur le chemin vers Wilna plus de 20,000 François, les routes couvertes et encombrées de ces cadavres. Il va à la chasse en attendant, le monstre! — Je donnerois quelque chose pour parler à Waltersdorf, mais étant francisé, Parisien, courtisan, peut-être en saurois-je autant que lui, et plus qu'il ne voudroit dire. Dernath voit tomber l'idole, mais sa gloire les éblouit. Cet éblouissement, terme françois pour dire vertige, c'est justement cela. — —

Un comte Santi attaché à la mission russe à Stockholm (que nous connoissons ici, il fut jeune diplomate à Copenhague) est arrivé hier et doit avoir apporté à Lisakewitch plusieurs nouvelles des armées russes auxquelles on pouvoit s'attendre, l'entrée à Königsberg par ex., et à Tilsit et à Memel. Je suppose qu'il viendra nous voir

et racontera beaucoup. Notre bon vieillard ici Lisakewitch est si prudent et modéré. — —

Copenhague ce 21 janv. 1813.

Chere Louise, j'espere qu'on vous dira d'Emkendorf ce que le frere bien aimé a écrit à la soeur chérie lorsqu'il entendit que là on étoit si mécontent de ce nouveau plan qui aussi a mis quelques calculateurs en mouvement, il y a la différence qu'à Emkendorf tout est noble et des-intéressé, ici on a voulu calculer pour soi mais sur le tout je puis attester que tous les gens de bien bénissent le ciel de ce que l'on a mis un frein à l'agiotage, au des-ordre, aux abus de tous genres qui devoient résulter de ce mal toujours progressif et qui avoit atteint le Holstein du moment où les billets bleus tomboient, puis le jeu des avocats chez vous étoit, dit-on, poussé loin; pour la ruine de maint ménage embarrassé qui avoit besoin d'argent, cet argent alloit devenir eine Maere — comme chez nous. Nos juifs sont très fachés de voir une base (autant qu'une chose terrestre peut être basée dans une monarchie comme la notre). Un des chefs du commissariat de guerre a dit à mon mari encore hier, et il est homme d'esprit et probe, que la misere et les abus dans cette classe trop nombreuse du militaire étoit au comble et qu'on a arreté par ces nouvelles loix un torrent dévastateur; nos juris-consultes, les meilleurs sont tellement pour ceci qu'il paroît des écrits ganz unaufgefordert sur ces objets; qu'il y a des gens qui perdent — comment le disputer! mais ce qui se perd d'un coté peut se regagner de l'autre si l'on le veut, puis l'immoralité qui ici ruinoit toutes les classes; enfin, pour ce qui est de la part qu'y a eu le

cher Ernst, mon ame est tranquille, et Dieu le bénira davantage.

Le Roi a souffert par son coeur et beaucoup; depuis 10 jours l'état de ce bon prince Chrétien de Hesse si cher à eux tous, étoit triste. — — Le prince Chrétien a passé 2 soirées de suite chez nous, et nous lui voulons tous du bien, nous sommes cordialement avec lui comme on peut l'être, car à quelques petits préjugés près il a l'esprit juste, son caractere est loyal, il est franc. Oehlschläger lui a lu chez nous 2 Noveller qui lui firent plaisir; l'une me plait beaucoup à moi.

Fritz Holstein possessionné ici et ayant des capitaux en Holstein dit que cette ordonnance nouvelle est un chef d'oeuvre qui les sauve là, et ses paysans auxquels il explique, sont très contents, il est bon jurisconsulte. Ici le général Baudissin après avoir étudié l'ordonnance a compris qu'il falloit sacrifier la 6ieme partie de tout son avoir! Brun, un millionnaire s'est cru ruiné les premiers 8 jours. Mon mari lui a prouvé lui expliquant les choses qu'il gagne très probablement 4 à 5 cent mille écus. Les actions asiatiques p. ex. qui étoient tombées à rien valent tout à coup 800 Rd. — enfin il y a un revirement qui d'après ce que j'entends ne fait que du bien. Nous aurons peu de revenus comparé aux dernieres années, mais ce beaucoup nous menoit à la ruine — avec le peu on s'arrange pourtant, puis la misere autour de nous, surtout à la campagne, jamais je ne vis rien de pareil dans nos cantons. — —

Copenhague ce 23 mars 1813.

— — Le célèbre Schlegel qui est à Stokholm avec Md. de Stael a publié un écrit très bien fait où il offre

un tableau trop vray de ce misérable scene politique et du systeme dit continental de Napoleon qu'il nous fait voir en son petit jour. Mais pour le Danemark il est haineux et étant tout Suédois et ami à bruler du prince Ponte Corvo, il veut pour la Suede cette Norvege si convoitée là. Enfin l'écrit est bon au reste, il disparoit ici d'entre nos mains des qu'on l'a lu, mais il sera bien lu. Le brave Wittgenstein, j'ai sa gravure devant moi, est sans fortune et a 3 fils dans un institut de Petersbourg qu'on dit être bon. L'empereur lui fit don cet automne de 100 m. roubles qu'il distribua aussitot à ses officiers pauvres et à ses soldats malades, tel est cet héros allemand différent des Gaulois. On dit Napoleon ne sait plus au juste ce qui se passe qu'on n'ose plus lui dire vray et qu'il veut l'illusion. Dans sa retraite de Moscou il a marqué peu de talents militaires et hors sa fuite rien n'étoit organisé.

Un prince Dolgoruki, militaire, est arrivé ici hier sur un parlementaire anglois de Colberg en 18 heures, il parle au Roi, dit on, aujourd'hui, mais c'est tout ce que j'en sais. Cette premiere gazette de Hambourg causa une forte sensation dans ma chambre hier — ces vieilles armes de la ville réstaurées. Brandis en étoit ganz entzückt. Dans les ports de la Baltique l'enthousiasme militaire a tellement pris que chacun veut porter les armes et l'on ne trouve plus de matelots du tout.

Hier le prince Dolgoruki fut suivi d'une foule du peuple chaque fois qu'il paroissoit, et on l'a vu à plusieurs reprises car il voit nos parades, nos troupes. Hier quand il vint chez moi avec ce bon vieux Lisakewitch tous nos gens se rassemblerent à l'antichambre, et Dreyer

fit descendre mon mari qui d'ailleurs ne reçoit pas mes visites. Ce prince russe est en effet fort aimable, uni, causant avec esprit, avec abandon, mais il y a de la finesse mêlée à ses propos. Ici il exalte tout bonnement les jeunes militaires et sans les connoître il les aborde avec des manières si polies et franches, que cela gagne! Comme il me resta assez longtems, il raconta plusieurs anecdotes, et Olinto surtout lui fit parler des Cosaques que Dolgoruki aime, il a vu d'eux traits, dit-il, tout à fait singuliers; entre autre un jour il passe à cheval, voit un mouton près des Cosaques, ne conçoit pas ce que ce mouton fait là, il étoit là attaché à une corde, et les Cosaques savoient que les soldats françois près de là se jetteroient sur cette bête qui tire de sa corde au courant un piège dans lequel les François tombent et eux les entourent et les font prisonniers. D'autres Cosaques avoient vu qu'à un de leurs avantpostes ils venoient ce soir à une certaine heure faire du feu et se chauffer en entourant ce foyer. Le jour ils l'abandonnoient. Les Cosaques prennent une bombe, la mettent sous ce foyer et la recouvrent de broussailles; quand les François viennent, font leur feu, la bombe creve et les voila morts! Un paysan russe (Dolg. l'a vu) avoit mis le feu à sa maison puisque les François y viendroient; le paysan se retire dans le bois voisin avec les siens, tout à coup il sort du bois, veut courir vers sa maison en flammes et on lui dit: mais la maison brule, tu n'y as rien à faire, il répond: j'y cours parceque j'y ai oublié un pot plein de lait près de là, je veux casser ce pot afin que les François ne trouvent pas ce lait — et avec cela ils sont si bons enfans et ont des facultés, dit-il, de même les Calmouks.

Un Russe avoit à son service un Calmouk. Le voisin lui dit: je voudrois avoir un petit Calmouk pareil pour me servir — il lui procure quelques; on lui dit que ce Calmouk qu'il désiroit servit très bien, mais qu'il avoit un défaut — la vue basse. Le Russe dit, eh, mais il verra pourtant par ex. de ma chambre jusqu'au bout de tel salon. On lui répondit: il voit à distance de 10 verstes seulement (une mille et demie) et pour un Calmouk c'est trop peu. — Un général françois fut fait prisonnier, il étoit affublé tout en habit de femme assez ridicule. Les officiers russes font sembler de le prendre pour une dame, lui offrent le sofa, admirent sa jolie robe de Moscou, enfin il avoue son titre et l'on s'en amuse avec les autres prisonniers françois. D. dit que cette résignation des habitans de Moscou sur leurs pertes surpassoit toute idée — et moi — dit-il, lorsqu'on me dit que j'ai perdu là mille et plus de jolis volumes je boudois pendant 2 fois 24 heures, j'étois de mauvaise humeur, moi.

Un autre trait. Un habitant de Moscou dit: J'ai confié à un François sûr mon bien et mes effets à Moscou vers 200 mille rubles de valeur. On lui dit: Mais vous êtes fou! — Point du tout, ce François est sûr. Voici comment — lorsqu'ils sont entrés à Moscou il fait dans son jardin un trou profond, y met son avoir, et sur ceci il étend en terre le cadavre d'un François, tout habillé en soldat. Les ennemis viennent, forcent l'hôte à dire, où est le bien de ce monsieur parti. Il répond qu'il l'ignore, on le force, enfin il dit: Ce sera dans ce jardin où l'on dit qu'il a creusé, ils y vont, ils y trouvent le cadavre, et se fachent, rossent l'homme et s'en vont, d'autres viennent et font de même, l'homme est rossé 5 à 6 fois, et l'on

ne trouve rien, il ignoroit le secret. Ainsi l'habitant de Moscou retrouva son bien où il l'avoit mis. — On diroit que ces Russes ont plus d'esprit que d'autres. Dolgoruki me dit d'abord: Nous autres barbares, rustics, avons un joli usage pourtant, nous sommes hospitaliers, c'est à dire, que dans nos campagnes lorsqu'il y a fête ou jour de naissance le voisin se vante d'avoir eu 60 convives non invités. L'autre dit: Ce n'est rien, j'en ai eu 70; enfin ajouta-t-il: lorsqu'ils veulent partir, le maitre de la maison se met devant la porte, étend ses bras et dit: Non, vous ne partirez pas. Voila, dit Dolgoruki, comme nous avons traité les François, nous ne les avons pas invités, ni permis de sortir.

On lui nomma Napoleon, alors il dit: Savés vous la caricature à ce sujet? On voit Kutusoff et Wittgenstein tenant dans un sac fermé le grand héros — un amiral survient (Thechagoff) et coupe un trou au sac d'où il échappe. Dolgoruki trouve nos soldats beaux et pour leurs armes il a dit à mon mari: J'ai vu plusieurs troupes dans ma vie (il a parcouru l'Europe), mais jamais d'aussi belles armes, si bien faites que les vôtres — bon compliment pour Hellebek.

Le prince Dolgoruki porte une croix pour avoir battu Murat, une autre pour avoir défait Elchingen, cela fait effet ici.

Copenhague ce samedi (24 avril) 1813.

Chere Louise, que ne sommes nous ensemble pour meler nos larmes, cette chere Benedicte si regrettée. Cette perte irréparable ne sort pas de nos pensées! — —

Nous sommes ici au reste comme sur un volcan, à

chaque moment d'autres nouvelles. Les négociants suédois ont écrit aux nôtres encore hier, que la paix entre les voisins ne seroit pas troublée malgré les apparences. Hier on disoit le chargé d'affaires de Suede ici, on le disoit parti, Wolff Baudissin en chemin, enfin ce prince tout françois agit et pense à la françoise, des jactances, des paroles, des menaces, tout est essayé pour obtenir la Norvege. Mad. de Stael — malgré son fils héros que nous vimes ici, que je juge être peu de chose — a déconseillé au prince, à ce cher prince, d'agir contre le Danemark. Elle a pleuré à l'idée de cette guerre malgré Mr. Schlegel. Otto Baudissin a vu ce cercle dans l'intérieur pendant les 4 jours qu'il passa à Stockholm, il est revenu de là ici en 3 jours. Il semble avoir bien jugé la scene. Le prince veut éblouir les Suédois par son éclat, sa gloire militaire, il y réussit. Les Suédois consentent à tout pendant que les guinées anglois circulent. On ne voit cependant que du papier en Suede et peu ou point de cuivre, peu de pain, mais ce peuple sobre et frugal ne se plaint pas.

Il y a des indices favorables de l'Angleterre à en juger par plusieurs lettres et plusieurs faits, de sorte que le Roi a dit hier à mon mari qu'on pouvoit compter sur une bonne réception de J. Bernstorff. Le prince Dolgoruki qu'on disoit partant est ici, mais les François esperoient — enfin, vous sentés comment on travaille ici les esprits et la facilité qu'on trouve.

Copenhague ce 9 may 1813.

— — Voila Wolff Baudissin ici pour les jours de bonheur de sa soeur. On commence à sentir ce que

vaut Bulow, ah quelle perte pour mon mari et quel attachement est celui de ce digne Bulow pour lui. Lorsqu'il se présenta à nous en uniforme de baillage j'eus peine à retenir mes larmes. La perte ici est irréparable, mais j'ai tant désiré pour lui et Susanne ce moment. — --

Le moment est si cruel pour Ernst; qui pouvoit le prévoir tel? Cet orage venu de Suede devoit achever de nous bouleverser. Dolgoruki est parti et ne nous a pas fait du mal; qu'on ne l'accuse pas à tort, car il a voulu pour nous au dela de ce qu'il a pu, et ces délais si tristes du coté de l'Angleterre causés par les vents contraires ont aussi contrariés Dolgoruki. Je le voudrois à Hambourg plutot que Tettenborn qu'on dit être dépensier et avide d'argent comme les François. Wittgenstein est le héros vray, puis ce général York me parut aussi être de bonne trempe héroïque. On croit que Stein viendra à Hambourg, ce qui seroit bien à tous égards. Dohna, le ministre de Prusse et sa très bonne femme, ils ont repris la vie; leur existence ici étoit toute voilée, ils ne voyoient personne chez eux. Depuis la délivrance de la Prusse ils ont vu du monde, et l'on dit que Alquier en est furieux et plaisante avec ironie sur la métamorphose. Les François ne voyent jamais que leur individu, une cause est un rêve pour eux, un empereur despote, voila leur fait, tout en parlant philosophie. Ce que Wolff nous dit du cercle de Stockholm ne donne pas l'envie d'y aller, c'est un froid de glace, ignorance, indifférence et pour y mettre le comble, une vanité toute françoise. Ce prince brillant est donc leur homme. Wolff le dit aimable en société, et si on le compare à son maitre Napoleon il est bon et généreux. Lisakewitch me dit hier que Dolgoruki nous

avoit vus et jugés juste, „il donnera le démenti aux Suédois à votre sujet“, ajouta-t-il „car en Angleterre comme en Russie ils vous ont peint en noir ces Suédois fins et habiles.“ Le Roi a donné son portrait très joliment fait sur une belle boîte à Dolg.; il la lui remit lui même, ce qui a touché ce prince russe extrêmement. Les partisans des François sont bien charmés de son départ, il y en a encore — mais ils portent l'uniforme — nous n'en connoissons presque pas d'autres ici — ils portent cette livrée de Napoleon dignement. Notre chere Reine sent trop vivement par son coeur quelle est notre époque. Elle a parlé à Dolgoruki avec cette franchise et cet épanchement qui va au coeur, elle a aussi écrit à la duchesse de Weymar par lui, ah si elle avoit osé parler plutot! si on l'eût écouté. — —

Un italien Piantanida chante comme un oiseau du printems parmi nous, c'est à Copenhague du nouveau, Olinto l'a connu en Hollande. P. chante souvent chez nous et fait chanter. On ne se lasse pas de l'entendre, il est avec cela homme aimable, ein gebildeter Künstler. Le prince Chrétien sort d'ici tout heureux d'aller militairement en Holstein, où il fera bon effet, et on l'aimera. —

Seelust ce 19 juin 1813.

— — Vous nommés cette digne famille des Perthes, dites leur bien, ou plutot à lui que pour sa personne il faut hélas lui conseiller de chercher asyle ou de vivre inconnu, mais plutot de chercher asyle dans les provinces allemandes de l'empire russe. C'est un ami à lui qui me temoigna ce désir pour lui, et malheureusement les plus clairvoyants ici pensent qu'il n'est pas en sureté en

Holstein ce moment, cet affreux moment; pour sa famille, c'est autre chose, dit-on. J'ai cru devoir vous le dire tout de suite, mais ne me nommés pas. Je n'ai pas voulu différer ce conseil. Ce Ponte Corvo, ce lache qui livre Hambourg où il connoit les individus persécutés et punis qui l'ont comblé de politesse, il les livre à ceux que lui connoit implacables, insatiables, et dans ce bel état passif il rend les Anglois bien actifs pour affamer la Norvege afin qu'elle tombe en défaillance dans ses bras, je dirois bras de fer, car le héros capable de tels plans de conquete qui en les fermant reste là comme un lache — ce héros est pour moi un homme sans coeur, il nous ruine et nous consume en nous menaçant à coté de tout cela et il se lache aux yeux de l'ancien maître, car son nom n'est sur aucune liste ni comme ennemi ni comme ami du grand Napoleon.

Seelust ce 6 juillet 1813.

— — Le belt encombré, plein de vaisseaux ennemis, nous séparés de tous nos bien aimés au dela de ces rives! Voila les Anglois plus actifs que jamais pour nous enchaîner. Sans navigation, sans commerce le Danemark est un corps sans ame, et puis l'état de la Norvege! mais on y fait grace à Dieu parvenir du grain malgré ce hydre à cent têtes — nous sommes nain en comparaison. — — Hier au soir les dames de la Reine vinrent nous surprendre, et nous sommes restés jusqu'à la nuit. La chere Reine a un sentiment prédominant, c'est l'aversion que lui inspire le petit Alexandre, placé si haut, il est perfide, il le fut envers nous en promettant la Norvege au voisin, mais cette guerre que les Russes ont fait si bien depuis

me rend plus passive lorsqu'on blâme l'auteur de nos souffrances — quand à Castelreagh je suis moins douce, c'est lui que j'abhorre de bon coeur, ayant à craindre le souvenir du mal qu'il nous fit en 1807; il voudroit dit-on, nous rayer de la liste des états et surtout ne pas nous dédommager. On dit que la bourse se resserre très fort en Angleterre, que ce n'est plus cette source d'où jaillissoient les guinées — et le sort de Hambourg abandonné par les Anglois leur donne aussi un contrecoup — ce sont autant de millions qu'ils donnent en main à Napoleon. Celui-là aussi doit en avoir besoin, dit on, et il se pourroit bien que cette raison le rendra bien plus traitable qu'on n'a cru s'il s'agit de paix. Ni Kaas ni Moltke ne croient à la paix au reste mais lorsqu'on demande ce que veut faire l'Autriche? c'est le silence au lieu de réponse. — — Tous ces princes réunis font un foyer de malheur pour l'Allemagne. Le grand oppresseur doit sans doute tomber du faîte, il doit si Dieu le veut ainsi, punir encore des pays, des villes, des empires.

Le parc est plus que jamais plein de monde, tant de voitures que de piétons, mais tout y est morne ces grands jours, et pour les jours ouvriers il y a peu de monde. — Une piece de souliers de femme ordinaire on en demande 40 Rd. danois. Il y a 2 mois qu'on payoit ces mêmes souliers 10 à 12 Rd. des mêmes écus, ici les pêcheurs en nommant leur prix pour un plat de poisson, disent de 30 à 40 et souvent 50 Rd. On leur dit qu'on n'en veut pas, ils rabattent parfois à 10 Rd. Mais toute cette confusion tend à detruire les bases d'une certaine

honnêteté, et ceci est une des mille nuances sombres de notre moment.

Vous pouvés vous figurer, ou à peu près du moins, la situation du cher Ernst, c'est notre digne ami Wendt qui s'en fait une idée juste — car il souffre aussi, et il a partagé par son coeur les bons tems où le Danemark prospéroit, ce n'étoit pas ce genre de souffrances, qui surtout depuis les derniers mois ruine l'existence, ce n'étoit pas ce tourment qui consume — lors même que l'on étoit tourmenté et souvent fort inquiet dans cette triste carrière — mais depuis que l'Angleterre de concert avec la Suede et compagnie veut nous détruire, depuis que tous ont juré notre perte — et nous ont forcés à nous jeter dans les bras de fer de Napoleon — depuis ces tristes époques ce n'est plus que soucis, chagrins mortels, regrets, douleur sur les souffrances de tant de victimes! Ce n'est plus qu'un tissu de peines, la trame fut ourdie dès longtems, nous n'y vimes pas clair, il faut l'avouer, et ce cher, bien aimé Ernst qui de l'oeuil du génie a tout prévu, qui par son coeur a tout pressenti, il est à présent celui sur lequel on jette le fardeau de toutes manieres, loin de reconnoitre ce qu'il eût voulu faire, on lui reproche ce qui fut fait, un seul fut témoin des combats qu'il a eu à livrer, mais en vain. — —

ce 7 juillet 1813.

— — Chere Louise, quel moment que le notre! On parle des forces considérables de Ponte Corvo et d'attaques contre le Holstein. Mais où sont ces forces, et les Russes, les Prussiens n'ont-ils pas besoin de tous leurs combattants sur leur point? On peut dire que Napoleon a

aussi besoin des siens là — et quand Kaas me disoit avanthier que Ekmühl avoit 100 milles hommes à sa disposition et en outre 50 milles hommes à Magdebourg — j'y crois aussi peu. Ce qui pourra résulter de tout ceci, Dieu seul le sait, et il veut ce qui arrive. Je ne voudrois pas faire la Cassandre pour ma patrie, mais il me semble en voyant noir peut-être, que les Holsteinois mécontents pourroient s'attirer le sort de Hambourg. D'abord les libérateurs viendroient, ils promettraient merveilles, l'argent comptant, le commerce avec Albion, tout cela viendrait très probablement, et peut-être même du secours d'Angleterre. Mais quelques batailles perdues en Allemagne feront un effet sur ce foible Alexandre, et après avoir fait de grands sacrifices nouveaux (je crois qu'il les fera animer par ces admirables Prussiens), après tout cela il livrera et le Holstein et les entours à l'opresseur — et celui-là trop content de ne plus avoir à nous traiter en ami qu'il faut cajoler (comme à present) celui-là punira, pillera etc., se vengera; qu'on ne croye pas Ponte Corvo plus héros fidele et capable que Tettborn, leur bravour est personelle, ils ont ce genre d'ambition courageuse qui en impose même aux belles ames. — —

Pleignés en attendant le ministre des finances (nuelles), cette chere Sybille sait le pleindre, sait le comprendre. Je suis sûre que la Reine aussi lui dira pour son coeur mille choses touchantes, mais ni elle ni eux placés ainsi ne peuvent voir ce qui nous frappe le plus, et nous autres avons prévu, was sie kaum ahndeten — tout se plie autour d'eux, l'orage gronde de plus loin pour eux qui risquent le plus. Notre Roi qui aime Ernst

comme homme ne sent pas plus le besoin de s'ouvrir, de s'épancher avec lui — toutes les formes restent. Chacun doit rester à sa place, et place de ministre dans le vrai sens n'a pas existé en Danemark depuis 10 ans. Voila en quoi il me semble que nous avons été mal, car un ministre tant qu'il y est doit être cela, mais le Roi à tout été, s'est chargé lui de tout, et son cabinet seul foyer d'activité, il a cru y être lui seul, il a cru et voulu tout faire. Dans d'autres pays Dieu n'a pas offert aux souverains de tels ministres, mais ici! Je dois savoir ce que Ernst eût voulu, ce qu'il a proposé, prévu, prédit, le tout en vain, hélas pour ce pays, en vain! son travail les 3 dernières années a été celui de l'ouvrier à la journée, il a espéré un meilleur jour et a fait à la face du ciel son oeuvre, a porté son pénible fardeau. Ce moment ci est tellement un moment de troubles, de confusion, le chaos y est si bien, que Dieu seul peut y faire jour. Napoleon, le ministere anglois, Ponte Corvo, tout cela est du même calibre, enfants du siècle pervers. Alexandre a trop peu de volonté pour être autre chose que leur instrument. Charles Moltke que j'ai vu plusieurs heures ici ne m'a pas satisfaite, sa belle-mere eût mieux vu et avec plus d'étendue cette scene, on ne peut pas se donner plus de faculté qu'on n'a. Il y a mis une bonne volonté sincere, mais le moi entre pour beaucoup dans un role de diplomate routiné, en général, dit-il, on se défie de Ponte Corvo, mais il a ensorcelé tel où tel; Kaas a vu avec plus d'esprit, mais les rayons du grand l'ont éblouis et surtout pour le langage, qu'il s'est proposé de tenir, ce fond d'admiration perce, en attendant on le pénètre, malgré lui il a senti que ce n'est plus ce Na-

oleon de l'an 1810 qu'il vit dans toute sa gloire mais il veut y croire, et ce ton cordial de Napoleon, ces manieres presque douces, ces procédés obligeants pour Kaas, tout cela, ajouté aux choses agréables que Napoleon a dit pour le Roi, fait cet effet que vous comprenés, sur telles ames. Olinto, dit juste — ces symptomes sont ceux de la foiblesse du grand, ce caractere radouci, qui pourroit y croire tout de bon.

Les Reventlow sont si touchants dans leur résignation! ma soeur le trouve comme nous. Il y a dans leur fait ce vray patriarchal chrétien qui inspire l'intéret le plus vif, et puis votre frere qui voit la patrie dans cet état y met aussi son coeur lorsqu'il en est question.

Seelust ce 19 aout 1813.

— — Pourquoi le cruel Castelreagh nous-a-t-il repoussé! pourquoi le fanfaron Ponte Corvo dût-il l'emporter sur nous et nous empecher de prendre part à la grande cause, c'est là le mal qu'il nous a fait en nous avilissant: si la réunion sincere contre Napoleon eût pu s'étendre du cap nord à l'Elbe de là à l'Oder, au Rhin, au Danube, alors Napoleon dans toute sa gloire nous eût sans doute donné le spectacle de sa chute préparée dès l'an 1812, mais Dieu n'a pas permis que l'humble édifice de sa puissance s'écroule subitement, l'Espagne a dû souffrir 5 à 6 ans, ne l'oublions pas! Et les Germains — ne sont ils pas animés du meilleur esprit! s'ils furent coupables d'erreurs il y a 8 ans, ne l'ont ils pas expiés?

On suppose que les Suédois se battront avec peu de zele et tiedeur contre les François — et leur chef? que veut-il? s'il s'est humilié, je n'en pleure pas, je le trouve

enivré et je pense à nos bons Norvégiens qu'il a fait périr ou voulu faire mourir de faim. Dieu a pris soin d'eux pour les premiers tems, il a permis à mon mari d'être l'instrument de ce bienfait. Le prince Christian le lui dit en termes touchants lorsqu'il lui annonce l'arrivée d'une bonne quantité de grains d'Archangel à Drontheim, mon mari charge Blome, il y a 8 mois, de cette commission, il s'en est si bien acquitté et avec tant de zele que plus de 30 mille tonneaux parviennent ainsi là où la famine menaçoit. Le prince Chrétien écrit des lettres qui font honneur à son coeur et à son esprit, il fut toujours filialement attaché à Ernst, et il est constant, il écoute et fait suivre un bon conseil. Nous voyons ici des vaisseaux anglois tout plein longeant les cotés de Suede vers la Balthique.

Copenhague ce 16 oct. 1813.

— — Ici beaucoup de personnes croyent tout de bon que l'étoile de Napoleon brillera à jamais et que nous partagerons l'éclat des rayons, en attendant les François eux mêmes ici, quoique parlant haut, ne semblent pas être fort heureux; si les Russes, Autrichiens, étoient de bonne foi, si ce prince de Suede pouvoit nous inspirer confiance je croirois Napoleon près de son terme de gloire, et j'ai besoin d'y croire malgré, mais les alliés ne peuvent pas lever mes doutes, j'excepte bien les Prussiens. La scene de Cassel est frappante et doit à Slesvic faire un effet! La Reine, croyés moi, sent jusqu'au fond de l'ame toutes ces nuances, mais son pere? et le frere tout enchanté des François, très flatté de leurs civilités, ah ce pauvre prince Fridrich, qui doit se trouver là.

Copenhague ce 4 nov. 1813.

Combien d'événements nous ont occupés ces jours! c'est un siècle que cette dernière huitaine, et qu'est ce qui attend encore cette pauvre humanité qui s'entredéchire. Justement le 28 oct., l'anniversaire de notre chère et vertueuse Reine, on eut ici les premières nouvelles de ces journées sanglantes du 18 et 19; ce pauvre duc d'Augustenburg qui a son frère à Leipzig! c'est là où la scène cruelle se porta surtout, et ce foible Roi de Saxe qui y étoit, se laissa, dit-on, employer par Napoleon pour demander grâce pour la ville afin de laisser à son grand ami le tems de se retirer avec ordre. — — De la Suede il ne paroît pas encore de bulletins, mais on dit tout ce pays en deuil, car le nombre des Suédois tombés est fort grand, ils ont envoyé 5 mille hommes de renforts à leur prince nouvellement, il est donc puni de ses procédés envers nous; les Danois pour amis sa position eût été bien autre et meilleure mais lui a excité contre nous l'Europe, quel en sera le résultat pour notre patrie! On parle de la belle humeur du prince d'Eckmühl qui de longtems ne fut si gay. On se dit bas que le prince de Hesse ne quitte guère son lit étant malade, la dame Lindencrone est auprès de lui, elle aime l'argent, et les François sauront en tirer parti. Les officiers de ce corps auxiliaire ne savent rien sur les événements. Comme Wellington, cet homme vray héros, s'est montré grand, tout ce qu'il a eu à combattre, à applanir, à endurer, comme il a tout vaincu, l'oeuil de son ame fixé vers le grand but.

Notre ministre d'Autriche Lützow vient assez souvent me voir, il voudroit nous être utile, sa présence à Copen-

hague inquiète fort la mission française qui l'accuse de répandre des nouvelles, ils ont le malheur d'être sans nouvelles du tout et en sont fort piqués, dit-on. Alquier ne se montre guère, il évite de paraître, je ne l'ai pas vu de 6 mois, ni Desaugiers qui me fait dire parfois qu'il aura l'honneur de me rendre visite. Je lis les lettres de Frédéric II, je voudrais vous conseiller d'en faire autant, j'y ai trouvé le plus grand intérêt. Quelle différence de cet héros littéraire à celui qui foule aux pieds tout ce qui n'est pas purement terrestre. Frédéric a beau être impie, il reste un saint comparé à celui-ci. — —

Bulow est un être si parfaitement noble, il me manque beaucoup ici, sa conversation étoit si vivante et son attachement pour mon mari me le rendit cher. Hélas, ce pauvre ministre de finances n'a comme tel que peu d'adhérents, et il n'y prétend pas; le pilote qui conduit une barque molestée ne promettra pas de la sauver, surtout lorsqu'il ne fut que pilote en sous ordre. Dieu lui assigna cette place, il a servi Dieu et la patrie autant qu'il a pu en détournant du prochain maint souffle envenimé. Il a fait tarir quelques larmes, il s'est dévoué enfin, et sa récompense l'attend dans des sphères plus pures, il est navré pour la patrie, il la porte dans son coeur, et sans autre but quelconque que celui d'être utile au prochain, au Roi autant que possible et à l'état chancelant.

GREVINDE JULIANE FREDERIKKE REVENTLOW,
FØDT COMTESSE SCHIMMELMANN,
f. 16. Febr. 1763 † 27. Decbr. 1816.

BREVE
FRA
GREVINDE CHARLOTTE SCHIMMELMANN
TIL
GREVINDE FREDERIKKE SOPHIE REVENTLOW
FØDT VON BEULWITZ

Lindenburg ce 17 aout 1783.

Nous arrivames ici à Lindenburg hier samedi au soir par un tems charmant, ce qui fut fort à l'avantage de Lindenburg. La maison, un de ces anciens chateaux aux murs épais, flanqués de tours que la posterité présente ne sauroit plus batir; avec quelques milliers il y auroit moyen d'arranger quelques vastes appartemens qui maintenant ont l'air de ruines. Les greniers sont pour les bleds, l'étage d'embas pour le lait et il faut de la place à ce lait car nous avons 220 vaches. La situation est intéressante et point triste du tout, la maison toute jolie est comme posée dans une vallée, entourée de prairies de la plus belle verdure qui est toujours rafraichie par un ruisseau qui l'entrecoupe et qui inonde presque les alentours. La vallée est bordée de hautes collines, assez éloignées cependant pour offrir un grand horizon fort libre. La terre de Buchwald est à une lieue et un quart d'ici, un très mauvais chemin, et on ne voit pas ja maison ici, à peine le bois qui y appartient. Nous avons été ce matin à l'église. Un prédicateur piétiste a déraisonné cruellement, cependant je me suis trouvée

édifiée dans une église remplie de sujets à Ernst qui un jour l'aimeront, j'en suis sûre.

Lindenburg ce 11 sept. 1783.

— — Nous avons donné une fête à nos paysans qui a bien réussi. Nos voisins en ont été et sembloient s'y plaire. Nous allons le répéter demain, car il a fallu partager cette société nombreuse, nous leur donnons un repas dans toutes les formes, c'est à dire aux Gaardmænd, les autres boivent et dansent. — Ernst les a fait tirer après un oiseau et a fait distribuer des prix, ce qui a fait grand plaisir à ces pauvres gens.

Seelust ce 23 juillet [1784].

— — Hier nous donnâmes un grand diner pour Numsen, Huth et Bülow. Les Schack et Stampe en furent aussi. Ludvig arriva avec les courtisans. Le diner fut moins roide que je n'avois osé croire. Vous savés que Ludvig a eu le référat au Roi mercredi passé, on dit que cela est allé fort bien et qu'il a été très peu embarrassé, c'est une idée qui me semble bien douce que le cher Ludvig est si étroitement uni à mon mari dans les affaires, puisqu'il faut pourtant que tous deux portent ce joug: et puis je sens encore une vraie satisfaction à l'idée que le bon Ludvig, der so lange im Stillen geduldet hat, qu'il se fera connoître au public et que ses facultés seront mises au jour, elles ont été trop enveloppées dans le voile de sa modestie jusqu'ici — enfin quel bonheur, ma chere amie, qu'un cercle de bonnes gens se trouvent réunis pour la même cause, plus ce cercle augmente et plus il me semble que le ciel bénit.

Seelust ce 2 aout 1788.

Les nouvelles que l'on a de la bataille navale sont encore fort indistinctes. Le roi de Suede s'occupe beaucoup du soin de répandre le bruit de la victoire pour lui et a fait chanter le te deum par tout son pays, a même fait défendre sous peine de punition de douter seulement de la victoire, en attendant le duc de Sudermanie a été en grand danger d'être pris, et si 2 vaisseaux de la flotte ne s'étoient joint au sien pour le défendre, il n'échappoit point; on dit que 2 braves capitaines de ces vaisseaux ont payé de leur vie cette fidelité. Un vaisseau de guerre suédois a été pris, et le comte Wachtmeister qui le commandoit fait prisonnier, en revenge un grand vaisseau russe a été obligé de se rendre aux Suédois, mais il s'est défendu avec un courage héroïque qu'il a perdu 300 hommes avant de se laisser prendre. Les Suédois ont prétendu être resté maitres de la mer, mais on sait que leur flotte n'a pu tenir la mer et qu'elle est rentrée dans le port de Helsingfors. On ignore si l'amiral Grey qui commande la flotte russe a combattu avec ses 15 vaisseaux contre toute la flotte suédoise, ou, si l'escadre qui se trouvoit à Reval s'est jointe à lui, ce que l'on ne croit pas, en ce cas les Russes auroient le grand avantage de ce renfort de vaisseaux. L'escadre qui se trouvoit ici à la rade est allée se poster au sund pour sécourir les vaisseaux qui viendront d'Archangel. 2 de nos vaisseaux de guerre sont aussi allés occuper le Sund et sont destinés à convoyer le prince royal. L'on suppose que rien ne se décidera de notre part jusqu'à son arrivée ici, et je voudrois qu'il y fut déjà. La déclaration de Danemark va cependant être publié bientôt.

Le roi de Suede a déjà entamé des négociations de paix avec l'impératrice, mais il a pris le ton haut; et il sera sans doute bientôt obligé de le baisser. Les forteresses russes que le roi a voulu attaquer par surprise et qui étoient mal défendues ont repoussé les Suédois avec la plus grande valeur, et on croit que le général suédois qui commandoit à l'assaut y a perdu la vie. Les troupes russes se rassemblent en grand nombre sur la frontiere et il est à supposer que les Suédois craindront de leur faire tête. S'ils ont déjà du desavantage le roi de Suede se trouve peut-être déjà comme l'héros infortuné d'une tragédie dont lui même est seul cause, en attendant la nation en est la victime, et s'il lui restoit un ombre de public spirit le moment seroit favorable pour sécouer le joug.

Krüdner a diné jeudi passé avec l'ambassadeur et Albedyl à Bernstorff. On assure que ces 2 derniers avoient l'air très abattu.

Seelust ce 10 sept. 1789.

Enfin l'on a des nouvelles du combat des flottes de galères qui a été très sérieux et a duré pendant 11 heures. Les Suédois se sont battu avec une bravoure extrême et ont perdu beaucoup de monde surtout des officiers qui tous se font mourir plutôt que de se rendre. Aussi dit-on qu'il n'y a pas de famille noble qui ne soit mise en deuil depuis cette affaire. Le roi de Suede a écrit lui même au sénat qu'il avoit perdu 12 cent hommes, il n'a rien dit des blessés et prisonniers. 2 ou 3 vaisseaux ont été pris par les Russes qui ont été supérieurs en nombre et qui ont forcé les Suédois à combattre en retraite, dit

le Roi. Quelques vaisseaux suédois de moindre importance sont perdus, l'un a sauté en l'air, enfin ceci est bien une défaite mais il s'agit de savoir si la flotte russe peut rester en mer ce qui est douteux après 14 heures d'un sanglant combat. Les galeres suédoises sont rentrées dans leur port, mais, dit le roi, pour reparoitre bientôt. On n'entend rien des grandes flottes, mais ceci étoit l'élite des matelots suédois qui sont ainsi immolés au moins en partie. Le général Numsen a écrit que la bravoure du soldat et de l'officier suédois va jusqu'à l'héroïsme qu'ils ne le cedent presque plus aux Russes, ceux-ci savent à présent dit-il, dass es auf Leben oder Tod geht mit ihnen, et depuis ce tems les cosaques et Baskirs ne vont plus contre les Suédois, car ils veulent un ennemi fuyant qu'ils peuvent dépouiller.

Il est certain que cet esprit de valeur fait honneur à la nation suédoise et prouve bien que ce n'est que le manque de lumieres, non de courage, qui les rend si dociles pour ce fou et despotique roi. Les piastres turcs font son appui et son argument pour un peuple pauvre.

Nous avons diné chez Krüdner avant hjer avec les Breuner et v. d. Goes. L'hotesse y manquoit pour moi, et ceci fit saigner mon coeur, au reste nous étions gays. La Krüdner écrit à son mari des lettres charmantes de Paris, elle voit tout d'un oeuil philosophique et partage avec l'enthousiasme des belles ames ce qui se passe autour d'elle; à Paris tout est tranquille, mais les révolutions subites influent par tout, et les détails en font de la peine. Christian Bernstorff est destiné à partager le sort de Fritz Stolberg à Berlin, il va être attaché à la

mission et nous quittera dans peu, il y gagne beaucoup, il le sent.

Seelust ce 14 aout 1789.

— — Le prince royal partira la semaine prochaine ce qui le rend très heureux, je l'ai vu à Bernstorff il y a 8 jours; il y prit le thé et sembloit de belle humeur. Il compte passer Trolleborg et y rester une nuit. Il donne 2 à 3 jours à Augustenborg.

Le général Ahlfeldt a tout à coup demandé son congé, et il ne paroît pas qu'on le regrette. La flotte suédoise semble inactive pour cette campagne, on n'en entend pas parler. Nos vaisseaux sont ici à la rade et s'occupent à manoeuvrer. Elliot doit toujours faire du tapage encore, je ne sais pourquoi. Il boude Bernstorff avec une vraye insolence.

15 mars [1796].

— — Grouvelle parut donc à la cour hier au soir — mais, vous allés rire ou pleurer. Si vous connoissiez les personnages il faudroit rire. Le baron Lynde, ministre d'Hollande, bon radoteur d'une figure un peu à la Hoghart, joue avec la comtesse Friis, il se trouve mal, appelle Grouvelle et veut le prier de faire venir à lui son jeune secrétaire de légation, mais il ne peut achever la phrase, il touche sur Grouvelle comme un homme mort. Grouvelle chancelle et tombe sur lui. Voila les 2 républiques à terre dans le salon, quelques dames prêtes à évanouir, des hommes à rire etc. En attendant 7 à 8 des messieurs relevent Lynde à demi évanouis et le portent en bas dans la chambre du maréchal Hauch,

Grouvelle le suit. Le Prince Royal toujours prêt à suivre un bon mouvement du coeur ne rit point du tout, mais descend dans la chambre de Hauch, voir le bon vieillard qui revenoit à lui. Tout le salon retentit de plaisanteries, et Grouvelle lui même dit à Ernst: „Ma foi, c'étoit de mauvaise augure que ces deux républiques par terre.“

Jugés du plaisir de Calmette, Baudissin etc. Le dernier est tellement acharné qu'il a dit qu'il desavouoit sa femme si jamais elle jouoit avec Grouvelle. Le petit Blome n'est pas moins furieux, enfin, les Holsteinois se distinguent. Je voudrois que vous racontrés là le trait du bon coeur du Prince Royal, car on va conter la scene comique pour amuser les rieurs. — —

Hellebec ce 8 septbr. 1798.

La frégate angloise qui a menacé Helsingor et qui n'étoit pas moins menacée est partie enfin avec un convoi anglois que nous vimes passer devant nos fenêtres ici à Hellebec près de 200 voiles, c'étoit bien beau. On attend le Prince Royal et la princesse dans ces contrées demain, ils veulent passer quelques jours à Fredensborg et venir à Marienlust.

Mad. Brun, Bonstetten, leurs 2 fils et le gouverneur ont passé ici l'autre jour, ils revenoient de la Suede. Toute cette course leur a pris 10 jours. Ils sembloient être très contents et Bonstetten tout étonné des progrès naissants de la culture en Danmark.

(ce 9 sept. Seelust).

Au moment de notre retour ici nous fumes reçus par la nouvelle que tout le village d'Ortrup étoit réduit en cendre avant hier. La flamme consuma tout en un

moment; hélas, tous nos ouvriers au jardin et à Christiansholm ont perdu tout leur avoir. Partout des gens en larmes nous environnent, cela est bien triste. Rantzau est revenu de sa tournée, il a acheté une terre à 3 lieux de Slagelse dont il est fort content, elle coute, je crois, 200,000 écus.

Seelust ce 13 sept. 1801.

Le courier Løvendal est revenu, on admire sa bonne contenance, le public s'en est bien donné à son compte pourtant, et l'on assure que partout il y a eu du Schadenfreude à son sujet, qui prouve qu'il n'est pas fort estimé, ni aimé, il a fait en 5 jours le trajet par mer de Petersbourg ici, sur le brick qui avoit apporté là plus heureusement que lui le duplicat des depeches perdues; il est triste de penser qu'on les lit en Suede, et on se demande en quelles mains sont ces papiers-là? Mlle. de Scheel a fait parler d'elle encore ce peu de jours qu'elle passa à Copenhague dans le palais du duc, où, à ce qu'il paroît, elle n'a pas gardé l'incognito. C'est cependant plutôt de ce comte Kaunitz nouvellement arrivé qu'on parle à cette occasion, il n'avoit vu la Scheel qu'une fois il s'est déclaré son adorateur. Elle a renvoyé par son beau frere Hoppe un billet cacheté du comte Kaunitz, celui-ci a une jeune et jolie femme qui m'a plu, et que je plains doublement puisque tout cela se passa les jours de la mort de leur petit enfant que la mere chérissoit tendrement; on dit que le Prince Royal, toujours juste et loyal, a déclaré que certain prince épouseroit la demoiselle qui a du quitter la cour. Il est sûr que notre cour si vertueux se sauveroit ainsi d'un scandale, nouveau

heureusement. Il faut aussi espérer que ce prince aime celle qui par l'amour de lui a du souffrir. On prétend qu'elle l'adore, mais de tels sentiments peuvent ils inspirer un grand intérêt? Le duc n'a pas été ici depuis cette affaire.

1808.

Pour revenir [au comte Ahlefeldt] qui me fit si bien les honneurs de son chateau et de son isle, que vous me nommés, je vous dirois qu'il m'a écrit en détail sur ces scènes et que si vous étiez à Seelust sur mon sofa je pourrois vous dire sur tout cela des choses intéressantes, mais Ahlefeldt ne souhaite pas que ce qu'il m'a dit se répande, tout modeste qu'il est dans ses rapports; c'est à lui que ce paradis doit — comment dirois je — doit le calme qui prit la place des tempêtes. Il étoit entre les mains de 10 mille hommes armés, et il sut se faire respecter. La Romana doit avoir eu un coeur pour apprécier un tel homme, et je puis bien vous assurer que les Danois représentés par un tel général ont eu à se louer du choix que notre Roi a fait de lui pour ce commandement. Ahlefeldt prit le vray ton de l'antique chevalerie, et ceci desarma plus d'une fois ces hordes plus ou moins exaspérées; ce qui s'est commis de violences, de pillage, d'incendies (et le tout se réduit à peu de chose), ce sont les marodeurs anglais vêtus à l'espagnole qui l'ont commis. Ils ont été près et leurs chefs ont promis de les punir de mort. Quand un certain militaire point danois (remis à Ahlefeldt comme son prisonnier sur parole d'honneur), quand celui le trouva bon de désertier l'isle Ahlefeldt fut mandé de com-

paroitre à sa place; il faut se rapeller que cet officier étranger étoit compris dans la capitulation — eh bien, Ahlefeldt comparoit devant La Romana qui lui dit: Vous êtes donc notre prisonnier. Il répondit: Je le suis, et vous ferés de moi tout ce que vous jugerés devoir faire. On lui répond: Vous allés être conduit en Espagne incessamment. Il répondit avec calme: Soit, je suis prêt à tout, mais je demande seulement qu'il me soit permis avant de quitter ma patrie, d'écrire quelques lettres. On lui répondit: Nous ne pouvons pas vous l'accorder. Ahlefeldt répond du même calme: J'y rénonce donc aussi. A peine eut il achevé ces mots que La Romana lui saisit la main, lui dit avec vivacité: Non, monsieur, ce n'est pas ainsi qu'agit un Espagnol, vous êtes libre, absolument libre, et puis il lui dit dans les termes les plus flatteurs: Vous êtes respectable, et nous savons respecter la vertu. Ceci fut prouvé, ce n'étoit pas une phrase.

Les fermiers et les laboureurs à Langeland qui ont été payé ont gagné gros, ils l'avouent, ceux-là peuvent consoler et secourir quelques familles qui ont souffert. Les dommages doivent être très réparables. Un officier d'artillerie danois là s'est conduit en vray héros. Il étoit mourant dans le chateau d'Ahlefeldt, encore du 8 ou 9 aout, attaqué d'une paralysée par tout le coté droit. Il se nomme Bülow, lorsque je fus là il dit à son domestique de l'asseoir sur son séant, car dit il: Il n'est pas nécessaire que je marche, il me suffit d'être à cheval pour donner des ordres à ma troupe. Ceci se passa le jour avant mon départ. Le domestique obéit avec peine, car ce pauvre Bulow retombe sur ses coussins, et le dome-

stique lui dit: J'ai bien prévu que vous étiez trop foible. 5 jours après lorsqu'il entend que l'artillerie qu'il commandoit se débande, se montre revêche, qu'elle desobéit aux officiers danois préposés, et que l'isle à cette occasion alloit peut-être devenir la proie des flammes, alors il n'y tient plus, fait venir une voiture, se fait jeter dedans, fait courir à toute bride vers la troupe de mutins, ils s'étoient portés en desordre vers le rivage, voulant quitter l'isle, crie haut en les appellant, les exhorte. Cette troupe un peu yvre reconnoit la voix de son chef, accourt vers lui, et le voyant ils sont si touchés, si joyeux qu'ils obéissent à l'instant, se rallient et font leur devoir. L'ordre fut ainsi rétabli, il est probable que ce brave et digne jeune homme n'y survivra pas, mais ce seroit mourir sur le lit d'honneur.

Si je ne me trompe il est parent de Cayus, il est lieutenant d'artillerie. Chacun l'aimoit, et le pleignoit lorsque j'y fus, Ahlfeldt le faisoit soigner comme son propre fils, sous son toit.

ce 21 ... [1811].

— — Ce moment Rosenkrantz s'annonce par une lettre à moi bien amicale pour passer ici la journée de demain, il sent un vray besoin de communiquer avec mon mari, et je lui veux du bien de ce ton cordial qui convient aussi au cher Ernst, au reste la politique est une terre inconnue pour — on diroit presque pour tout et tous hormis un seul qui la dirige à sa volonté, mais une volonté suprême y est encore.

Le cher Ernst est occupé jour et nuit à la lettre des affaires du Holstein qui entre autre offrent besogne! Le

Roi plus que jamais désire des mesures nouvelles qui aident, qui soulagent sans être palliatifs absolument. Le zèle de mon mari obtiendra enfin la bénédiction divine.

Mon frere alloit vers Anvers et Fliessingue, il trouvera dans ces ports français des centaines de nos braves et bons marins! Il en connoit personnellement 140 qu'il expédia lui même en 1807 vers le Danemark.

Oehlenschläger comme poète dramatique a bien gagné à ces changements au théâtre de Copenhague. On évitoit plutôt sa muse dans ce temple de Thalie et Melpomene; ce ne sera plus le cas, il s'en flatte et on l'encouragera désormais au lieu de le décourager.

Seelust ce 31 juillet 1813.

Je répondais à ma chere Sybille à cette feuille de notre fidele amie Louise qui ne peut méconoitre mon coeur lorsqu'il s'agit de ce Holstein, de ces Holsteinois qui sont bien autrement mieux que les Danois (parmi lesquels pour le ton et les vues je reste toujours étrangere) et si bien qu'ici on m'accuse d'être tout au Holstein: oui, je préfere bien ce pays qui me sera cher par des souvenirs sacrés jusqu'au tombeau. Mon mari pense et sent de même et c'est justement pour cela que je fus peut-être trop vive dans mes expressions lorsqu'on lui en veut sous ce rapport. J'ai cependant plutôt été ce me semble trop endurente car tout ce qu'on m'a écrit au sujet de ces plans de finances! en vérité c'étoit trop fort, et je n'ai commencé à répondre ni à en parler que depuis le moment où je vois les Holsteinois près d'être delivrés de ce qu'ils pensent avoir causé tous leurs malheurs. Je pouvois donc sans offenser personne (et je

n'en ai voulu à personne, Dieu le sait) je pouvois dire que tout ce que je désire est qu'ils ne regrettent pas les changements au systeme de finances qu'eux mêmes ont provoqués et voulus. De pleindre Bulow ni mon mari — nous! — car si leur dernière heure étoit là, ils conseilleroient comme ils le firent alors suivant leur conviction et en conscience, mais de prévoir de nos tems ce que la politique amene ou ameneroit, voila ce qui n'est pas donné à l'homme — il doit se soumettre et après avoir agi suivant la meilleure conviction il porte et supporte les jugements de tous ceux qui après coup voyent plus loin. Quand aux trompeurs, aux intrigants qui entraînent à telle ou telle mesure il y en a hélas ici et plus que jamais, mais de croire que ces êtres là ont pu influencer sur mon mari dans une affaire de cette importance voila ce que je n'ai pas cru qu'on pouvoit supposer. Dass die Holsteiner die Silbersucht oder Manie haben — je l'entends dire — mais de me mêler à tels propos, que le ciel m'en préserve! et si j'avois moi cette manie bien étrangère à mon ame, si je l'avois pour faire de cet argent un bon et digne usage, je ne sais pas si les reproches qu'on pourroit m'en faire me blesseroient beaucoup. Chacun a sa maniere de voir en cas pareils, mais celui qui veut de ces biens pour agioter, pour briller par vanité, pour surfaire, il est coupable sans doute mais pas plus condamnable que ceux qui chez nous spéculent sur notre misérable papier et font tel ou tel mauvais usage de ces millions legers, cette manie d'amasser que ce soit papiers ou argent ou effets, est toujours indigne selon moi.

Les affaires d'Espagne m'occupent ces temps ci à

un point! Je ne vois pas Bourke qui m'évite sans doute puisqu'il sait comment je juge tout cela, c'est dommage que cet homme d'esprit est si ébloui de la grandeur de Nap. et compagnie. Notre chargé d'affaires à Madrid Voght qui suivit Josephe au galop jusque vers les pyrenées puis craignant de se casser le col avec S. M. il se mit en mer de Santander à Bayonne. Le devancier alla vers Pampeluna où il arriva tout seul sans trésors, sans effets, pillé, ils étoient pris par les Anglais et Espagnols! Suivant ma conviction N. aura à la longue le même sort partout, quand Dieu le voudra et s'il diferre en sa sagesse c'est pour le mieux punir. Mais les cours! les ministres! les intrigants, ah ce n'étoit qu'en Danemark où les ministres étoient hommes probes mais Dieu n'a pas permis qu'on les écoute, le moment n'y étoit pas encore — eux aimoient leur patrie et eux avoient une patrie! mais les Danske et le Danskhed, tout cela qui prend le dessus — tout cela fait tomber bas notre pauvre petit pays! — qui ne pouvoit se soutenir que par la noble et sincere réunion des coeurs, et il en seroit tems encore, je n'en doute pas, mais je ne puis m'expliquer davantage par écrit. Si le cher Ernst ne succombe pas à trop de chagrins entassés sur sa tête, c'est un miracle que ce coeur n'a pas été brisé, ce coeur si souffrant, si noble, si bon, c'est son génie qui le soutient, qui lui donne les forces, c'est le feu du sentiment pour le bonheur d'autrui qui le vivifie, et s'il y en avoit 3 de pareils en Europe Dieu voudroit sauver l'Europe comme jadis la ville menacée, c'est sur la scene d'Espagne où il eût été à sa place, c'est là où il eût été dans son élément vu le but qui les réunit là. Les scènes à Hambourg le révoltent! sans ces scenes

affreuses notre pénurie ne seroit pas telle non plus, pouvoit il prévoir cela! lorsque Ekmuhl étoit (?) dans les bois de la Pologne pouvoit on croire que les défenseurs de l'Europe lui accorderoient encore cette scène les mains libres? Ce Tettenborn, ce Ponte Corvo, cet Alexandre, tous ces êtres si généreux en paroles — n'ont ils pas livré Hambourg que nous avons défendu?

Desaugiers et toute cette clique française ne fait pas mine de vouloir nous voir, Dieu merci! Desaugiers doit dire des Allemands: ils veulent encore être battus!

Copenhague ce 6 décbr. 1813.

Chere amie, je reçus votre chere lettre au moment où mon mari étoit au conseil pour la seconde fois depuis 4 jours. Il y a parlé de son coeur sur les dangers de notre état politique. Dieu veuille guider les coeurs et fortifier les bonnes intentions du Roi pour le vray bonheur de son pays. Que votre cher époux n'y est pas un tel moment, fait faire de trop tristes reflections. Depuis le 10 novbr. que nous aurions pu vous attendre ici, mon coeur a sans cesse été occupé et bien tristement des raisons du retard et changement à vos plans! mais tout nous vient de Dieu et pour le mieux. — Que la santé de mon mari resiste à tous ces chocs, à ces soucis, veilles et peines est un miracle de la bonté divine que je ne saurois assez reconnoître. Il a écrit 3 nuits, ceci est à la lettre vray, pour préparer cette voix qu'il doit donner à cette occasion. Rosencrantz et lui sont, Dieu merci, parfaitement d'accord. R. est un homme de bien, plein de vray zele, incapable de tenir le langage de cour. Il a, dit dal Borgo, la brusque franchise norvégienne. Kaas, Mø-

sting, Sehested, Malling et le vieux Godsche Moltke ont été appelé à ces 2 séances du conseil. Lützow nous a présenté Bombel qui a pour lui ses dehors et qui semble désirer beaucoup réussir pour le bien de Danemark. Lutzow est réellement attaché à notre pays, et ce n'est pas d'aujourd'hui que nous le savons. — —

On dit Alquier fort inquiet et fort en mouvement depuis l'arrivée de Bombel, il se leve à 7 heures le matin pour aller, dit on, chez Kaas entre autre, d'ailleurs il reste au lit jusqu'à 10 heures. On parle d'argent françois répandu. C'est le publique qui hélas s'en occupe, et les aides de camp ne sont pas oubliés. Chrétien Bernstorff est, j'espere, à Vienne encore et à cette place devenue si importante pour nous.

ce 7.

Depuis hier il a plu à la providence de délivrer mon mari de cette charge des finances qu'il porta tant d'années, et j'ose le dire comme en présence de Dieu. Il ne s'est pas permi de demander d'être rendu libre dans les moments pénibles et épineux, où le pays en guerre avec la plus grande partie de l'Europe sembloit devoir succomber sans commerce, sans navigation, sans communication presque avec la Norvege. Ces moments si sombres alloient peut-être devenir plus sereins. Mon mari au retour du conseil hier portoit sur sa physiognomie une expression de contentement que je ne lui ai pas vu de longtems, melé sans doute de quelques regrets des nuances moins gayer, mais toujours l'espoir alloit vivifier son coeur. Hier au soir à 9 heures il reçut une lettre de la main du roi, où S. M. lui annonce que voulant changer les formes de l'administration et réunir les finances aux

affaires de la chambre des domaines Mr. de Møsting seroit chargé de le remplacer en cette qualité. Il n'est donc plus ministre des finances, et que Dieu inspire et veuille guider celui qui en quelque sorte réunit en sa personne les fonctions de votre cher époux et celles de mon mari.

Ce moment-ci il ne s'attendoit pas à quitter. Il y a quelques mois ou quelques semaines que cet événement eût été bien heureux, s'il n'avoit pensé qu'à lui.

Je ne vous parle pas de mes sentiments. Il y a 6 ou 7 ans déjà que mon coeur m'eût dicté ce souhait, si j'eûs osé me le permettre. Depuis hier je le sens, ce souhait m'eût paru être en contradiction avec l'être pensant. Que Dieu continue à veiller sur notre patrie qui depuis 3 à 4 jours me semble en une bien meilleure et bien plus consolante position. Le Roy a vu mon mari ce matin et lui a témoigné toute l'amitié, tout l'intérêt le plus touchant et qu'il faut bien reconnoître.

Copenhague ce 23 décbr. 1813.

Comment penser au répos pour mon mari de tels tems! Dimanche il y eut un conseil d'état rassemblé, et peu après Bourke partit pour le Holstein. Il parle le françois en perfection, a de l'esprit, a le don de la parole, enfin ce choix m'a semblé bon. Bombelles l'autrichien auquel on proposa d'aller avec Bourke l'accepta volontier, et notre honnête comte de Lutzow, ami du Danemark, donna de tout son coeur les mains à cet arrangement. L'Autriche veut sincerement nous être utile, mais, que voudra-t-on en général? et ce prince de Suede qui sait tant demander, qui a tant obtenu des alliés déjà, ce prince que voudra-t-il de plus? Les nouvelles

du Holstein sont tristes, celles de Windeby meilleures, grace à Dörnberg qui est à Ekernförde, au reste on se plaint de son corps, des troupes de Walmoden, mais surtout des Hanséates qui pillent et détruisent tandis que les Suédois se conduisent au mieux, à Knoop on les a et l'on se félicite, à Emkendorf où les Allemands ont passé, où ils sont, tout est pillé, dévasté, les paysans errants avoient abandonné leurs demeures en partie, les cheveux enlevés, leurs vaches tuées. Ah quel fléau terrible que celui de la guerre! Ici tout est en marche, et les militaires de tous rangs sont animés du meilleur espoir, les gardes à cheval parties ce matin n'ont fait que chanter hier, nous disoit Harald Holck. Celui-là, tout exalté, partage son coeur noble entre sa bienaimée et son Roi, il étoit fort intéressant ces derniers moments. Il avoit espéré faire fêtes en Lalande, comme ces fêtes de noel sont dérangés ici! Ce moment un excellent officier, le colonel Krag, sort d'ici ayant pris congé de nous. Il marche, et il a célébré avec sa femme et ses enfants la soirée de noel d'avance. Le comte Lutzow d'Autriche ira avec le Roi, je l'ai vu chez moi ce moment fort content et espérant tout pour le Danemark, cet Autrichien là est bon Danois, nous voila donc bons Autrichiens. Que Dieu bénisse ces auspices nouvelles.

Rosencrantz va avec le Roi, et mon mari (ceci entre nous) aura, je crois, en attendant cette place de Rosencrantz. Il a prié S. M. de l'en dispenser, mais il a fallu obéir, encore il n'y a pas traces de repos autour de nous, moins que jamais ce me semble, mais comment penser à soi un tel moment. On ne voit que la patrie. Celui qui doit porter le fardeau des finances de tels tems me

semble trop à pleindre. C'est donc le Dieu de bonté qui en délivra mon mari. L'argent devait venir ces tems ici du Holstein et ces belles provinces sont en mains ennemies. On n'a pas voulu en Holstein de nos billets ou apprendre à connoître le papier monnoye de l'ennemi, et celui-là sera fort content de cet argent vray amassé — — pour?

J'ai osé croire à quelqu'un en Holstein cet été déjà, que l'Autriche, la Russie, l'Angieterre et la Prusse ayant à présent le papier monnoye, je ne pouvois envisager ce malheur pour le Holstein comme étant si grand, et lorsqu'en 1810 et 11 on se pleignoit si amerement là des billets spec. qui perdoient alors tant déjà, je ne pouvois en 1813 me mettre dans l'esprit que le papier monnoye étoit le plus grand et le plus nouveau malheur pour un pays qui me fut toujours si cher, car à cet égard le Danicisme n'a pas atteint mon coeur, bonne Holsteinoise comme bonne Danoise. Ces intérêts me sembloient être les mêmes, et Hamburg tombé en ruine ainsi que Lubeck le Holstein étoit par là même en relations plus intimes avec le Danemark à ce qu'il me sembloit.

Rien de cette malheureuse ville de Hamburg ni d'Altona. J'ai reçu de Kiel une courte lettre de la Baudissin, Lingen. J'ai appris depuis que le prince de Suede a établi là die Regierung, que Wendt, notre Baudissin, Rantzau-Rastorf, Neergaard en sont membres. Comme Slesvic est menacé au bout de l'armistice on suppose que cette cour n'y restera pas. Le roi sera à Middelfart où plutôt à Hindsgavl, où les troupes se réunissent en partie. Un général Tavast est ici et parle à Rosenkrantz. Pour nous il est muet comme de raison, mais

sans l'Autriche on ne se parle sans doute sur rien finalement, et l'Angleterre que voudra-t-elle? Cet agrandissement de la Suede?? — J'ai peine à y croire, et ce prince là, leur est il encore si important pour la grande cause qu'il oublie ce moment-ci à force d'être occupé de nous.

La Hollande est délivrée, le prince d'Orange, tout dit Oranieboven. Lorsque ce prince se montra pour la première fois au spectacle les applaudissements furent tels et tellement répétés que la piece n'a pu être joué du tout. Le vieux électeur de Hesse est entré à Cassel. Comment? — non en voiture de galla, dorée, attelée de 8 chevaux mais à pied, la tête découverte, les 2 mains levées sur la poitrine en prieres et actions de graces à Dieu.

ce 24.

Les dernières gazettes anglaises m'ont fait plaisir en ce qu'il me semble qu'on s'attendoit pour sûr là, à voir le prince de Suede en Hollande et non chez nous! Puis il paroît que les Hollandois désirent du secours ce qui ouvrira peut-être les yeux aux Anglois sur ce prince de Suede qui a dit et répété qu'il alloit vers la Hollande, et qu'il laisseroit contre Ekmuhl et nous son général Adlercreutz, et Walmoden, ceci se trouve répété dans les gazettes anglaises jusqu'au 29 novbr. et — les premiers jours de décembre il ne s'occupoit de nous. Le général Kardorf commandera les forces en Seelande, et le bon capitaine Mangor sera son aide de camp, tous nos militaires sont exaltés et contents, pleins de vie et d'espoir. Chacun veut servir la patrie, se montrer actif. La bonne comtesse Munster sort d'ici, on lui a écrit que Dörnberg est appelé à Cassel, ah, si ses troupes aussi

l'étoient. On dit que Wallmoden va à Francfurt pour sa personne, mais tout cela sont des on-dit.

Le Roi veut partir lundi ou mardi, mais rien n'est [encore] finalement fixé à cet égard dit-on. On nomme aussi le mercredi. Le prince Ferdinand qui en est aux nues part aussi avec le Roi. Ce regiment du prince Ferdinand qui est en marche est très beau. Le prince de Hesse Philipsthal en est fait commandeur et part. Il craignoit tant de rester ici. Tous esperent aller finalement contre le grand ennemi du genre humain qui n'est pas terrassé encore.

Copenhague ce 11 janv. 1814.

Voici ce que je reçois de la Fionie, où l'on pense que les négociants continuent, mais les ennemis étoient avancés à ce qu'on dit jusqu'à Flensburg depuis le 6 du mois! Rosencrantz écrit à mon mari du 9 de Middelfart que le Roi se portoit bien, je ne sais que cela. Le sort de notre patrie devra sous peu de jours sans doute se décider. Un général russe Schuvaloff devoit encore se rendre chez le prince de Suede, il est bien entouré, et nous? — bien abandonnés peut-être! mais tout ceci peut durer un tems autant que Dieu le permettra.

La Norvege a reçu des bleds pour quelques mois peut-être. Herman Wedel Jarlsberg nous quitta il y a 2 jours pour s'y rendre par le Cattogat, il ne savoit pas s'il pourroit aborder en Jutlande. On parle de Cosaques près de Colding.

Un fort incendie pas loin d'ici nous effraya hier. C'est une grande et nouvelle fabrique de laine établie

par des juifs, on dit que le Cabinets Sekretair Jessen y est intéressé. Toute la nuit ce bruit des cloches dura. On ne sait pas au juste ce qui fut consumé par les flammes, mais le bâtiment très élevé en devint la proye.

Copenhague ce 25 janv. 1814.

Nous sommes comme vous, chere amie, sans nouvelles et avec la certitude de n'en pas recevoir ces jours, car le grand belt est impassable. La Reine ne sait donc rien du Roi depuis le 17 janvier, et c'est ce jour où la paix fut signée. Du Holstein nous ne savons rien du tout depuis le 4 janvier!! Ici les clameurs sont terribles, on parle des belles promesses du prince de Suede aux Norvégiens dans sa proclamation, il leur dit de choisir eux mêmes leurs formes de constitution, leurs loix, leurs droits — enfin il n'y manque que de leur proposer la lecture de l'esprit des loix par Montesquieu qu'on devroit nommer le grand. Montesquieu fut oublié. Brisons là dessus.

Dans un libelle qui a circulé, il est dit que les Norvégiens en s'adressant au Roi bede aller underdanigst om ey at nyde de Fordele dem tilbydes at have gode Love etc., men at de kuns attraaer den Lykke som tilkommer et Folk af gammel Helte Stamme, den Lykke at leve under Cabinet Sekretair Jessens Regiering. C'est bien méchant; ce qui se dit de terrible contre lui et les aides de camp m'impatiente un peu, car on a donc voulu ce regne, on admiroit tout cela et l'on encourageoit peut-être le Roi a faire comme il fit, aussi bien des gens ont dit qu'on vouloit le perdre. Mr. Alquier qui prend un ton fort doux profitera lorsque sa santé le permettra, dit-il, de

l'offre que le Roi lui a fait faire par mon mari d'aller loger au chateau de Fredrichsburg où tout est arrangé par Hauch pour l'y recevoir tant bien que mal. Il voudroit, je crois, y avoir 6 François avec lui, on parle de 40 messieurs de cette nation qui se trouvent arrivés à Copenhague depuis le mois de décembre, la plupart de Hamburg. Mr. Bigot et Madame devroient partir mais le belt et les neiges sont des obstacles invincibles. Yoldi auquel on a aussi parlé de ses passeports pourra sans être inquietté apparemment rester ici fürs erste.

Cette pauvre Mad. Brun souffre toujours et cela avec une patience d'ange, et comme ce mal donne lieu à des opérations elle est mise à l'épreuve, on la voit rarement lorsqu'on y va. Saxdorf et d'autres chirurgiens avec Callissen y sont tous les jours, pauvre femme! La voila dans cet état 3 mois, et cet amas intérieur ne semble pas diminuer. Ida ne la quitte pas, c'est une bonne et aimable fille. Lotte Pauli est souvent malade aussi et le pauvre Brun se croit ruiné ce qui le tourmente, au reste il se montre très bon époux ce triste moment et il partage les souffrances de sa femme, parle parfois de la quantité de médécins et médécines, mais ne s'y refuse jamais.

Nous sommes ici tout tristes sur les tems — et le tems! On n'a guere envie de se voir ni de se parler. Mon mari a sans doute quitté les finances mais les finances ne le quittent pas car il est souvent appelé à — enfin je ne m'y entends pas mais je rends graces à Dieu de ce qu'il fut délivré du joug ce moment.

Copenhague ce 1 février 1814.

— — La paix est donc faite et la Norvege donnée, brisons sur ce triste sujet, chere amie. Les isles de Gronland, Island, Ferrøe, Bornholm, nous restent. La Pommeranie, Suede et Rugen sont à nous, dès le moment où les forteresses norvégiennes seront occupées par les Suédois! on attend bientôt le prince Chrétien qui s'est fait tant aimer en Norvege. On accorde toutes les libertés possibles aux employés du Roi de rester ou non. On n'inquietera personne, on ne touchera à aucune propriété, et chacun gardera gages et pensions comme avant en Norvege, payés par la Suede. La dette nationale des 2 royaumes sera aussi repartie en proportion sur la Suede, même pour notre dette au dehors. Notre corps d'armée qui marchera pour les alliés fera partie de l'armée du nord sous le prince de Suede. On dit les alliés près de Bésançon, et en Brabant on veut secouer le joug françois à l'arrivée des alliés, mais seront-ils assez en force? et en Hollande? et en Italie? Ils ont fait des essais partout. La Suisse s'est déclarée pour les alliés.

Juel de Juelsberg et Hennings sont destinés pour être au quartier général du prince de Suede de notre part. C'est le général Kardorf qui commandera notre corps auxiliaire, il est zélé et actif.

La Reine fut hier au soir au spectacle où l'on donna la piece pour la fête du Roi. Tout s'y passa fort bien, et les tumultueux n'ont pas joué de role. L'on a applaudi la Reine.

Ce retour du Roi sera bien triste, mais le revoir de la famille consolera les coeurs. Mr. Alquier n'a pu par ces neiges aller à Fridrichsburg ni quitter la ville

comme il a parlé de sa goute, mais il faudra sans doute qu'il pense au départ, les Bigots de même. Gersdorf et sa femme sans nouvelles de leur roi sont fort à pleindre, et les pertes qu'ils font en tout sens sont cruelles, mais qui n'est pas plus ou moins victimes ces tems?

Ce froid rigoureux a donné lieu à une bonne souscription faite pour soulager ceux qui ne peuvent demander les aumônes. Godsche Moltke y a donné 6 mille écus dansk Courant et chacun s'est montré prêt à porter secours ce triste moment. De la Suede on n'entend rien. Aussi le Sund a été pris de glaces. Nos droits du Sund restent sur l'ancien pied.

Voilà des nouvelles du Holstein jusqu'au 28 janv. La ruine est générale. On croyoit le prince de Suede à Hasselburg chez Dernath!! Qui l'eût cru?

Copenhague ce 5 févr. 1814.

— — On dit le Roi en Seelande après 4 jours passés à Sproe! avec tous les matadors du quartier général. Ce qu'on a dit sur tout cela, ah, il valoit mieux ne pas l'entendre. Les provisions pouvoient manquer, le bois de chauffage etc., tout y étoit sehr sparsam.

De la France il y a des nouvelles singulieres. Des commissaires sont nommés par Napoleon pour toutes les provinces ayant le pouvoir au dessus du militaire et des juges, des préfets etc. pour empecher surtout les relations avec l'ennemi, et Wellington là, si bien reçu à Bordeaux. Les Russes et alliés bienvenus à Lion.

De chez nous? Vous lisés, chere amie, dans la Stats Tidende tout, et Rosencrantz arrivé le mercredi ne sait que cela. Il passa le belt en 3 heures le même jour où

le Roi alla vers Sproe ayant ainsi que le général Tavast pris un autre cours dans ce belt où mr. de Lindholm, à ce qu'on dit, a fait aller le Roi au nord de Sproe contre l'avis des bateliers et matelots. Ce général suédois est donc ici, et je crois, comme ministre de sa cour. La Norvege occupe beaucoup chacun, on nomme le prince Chrétien, on demande ce qu'il fera, mais on ne sait rien, et très probablement il obéira à son roi. Les autres Norvégiens sont dégagés du serment au roi de Danemark. On dit qu'ils feront leur condition avec la Suede avant de se rendre etc. mais on ne sait rien de positif de là au fond.

Copenhague ce 8 février 1814.

Chere amie, le Roi est de retour, notre bonne Reine si contente. Le comte Lutzow qui a tout partagé à Sproe avec le Roi et 120 individus m'a fait un tableau de cette existence que je ne puis bien rendre. Le Roi a été tout bonté et douceur. Sa ration comme celle des autres fort mince, puisqu'il le vouloit ainsi, des pois, du fort gros pain, du gruau, de l'eau de vie, et voila tout, le manque de bois les a menacé le dernier jour. Déjà une cloison de la maisonette étoit destiné au bucher, mais par bonheur on a pu quitter cette isle — point de Calypso — d'un moment à l'autre le samedi; ce qu'ils ont dû souffrir n'a pas été peu de chose, mais personne n'est devenu malade, pas même Lutzow qui étoit toujours indisposé à Middelfart. Herman Wedel étoit encore retenu à Aalborg le 1 févr., car on a cru qu'il avoit péri en mer! et j'ai tout de suite fait savoir à sa soeur Caroline qu'il étoit en sureté à Aalborg. De la Norvege on n'en-

tend rien. Lutzow dit que le prince de Suede (que lui n'admire guere au reste) promet merveilles aux Norvégiens qui ne doivent pas devenir Suédois. J'ai dit à Lutzow qu'ils feront bien de demander la garantie d'autres puissances. Le Roi étoit bien hier lorsque mon mari le vit, il n'eut pas le tems de lui parler au long, et mon mari ne nomma pas ces objets peu gays.

Dans notre paix avec l'Angleterre la flotte n'est pas nommée, ni dédommagement en argent.

Copenhague ce 13 février 1814.

Nous ne savons rien de positif de la Norvege, tout des bruits vagues qui viennent par la Suede. Le général Tavast fut plusieurs fois chez moi, il est homme d'esprit très fin apparemment, mais fort uni, ayant vu le monde beaucoup; ce qu'il fait ici au fond? je l'ai demandé à Rosenerantz qui le trouva chez moi et qui ne savoit pas me le dire. Il me présenta un comte Platen pomernien — donc Danois desormais, disoit il — ce Platen fut jadis beaucoup chez nous et vouloit nous voir ce peu de moments qu'il passa à Copenhague allant en Suede. Tous ces Suédois autour de nous me font un effet que je ne puis dire! Vous le concevés, chere amie. Ils vont venir par douzaine sonder nos finances, je dirois presque les playes de nos finances! car il faut faire une répartition sur la Norvege. Tout cela bouleverse, on est fort mécontent ici, et les allures qu'on a supportées 7 ans font crier aujourd'hui puisque les résultats sont si peu heureux. — Les alliés sont non loin de Paris, à Troyes, Chalons, et Napoleon ne semble plus sûr de ses fideles; après tant d'années de soumissions, sacrifices, souffrances

il est peut-être au terme d'une triste gloire fondée sur l'effusion du sang humain. Les Espagnols avec les Anglois lui ont porté ce coup mortel qui le frappa aussi en Russie. C'est Dieu, qui veut sans doute que son terme, celui de sa gloire, soye sur le sol de la France, c'est là où les humiliations doivent peut-être se trouver au comble; lorsqu'il a fuis de l'Espagne, de la Russie, il pouvoit se couvrir en idée au moins de ses lauriers, mais ici les échos vont lui répéter qu'il fut le destructeur d'un peuple qui fit tant pour lui, et les François en seront plus frappés chez eux, que loin de leurs foyers — si c'est à Paris que le dénouement l'attend, il pourroit se rappeler le sort du duc d'Enghien, de Georges, de Pichegru, de tant de victimes connues et inconnues. Il s'est cru au dessus de cette Providence qui permet pour un tems ces forfaits inouis.

Copenhague ce 19 mars 1814.

— — Les nouvelles de France ne sont pas bien claires, mais si Napoleon est chassé de Meaux, si les alliés avancent sur Paris il est sûr qu'on ne nomme pas la paix dans ces gazettes du jour. De la Norvege les nouvelles sont faites pour exciter l'enthousiasme. Ce prince Chrétien réunit tout et tous par ses belles et heurieuses qualités, on l'adore, mais le Danemark risque, et le bon vieux Lisakewitsch de rétour m'en parla hier, hélas, à nous faire peur, mais ce prince de la Garonne qu'a-t-il donc tant fait? Lisakewitsch ne l'aime pas, mais il me répond: Il sauve Berlin, la Prusse. — —

Copenhague ce 12 avril 1814.

Il y a aujourd'hui de grandes nouvelles de Paris! où les 2 empereurs et le roi de Prusse doivent être entrés le 30. Le sénat au devant d'eux a dit: Vive le Roi! tout Paris de même, pas un coup ne fut tiré. Alquier, Desaugiers et compagnie vont quitter Copenhague pour aller à la campagne, il en est tems. On dit Desaugiers (qui a tant espéré) de mauvaise humeur.

On dit que Anker, de retour d'Angleterre en Norvege, donne bon espoir de ce coté là. On parle de nos officiers de marine arrêtés en Norvege ayant voulu amener ici leurs vaisseaux. Les matelots presque tous Norvégiens n'ont pas voulu aller vers le Danemark. 11 vaisseaux anglais sont à la rade de Helsingoer et d'autres attendus. Chez nous les glaces sont là pour enfermer Copenhague du coté de la mer.

Nous étions 6 mois sans lettres d'Italie, hélas, il en arriva une enfin de mon frere qui nous annonça son malheur, il a perdu une épouse chérie et cela d'une maladie accidentelle, elle a pris froid dans ses plantations de Montenero! Le plus habile médecin d'Italie Palloni fut appelé, mais hélas, lui qui souvent la sauva n'a pas réussi cette fois! Mon frere résigné en la volonté de Dieu alla 3 semaines après à Florence où elle avoit voulu passer l'hiver mais jamais il n'a pu l'engager a y aller. Il dit que cela lui eût sauvé la vie. La soeur unique d'Olinto qui a 21 ans, élevé presque par notre chere défunte, la quitta peu de jours avant sa maladie, elle a fait un très bon parti quoique le mari soye un seigneur corse! se nommant Buona Corsi, mais aimable, bon, élevé à Florence ayant de beaux biens en Corse,

elle a dû faire voile vers Bastia avec son mari. Mon frere lui avoit tant loué cet adorateur de sa soeur, mais il ne croyoit pas à la chose, car en Italie les mariages de convenance sont ordinaires. On lui mandoit que les riches comtesses de Toscane lorgnoient le seigneur corse qui n'avoit des yeux que pour sa soeur, et elle faisoit peu de cas de lui encore, mais l'estime aura produit l'amitié ou l'amour, car il est fort loué, et mon frere chérissoit cette jeune fille qui fut un ange pour lui pendant sa mortelle maladie à Naples. Il loue tant le Roi de Naples qu'il connoit et va voir à Florence, il le croit tout honnête et héros, le dit libéral, loyal. Nous verrons.

Seelust ce 9 aout 1814.

— — C'est la Norvege qu'il faudroit avant tout vous nommer. Steigentesch l'Autrichien et Martens le Prussien vinrent nous trouver à leur rétour. Ils font du prince Chrétien les éloges les plus vrais et ils en conviennent, il a tout fait pour s'arranger et pour éviter les horreurs de la guerre, ils disent de même que le prince de Suede a voulu la guerre et n'a pu cacher sa joye aux premiers coups de canon, ayant comme ces militaires le disent (les commissaires le sont) — ayant de belles troupes bien vêtues, bien payées il répand l'argent; ayant surtout sa propre gloire militaire et l'éclat que cela lui donne, puis son calcul de ne plus rien devoir au Danemark lorsqu'il fait la conquete de la Norvege etc. Vous avés vu par son premier bulletin à la françoise combien il est sûr de la victoire. Cette isle de Kragerøe a couté beaucoup de sang suédois. On a parlé de 70 voitures pleines de blessés venues à Strømstad, et les Suedois

n'ont pas annoncé la prise de Kragerøe. A Moss ils ont été battu, ceci doit être assez sûr et leur silence est de bonne augure pour la Norvege, car la poste de Suede n'a rien dit. On parle de 5 colonnes suédoises pour attaquer en Norvege, l'une à ce qu'on dit détruite, l'autre coupée, les autres dérangées. Steigentesch qui a vu tant de belles troupes suédoises n'avoit rien vu de pareil en Norvege, de sorte que lui sans s'intéresser au Prince de Suede le croyoit sûr d'emporter tout bien vite. Martens n'avoit pas cette idée, mais il n'avoit pas vu de militaire en Norvege. Tous les deux admiroient cependant les 6000 chasseurs norvégiens.

Seelust du 25 au 26 aout 1814.

J'aurois pris la plume [déjà] si ce n'eût été que le sort de la Norvege si incertain m'inquiettoit, et que pouvois je vous en dire, chere amie? comme nous n'osons connoitre que les feuilles suédoises! elles sont fort à la françoise, cela est sûr. Foster l'Anglois me paroît un homme uni qui doit plaire, mais hélas, à peine fimes nous connoissance qu'il commença à me nommer Vandamme ainsi accueilli chez nous! que pouvois je répondre! Lutzow l'Autrichien étoit aussi indigné, et les aides de camp furent nommés, toute la chose est fort triste. Kaas qui l'a fêté aussi fut nommé. Voila donc ce Vandamme parti! vray monstre, il n'eût jamais du voir le Roi ni être ainsi distingué! — —

La Norvege qui nous occupe sans cesse nous laisse dans un état d'incertitude qui tourmente! car les Suédois repandent leurs nouvelles de victoires! et l'on sait qu'ils ont perdu beaucoup de milliers d'hommes, ils assurent

que d'après une convention, saa nedlægger Prinds Christian Regieringen, mais les détails manquent, et graces à nous mêmes, rien ne peut nous venir de sûr de la Norvege, ce qui à la place du Roi me paroitroit le plus grand tourment. Si Ponte Corvo subjugeoit la Norvege il voudroit conquérir le Danemark, et il l'a dit à l'Anglois Foster que le Danemark devoit être rayé de la liste des états. Quand Foster lui a répondu qu'il ignoroit tout à fait ceci, Ponte Corvo a répondu: oh mon cher monsieur, vous ne savés pas cela, mais ce sera ainsi. Au commissaire d'Autriche il a parlé fort contre la Russie et au général Orlof il a parlé des Autrichiens avec mépris. Ces messieurs se sont dit tout cela en confidence — et je le sais par des voyes indirectes. Steigentesch étoit original, il vint souvent chez nous, et toujours de belle humeur, mais fâché de sa commission. Orloff doit parler du prince Chrétien avec tant d'estime, le louant haut aux dépends de l'adversaire.

Un Anglois, membre du parlement qui dina chez nous ce printems m'a envoyé des nouvelles poésies angloises, plusieurs, mais tellement reliées en galla que cela gene, jamais on ne vit ici de si beaux livres, aussi pour cela ils ont fait des progrès. Ces poésies sont surement belles, mais le langage difficile. Celui que je connoissois avant, Lord Byron, me plait le plus. Je suis sûr que Perthes vous le procurerés, chere amie, car il faut posseder les poésies de Lord Byron. Southey en a aussi fait de belles, et Scott, et d'autres, tout cela a pris naissance sous le bruit de la guerre! et l'Allemagne? cela peut venir, on nomme Göthe toujours Gothe.

Voila donc les nouvelles suédoises venues sur

cette convention, la treve dure 8 semaines, la déblocade de la Norvege en est une suite. Le prince Chrétien déclare, que pour lui il cede la couronne si c'est le bien de la Norvege. La diette qu'il convoque doit en décider. Les Suédois évacuent la Norvege hormis 2 divisions, puis ils gardent Frederiksteen. On a dit: De beholde Steenen, og de norske faar Brødet, enfin ce sont les mêmes conditions que Ponte Corvo auroit du accepter comme disoient les commissaires lorsqu'ils y furent; depuis il a sacrifié tant de milliers de Suédois. Il commença si joyeusement cette guerre, Steigentesch et Martens me l'ont dit — voila de beaux fruits de ces 5 à 6 semaines! Ah! il faut esperer qu'il ne sera pas longtems maitre dans ces contrées.

Je me suis occupée d'une traduction (mais ceci est pour vous seule, chere amie) pour le théâtre! une piece allemande en 2 actes de Steigentesch qui m'a tant plue; si on la donne, vous la lirés. Cela vous amusera une heure de tems, chere amie. J'accuse notre maitre d'école ici de ma traduction, car il me l'écrit au net, j'étois malade, je crains que la piece s'en ressent.

[1814, 3 septembre.]

Le Roi part mardi pour Vienne, Rosencrantz de la partie. C'est mon mari qu'on charge, hélas, du portefeuille. Ce voyage du Roi doit être nécessaire. Le général Bulow en est! et Lindholm! passons là dessus.

De la Norvege tout est vague. Le bon prince Christian fut trahi, on a voulu, dit-on, le livrer, lui et l'armée aux Suédois! Il fut malade à la mort, 3 jours en danger, il dut signer la convention, hier on disoit que

le peuple de Norvege avoit voulu la guerre et qu'elle avoit recommencé, mais tout cela est vague. Les Suédois ont perdu énormément d'hommes, ils en conviennent. On a nommé le général Staffeldt comme traître! mais on se retracte.

Seelust ce 10 sept. 1814.

— — Imaginés, chere amie, notre profonde douleur, cet ange [Amalie Münster] fut ici le jour même où elle devoit trouver la mort, peu d'heures après (elle étoit avec la Daring ici) elle n'étoit plus. Nous la trouvames ce jour là plus agitée, il y avoit un trait de crampes dans sa physiognomie, si douce d'ailleurs. Elle ne parloit que de son voyage à Kiel désirant le faire par mer ayant presque frété un vaisseau pour le jeudi prochain. Le Roi en vray ami offrit à notre chere amie de revenir à la cour, si elle parloit, quand et comment cela lui conviendrait. Au reste on n'aimoit pas ce voyage à la cour, puisque Brandis son médecin s'y opposoit. C'est le Roi qui la trouva dans sa chambre sans vie, elle étoit entourée d'amis là, et chacun vouloit le lui prouver, à ma soeur elle parloit surtout de sa chere Asta. — Elle avoit fort maigrie, mangeoit peu et dormoit mal. — —

De la Norvege hélas rien de consolant, je n'ai pas vu ni Brok ni Sverdrup, mais on dit que ce dernier surtout n'a pas énoncé ce que nous pouvions attendre. L'union a manqué et les mesures militaires n'ont pas été — dit-on — comme on pouvoit l'espérer. Le prince Chrétien si aimé, si cher à la nation, n'a pas peut-être sçu à quel point sa tache étoit difficile et n'a pas repris le timon des affaires. Il a écrit au Roi et à la Reine de

belles lettres touchantes. Le Roi avant de partir lui a fait réponse mit Herzlichkeit. Ce qui sera de notre sort ici? et pour combien le voisin devra nous accabler? qui le sait? Espérons qu'à Vienne la présence du Roi fera bon effet. Le prince de Holstein-Beck, parent de l'Empereur Alexandre va au devant de lui le complimenter, puis ce prince aimable ira à Vienne se mettre à la suite du Roi. Le général Bulow est de la partie!!

On prétend que Lindholm a pleuré de n'en être, on l'a fait admirer, dit-on.

Mon mari a trouvé la Reine et les dames à Frederiksberg si affligées de ce malheur de la digne Munster qu'il est à supposer que c'est cela qui fait rentrer la cour en ville déjà.

On ne conçoit pas que le Prince de Suede va à Stockholm comme on dit, on pense à Vienne, qu'il veut peut-être y aller en secret. Mon mari a trouvé Tavast tout instruit de tout ce qui regarde le Roi de Norvege, donc il sait et avoue qu'il ne prend plus de part à rien et très probablement il revient en Danemark bientôt. Il a été fort malade et affoibli, quel sort!

Davoust se justifie en adressant à Louis 18 le récit des forfaits que le Corse lui a ordonné de commettre à Hambourg! où reste l'honneur du nom françois? Peut-être va-t-il être décoré aussi.

Copenhague ce 27 octobre 1814.

— — De nommer le prince Chrétien et la Norvege m'est presque impossible. Le coeur y prend trop de part. Les uns accusent lui terriblement, les autres accusent tous les Norvégiens et ne parlent que de traitres.

— Le général autrichien Steigentesch, homme de tant d'esprit qui n'aimoit pas Ponte Corvo me dit: Je n'ai rien vu qui me prouve qu'on peut ou que l'on veut résister, ce sera l'affaire d'un moment pour les Suédois. Je me fachois. Il n'a vu que trop juste, une telle guerre devoit être à mort ou — point faite.

Le moment on me dit que le 20 la réunion à la Suede fut proclamée, et que le 21 le prince de Suede entra à Christiania! Voila donc l'affaire finie là. On parle du comte Herman Wedel comme devant être ministre de Norvege, résidant pour les affaires à Stockholm. Il ne fut jamais pour le prince Christian, celui-ci me l'a écrit, il avoit une autre conviction, car il est très norvégien. Il aime du Suédois le peuple campagnard, il en fit aujourd'hui grand cas.

Copenhague ce 18 nov. 1814.

— — Le courier revenu de Vienne la nuit à 4 heures s'est mis devant le lit de mon mari sans avoir rien apporté d'intéressant, rien sur le retour du Roi, mais on suppose que tout ce mois-ci il reste à Vienne. Les affaires du congrès ne sont nullement arrangées, on croit que la Pologne arrette tout — nous? ne sommes pas nommés encore, ah quel monde! Comme le prince Chrétien a voulu tout de suite venir chez moi — avec bonté — j'ai du lui dire ce qui est vray, que ma toux est encore trop forte.

Voila donc la mort de ce bon prince de Hesse à Odense qui le délivre de la plus triste vie! mais pour la Reine c'est un frere chéri, pour la princesse Royale un promis. Je l'ai connu fort aimable, et ces souvenirs-là

reviennent, car la maladie en avoit fait un autre homme. Le comte Vargas arrivé avec le prince Chrétien ne se montre pas, dans la famille de Munter on dit que l'affaire est finie, car il y a une dame de Norvege ici qui déclare avoir vu les fiançailles entre Vargas et sa propre niece à Throndhien, que sur ceci la jeune fille (Fanny) a elle même voulu finir l'affaire, voila ce que la Brun en dit. Dal Borgo dit que le Dr. Gall eût trouvé l'organe des fiançailles chez Vargas.

Copenhague ce 28 novbr. 1814.

Le prince Chrétien vint déjeuner chez moi la veille de son départ devant mon sofa étant uni et aimable au possible. Il me parla beaucoup sur quelques scènes particulieres en Norvege, beaucoup de Herman Wedel sans aigreur et sans amertume, son coeur est tout bonté, et il a quelque chose de touchant à présent étant un peu pale, mais beau comme toujours et bien portant, l'air plus grave. Je l'ai averti quant à son coeur de prendre garde à Augustenburg. Il sent que ce n'est pas le moment pour s'occuper de telle affaire. Son épouse a voulu le voir, il vouloit à Moesgaard mais elle vola vers Aarhus. Il alla donc chez elle avec Gyldenchrone et Brock — elle pleura, mais au reste ni crampes, ni évanouissements, cela se passa mieux dit-il, qu'il n'osoit attendre. Si Herman Wedel tient du vilain pere ce n'est pas de l'avarice au moins, ni des mauvais procédés envers sa femme, politiquement je ne le juge pas, je suis trop peu au fait, mais il a été franc vis à vis du prince. Mangor revenu en courrier de Vienne vint tout de suite déjeuner chez moi, mais à vous dire vray, ces messieurs ne

savent rien, et rien sur le retour du Roi, mais probablement il est différé, hélas pour mon mari qui vraiment se prend trop à cœur les choses, mais c'est dans son être de ne rien faire à demi. Souvent la nuit il écrit et le jour encore. Les affaires de Suede ne sont pas les plus agréables. Il est singulier que pas une nouvelle directe de la Norvege ne vient ici, et il seroit si facile d'écrire par la Jutlande, car le passage de Suede ne va pas, on y ouvre les lettres. Il faut donc nous contenter de ce que Tavast communique.

Ferdinand Wedel n'aimoit pas le service oisif ici. Je ne sais s'il est attaché au Prince de Suede à quelque titre, j'en doute. — —

Ce moment Vargas entre subito chez moi puisque mon domestique croit devoir le faire entrer. Je le trouve changé, nous n'avons pas nommé son affaire du tout, mais la Norvege fut nommée, il croit que les intrigues de cour ont fait bien du mal, et la mauvaise administration et le manque de chefs militaires, mais il ne croit Herman Wedel coupable en rien, car celui-là aura prévu tout ceci, et après avoir parlé franchement au prince Chrétien il s'est retiré tout à fait chez lui. Le prince Chrétien m'a dit lui-même qu'il n'est pas même venu à Christiania le jour qu'il y fit son entrée comme Roi. Je vous avoue, chere amie, que lorsqu'on entend des choses pareilles sur les entours de ce bon prince on s'afflige. Vargas lui est très attaché comme de raison.

Oehlenschläger m'a dit ce moment qu'on a joué à Vienne Axel et Valborg, pas devant la cour, mais que le grand public en a été content et qu'on va jouer Hakon Jarl.

Copenhague ce 6 janv. 1815.

— — Ce matin le marquis Bonay, ministre de France fut chez moi; il est très aimable en petit comité et il parle avec esprit. Nous sommes d'accord sur les événements politiques, il n'a jamais varié. Mr. Desaugier fut chez moi hier, décoré du Lys sur le coeur. Bonay et moi en avons ris aujourd'hui, mais voilà Desaugier très content admirant Louis 18 aussi. —

On dit que le Prince de Suede fait tout pour gagner ces bons Norvégiens qu'il y réussit, que Essen est justement l'homme pour les gagner, étant probe, juste, doux, sans ostentation. On dit que les députés de Norvege ont frappé à Stockholm par leurs allures simples mais nobles et unies, 2 paysans en jacquette grise sont de tous les diners et des fêtes, qu'ils ont une contenance qui frappe en parlant aux messieurs les plus décorés et huppés, sans gene, tenant leur place. Christie aussi doit beaucoup plaire aux Suédois, il a bien parlé et bien agi.

Il arriva un courier de retour de Vienne hier au soir avec des dépeches de Rosencrantz à mon mari qui ne disent rien de nouveau, rien sur le retour du Roi, mais on le croit encore différé. Le prince Chrétien m'a confié son secret dans les termes d'un bonheur parfait, il adore sa Caroline et bien plus pour ses vertus, son charmant caractere que pour sa beauté et ses graces. Enfin j'ai lu en pleurant d'attendrissement 2 lettres qu'il m'a adressées sur elle, c'est la premiere fois de sa vie qu'il aime véritablement, en respectant l'objet aimé, jusqu'ici c'étoit des amourettes et il ne rencontra ni l'innocence ni la candeur, ni la digneté. Sa Caroline est, dit-il, surtout

occupée de son pere auquel elle donne de nouveau des larmes ce moment-ci; comme ils n'ont pas les réponses du Roi (il ne doute pas qu'elles ne soyent pas favorables, celles de la Reine le sont), alors ils doivent en faire une espece de secret.

Copenhague ce 25 janvier 1815.

Ferdinand Wedel est ici — il fut 2 fois à ma porte, je n'ai pu le recevoir, je lui aurois nommé son frere et cela m'eût trop affecté. J'ai lu en forme de gazette danoise une feuille de la Norvege très abominable contre le prince Christian et le Roi à la fois. Sur cette lettre du prince Christian à notre Roi qui fut dans le tems fort admiré mais qui aujourd'hui!! je m'arrete. On n'entend rien de lui, mais le Roi doit avoir donné réponse favorable. Les heureux se taisent, et il est fort heureux sous ce rapport, car pour la premiere fois il trouva un objet respectable et admirable à la fois, il sent cela surtout et m'a écrit dans les termes les plus touchants. Les courriers vont à Vienne et reviennent sans qu'on apprenne la moindre chose, on a cru qu'en Holstein il y avoit eu quelques bruits sur les modes des payements du bled, mais on l'a exageré comme on fait toujours. Que Neergaard, notre neveu, en est au concours a extrêmement saisi la tendre mere, ma belle soeur, et j'ai craint pour sa santé, mais on espere qu'il saura trouver quelque moyen pour se tirer un peu d'affaires. On assure que lui ne sera pas le seul, c'est l'effet de cette Rigsbank changée, mais d'autres y gagnent. Jochum Bernstorff pourroit perdre par Neergaard, on le craint.

Copenhague ce 14 fevrier 1815.

J'ai ma toux nuit et jour. Hier à un grand diner diplomate que nous donnames je n'ai pu paroître, et je ne vis qu'un jeune membre de ce corps diplomatique qui en vain m'avoit fait tant de visites, le seul de ce corps que je n'avois jamais vu, c'étoit le chargé d'affaires d'Angleterre (Foster le ministre est absent, je le connois). Ce très jeune homme m'a plu par sa bonne et jolie physionomie et son très bon ton. Voila les Anglois comme on les voudroit. Il est très riche ainsi que Foster, il voit chez lui du monde, beaucoup, mais a un air très modeste. Le courrier venu de Vienne ce matin reveilla mon mari et ne lui dit rien de nouvelles, rien sur le retour du Roi ni sur nos aspects futurs!! Les bals et les banquets à Vienne vont leur train.

Madame Colbiörnsen la veuve fut chez moi peu après l'enterrement (singulier) du mari. Sa fille Olivia m'a extremement touchée, c'est un être charmant, et si bonne, tendre fille, pleurant ce pere si amerement, si jolie avec là.

Ferdinand Wedel a eu ici un triste séjour. On parle d'attentat contre sa vie même, je ne le crois pas.

Copenhague ce 4 mars 1815.

— — Le courrier venu de Vienne hier a dit que le Roi est bien, mais il doit encore se menager. Sur le retour de S. M. pas un mot, que les Anglois à Vienne, surtout Castlereagh ont bien appris à connoître le Roi comme homme est fort avantageux à notre politique, et Wellington aussi saura l'apprécier, ne pas le confondre avec certains qui, dit on, déplaisent autant à Vienne que

le Roi y plait. Notre chere Reine est très bien et s'acquitte de sa besogne parfaitement.

Un article de la gazette de Hambourg qui plait, qui est bon, vient d'ici et non pas de Genz ni de quelqu'un à Vienne, je n'ose en dire plus. Pourvu que, comme on dit, nous soyons toujours aussi bien avec les Anglois, alors rien n'est à craindre pour l'existence politique du Danemark, ce sont nos pauvres finances qui auroient besoin de secours. On dit que le Roi à très bien reçu Adam Moltke à Vienne tout comme Henry Reventlow ici a été parfaitement accueilli. Steigentesch le général remplacera le comte Lützow comme ministre d'Autriche. Steigentesch a beaucoup d'esprit et je le crois véritablement homme de bien, un peu tranchant sans doute mais fort amusant. Lützow fut l'ami du Danemark, St. le sera de même et qu'il n'aime guere le célèbre voisin, je le sais. On entend si peu de la Suede et peu de la Norvège. La comtesse Knuth, belle mere de Severin Lövenskiold m'a dit que le Roi de Suede lui avoit offert d'être son chambellan, ce qu'il refusa étant chambellan du Roi de Danemark, là-dessus il eut l'ordre polaire de Suede et le titre de conseiller d'état en Norvège. Il a des possessions et des enfants — que faire! — Mon mari est bien, fort occupé, mais les affaires sont son élément vu le but qui est la chere patrie. Il n'a peut-être pas travaillé en vain dans sa nouvelle carrière. En attendant le retour de Rosencrantz sera heureux pour lui car sur le tout ce sont des affaires pénibles et il y a tant de bagatelles à coté du vray.

Copenhague ce 25 mars [1815]

La scene en France occupe chacun. Le ministre de France ici sans nouvelles de chez lui veut cacher ses inquiétudes, il abhorre Bonaparte et tout ce qui a tenu et tient à lui. Ici cet héros a des amis et admirateurs en grand nombre, Kaas sur cette liste (quoique ministre d'état) a cru à ses succes d'abord et le voit vainqueur, tout dépend de l'esprit qui regne en France et des scenes qui peuvent attendre Paris où peut-être il va reparoitre encore, mais je crois que tout cela sera momentane. Le bon et sage Louis 18 sera protégé par la providence, il est trop bon, les François veulent autre chose, Louis 16 fut aussi trop bon! De Vienne on ne sait rien, et le courrier attendu ces jours n'y est pas. Sans doute le Roi va y rester plus longtems car les affaires de l'Italie vont absorber l'Autriche. On dit que tous les souverains d'accord se réunissent contre Napoleon. Les Prussiens brulent de nouveau pour combattre. Les Hollandois jurent que jamais un François ne doit plus remettre le pied chez eux (comme maitre c'est à dire); en Brabant on est peut-être plus françois. Au congrès on eût mieux fait de savoir bien l'état des choses en Italie. Murat peu nommé en tout ceci est apparemment melé du tout ainsi que son épouse, soeur zelée de Napoleon.

Le prince Chrétien remplacera à Odense le frere défunt de la Reine, il ne s'y attendoit pas, et je ne sais si cela lui plaira, il y gagne selon moi à tous égards, car sa place ici étoit devenu scabreuse et au retour il ne se montra bien prudent à Copenhague. Son bonheur est touchant, il m'a écrit 3 lettres d'Augustenburg, vrayment belles au sujet de sa félicité parfaite. La duchesse

aussi m'a écrit que leur bonheur, et le sien à elle étoit parfait, et que ce jeune couple étoit très raisonnable. Sa fille va donc être plus près d'elle à Odense qu'à Copenhague. Le prince Ferdinand qui me fit hier une visite, me dit que lui et ses soeurs perdirent beaucoup, et cela est vray.

Copenhague ce 8 avril 1815.

— — On disoit pour sûr Napoleon mort, il falloit presque croire ces nouvelles de batelier, et la nouvelle étoit en effet répandue à Amsterdam d'où mon frere reçut hier une lettre qui détruisit tout espoir. De Vienne on ne sait rien, et ce que vous lisés dans les gazettes est plus fraix que les lettres de Vienne. On attend en vain un courrier de là tout ce qu'on raconte ici nous est vague et forgé. Que Napoleon a beaucoup d'amis ici est bien sûr, ceux-la même avouent qu'il faut rester amis des Anglais — et Dieu merci nous le sommes. Nous avons perdu la Norvège, de perdre encore — quoi! ne seroit pas l'affaire du Roi, je pense. Le prince Chrétien m'a montré un portrait de sa bien-aimée qu'il porte en étui en poche, toute la régularité, la beauté de ses traits y est mais point l'expression, le regard. Son nez me rappella celui du pere, elle ne rappelle la mere que par le beau maintien et la riche chevelure. Le prince est si heureux, si amoureux qu'il oublie le monde, ses grandeurs, ses peines, le passé, l'avenir — aussi, que faire à tout cela? — Oehlenschläger nous a lu sa derniere belle tragédie Hagbarth et Signe. Les dames de la Reine y furent entre autre, hélas, notre chere dé-

funte nous manquoit, ah, cette perte est irréparable. Clausewitz, frere ainé du votre, est plein de talents, c'est une application, une intelligence, connoissance des langues, enfin, on l'avoue, il est à peu près le pillier du département sans s'en douter peut-être.

Copenhague ce 2 may 1815.

Quant à la politique et à nous je vous dirois, chere amie, ce que je dis hier à la v. d. Maase de la Reine: Il y a 2 routes à choisir, l'une de la vertu, de l'honneur et de la générosité, l'autre du crime, du vice et de l'immoralité. Notre Roi s'est décidé de se prononcer non à demi pour la bonne route et c'est de cela que nous devons louer Dieu. Il est lui en cette affaire, un vray homme. Les Anglois les seuls qui peuvent nous être utiles ou redoutables, les Anglois sont pour nous, nous connoissent desormais, et ils le font [!] de même le voisin, ceci entre nous.

Le prince Chrétien força ma porte le soir avant son départ et nous montra tous ses cadeaux à sa chere Caroline qu'il adore comme il le doit. Son portrait fort rassemblant lui fera plus de plaisir que le diademe en joyeux qui est très joli pourtant, et la bague aussi. La Reine a donné de belles boucles d'oreilles, la mere un collier, et le Roi qui les traite en pere, n'oubliera pas sa Caroline. Le prince étoit heureux comme on l'est rarement ce moment. Il ne voyoit que son ange. Er ist so herzlich, il faut quand on le voit être à lui, il est franc et vray, le voila qui présente son fils à sa future mere ceci le rendoit surtout heureux. Elle a déjà écrit à son enfant comme une tendre mere plusieurs fois,

comme le petit l'aimera! Bardenfleth le loue pour son coeur et son caractere, il tient du pere, pas de la mere.

Copenhague ce 24 may 1815.

— — Le comte Vargas sur lequel j'ai oublié 3 fois de vous répondre, chere amie, vint à Copenhague avec le prince Chrétien qui lui a promis ad interim ce que le Roi lui donnoit. Il a mené une vie toute retirée, se dévouant à l'histoire de son voyage du Nord qu'il voulut faire imprimer (avec des sites) à Paris. L'affaire de Fanny promise, il l'a prise galamment et joliment, plus occupé d'elle que de lui — elle est si extremement heureuse. Depuis 15 jours Vargas qui ne s'est montré que peu ou point vit retiré dans un coin délicieux auprès d'un pretre aimable. C'est tout près de Soroe à Slagelse d'où il a écrit une charmante lettre à mon frere y étant heureux (?), content et vivant fort bon marché à Slaglille. Il y passe l'été.

Un vaisseau encore à Helsingoer apporte le beau baptistere en marbre, ouvrage de Thorvaldsen pour l'église de Trolleborg. Il y a plus de 8 ans que cela restoit là. Voila mon frere chez Hansen, l'architecte, pour le prier d'un dessein pour une chapelle dans l'église afin d'y bien placer le baptistere. C'est mon mari qui fit dans de meilleur tems à ma priere ce cadeau à Trolleborg. Le jeune Malling toujours à Rome se conduit, dit mon frere, au mieux se dévouant aux arts et à l'étude, chacun l'estime, et il reviendra très formé. Il a expédié par ce vaisseau de Livourne des caisses immenses pour l'académie des arts, des commissions, en partie des modeles des ouvrages sculptés de Thorvaldsen. Le bon vieux Malling

a été heureux de ces nouvelles de son fils. Le prince Chrétien m'a écrit du 24 comme heureux époux, nommant sa charmante épouse. Le Roi a voulu qu'il reste au 22 pour la noce et S. M. va vers Copenhague sur des ailes.

Seelust ce 29 au 30 sept. 1815.

— — Mon frere fut le 18 à Sorgenfri le matin pour féliciter le prince à son anniversaire. Il revint tout enchanté de la princesse Caroline Amalie qui aussi est un vray ange et d'une beauté qui est relevée par sa candeur, ses graces et son innocence. La duchesse, sa mere, n'a pas plu ici, elle a perdu l'estime, hélas, et je la trouvois fort changée et vieillie. Le jeune duc me plait, et sa soeur qui l'aime tendrement dit qu'il est ferme et qu'il restera dans le bon chemin. Son digne pere hélas n'y est plus et que lui reste-il à Augustenburg?

Blome de Petersburg ne fit qu'une apparition ici. Il me donna quelques heures à Seelust ayant vu à la cour mon mari, ah qu'il est intéressant. Il a vu de près les agents de Napoleon et il a senti l'horreur qu'ils inspiroient, sans principes, sans religion, sans moeurs! Savary surtout, un vray monstre, fut 2 ans à Petersburg, puis Caulincourt, des ames de boue! Blome a averti notre Roi l'an 1812 dans les termes les plus forts, il a tout dit et prédit alors, mais il y avoit près du Roi ici des voix plus fortes. Blome ne fut pas écouté, dans son desespoir il demanda son congé. On le pria de rester, et le voila de nouveau si plein de zele qu'il va sur des ailes vers son poste. C'est un très digne homme, plein d'esprit. Il fut toujours notre ami. Le voyage du prince

de S. sur le Dovre avec neiges et tempêtes et inondations m'a fort amusé, je l'avoue. La femme de Severin Lövenskiold plus belle que jamais est venue le joindre et a son enfant de 4 mois au sein. Elle est belle encore et aimable. Elle dit qu'en Norvege les riches négociants prédominent et ne pensent pas noblement du tout, hélas, on l'a vu. Ils veulent des ordres et des titres, on dit que les employés en Norvege sont grandement payés par le gouvernement, ce qui n'est pas mal vu.

Seelust ce 7 oct. 1815.

— — Les affaires en France ne me semblent pas bonnes pour ce pauvre Roi qui comme Bourbon risque, je le crains. Bonnay n'est pas regretté à Copenhague, il étoit roide et plein de préjugés malgré son esprit et son caractere qui est bon, mais, je ne pense pas qu'il sera utile à son Roi, étant si roide pour ses opinions. Il est triste que cet esprit de parti divise la France qui en sera victime. Bonnay a dit qu'il revient ici mais j'en doute, un pair de France trouve la scene petite à Copenhague; en prenant congé de mon mari il a paru fort touché. Quand à Rosencrantz je crois qu'il aura été plus froid. — —

Seelust ce 18 oct. 1815.

— — Notre marquis Bonnay ne revient plus ici, un autre est nommé. Bonnay malgré son esprit et son caractere honnête n'étoit pas aimé du tout ici. Ce duc de Richelieu à la place de Talleyrand laissera-t-il ici Mr. de Cabre, serviteur de Napoleon? L'état de la France me semble triste, non qu'ils ne peuvent payer, eux qui ont pillé

l'Europe, mais humiliés et piqués, ils vont accuser Louis 18 de tous leurs maux et ils voudront enfin un chef militaire je pense. Que le duc d'Orleans quitte la France prouve peut-être qu'il y a trop d'amis. Louis 18 est sans doute foible, toujours il est fort à pleindre.

Copenhague ce 19 novbr. 1815.

— — Mon frere est bien encore, mais se menage, il fut cependant à un diner chez Foster qu'on disoit être petit, il revint vers 9 heures car entre les 5 et 6 heures on se met à table. Les dames angloises, fort élégantes, sont parées de belles choses de France. Les Françaises se mettront à l'angloise peut-être. Le luxe partout est énorme. Un grand voile de dentelles de Bruxelles de toute largeur couvroit madame Foster hier ici. La princesse Caroline Amalie y étoit justement et admiroit ce qu'elle ne se donnera pas, elle est tout raison. Le chateau d'Odense est encore humide, et tout y est pourtant envoyé d'ici, la cuisine du prince entre autre, on dit qu'il sera fort occupé en Fionie, sa jeune épouse en est contente. Elle n'a pas d'espoir de grossir encore. Notre chere Reine n'est pas enceinte, on le vouloit. La princesse à Horsens l'est, hélas! et le scandale autour d'elle est au comble, au point que les servantes honnêtes la quittent, avec tout cela son fils l'entend nommer comme mere, se fait peindre pour elle, et on s'y perd et l'on pleint l'enfant.

Les nouvelles que vous me donnés de la France sont telles qu'on peut hélas s'y attendre. C'est l'ancienne noblesse qu'on veut encore détruire comme au commencement de la révolution, ce sont les mêmes François

et de tous tems ils furent cruels en Allemagne jadis comme de notre tems. La mort de Murat me fit penser à sa conduite cruelle à Madrid, et je ne le plains pas comme beaucoup d'autres le font. Napoleon dort et mange bien ne pouvant faire mieux pour jouir de la vie qu'il aime tant.

Ici chacun s'amuse comme l'on peut, on souscrit pour le Dame Foreening. Ce qu'on fera d'utile et de bon? Nous le verrons. Je voudrais une branche et celle qui regarde surtout Copenhague, ce seroit en Stiftelse for at danne gode og nyttige Tieneste Piger, car cette classe est trop corrompue ici et se perd tous les jours davantage, mais la chose demandant des moyens et des soins je doute qu'on y parvienne de cette maniere.

Ce moment on m'annonce un jeune Posselt que Schumacher l'astronome a découvert ici — c'est un génie de mathematique, dit Schumacher, qui est surprenant sous les dehors les plus simples — et pauvre! Bugge ignoroit gens pareil. Schumacher qui l'a remplacé semble être tout autre à cet égard, car il en est enthousiaste.

Une dame d'honneur de la princesse Caroline Amalie, Mlle. de Waltersdorf, petite fille de la générale Schimmelmann, est une charmante fille, si aimable, agréable et douce ayant de l'esprit et de la culture. Ce sont les Blüchers d'Altona ses amis qui l'ont recommandée, et la princesse Caroline Amalie sait l'apprécier. Quand à la Colbiørnsen qui est chez la princesse royale elle plait, ayant des allures modestes. Sa ressemblance avec le pere Colbiørnsen est frappante. On dit que sa soeur cadette

qui paroît dans le monde, est fort jolie et aimable. La mere a rajeuni et présente sa fille.

Copenhague ce 6 fevrier 1816.

— — Mon frere devoit être de la noce chez les Brun le dimanche soir, mais son lit le tenoit, et hier où ils ont déjeuné chez moi, le jeune couple fut obligé de monter chez lui devant son lit. Bombelles est son ancien, et il n'a que mon frere pour ami ici, c'est une connoissance de Naples. Mon frere lui voulut toujours de bien, sa maison fut ouverte au comte B. comme lieutenant émigré, et il en parla souvent avec reconnoissance. Bombelles a beaucoup de bon, il faut l'estimer, mais son ton n'est pas celui que nous aimerions. Ida comtesse de Bombelles avoit un air très content, mad. Brun de même, comme elle aime ce gendre, elle fut, dit-il, héroïne le soir des noces. Le discours si beau de Mynster, cousin et ami d'Ida, elle pauvre femme n'a pu l'entendre, mais elle voyoit tout en larmes autour d'elle jusqu'à Rosencrantz qui y étoit au nom de la diplomatie, aucun de ces messieurs n'y furent. On craignoit le bruit de lendemain dans cet hotel Brun. Elle dit à dal Borgo qu'elle ne savoit où aller, et j'offris ma chambre malgré mes meaux redoublés par ce froid vent d'est qui arrête nos postes avec les neiges. Les Hardenberg ont pris part à la fête des noces, mon mari cela s'entend, et la veillée fut longue. Dal Borgo s'excusa sur son deuil. Il y avoit 36 personnes. L'évêque Munter sans sa femme qui est accouchée et se porte bien, elle étonne par sa vigueur. — Quand au Lauenburg je suis fâchée d'être de l'avis de Hammerstein. L'argent nous eût, ce me semble, mieux convenu

qu'un petit pays qui n'aime pas être à nous, mais lorsque Hammerstein nous parle en ce sens, je me tais, il a le don de la parole. Ce bon Foster Anglais est celui de ces messieurs que je vois le plus et le plus volontier, il est si drole, un peu caustique, mais si bon.

La princesse Caroline Amalie m'écrit des lettres charmantes. Odense lui plait pouvant y vivre à sa guise et ses soirées à elle; la musique joue son role, elle l'aime tant. Le comte Ahlefeldt donne sa chapelle, il chante même à leurs petits concerts du mercredi. La princesse y joue aussi, mais ce qu'elle m'a nommé avant tout, c'est leur excellent prédicateur Tetens à Odense, vray apotre de l'évangile, me dit-elle. Elle a un fond de religion, ce qui à son age sied si bien comme à tout age, mais elle en est vivifiée vrayment.

Le vieux comte Moltke me fit une visite de plusieurs heures l'autre jour, il me parut si rajeuni, si vivace, que j'en étois étonnée, il parle bien, les arts ont joué leur role, il admira fort des tableaux de Holsteinburg réstaurés ici si bien, plusieurs me semblent très beaux. La pauvre comtesse Bombelles verra partir son époux déjà la semaine prochaine, il est très pressé. J'ai lu les dépeches de Metternich. On le veut à force à Dresde bientôt.

Copenhague ce 19 février 1816.

--- — La Sneedorf qui va faire noce un des jours m'a amené son promis Anker, ils ont l'air heureux. Le prince de Suede l'a comblé de bontés, et ce jeune homme peut se louer du sort. Le prince lui donne de l'argent pour les voyages, pour le séjour ici, puis une bonne somme annuelle et la belle demeure de Ladegaard

près de Christiania avec les jouissances du terrain. Le général Tavast n'a pas voulu en convenir, il le trouve trop, et Severin Lövenskiold de même le nie presque.

Mon mari me raconte ce qui intéressera le votre que cet automne-ci les Norvégiens n'ont eu d'ici que 35 mille tons de bled tandis que leur portion ordinaire étoit sous le régime danois 3 à 400 mille tons et cela depuis 40 ans. Ils n'ont pu acheter des bleds ailleurs vu leur triste argent, bien plus mauvais que le notre.

ANMÆRKNINGER.

3. Jvfr. Gierlews interessante Breve fra Rendsborg fra Februar 1808 i Breve fra og til H. C. Ørsted I, 264. Om Korpsets Indrykning i Danmark se Medd. fra Krigsark. III, 321 ff.
- Schlanbusch. Den fra Regeringsskiftet bekendte Theodor Georg v. Schlanbusch var 1789 bleven udnævnt til Amtmand i Rendsborg (Hist. Tidsskr. 3. R. V., 255 ff.).
6. Calmette, Charles Louis Bosc de la, 1750—1811, Ovrkammerjunkeren hos Christian VII. til dennes Død, fra 1808, 21. Maj. hos Frederik VI. — Peymann, Christian Frederik Hermann, 1732—1817, Generalmajor, Broder til Kjøbenhavns Kommandant.
7. Les Espagnols. Jvfr. K. Schmidt, Medd. om de fremmede Troppers Ophold i Danmark 1808. Denkwürdigkeiten des Obristen v. Nordenfels 1830, 153. — Ries, Georg Wilhelm Otto, 1763—1846, fra 1801 Generaladjutant og daglig opvartende Kavalér hos Kongen, Oberst, Kammerherre, tysk Digter og Tekniker. Hans Papirer og Portræt i Rigsark. Pershist. Saml. — Om Udstedelsen af Krigserklæringen 12. Marts se Medd. fra Krigsarkiverne III, 232. — Jvfr. om Kongens Død Efterl. Pap. III, 403.
- Bernstorff. Om hans Ungdom kan mærkes følgende: Fra 1784 til Krigens Udbrud 1788 forberedte han sig til den akademiske Løbebane. Hans Haab om at kunne træde i Krigstjenesten gik ikke i Opfyldelse, i Stedet for fik han 1788 Kongens Tilladelse til at deltage i Forretningerne i Departementet for de udenlandske Sager. 1789 sendtes han til Stockholm med Befaling til at arbejde under den derværende danske Gesandt saalænge Rigsdagssamlingen varede. I Slutningen af Aaret Legationssekretær i Berlin, 1790 Chargé d'affaires og Aaret efter Gesandt. 1794 foretog han en Rejse til Schweiz, hvor han fik Meddelelse om, at han var tilbagekaldt fra Berlin og udnævnt til Gesandt i Stockholm, hvilken Post han tiltraadte i Foraaret 1795. I Sommeren 1796 var han i St. Petersborg for at lære det russiske Hof at kjende (Autobiogr.

- Opt. i Rigsarkivet, Varnhagen v. Enses Biogr. af ham i Denkwürdigkeiten u. verm. Schriften I, 358 ff.).
8. Seeland im Jahr 1807. Ludvig Beatus Meyer, 1780—1854, fra 1804 Hovmester i Grev Schimmelmans Hus, den bekjendte Forfatter af Fremmedorbogen, udgav anonymt *Piccen Seeland* im Sommer 1807, der indeholder en skarp Kritik af den danske Regerings Sorgløshed før Jacksons Ankomst. Sybille Reventlow skriver (1808, 9. Apr.): Si Hennings a écrit la brochure *Seeland 1807* il nous a rendu un très mauvais service en dévoilant à l'Europe nos faibles, nos fauts, nos bêtises, que j'aurois tant voulu pouvoir voiler à tous les yeux, sans doute que dit cet écrit n'est que trop vrai.
9. Om Claudius se IV, 318.

Angevillers. I Tilslutning til de III, 378 meddelte Oplysninger om denne mærkelige Mand kan nu anføres følgende.

Breve fra A. til Mad. de Neuilly († 1863, 86 Aar) i Souvenirs et correspondance du comte de Neuilly ved Maurice de Barberey, Paris 1865, 28 ff., 68 ff., 144 f., 158 ff., 167 ff., 216 ff., 337. Om hans Forhold til Fritz Reventlow og Grevinde Louise Stolberg 168, 170. Den sidstnævnte vilde tage ham i Huset, men han vilde ikke modtage hendes Tilbud, da hun ikke var velhavende, og Stolberg vilde sælge Tremsbüttel. Man kunde blive kjed af ham, og de vil ikke tage Penge for Opholdet. A. var først bosat i Kiel og her udset til Agent for Ludvig XVIII. efter Erobringen af Holland. Det ses, at A. har tænkt at ville ægte Grevinde Amalie Münster, senere Hofmesterinde hos Arveprinsesse Caroline (III, 375). A. fremhæver hendes Begavelse, Beskedenhed, Talenter og englelige Blidhed. Han havde „en Stund haabet at forene sin ulykkelige Skæbne med hende“. 1802 købte A. Wittmold til Greven af Artois.

1799, 2. Marts, skriver Charlotte Schimmelmans til Overpræsident Stemmann i Altona, om at udlevere Mad. de Flahauts Papirer til B. L. Texier, dansk Konsul i Cherburg, „desquels elle attend des effets qui contribuent à lui rendre la tranquillité et le bonheur peut-être dans sa patrie. Je sais que V. E. est animée d'un zèle plein d'humanité pour une classe malheureuse qui gémit sous les tristes circonstances de nos tems, cette classe d'Emigrés dont l'infortune état est trop souvent sans remedes et sans consolation.“ (Altona Byarkiv, Hist. Archiv IV Kl. D. B. 14 b). Mad. Flahaut, Enke efter A.s Broder, ægtede 1802 den fhv. spanske Gesandt i Kbhvn. de Souza.

Angevillers døde ifølge Grevinde Stolbergs Skrivekalender 17. Decbr. 1809, 80 Aar gl., i Altona. Grev Chr. Stolberg satte ham

en Mindesten i den katholske Kirke der i Byen, hvor han bisattes, med følgende Indskrift:

D. O. M. Hic jacet | Carolus Claudius Flahaut | ab Angiviller | nobilissimus comes et eques | obiit anno 1809 | aetatis suae 80 | incorrupta fides nudaque veritas | quando ullum inveniet parem. | nulli flebilior ille occidit | quam | qui mocrens hocce illi posuit | monumentum | Christiano comiti Stolbergensi. | R. I. P.

- (L. Dreves, Geschichte der kathol. Gemeinden zu Hamburg u. Altona. 2 Udg., 1866, 376. Lady Blennerhassett, Frau v. Staël, I, 54. I Musée de Versailles findes et smukt Billede af ham, malet 1778 i hans 45. Aar, udstillet paa Salonen 1779. Det er beskrevet i Gruyer, La peinture au chateau de Chantilly, Ecole française, 1898, 316.)
- Paa Wittmold fødtes 18. Juli 1796 Marquis Joachim de Montagu og Hustru Anne Paule Dominique Marquise de Montagu, født Duchesse de Noailles (III, 367), en Søn Adrien René Alexandre Joachim, døbt 19. Juli og 19. Maj 1798 samme Ægtepar en Datter Adrienne Pauline Stéphanie, døbt s. D. i Pløen (Kirkebogen i Pløen v. Hr. Pastor Lamp). Jvfr. om denne Families Forhold til Stolberg A. P. Dominique marquise de Montagu, Paris 1890, 198 ff.
10. Ahrentz se II, 245. Jens Baggesens Stammbuch, 1893, IV.
12. Langeland. Jvfr. Charlottes Brev i Speidel og Wittmann, Aus der Schillerzeit 237, L. Bobé, Slægten Ahlefeldt (Greverne til Langeland) 86 ff., hvor der findes Oplysninger om General Greve Frederik Ahlefeldt-Laurvigen, 1760—1832. — Juel, Frederik, 1761—1827, Generallieutenant, indførte som Ejer af Taasinge betydelige Forbedringer i Godsets Styrelse (Biogr. Lexikon).
14. Lingen: Caroline Baudissin.
15. le mari d'Elise: Christian Bernstorff.
16. Bayonne. Her mødtes Karl IV. og hans Søn Ferdinand VII. efter Opfordring med Napoleon (5—10. Maj 1808), der nødte dem til at give Afkald paa Spaniens Krone. Rosenkrantz havde her overrakt Napoleon Elefantordenen.
- Om Statsminister Niels Rosenkrantz, † 1824, se Biogr. Lexikon. Som Gesandt i St. Petersborg fik han Nytaarsdag 1801 Befaling af Kejseren til ufortøvet at forlade Byen med det øvrige Gesandtskabspersonale (E. Holm, Danmark-Norges udenrigske Hist. I, 369). Om Aarsagen hertil hedder det i d'Allonvilles Mémoires secrets IV. 178 f.: „Le baron de Rosencranz, alors [1801] ministre de Dannemarck, étoit soupçonné par Paul de s'égayer sur son compte dans ses dépêches. Pour s'en assurer, il fit séduire, pour la

somme de 10000 rubles le secrétaire du baron, qui à ce prix livra les lettres de son maître, invité alors et retenu à la cour. On y trouva, parmi les plaisanteries les plus mordantes sur l'empereur, ce projet supposé d'un combat chevaleresque comme moyen politique. Paul irrité laissa partir les dépêches, puis ordonna à M. de R. de quitter la capitale et l'empire; mais ne voulant ni se brouiller avec le cabinet danois, ni avoir à justifier le renvoi de son ambassadeur, en désirant néanmoins que la cour de Coph. fût instruite des motifs de cette brusque démarche, et n'eût à cet égard aucune réclamation à faire, il avoit imaginé la publication, sous le voile de l'anonyme de la phrase textuellement copiée de la dépêche du ministre renvoyé. Je tiens ce fait du duc de Serra Capiola, beau frere de Mr. Rosencrantz.“ Jvfr. ogsaa Rosencrantz' Papirer i Rigsarkivet: Erklæring af Gehejmraad Grev Reventlow om hvorledes 200,000 Rdlr. til Statens Fornødenheder bedst kunde tilvejebringes, 20. Decmeber 1766. Gehrd. Mogens Rosencrantz' Svar paa samme. Mogens R.'s Betænkning om Bondestændens Opkomst. Optegnelser af Niels R. fra Begyndelsen af Kongressen i Rastatt 1797. Brev til Rosencrantz fra Hofraad Gentz, 1800, 6. Marts. F. C. Rosencrantz til N. Rosencrantz i Anledning af dennes Udn. til Gesandt i St. Petersborg 1800. Breve fra Suveræner til samme. — Til hans Biografi findes et righoldigt Materiale i afd. Hofjægermester Baron Düring-Rosencrantz' store Samlinger til Slægten Rosencrantz' Historie (nu i Rigsarkivet). Jeg benytter Lejligheden til at henlede Opmærksomheden paa disse kun lidet kjendte Samlinger, der udmærker sig ved stor Nøjagtighed og et vidtudstrakt Kildestudium, Frugten af et Livs Arbejde.

18. Fichte, se IV, 340 ff. Urlichs, Charlotte v. Schiller II, 429. — le duc d'Augustenburg. Her henvises en Gang for alle til J. Clausens fortjenstfulde Monografi Frederik Christian Hertug af Augustenburg, 1896.
 19. Herman Wedel. Om hans Forlovelse med Karen Christiane Andrea, Datter af Kammerherre Peter Anker paa Bærums Jærnværk, se Y. Nielsen, Grev H. Wedel Jarlsberg I, 120.
 21. Englænderne paa Sølyst: se J. Blochs Afhandling, Træfningen ved Hvidere i Vort Forsvar 1896, 41. Urlichs, Ch. v. Schiller, II, 427, Speidel og Wittmann, Bilder a. d. Schillerzeit 238.
 23. Le frere cadet. Prins Christian af Hessen, 1776—1814, dansk Generallieutenant.
- v. Dernath, Magnus, Greve (se Stamtavlen), fødtes 1765, kom 1786 til Kbhvn. efter at have studeret i Göttingen, Kiel, Genf og Strassburg. 1787, 21. Febr., blev han Auskultant i Rentekamme-

ret og 7. Novb. Aaret efter Deputeret i General- Land- Økonomi- og Kommercekollegiet. 1790, 31. Juli, blev han Kammerherre og 1794, 5. Febr., daglig opvartende Kammerherre hos Kongen, en Udnævnelse, der var Gjenstand for skarp Kritik selv blandt Bernstorffs nære Venner; allerede 15. Juli Aaret efter afskedigedes han fra denne Stilling. 1808 indtraadte han i det holstenske Feltkommissariat og fulgte i Sept. med Pontecorvos Stab til Altona, hvor han, der væsentligt repræsenterede de danske økonomiske Interesser hos de allierede Generaler, førte Underhandlinger. 1810, 20. Jan., blev han beskikket til Gesandt i Stockholm, hvor han i Tillid til Napoleons Støtte med stor Iver virkede for Fredrik VI.s Kandidatur til Sverigs Throne. Greve W. Baudissin, der som Legationssekretær arbejdede under ham, omtaler Dernath som en overordentligt begavet og ved selskabelig Elskværdighed, skarp Forstand og Vid udmærket, men ligesaa ærgjerrig og i Valget af Midler lidet nøjeregnende Mand. Efter Carl Augusts Død (28. Maj) satte han alt ind paa at gjenoprette den skandinaviske Union og haabede selv at blive Rigskansler. Det lykkedes ham ogsaa at vinde Udenrigsminister Rosenkrantz for sine højtflyvende Planer. D. ansaa i sin Forblændelse Hertugen af Augustenborg for at være Kongens farligste Medbejler og holdt, endog efter at Bernadotte paa Rigsdagen i Ørebro (21. Aug.) var bleven valgt til Kronprins og Thronfølger, fast ved denne sin Opfattelse. Han arbejdede derefter ihærdigt paa at skille Bernadotte fra Napoleon, paa hvis Lykkestjerne han fast troede og traadte i nøje Forbindelse med den franske Gesandt, hvem han forebragte forskjellige nedsættende Ytringer, som Bernadotte havde ladet falde om Kejseren. Dernath blev rappelleret 1812, 10. April. Allerede 24. Juli s. A. udnævntes han til Gesandt i Dresden og fulgte i April 1813 med det sachsiske Hof, da det under de allieredes Fremrykning forlod Hovedstaden. 1815, 4. Oktb., blev han entlediget fra Posten i Dresden og beskikkedes 1. Juli Aaret efter til Gesandt i Madrid, hvilken Stilling han beklædte indtil Juledag 1825. Ved Niels Rosenkrantz' Død var der megen Tale om at vælge Dernath til dennes Efterfølger, men, som Malling har optegnet: hans Uefterrettelighed og slette Økonomi var Aarsag til at man ikke turde betro sig ham, hvortil han ellers ansaas skikket, da han hverken manglede Kundskab eller Erfaring.

D. havde 1809, 28. Juni, faaet Kommandørkorset, 1811, 28. Jan., Storkorset af Dannebrog og udnævntes 1817, 30. Maj, til Gehejmekonferensraad. Af Kongen af Spanien fik han Storkorset af Carl III.s Orden. Efter Faderen arvede han 1805 Hasselburg i Holsten, som han nødtes til at sælge ved Konkurs 1816, samt

- Aakjær og Dybvad, som han afhændede til Henrik Reventlow. 1794 købte han af Koës Antvorskov og Falkenstein, der af ham atter 1799 solgtes til Constantin Brun. D. døde 1828. — Jvfr. Autobiogr. Optegnelser i Rigsarkivet. Elise v. Bernstorff I, 4 ff. Medd. fra Krigsark. IV—V. Hist. Tidsskr. 7. R. I. · Adlersparre 1809—10, III, 14 ff. Dansk Maanedsskr. 1868 II, 335. Y. Nielsen, H. Wedel Jarlsberg I, 394 ff., 458 ff. Wolf Graf Baudissin 1880, 248 ff. Im neuen Reich 1871, Nr. 1. Mémoires du lieutenant général de Suremain, 1902, 210, 16. L. Daac, Breve fra Danske og Norske 21, 117, 160 (meget nedsættende Domme om ham af Adler og Gierlew; der sigtes især til hans moralske Udskejelser, en Skjødesynd hos Slægten Dernath, hvilket ses af Kirkebøgerne i Altenkrempe, Sognekirke til Hasselburg, hvis Ejere aabenlyst og ubestridt Gang efter anden udlægges som Fædre til Børn, avlede med Bønderpiger fra Sognet. Frederikke Brun antyder (Autographen, Kgl. Bibl.) det samme, naar hun om sin Ungdomsveninde Charlotte Bernstorff siger, at denne ægtede „einen unwürdigen“. Efterl. Pap. II, 120. Mallings Pap. (Rigsark.). Trap, Danmark II, 676; V, 170 (I Medd. om Aakjær flere uheldige Trykfejl, L. 17 1753 læs 1793; L. 19 1802 (Dernaths Fader døde 1805). A. F. Bergsøe, C. D. F. Reventlow, I, 142. C. Bruun, P. F. Suhm, 447.
- un prince. Prins Frederik, senere Kong Frederik VII., fødtes 6. Okt.
24. La Wedel. Frederikke Vibeke Komtesse Wedel-Wedelsborg, g. m. Oberst, Kammerherre, Hofchef E. H. v. Bülow (IV, 340).
- Bessières, Jean Baptiste, Hertug af Istrien, Marskal af Frankrig, 1768—1813. 1808 kommanderede han et Armèkorps i Spanien og sejrede ved Medina del Rio-Secco.
- Manthey, Johan Daniel Timotheus, 1771—1831, Konferensraad, Broder til den IV, 336 nævnte, var fra Sept. 1808 Redaktør af de politiske Artikler i Dansk Statstidende.
25. la Münster. Om Grevinde Amalie M. III, 375 f. Goedeke Grundriss 2. Aufl. VII, 328 f. Meusel, Gelehrtes Teutschland X, 342, XI, 562, XIX, 630. C. J. Anker, H. C. Sneedorfs Efterl. Breve, 1899, 75. Oehlenschläger, Samlede Digte III, 118. G. A. v. Halem, Selbstbiographie 19 f., 31 f., 193. C. F. W. v. Ompteda, Erinnerungen, I.pzg., 1892, 176. Museum 1895, II, 342. — Sneedorf, Betzy, 1790—1875, Hofdame hos Prinsesse Charlotte, gift med Generalmajor Erik Anker, 1785—1858.
26. Colbiørnsen se Stamtavlen bagest i Bogen.
- Kaas, Georg Conrad, 1762—1808, Søkaptejn, Gesandt i Portugal før Warnstedt, Kammerherre, fik 14. Sept. Befaling at indtræde i den norske Regeringskommission, omkom paa Vejen til Norge, idet

Skibet strandede ved Kragerø i November (Pershist. Tidsskr. V, 283).

Didelot se IV, 340.

28. Fririon, François Nicolas, Baron, f. 1766, udmærkede sig som Generaladjutant i den helvetiske Armé 1798 (ved Sion), senere i Italien under General Scherer, og var alt 1799 Generalmajor. Moreau udnævnte ham til Brigadegeneral paa Slagmarken ved Hohenlinden. 1806 tog han Del i Belejringerne af Colberg og Stralsund, var 1808 Chef for det spanske Hjælpekorps paa Sjælland, der gjorde Mytteri i Roskilde, da det skulde aflægge Eden til den nye Konge af Spanien. Han udnævntes 1809, 7. Febr., til Storkors af Dannebrog. Senere tog han Del i Slagene ved Essling og Wagram. 1809 blev han Divisionsgeneral. Han døde 1840 som Kommandant i Invalidehotellet. Jvfr. hans *Rélation de l'insurrection des troupes espagnoles etc. i Spectateur militaire*, IV. *Guldbrand*, se L. Bobé, *Lavaters Rejse til Danmark 1793*, 168. — *Macdonald*, General, omtales af Ch. Schimmelmänn i *Urilchs*, Ch. v. Schiller II, 392 f. — *Taufstein*. Om Thorvaldsens Døbefont til Brahe-Trolleborg Kirke Thiele, *Thorvaldsen i Rom I*, 13 ff., 111 ff., 132 f.
29. I Dagen for 7. Jan. 1809 læses: Af den fjendtlige Konvoj ere nogle Skibe tilligemed Krigsskibene igaar Elfterm. Kl. 4 indkomne til Ankers imellem Isen noget sønden for Malmø, men 7 til denne Flaade hørende Skibe saaes paa samme Tid at være komne dels paa Grund og dels i stærk Besæt af Is.
31. ce digne vieillard: Lisakevitch, IV, 333 f. — Om *Alopeus* se III, 402.
32. Om de danske Søofficerers og Mandskabets Misfornøjelse ombord paa Orlogsskibene „Pultusk“ og „Dantzick“ af Scheldeflaaden, der laa i Vinterhavn i Vlissingen se O. Lütken: *De Danske paa Schelden (1808—1809) under Kapitainerne S. U. Rosenvinge og H. Baron Holsten*, 1885, 58 ff. Rosenvinge og Holsten arresteredes paa Kongens Fødselsdag 1808 efter Ordre fra Napoleon, fordi de havde erklæret sig ude af Stand til at formaa Besætningen paa Skibene til at følge Kejserens Befaling om at Mandskabet skulde afgaa over Land til Brest for der at gaa ombord i to andre Skibe, som sagdes at være bestemte til en hemmelig Expedition (ib. 64).
33. Sidney Smith, William, engelsk Admiral, 1764—1840. — Dodt, Just Peter Andersen, f. 1782, blev 1801 Maaned- og 1802 Sekondltnt., afgaaet 1804 for at træde i russisk Tjeneste paa Sortehavsflaaden, 1807 Kaptejnltnt. og Georgsridder, kommanderede 1808 Fregatten *Argus* og fik for sin Tapperhed St. Annaordenen, 1810 Kaptejn, afsk. 1815 paa ny af dansk Tjeneste (1823 som

- karakt. Kaptejn), 1824 Kommandørkaptejn, død 7. Sept. 1826 (Medd. af Hr. Arkivsekretær Grove. Richter, Den danske Sæetat).
34. Tønder-Lund. Niels Tønder Lund, 1749—1809, Deputeret i Generaltoldkammeret, naturhist. og nationalekonomisk Forfatter, udnævntes 1808 til Medlem af den interimistiske Regeringskommission, afrejste 12. Jan. 1809 fra Jylland, men forliste med Skibet (Biogr. Lex.). — Frederik Julius Kaas udnævntes 11. April til Kommissionsmedlem og Stiftsbefalingsmand over Akershus. — Baudissin se Stamtavlen. Jvfr. Fr. Kohlrausch, *Erinnerungen*, 1863, 63.
36. Blome, Otto, Greve 1770—1849, fra 1804 General i St. Petersborg, søgte 1808—9 at bevæge Frederik VI. til at støtte Rusland under Krigen.
- Lotte Brun. Constantin Bruns Børn i hans Ægteskab med Frederikke Münter vare: 1. Carl Friedrich Balthasar Brun til Krogerup, Kammerherre, f. 20. April 1784, d. 14. Novb. 1869, g. 20. Maj. 1812 med Frederikke Margrethe Bügel, f. 25. Jan. 1789, d. 10. Jan. 1875. 2. Charlotte Emilie Frederikke, f. 6. Jan. 1788, d. 22. Febr. 1872, g. 4. Aug. 1809 i Petri Kirke m. August Vilhelm Pauli, hanseatisk Ministerresident i Kjøbenhavn, f. 29. Maj 1781, d. 20. April 1858 i Rom. 3. Antonia Augusta Ernestine, f. 10. Maj 1790, d. 10. Sept. 1845, g. 11. Okt. 1811 m. Oberstlieutenant Gustav Reinhold v. Rennenkampf til Helmet i Livland, f. 2. Sept. 1784, d. 20. Febr. 1869. 4. Adelaide (Ida) Caroline Johanne, f. 20. Sept. 1792, d. 23. Novb. 1857 i Wien, g. 4. Febr. 1816 m. kejserlig østrigsk Gesandt Louis Philippe Greve de Bombelles, f. 1. Juli 1783, d. 7. Juli 1843 i Wien.
37. Darre, Niels Stockfleth, f. 10. Febr. 1765, død 9. Okt. 1809, Major og Generaladjutant hos Prins Christian August, jvfr. *Rawerts Danske Krigsbibliothek III*, 1796, 45 ff., 106 ff., 243 ff. *Pershist. Tidsskr.* III, 390 f. *Saml. t. d. norske Hist.* V, 166 f. *Norsk pershist. Tidsskr.*, Ny Række, 356 ff.
- d'Angely. Baron François Marie d'Angely, der 1761 traadte i dansk Tjeneste som Major af Kavalleriet og senere var Oberst i fransk og hollandsk Tjeneste under Revolutionen, fik 1802, 24. Decb., Privilegium paa at udgive Bladet *L'abeille du Nord*. Han døde 10. Jan. 1809. Enken, født Baronesse v. Bode, overdrog Privilegiet paa Sønnen Felix d'Angely, da Sønnen, Magnus François Xavier var kommen paa gale Veje. Da Felix blev stukket i Trøjen af franske Hververe i Hamburg, overtog Kjøbmand Conrad Heinrich Donner 1810, 12. Oktb., Privilegiet for Enken. 1811 idømtes Red. en Bøde, fordi Bladet havde meddelt en uskyldig Anekdote om Czar Peter den Store, og maatte paa Foranledning

af den russiske Gesandt love „de s'abstenir d'insérer des anecdotes tirées même de l'histoire du tems passé qui pourroient blesser les gouvernemens amis de celui de Dannemarc.“ Bladet ophørte med at udkomme fra Febr. 1813. (Tyske Kancelli: Avisprivilegier og Presseforsøelser: Aviser i Altona. Rigsarkivet).

Hafner. Adam Mogens Wenzel Haffner, 1774—1844, Generalmajor, Kammerherre. 1801, 2. April, betroedes ham Befalingen i det yderste Værk ved Qvintus „den lange Linie“, hvorfra han vedligeholdte en levende Kanonade paa de engelske Skibe, som han tilføjede betydelig Skade, medens Englændernes Bomber, der faldt mellem Skytset og Krudtmagasinet paa og ved Qvintus, ikke dræbte eller saarede nogen. Derefter blev han Adjutant hos Kbhvns. Guvernør og indgav Forslag om Rheden og Batterierne, der bragtes til Udførelse. 1802—4 rejste han udenlands med Baron Løvenskjold. Hjemvendt blev han Medlem af den efter hans Forslag oprettede Artilleri- og Konstruktions Kommission. Til Transporten af Felt-ekviperingen konstruerede han Vogne, der ved Kjørsel op ad Bakke og over Grøfter viste sig saa praktiske, at Napoleon paa sit Tog til Rusland førte 2000 Vogne af Haffners Konstruktion med sig. 1804 opholdt han sig ved den russiske, engelske og franske Hær. 1807 sendtes han til Hamborg paa Efterretningen om Jacksons Ankomst til Kiel, men traf undervejs i Nyborg Kongen og Kronprinsen, hvem han fulgte til Kiel, hvor han forelagde dem en Plan til Kbhvns. Forsvar; efter hans Mening kunde man ved Anlæggelse af Brohoveder og Skanser foran Søerne trække Belejringen i Langdrag. Over Femern og Lolland kørte han til Sjælland, hvor han med General Castenskjold, der stod med Landeværnet og Kystmilitzen ved Kornerup, drøftede sin Plan om et Masseopbud. Han samlede ialt 7000 Mand, hvoriblandt 2000 til Hest, i Forbindelse med Castenskjold og Oxholm ialt ca. 20—30,000 bevæbnede Mænd. Castenskjolds Nederlag og Efterretningen om Kbhvns. Kapitulation tvang ham til at standse sin Virksomhed. Han udnævntes derpaa til Kommissær ved Reguleringen af den franske Hærs Marsch gennem Landet og blev 1810 beskikket til Kommandant i Altona. Om hans Virksomhed i saa Henseende se hans udførlige autobiografiske Meddelelser i Rigsarkivet, og iøvrigt om hans senere Liv Biogr. Lexikon og Rist, Lebenserinnerungen II, 122.

Jvfr. Wohlwills Afhandling Napoleon u. die Hansastädte 1809 i Ztschr. des Vereins f. hamb. Gesch. VII, 65 ff.

Les Westphaliens, se F. Thimmes Afhandling Mittheilungen zur Geschichte der hohen oder geheimen Polizei des Königreiches Westphalen i Ztschr. des hist. Ver. f. Niedersachsen 1898, 81 ff.

- Barbe bleue. Balletten Rolf Blaaskæg opførtes første Gang 13. Dec. 1808. — Bille, vistnok Thalia Amalie Bille, 1792—1820, Datter af Admiral Steen Andersen Bille, gift 1812 m. Generalmajor Hans Frederik Levetzau.
38. 23. April 1809 gav Skuespiller Foersom paa Hoftheatret det første offentlige Deklamatorium her i Landet. „Man beundrede den vedvarende Anstrængelse af alle Kræfter fra Fantasien og Følelsen ned til Hukommelsen 'og Stemmen, da Kunstneren næsten i 2¹/₂ Time ene fængslede Tilhørernes Opmærksomhed ved staaende og udenad at deklamere saa mange yderst forskellige Digte og ved at ledsage Deklamationen med Mimik“ (Dagen 1809, 73). — Sophie Adeler. Baronesse Sophie Hedevig Adeler til Adellersborg, f. 1795, død 1859, g. 1813 m. Herman Løvenskjold, 1783—1825, Amtmand i Svendborg Amt, Kancellideputeret. (Danmarks Adels Aarvog VI, 306, Magazin for Reiseiagttagelser II, 40, 82).
39. Yoldi. Om ham se E. Gigas, Litteratur og Historie, 2. Saml., 1899. Det „officielle Bulletin“ i „Dagen“, 3. Maj, lyder: Den østerrigske Armeé er rammet af Himmels Ild, som straffer den utaknemmelige, den uretfærdige, den troløse. Den er tilintetgjort, alle dens Armeekorpsér ere knusede. Over tyve Generaler ere dræbte eller saarede, een Erkehertug er dræbt, to saarede. Man har over tredive tusinde Fanger, Faner, Kanoner, Magasiner, Tros. — Her som ved Jena bemærkes, hvorledes Krigens Skæbne er især falden paa dem, der have fremæsket den. Fyrsten af Lichtenstein, een af de mest rasende, er bleven dødelig saaret. — —
- Lichtenstein, Johan Nepomuk Joseph, Fyrste af, 1760—1836, blev saaret i Kampen ved Taun 19. April. Han deltog som Feltmarskallieutenant i Slagene ved Aspern og Esslingen, Ulm, Wagram og Austerlitz. — Lacoste, André Bruno Frévol, fransk Brigadegeneral, fulgte Napoleon til Spanien, faldt 2. Febr. 1809 ved Saragossa.
41. Om den Schill'ske Expedition se bl. a. Rist, Lebenserinnringen II, 59 ff.
42. Munk, Adolf Frederik, Greve, 1749—1831, Gustav III.s Yndling, Statholder, afskediget 1792, beskyldt for at have udstedt falske Kreditsedler og maatte rejse ud af Riget. Han ansaas for at være hemmelig gift med Dronning Sophie Magdalene af Sverig og formodes at være Fader til Kong Gustav IV. Adolf. — Victor. Claude Victor-Perrin, Hertug af Belluno, Marskal af Frankrig, 1764—1841, efter Freden i Amiens Gesandt i Kjøbenhavn, som han forlod i September 1805 for at tage Del i Fægtingen ved Saalfeld, gift 2. Gang m. Julie Vosch d'Avesaat, kejserlig Palads-dame. Jvfr. IV, 340.

43. Nos trophées. Schill faldt 31. Maj 1809 ved Stormen paa Stralsund. — Massillon. 1809 udkom *Morceaux choisis de Massillon*, Tankesprog af den bekendte franske Prædikant Jean Baptiste M., 1663—1742, Erkebiskop af Clermont.
44. La dame, Prinsesse Charlotte. — Asta, Datter af Grevinde Amalie Münster, III, 376.
46. Caldéron, jvfr. Urlichs, Ch. v. Schiller II, 433.
48. la couronne de Suede. Prins Christian August af Augustenborg blev 18. Juli 1809 valgt til Kronprins og Thronfølger i Sverrig og adopteret af Kong Carl XIII. Jvfr. om ham bl. a. A. Ipsens Monografi, Christian August, Kiel 1863, J. Forchhammers Afhdl. Christian August, Prinds af Augustenborg, i Dansk Maanedsskrift 1868 I—II, og det nys udkomne Værk, *La Suede sous la République et le premier Empire*, Mémoires du lieutenant général de Suremain (1794—1815), Paris 1902. Om det andet svenske Thronfølgervalg 1810 A. Friis' Afhandling i Hist. Tidsskrift 7. R. I, 241 ff.
- Prins Frederik af Hessen udnævntes 9. Januar 1810 til Statholder. Han ægtede 21. Maj 1813 Clarella Dorothea Baronesse Liliencron (1779—1836), der 1809 fulgte ham til Norge. Hun var Datter af Gehejmeraad Ditlev Brockdorff til Rohlstorf og Enke efter Overkrigskommissær Andreas Ernst Christian Baron Liliencron, fra hvem hun 1798 var bleven skilt.
51. Heger. Stephan Pedersen Heger (f. 1701 † 7. Maj 1752), Brygger i Kbhvn., gift 15. Sept. 1730 m. Karen Hansdatter Krarup (f. 1706 † 18. Dec. 1771), efterlod Sønnen Hans Heger (f. 8. Febr. 1747 † 28. Nov. 1819), Konferensraad, Assessor i Lands-Over-samt Hof- og Stadsretten, gift 20. Juli 1767 i Søllerød med Anna Louise Drewsen (f. 1751 † 1799). De havde Børnene: 1. Jens Stephen (f. 17. Sept. 1769 † 8. Marts 1855), Skuespiller, g. 4. Febr. 1797 m. Ellen (Eline) Marie Smidth (f. 13. Dec. 1774 † 7. Juni 1842), kgl. Skuespillerinde. 2. Johan Carl (f. 14. Juni 1771 † 20. Jan. 1836), Bibliothekar. 3. Peder (f. 1. Febr. 1773 † 1. Dec. 1799). 4. Karen Margrethe (Kamma), f. 19. Okt. 1775 † 21. Jan. 1829, g. 31. Aug. 1798 m. Knud Lyhne Rahbek (f. 18. Dec. 1760 † 22. April 1830), Etatsraad, Prof., Dr. phil. 5. Christiane Georgine Elisabeth, f. 1782, g. 1810 m. Adam Oehlenschläger. — Søllerød og Frue Kirkes Bøger. Tontinens Inskriptionsprot. 1800. Erslews Forf. Lex. C. Nyrop, Strandmøllen, 199.

Oehlenschläger se Stamtavlen Side 200.

(Om Adam Oehlenschlägers Forfædre se Erindringer I ff. Ifølge Garnisons Kirkes Bog viedes 28. Nov. 1777 Joachim Conradt

Ohlenschläger, Bedienter, og Martha Maria Hansen. Erslews Forf. Lexikon har urigtigt Vielsesaaet 1778, og denne Fejl er til al Uheld for Digterens Moder gaaet igjen i samtlige Biografier af Digteren, der selv, — som bekjendt, født 14. November 1779 — omtaler, at han har havt en ældre Broder, født Aaret før ham, og som døde 24 Timer efter Fødselen. Kr. Arentzen har, forledt af hin usalige Trykfejl i sin Biografi af Adam Oehlenschläger givet Moderen følgende Skudsmaal: Hun har aabenbart været en baade sanselig og aandelig Natur. Dette røber sig i Kammerjomfruens Hengivelse til Tjeneren i Grevepalæet før Ægteskabet. Det tunge Sind, „Vemodens Følelse og en dyb Alvor“, der efter Sønnens Udsagn var Grundstemningen i hans Moders Liv, skulde saa forklares ved hendes Anger over det begaaede Fejltrin. Hos Vilh. Andersen, Adam Oehlenschläger, Et Livs Poesi, I, 14, hedder det: Grev Moltke, i hvis Hus de tjente, fik dem gifte og Joakim Conrad Oehlenschläger forfremmet til Organist. — „Hun havde følt det som Guds Straf, da hendes førstefødte Søn var død kort efter sin Fødsel umiddelbart efter Brylluppet.“ Længere hen hedder det, at hun i sin Fortvivlelse søgte Befrielse i Drik. Hendes Syndsbevidsthed blev i ham (Sønnen) en dunkel Slægtsbevidsthed.

Mod denne Opfattelse af Digterens Moder, der altsaa ganske med Urette har fundet Vej overalt i Literaturhistorien har da ogsaa Adam Oehlenschlägers Datter Fru Marie Konow bestemt nedlagt Indsigelse.

Digterens og hans Sødskendes Daab er med følgende Ord indtegnet i Frederiksberg Kirkes Bøger.

1779 d. 23. Novembr. døbt Organisten til Friderichsberg Kirke Sr. Øhlenschläger og Hustrue Deres Søn Adam Gottlob, baaren af Frue Grevinde Moltke og Frue Camer Herrinde Rosencrantz Lewetzau stoad hos. Faddere: Geheime R[aad] og Stiftamt M[and] Brokkenhuus, Geheime Raad og Amt-Mand Scheel-Plessen, Commandeur Grev Moltke, Camer Herre Grev Wedel og Stadthaupt M:[and] Jørgensen, alle af Kiøbenhavn. Moderen introduceret 1. Jan. 1780.

1782 Døbt Hr. Joachim Conrad Ohlenschläger og H. Martha Maria deres Pigebarn Sophie Wilhelmine Birthe den 25. Julii. Faddere: Madme. Schmidt, Jfrue Voigt, Agent Wulf, Hr. Döllner og Inspecteur Michelsen.

1785, 12. Octobr. døbt Organist Hr. Jochim Conrad Öhlenschläger og Hustrue Martha Marie Hansen deres Datter som blev kaldet Christine Marie. Fadderne: Madame sal: Slots-Forvalter Voigts, Jomfrue Volkern, Hr. General Inspecteur

Schmidt, Hr. Regimentskriver Nørager og Hr. Johannes Orm. — Hun blev begravet den 5. Jan. 1790.

Slægtskabet mellem den berømte Rejsende Adam Olearius eller Oehlschläger (døbt 16. August 1603 i Aschersleben, død 22. Febr. 1671 i Slesvig) og vor Digter kan ikke paavises, direkte er han ialtfald ikke, som oftere fremsat, en Ætling af ham. Olearius efterlod kun én Søn Philip Christian, f. 14. Apr. 1658, studerede Medicin, rejste til Holland og England, skrev 1675 et latinsk Æresdigt til Griffenfeldt i Anledning af dennes Nærværelse i Rendsborg. 1685 fik han Brev paa Færgen i Wollersumb. Digterens Oldefader fødtes 1672 i Rensefeld, hvor Faderen var Organist.

Jochim Heinrich Oehlenschläger, Skovfoged i Poeler Hege ved Slesvig, blev dimitteret 1749, 21. Jan.

(Jvfr. Ed. Grosse, Adam Olearius (Jahresber. der Realschule zu Aschersleben), 20 f. Gottorpske Kammerexpeditioner, 1685. Tyske Assignationskontor, kgl. Ordre og Resol. 1749).

I en Ansøgning til Kongen, dateret 19. Juni 1801, om Adgang til de akademiske Stipendier skriver Oehlenschläger: Jeg har, skjøndt fra min Barndom indtaget af og bekiendt med de første Grunde af Sprog og Videnskaber først i de senere Tiider bestemt mig til den egentlige akademiske Bane, efterat have staaet omtrent 2 Aar i Deres Majestæts Tieneste som Skuespiller ved det kgl. Danske Theater, hvilken Bane jeg forlod fordi jeg ikke troede den vilde gjøre mig lykkelig, og fordi jeg troede mig bedre skikket for en anden. Jeg valgte den juridiske, men for at det ikke skulde have for langt Udseende med min Embedsexamen, lod jeg mig privat inskribere og underkastede mig den latinsk-juridiske Forberedelses Examen. Den offentlige Prøve, som jeg ved denne Leilighed tror at kunne paaberaabe mig som et Beviis paa at jeg fra Duelighedens Side maaskee ikke er uværdig til det ansøgte Beneficium, er en Afhandling jeg indgav til Concurrence for den til D. M.s høye Fødselsdag udsatte akademiske Priis i Aesthetiken, hvilken Afhandling blev bedømt paa en meget fordeelig Maade, og tilkiendt første Accessit med Tillæg at den fortiente at deele Præmie dersom den kunde deeles“. — (Universitetspatronatet, Indk. Sager, Rigsarkivet).

Joachim Conrad Oehlenschläger,
 f. 31. Juli 1748 † 21. Maj 1827,
 Slotsforvalter paa Frederiksberg Slot, Organist ved Frederiksberg Kirke,
 g. 28. Nov. 1777 m. Martha Marie Hansen,
 dbt. 26. Okt. 1745 † 6. Maj 1800.

Adam Gottlob,
 f. † 1778.

Adam Gottlob Oehlenschläger,
 f. 14. Nov. 1779 † 20. Jan. 1850,
 Dr. phil., Prof. ved Kbhvns. Universitet,
 Konferensraad, SK. DM.,
 g. 17. Maj 1810 m. Christiane Georgine
 Elisabeth Heger,
 f. 28. Juli 1782 † 7. Juli 1841.

Sophie Vilhelmine Bertha,
 f. 16. Juli 1782 † 9. Febr. 1818,
 g. 10. Juli 1802 m. Geheimstatsminister
 Generalprokurør, Dr. jur. Anders Sandøe
 Ørsted, R. E. SK. D. M.,
 f. 21. Dec. 1778 † 1. Maj 1860.

Christine Marie,
 dbt. 12. Okt. 1785
 † 5. Jan. 1790.

Charlotte,
 f. 21. April 1811
 † 12. Marts 1835,
 g. 14. Nov. 1832 m. Joachim
 Ludvig Phister, f. 23. Maj
 1807 † 15. Sept. 1896.
 kgl. Skuespiller, Professor.

Johannes Wolfgang,
 f. 7. Febr. 1813 † 30. Nov. 1874,
 Kammerjunker, Toldinspektør,
 g. 1° 23. Dec. 1844 m. Francisca
 Hedemann, f. 21. Febr. 1822
 † 3. Okt. 1861;
 2° 29. Okt. 1867 m. Bodil Cathrine
 Juell, f. 25. Maj 1838.

William Conrad,
 f. 19. Dec. 1814,
 † 8. Okt. 1885,
 Kammerjunker,
 cand. jur., Intendant.

Marie Louise,
 f. 3. Sept. 1818,
 g. 31. Dec. 1839 m. Wollert
 Konow, Dr. phil., Storthings-
 mand, Ejer af Steen ved Bergen,
 f. 16. Juli 1809 † 9. Sept. 1881.

52. Villers. Charles François Dominique de Villers, 1765—1815, Emigrant, virkede for Kjendskaben til tysk Litteratur i Frankrig, se Biographie universelle, Michaud, 49. Bd., 69—82. C. F. Wurm, Beitr. zur Gesch. der Hansestädte 1806—14 (Hamburg 1845, Progr. des akadem. Gymnasiums). Preuss. Jahrbücher, 27. Bd. 288—307, men især M. Isler, Auswahl a. d. Nachlasse des Ch. de Villers, Hamburg 1879 (Breve fra J. D. Brandis, Constant, Goethe, Gerstenberg, F. H. Jacobi, Fru de Staël, Voss o. a., af Interesse for dansk-tysk Aandsliv). — Purgstall se II, 225 og C. L. Fernows Leben af Johanne Schopenhauer, Leipzig 1830, I, 128, 143; II, 16, 27.
53. Vargas jvfr. om ham I, 286.
1819 skriver Grev Nikolaus Luckner om Datteren Ferdinandine, at hun har været Hofdame i 3 Aar hos Prins Christian Frederiks Gemalinde, og „at hendes Opførsel i denne Tid og ved den Katastrofe, der løste dette Baand, erhvervede hende almindelig Agtelse, hvilket han med stolt Faderglæde kan bevidne.“ (Fin. Koll. Journ. Bilag 1810, 3423).
- Dupuis. Jean Baptiste Edouard Louis Camille du Puy, o. 1770—1822, om ham se den paa indgaaende Studier hvilende Levnetsskildring af S. A. E. Hagen i Biogr. Lexikon XIII.
- Om Prinsesse Charlottes Ophold i Altona jvfr. Bouriennes interessante Bemærkninger i dennes Mémoires, 1829, VII, 147 ff. Elle étoit jolie comme les amours, mais elle avoit la tête légère et singulièrement organisée; c'étoit un véritable enfant gâté, elle adorait son mari, et leur union fut très-heureuse pendant plusieurs années. En arrivant à Altona 1809 elle étoit au désespoir, sa douleur toutefois n'étoit pas une douleur muette, car elle conta son histoire à tout le monde mais sa légèreté naturelle reprit le dessus. — Sml. Udtalelser i Souvenirs du comte de Neuilly, 190 f. Elle fait pitié de la voir pleurer, danser, se ruiner la santé, allier le désespoir et la folie etc., et au milieu de tout cela être très bonne enfant. — 1814 skrev hun fra Hamborg: Je suis dans une angoisse pour la vie de mon ci-devant mari.
57. Correggio. Jvfr. Platens Dom i dennes Tagebuch 1796—1825, Stuttgart 1860, 175 og Die Tagebücher des Grafen August v. Platen, Stuttgart 1900, 42.
- Holstein. Christian Detlev Greve Holstein til Basthorst, 1775—1855, Ritmester à la suite ved Livgarden til Hest, 3. Nov. 1809 Hofchef ved Prinsesse Charlottes Hof i Horsens, g. m. Sophie Dorothea Buchwald, 1798—1851.
58. Om Oehenschlägers sidste Møde med Goethe se hans Erintringer. Jvfr. hermed G. Brandes' Afhandling i Goethe-Jahrbuch

- II, 8 ff., 18 ff., 25 ff.; ib. VIII, 11 ff., 106 f., IX. V. Andersen, Adam Oehlenschläger I, 278 ff. Rud. Schmidt, Fra Liv og Literatur, 125 ff. Fr. Hebbels Briefwechsel I, 100 f. Chronik des Wiener Goethe-Vereins III, 14; VII, 25 ff. Mindeblade om Oehlenschläger, 95. F. Schmidts Dagbøger 103. Universum XVII, Nr. 11. Schart. Om Fru v. Schardt se III, 380. Hendes Samvær med Oehlenschläger omtales af H. Düntzer, Zwei Bekehrte, 407. Hendes smukke og varmtføjte Lied der Dänen bei dem Ueberfall der Engländer 1807 ib. 410.
- Kaas. Conrad Frederik Clauson-Kaas, 1782—1853, Kammerherre, Hofmarskal hos Prins Christian Frederik, hvem han 1814 ledsagede til Norge, g. 1811 m. Komtesse Ferdinandine Jeannette Agnes Luckner, 1790—1818. — la mere de Holstein: Amalie Sophie Buchwald, 1748—1823, g. 1763 m. Grev Ulrik Adolf Holstein, Overpræsident i Kbhvn., Amtmand i Tønder, Deputeret i Rentekammeret, 1731—89.
59. Wolff Baudissin se IV, 337. Fr. Kohlrausch, Erinnerungen a. m. Leben, 53 ff., 180 ff. Nedenstaaende, hidtil ikke af danske Historikere fremdragne Oplysninger om Thronfølgervalget forfattede af B. tjener til Forstaaelse af Brevtexterne 1810—1812.

Der Kronprinz — Bernadotte — misstrauete seinem Gesandten in Kopenhagen, dem Grafen Oxenstjerna, der zwanzig Jahre dort gelebt hatte, und den er für allzu französisch gesinnt hielt. Deshalb zog er es vor, seine Anträge an das Kopenhagener Kabinet durch mich befördern zu lassen. Schon am 1. Januar 1812 hatte mir der russische Gesandte, Baron Suchtelen, Eröffnungen gemacht, die darauf gerichtet waren, Dänemark von der französischen Allianz zurück zu bringen. Gegen Ende des Jahres wetteiferten er und der Kronprinz in Vorschlägen, die ich zu berichten hatte und die mir, wie ich nie verhehlte, höchst annehmbar erschienen.

Noch am 4. December machte General Suchtelen mir eine eingehende und, wie ich in der Stille empfand, durchaus richtige Darstellung aller Gefahren, denen sich Dänemark durch eine Allianz mit dem Kaiser Napoleon aussetzen würde. „Ich kann Ihnen auf's bestimmteste versichern“, sagte er unter anderem, „dass nur England selbst bisher einen Angriff auf Seeland zurückgehalten hat, indem es der schwedischen Regierung Truppen und Subsidien zu diesem Zweck verweigerte: denn es liegt allerdings nicht in seiner Politik, beide Ufer des Sunds in den Händen einer Macht zu wissen. Wird es aber, wenn eine entscheidende Krisis da ist, diese Mässigung bewahren? Ich verbürge Ihnen und gebe Ihnen die officielle Versicherung, dass, sowie Ihr Hof sich mit uns zu vereinigen versprache, England Ihnen Ihre Flotte

zurückgeben oder ein Aequivalent dafür in baarem Gelde zahlen würde. Es würde ausserdem bestrebt sein, Schweden von der Eroberung Norwegens zurück zu halten, indem es ihm einige seiner westindischen Inseln anbieten würde: die Unterhandlungen darüber haben schon jetzt begonnen. Wäre aber der Kronprinz von seiner Lieblingsidee nicht abzubringen, so würde es der Krone Dänemark beide Mecklenburg, schwedisch Pommern mit Rügen, vielleicht sogar auch preussisch Pommern versprechen: es würde mit einem Wort Sr. Dänischen Majestät zwei Dörfer in Deutschland für eins in Norwegen garantieren. Wenn Ihre Regierung nicht länger die vierzigtausend Mann Schweden paralyisiert, die sie zum Kampf gegen sich zwingen will, und eine gleiche Truppenzahl mit ihnen vereinigt, so kann sie ohne erhebliche Anstrengung über das Schicksal Europa's entscheiden und zugleich sehr grosse Erfolge für sich selbst erringen. Ein Krieg steht Ihnen in jedem Fall bevor; aber Sie haben die Wahl: ob Sie die Befreier der Welt werden und, indem Sie die Verheerungen einer Invasion von sich abwenden, Ihre Macht vergrössern — oder ob Sie einen Bürgerkrieg im Norden hervorrufen und sich in einen wahrscheinlich für Sie verderblichen Kampf ohne die mindeste Aussicht auf Entschädigung stürzen wollen: einen Kampf, der Ihnen im aller günstigsten Falle nur die Fortdauer Ihrer jetzigen, wenig beneidenswerthen Lage in Aussicht stellt.“

Auf meine Frage, ob es Baron Suchtelen nicht angemessen scheine, diese schwerwiegenden Eröffnungen durch den russischen Gesandten an das Kopenhagener Kabinet gelangen zu lassen, erwiderte der General, er habe allerdings schon in diesem Sinne an seinen Collegen geschrieben, ziehe es aber vor, dies alles durch mich zur Kenntniss meines Hofes zu bringen, weil solche Mittheilungen sich mündlich eingehender und ausführlicher machen liessen.

Auch der „Kronprinz“ war unerschöpflich in neuen Combinationen. Russland hatte ihm Norwegen garantiert: er ging aber zuletzt soweit, sich mit Abtretung des Stifts Drontheim begnügen zu wollen, und auch das sollte erst an Schweden fallen, wenn zugleich der König von Dänemark sich entschliessen wolle, seine zweite Tochter, damals noch ein Kind, mit dem Prinzen Oskar zu verloben. Noch weit freigebiger waren seine Anerbietungen auf Kosten Deutschlands. „Zwei Dörfer in Deutschland für eins in Norwegen“ hatte schon Baron Suchtelen als englisches Anerbieten zugesagt. Der Kronprinz versprach beide Mecklenburg und Oldenburg, ja sogar Hamburg und Lübeck. Sein heisser Wunsch war das Commando einer combinirten schwedischen und dänischen Armee. Ich sehe und höre ihn noch mit sehr gascognischem

Accent in der heimathlichen Begrüßungs Form zu mir sagen: Adieu Monsieur de Vaudissin. — Dann pflegte er, meist spät am Abend, in der Diagonale des niedrigen Mansardenzimmers stundenlang mit mir auf und ab zu schreiten, um mir irgend ein neues Project vorzutragen, das ich dann möglichst wortgetreu nach Kopenhagen zu referiren hatte. Dabei hörte er sich offenbar selbst gern reden, aber nicht mit Unrecht, denn er sprach mit sonorer Stimme und setzte seine Worte vortrefflich.

Alle diese Verlockungen aber wurden in Kopenhagen hartnäckig zurückgewiesen. Weder der Brand von Moskau noch das neunundzwanzigste Bülletin hatte dort Eindruck gemacht; man hielt nach wie vor an dem Glauben fest, Napoleon sei nicht zu besiegen und werde besser für seine Freunde sorgen als die allirten Mächte. Hätte noch im Frühjahr 1813 König Friedrich VI. den kühnen Entschluss gefasst, ohne sich um Schweden und Russland zu kümmern, auf eigene Hand gegen Frankreich marschiren zu lassen, so würde sehr wahrscheinlich seine Mitwirkung eine viel wirksamere gewesen sein als die der Schweden. Aber so fern war man in Kopenhagen von solchen Gedanken, dass Dänemark noch nach der ersten Erhebung Preussens auf ein Schutz- und Trutzbündniss mit Frankreich antrug. Wir können jetzt das Schicksal nicht genug preisen, dass man dänischerseits nicht darauf eingegangen war, sich in Deutschland zu erweitern und festen Fuss in der Ost- und Nordsee zu fassen. Erst im April 1813 kam man zu dem verspäteten Entschluss, in England anzufragen, ob eine Allianz ohne Abtretung von Norwegen noch möglich sei. Das Kabinet von St. James hatte während des ganzen Winters seinen Beitritt zum Tractat von Abo verweigert: nun da es nach langem Zögern ihn endlich soeben unterzeichnet hatte, konnte es für Dänemark nichts mehr thun.

Meines Bleibens war natürlich jetzt in Stockholm nicht lange mehr. Im März 1813 ward ich zurückgerufen, verbrannte in aller Eile den Inhalt des Gesandtschaftsarchivs und reiste nach Kopenhagen, wo mich der König weniger ungnädig empfing, als ich erwartet hatte, denn ich war mir bewusst, meine Berichte in sehr viel anderem Sinne abgefasst zu haben, als man sie sonst daselbst zu hören gewohnt war. Der König begnügte sich, mir zu sagen: „Jeder hat seine Ansicht und Sie haben die Ihrige, die ich nicht theile; ich bin aber übrigens mit Ihren Depeschen zufrieden gewesen.“ Kurze Zeit nachher erfolgte die fruchtlose Unterhandlung mit England.

Noch habe ich zu erwähnen, dass Thiers in seiner Geschichte des Kaiserreichs behauptet, Bernadotte habe für seine Allianz nicht

sowohl Subsidiën von Frankreich verlangt, als dessen Garantie für die Eroberung von Norwegen und dieser Vorschlag sei von Napoleon mit Entrüstung zurückgewiesen worden. Es ist möglich, dass auch von einer Garantie die Rede war; ich erinnere mich aber, seiner Zeit nur von Subsidiën gehört zu haben.

(Wolf Graf Baudissin, Gedenkbuch für seine Freunde. Als Manuscript gedruckt 1880, 354 ff. Jeg skylder Fru Kammerherreinde Meldahl Tak, der velvilligst har overladt mig denne kun i faa Exemplarer trykte Bog).

59. Bulow se S. 117 og 128.
63. Et Billede af Livet i Kjøbenhavn og Hovedstadens selskabelige Kredse fra 1810 gives af E. G. Geijer, *Minnen*, Upsala 1834, I 104 ff.
64. Linje 17. un prêtre: Jakob Peter Mynster, se J. P. Mynster. *Meddelelser om mit Levnet* 199 f. og H. Schwanenflügel's Monografi.
65. Se IV, 319. — Digteren Klopstocks Brødre vare: August Philip, f. 1720, fra 1755 Leder af den af Schweizeren Hartmann Rahn (med Digteren Klopstock 1751 indkommen til Danmark og gift med dennes Søster Johanne Viktoria) grundlagte Silkefabrik i Lyngby, der fik kgl. Privilegium. 1795, 8. Jan., blev han entlediget fra Bestyrelsen af Fabriken. Som Anerkjendelse af „den Forædlings Gevinst hans Fabrik har foranlediget, der maa regnes til ca. 100,000 Rdlr.“, fik han tildelt en aarlig Pension af 200 Rdlr. Han blev begravet 29. Decb. 1798 i Lyngby. — Carl Christoph, f. 26. Januar 1737 i Quedlinburg, blev 1765, 7. Aug., ordineret som Legationspræst i Madrid, overtog Forretningerne som Legationssekretær 1769, blev 1776 Legationssekretær i Haag, forflyttet 1783 til Wien, tilbagekaldt 28. Febr. Aaret efter med en aarlig Ventepege af 600 Rdlr., død 5. Juli 1803. — Victor Ludvig, f. 1744 † 27. Nov. 1811, badensisk Kommerceraad, dansk Kammeraad, gift med Anna Marie Hundt (f. 7. Jan. 1757 i Wismar, † 21. Maj 1811), der havde Datteren Juliane Augusta (gift Kaemmerer), f. 18. Juli 1792 † 1. Juni 1882. — (Tyske Kancellis Exped. *Extrakter*, 1765. *Tontinens Arkiv* 1800. F. Muncker, *Klopstock*, 1888, 270 f. *Priv. Livrente Soc. Prot.* 1775—1866).
66. Om Hertugens Død se A. Ipsen, *Christian August*, 239 ff. *Dansk Maanedsskrift* 1868, II, 349 ff. *Mémoires du lieutenant général de Suremain* 1794—1815, Paris 1902, 193. *Adlersparre*, 1809 och 1810, III, 14 ff. *Schinkel, Minnen*, V. 182 ff. *Engestrøm, Minnen* II, 159 ff.
- Om det Indtryk Budskabet om Carl Augusts Død vakte i Udlandet, ved Hoffet i Baden, jvfr. K. Obser, *Karoline v. Freystedt, Erindringer* a. d. Hofleben, Heidelberg 1902, 73.

Holst, Johan Hübner, Divisionsadjutant ved søndenfjældske Generalkommando, fik 16. Jan. 1810 Afsked fra dansk Tjeneste, blev svensk Oberstltn. og Adjutant hos den svenske Thronfølger, død 5. Maj 1836, 62 Aar gl., som svensk Generalmajor (Medd. fra Krigsark. V. V. Richter, Den danske Landmilitæretat 250).

69. 1810, 3. Februar, skriver Charlotte Schimmelmann til Kirstein: Von Axel u. Valborg kann ich wenig sagen, da ich in der Zelle bleibe. Im Ganzen hat der kranke, lahme Saabye als König Hakon sehr geschadet, auch Axel wird dadurch kälter, und die Mad. Heger als Valborg soll etwas leblos seyn. Unser König war doch sehr zufrieden und fand die Sprache so edel und schön. Die Königin erschien den Abend und wurde sehr applaudirt, sie hat mit vieler Grazie und Lieblichkeit gedankt. Oehlschläger hat nicht geklagt, als er seinen Helden so schlecht sah, sein Urtheil var milde und schonend. Seine Oper Pharuc wird sehr schön, wer soll aber hier singen was Weyse componiert. Die Heger sagte mir heute ins Ohr, dass schon 1400 Rdlr. eingekommen waren zum Benefiz heut Abend, und noch sind mehrere Billette im Umlauf. Durch meine Hände kommen noch an die 300 Rdlr. zu, die sie nicht weiss; alle Logen waren gleich weg und nun bleiben kaum 50 Parterre Billets, das ganze Parquet ist genommen und gut bezahlt. Die Heger ist doch gar nicht mit dem Publikum zufrieden, weil man bey der zweyten Vorstellung nicht genug applaudirte für Oehl. Er ist aber ganz guter Dinge und machte gestern Spässe aller Art auf sich und andere.

C. A. Kirstein skriver i samme Anledning til sin Fader: Axel und Walborg ist hier aufgeführt worden und hat, obgleich schlecht gespielt, doch eine solche Rührung erweckt, dass das Parterre ganz ruhig gewesen ist, welches diesen Winter etwas ganz unerhörtes ist. Selbst der König soll geweint haben. Am ersten Abend liess man einen alten Soldaten als einen Hahn krähen, aber weil diess ganz seine Absicht verfehlte, hat man es nachher ausgelassen. Den Gesang von Ritter Aage und Jomfrue Else während welchem Walborg stirbt, hat man weggelassen, bloss damit man die Verschiedenheit der Stimmen nicht bemerken sollte, wenn jemand anders es in den Coulissen sänge.

70. Om Thorvaldsens Ophold i Rom har jeg samlet følgende Henvisninger til ikke danske Kilder. Eugène Plon, Thorwaldsen, Wien 1875, 27—200. Dr. F. Noack, Thorwaldsens Geliebte, i Deutsche Revue, Dec. 1900 og Casa Buti in Rom: Westermanns Monatshefte Sept. 1901 (Politiken 1901, 21. Apr.). Kestner, Römische Studien, 1854. F. Mendelssohn-Bartholdy, Reisebriefe, 1861. H. Uhde, Erinnerungen und Leben der Malerin Louise

Seidler, Berlin 1874. A. v. Kotzebue, *Erinnerungen einer Reise aus Liefland nach Rom und Neapel*, Berlin 1805, II, 410 f. W. C. Müller, *Briefe an deutsche Freunde von einer Reise durch Italien*, Altona 1824, II, 629 ff. L. v. Urlichs, *Thorwaldsen in Rom*, Würzburg 1887 (Aus Wagners Papieren). C. L. Fernows *Leben* II, 82. Fr. v. Gaudy, *Mein Römerzug* (Werke II), 1833, 153, 55.

- Un livonien. Gustav v. Rennenkampff. Jvfr. om ham og Broderen, Alexander Schlesier, *Erinnerungen an W. Humboldt* II, 113. Bruhns, Alex. *Humboldt* I, 425 ff. Eggers, C. D. Rauch III, 1, 65 f. Alten, *Aus Tischbeins Briefwechsel* 283, 88. Goethe *Jahrbuch* IV, 171.
71. Schulenburg, Georg [Ludvig, Greve, 1755—1828, død som Generallieutenant og Kommandant i Kjøbenhavn (Biogr. Lexikon). 1783 fik han et Kompagni paa Hedemarken i Norge ved 1. oplandske Regiment, Aaret efter Kompagnichef i norske Livregiment og Generaladjutant hos Hertugen af Brunsvig-Bevern, efter hvis Afgang som Gouvernør i Kbhvn. han fulgte denne til Glyksborg og Brunsvig. Med Kongens Tilladelse deltog han som Major i den russiske Hær i Felttoget mod Tyrkerne. Under Potemkin udmærkede han sig under Belejringen af og Stormen paa Oczakow 17. Dec. 1788. Da hans Bataillonschef strax blev dræbt ved hans Side og Stormkolonnens Anfører Fyrst Wolchowsky faldt, gjenoprettede han den tabte Orden og var den første, der trængte ind i Løbegravene og besteg Fæstningsværkerne paa den ene Front. Til Belønning fik han St. Georgskorset. 1789 tjente han under Prinsen af Nassau-Siegen mod de Svenske paa Galejflaaden, der løb ud fra Wiborg. I Slaget ved Svensksund gjorde han med et Detachement af Preobraschenski-Garden og Flaadens Grenaderer fra en Ø Svenskerne saa megen Skade, at han for denne Bedrift hædredes af Kejserinde Katharine med en Guldkaarde. 1790 ansattes han som Major ved det norske Jægerkorps, der først laa i Frederiksstad, senere i Moss. 1797 blev han forsat til søndenfjeldske Infanteriregiment. 1801 blev han som Oberstltnt. med 400 Mand kommanderet til Frederiksværn, Aaret efter forsattes han til 1. jyske Infanteriregiment i Aarhus. 1806 blev han Oberst og førte Aaret efter som Chef Kronprinsens Regiment til Kbhvn., i Dec. 1807 Chef for Marineregimentet og 1808 Kmd. for Kbh.s Inf.-Regiment og Drabantkorpsset. 1809 blev han Generalmajor og rejste 1810 med Hertugen af Augustenborg til Ramlösa, hvor den svenske Kronprins, Hertugens Broder, døde faa Timer efter at de havde forladt Helsingborg. 1813 fik han Befalingen over det 12000 Mand stærke Auxiliærkorps i Holsten, der forenedes med et fransk

- Korps under Prinsen af Eckmühl. Da Prins Frederik af Hessen kom fra Norge overtog han Befalingen, medens Sch. fik Kommando over 1. Brigade, med hvilken han gjorde Feltoget med i Meklenborg, Lauenborg og Holsten. I Slaget ved Sehested (10. Dec.) viste han stor Tapperhed og Omsigt og slog sig gennem den overlegne Fjende til Rendsborg, hvor han udnævntes til Kommandant i Neuwerk. Nytaarsdag 1814 fik han Befaling til at lade sig Fæstningen Glückstadt udlevere af Svenskerne, en Maaned senere blev han Chef for en Brigade i det nye Auxiliærkorps, som han førte til Bremen, hvor Kardorf afløste ham. Med Brigaden gik han over Rhinen og belejrede Fæstningen Jülich indtil Freden afsluttede Blokaden. S. A. blev han Chef for Fodgarden og Kommandant i Kbhnv. (Autobiogr. Optegnelser i Rigsarkivet).
- Colding, Johan Peter, f. 1773, Cand. phil., Privatlærer, Luftskipper, blev 1809 Dannebrogsmænd, død 1858, gift 1825 m. Marie Elisabeth Piilegaard, død 1845, 67 Aar (Erslew, Forf. Lex. V. Richter, 100 Aars Dødsfald). Om hans Ascension 11. Juni 1810 se Brock, Efterr. om Rosenborg III, 67.
73. Uhdall. Om Peter Christian Uhdahl, 1778—1820, jvfr. Erslew, Forf Lex. III, 430, Nyrop, Bidrag til dansk Industris Historie 320 f., Ravn, Musikforeningens Festskrift, I, 91. J. H. Bärens skriver i Noticer for Musikliebhave, 1811, 99 ff.: De fuldkomneste Fortepianoer forfærdigedes først i England. Paa samme Tid kappedes Instrumentmagerne i Wien og Augsburg med Held om at efterligne hine. I Paris har man og længe havt gode Fortepianoer. Derimod ere i Kiøbenhavn ingen hidtil forfærdigede, der kun nogenledes kunde svare til Konstens højere Fordringer. De fleste Instrumenter, som hidtil fandtes dér, vare fremmede. Denne Mangel er bleven afhjulpen derved, at en indfødt Dansk, Hr. Uhdall, har nedsat sig her som Instrumentmager. Han forener Duelighed med Opfindelsesaand, har i adskillige Aar opholdt sig i Wien, hvor han har arbejdet i de fortrinligste Fabrikker. De første Prøver paa hans Arbejder vise, at vi i Fremtiden maaske kunne undvære fremmede Instrumenters Indførsel.
74. Om den ugrundede Mistanke, der kastedes paa Grevinde Piper, Søster til Rigsmarskallen Axel Fersen se A. Ipsen, Christian August, 279 ff.
76. Magnus, se Stamtavlen Bernstorff til 2. Bind. -- Christian Bernstorff var 27. April 1810 bleven afskediget som Udenrigsminister.
77. Zoëga. Jvfr. om Georg Zoëga A. D. Jørgensen, Georg Zoëga, 1881. Nogle af hans hidtilværende Biografer ikke kjendte ufordelagtige Udtalelser om ham findes i Skriftet Zur Erinnerung

an F. L. W. Meyer, Braunschweig 1847, II, 284: Hans Livsprincip var Sanselighed, hans Liv var uden Gud, uden Kjærlighed, uden Taalmod. Jvfr. Pakke 27 af Schubarts Papirer vedr. dennes Formynderskab for Zoëgas Børn. Den danske Regerings Højsindethed overfor Zoëgas Børn fremhæves i Briefe eines reisenden Nordländers, 1809, 36.

Georg Zoëga ægtede 7. August 1783 Maria Elisabetta Geltrude Petruccioli, Datter af Maleren Giacomo Petruccioli og Francesca Capelletti (Datter af en berettaro (Kaskjetmager) i Campo Marzio), født 30. Januar 1765 (San Lorenzo in Lucina's Daabsbog), død 5. Januar 1807 (S. Andrea delle Frattes Ligbog). De havde Børnene: 1. Laura Lauretta, døbt 1. Sept. 1784 i Pantheon (S. Maria ad Martyres), gift 1817 m. N. N. Salvador i Pisa. 2. Emilia Angelica Geltrude, f. 1. Marts 1786, (døbt ligesom de følgende Sødskende i S. Andrea delle Fratte), død 31. Dec. 1791. 3. Marcus Aurelius Christian, f. 28. Marts 1787, død 10. Maj s. A. 4. Isidora Matilda Geltrude, f. 5. Marts 1789, død 13. Juni 1805. 5. Marco Aurelio, f. 13. Marts 1791, død. 28. Sept. 1793. 6. Emilia Anna, f. 24. Marts 1794, død 21. Juli 1795. 7. Marco Aurelio Mariano, f. 4. Febr. 1796, død 11. Okt. 1799. 8. Federico Salvatore, se nedenfor. 9. Emilia Maria (Memma), f. 4. Jan. 1801, død 1868 i Roskilde. — Velvillige Meddelelser af Hr. Dr. F. Noack i Rom.

Federico Salvatore Zoëga fødtes 25. Jan. 1798. Han opdroges fra 1809 i Schubarts Hus paa Montenero og i Pisa, besøgte indtil Oktober 1814 Skolen i Prato og derefter 1816—19 Universiteterne i Giessen, Göttingen og Paris, hvor han i syv Aar var préparateur pour le cours de physique au Muséum d'Histoire Naturelle. 1827 kom Z. — der ifølge kgl. Reskript af 2. Sept. 1809 for de af Staten købte Haandskrifter, hans Fader havde efterladt, af den danske Stat oppebar en aarlig Pension af 500 Rdlr., — til Danmark med ypperlige Anbefalingér. H. C. Ørsted støttede varmt hans Ansøgning til Regeringen om Penge til Oprettelsen af en Svovlsyrefabrik. Zoëga gik i Kompagni med Grosserer Josef Owen, men da Staten ikke støttede ham tilstrækkeligt forlod han atter efter to Aars Forløb, i hvilken Tid han ogsaa havde været Forelæser hos Dronning Marie, Danmark for stedse med en Rejseunderstøttelse af 300 Rdlr. Han var en Aarrække Lærer i Mathematik ved det berømte Fellenbergske Institut i Hofwyl og bosatte sig derpaa i Byen Beauvais, Département Oise, som „professeur des sciences physiques et mathématiques au college de garçons.“ Han var som anset Kemiker Medlem af flere videnskabelige Selskaber, bl. a. af Société académique de l'Oise, der i sine Aarsberetninger har offentliggjort en

lille Biografi af ham, der fremhæver hans betydelige videnskabelige Dygtighed og personlige Elskværdighed. Hans tilbageholdne Væsen var udelukkende Skyld i, at han ikke kom til at gjøre virkelig Karriere. Om hans Virksomhed i Beauvais hedder det i de Udgiveren af Hr. Auguste Valette i Neuilly sur Seine velvilligt meddelte Oplysninger: Mr. Zoëga a puissamment aidé de ses conseils Mr. Vérité pour la construction de la célèbre horloge de la cathédrale de Beauvais. Il a inventé un instrument pour la démonstration de la réflexion des rayons solaires. Il a aussi fait des découvertes en électricité notamment pour les batteries de piles. Figuiet en parle avantageusement dans les Merveilles de la science; seulement la pile découverte par Mr. Z. porte le nom de Mr. Vérité, horloger à Beauvais. Dans les dernières années de son existence il s'est beaucoup fatigué pour composer un très important ouvrage: Le Manuel des fabricants de sucre, ouvrage qui en a eu plusieurs éditions mais dont, malheureusement, il n'a pas profité parceque les fraix énormes que lui avait causés la maladie de sa dernière fille l'ont mis dans l'impossibilité de faire éditer cet ouvrage. Il l'a vendu à un éditeur de Paris qui l'a réalisé avec d'importants bénéfices."

1839 udgav han Cours élémentaire de géométrie; hans Manuel du fabricant de sucre (1841) udkom i flere Udgaver. Ved Krigens Udbrud forlod Z. Beauvais af Frygt for at han, der elskede Frankrig som sit Fædreland, paa Grund af sit nøjagtige Kjendskab til det tyske Sprog skulde blive nødsaget til at tjene som Tolk for Fjenderne. Han flyttede derpaa til Bryssel, hvor han afgang ved Døden 8. Marts 1881 i Huset hos sin Datter, der var gift med en Kjøbmand Mr. Laire; den anden Datter var gift med en Polak Mr. Alois, der 1871 boede i Budapest. Zoëga havde omtrent 1820 i Paris ægtet Anne Edmée Jeanne Louise Louis, død som Rentièr i Beauvais, 23. Febr. 1886 i en Alder af 81 Aar 4 Maaned, Datter af Louis Louis og Anne Ferrières. — Medd. af Mairén i Beauvais og ovenn. Hr. A. Valette. A. D. Jørgensen, G. Zoëga, 122 f. La littérature française contemp., VI, 617. Quérard, La France littéraire X.

78. Le conte oriental: Aly og Gulhyndy.

Oberst Johan Theophilus Fursmann (f. 18. Sept. 1748, d. 19. August 1812), fhv. Chargé d'affaires i Berlin og St. Petersburg (1792), sendtes til Stuttgart for at sælge det Kongen tilhørende Herskab Hirlingen i Schwaben. Om denne Besiddelse har der fra Tid til anden været ført vidtløftige Forhandlinger med Finanskollegiet. Den var overdraget Kongen af Landgreve Carl, der havde kjøbt den af Carl Eberhard Wächter, af borgerlig Herkomst,

- først Advokat i Stuttgart, stod som ivrig Frimurer Landgreven meget nær og blev ved dennes Indflydelse udnævnt til Gesandt ved den overrhinske og schwabiske Kreds samt i Stuttgart, 1779 dansk Kammerherre og ophøjedes s. A. i Rigsadelsstanden. 1790 blev han endog hvid Ridder, men slettedes 1812 af Kammerherrernes og Storkorsriddernes Liste (Rigsarkivets Vejledende Arkivregistraturer III, 76. Tyske Kancellis Ordenssager. Pfaff, Lebenserinnerungen 48. Christiania Videnskabernes Selskabs Forh. 1882, 23. Lengnicks Stamtavle Fursmann. Richter, 100 Aars Dødsfald. Statskalenderen 1792). — Om Hertug Frederik Vilhelm Philip af Württemberg, General og Guvernør i Kbhvn., se IV, 308 f.
80. Den 27. Jan. 1811 opførtes en Forestilling til Fordel for de tilfangetagne danske Søfolk i England, med Prolog af Oehlenschläger, derefter Balletten Rolf Blaaskjæg.
81. Portalis se II, 240 f., III, 377. Om Kejser Napoleons Ytringer til Portalis i Statsraadmødet 4. Jan. 1811 se Firmin Didot, Nouvelle biographie gén. XL, 856. Jvfr. Memoiren des Freiherrn Eugen v. Hammerstein, Altona 1838, 178 ff. — Den franske Regering havde henvendt sig til Danmark med Anmodning om Officerer og Matroser til Besætning ombord i Linjeskibene „Dalmate“ og „Albanais“, da Trangen til Søfolk paa Schelden var voxet efterhaanden som Flaaden var bleven forøget med nybyggede Skibe (O. Lütken, De Danske paa Schelden 1809—13, 113).
82. Hammerstein, Kongen af Westphalens Gesandt ved det danske Hof ankom til Kbhvn. 20. Dec. 1810, afløstes i Nov. 1811 af Kammerherre Bigot (Medd. fra Krigsarkiverne V, 106. Christiania Vidensk. Selsk. Forh. 1882, 58). — Reuss. Prins Henrik LXI. af Reuss-Köstritz, fransk General, falden ved Culm.
83. Om Kronprinsesse Désiderias Besøg i Sverig 1811 se Medd. fra Krigsark. V, 35. Hun gjensaa først sin Ægtefælle 1818 efter at denne var bleven Konge og hendes Søn Oscar gift med Prinsesse Josephine. — Correggio opførtes første Gang 29. Jan. 1811, 2. Gang 2. Feb. til Fordel for Digteren (F. Schmidt, Dagbøger, 85). Lund, Johan Ludvig Gebhard, 1777—1867. Hans Dagbøger fra 1801, 2, 10, 15: Ny kgl. Saml. 4. 2055 f., samt Brevsamling i Kgl. Bibl.
85. Til Sammenligning om Prisforholdene se L. Engelstofts Skrifter III, 386.
86. Moltke. Margrethe Sophie Hauch, 1757—1829, Datter af General H., g. 1° 1778 m. General Adam Ludvig Moltke, 1743—1810; 2° 1811 m. Statsminister Frederik Moltke 1754—1836, Broder til forrige, der 28. Jan. 1811 modtog Elefantordenen.
88. Dannemand, Bente Frederikke 1790—1862, født Rafsted, Datter af en Borer paa Holmen. Hun fødte Kongen to Døtre og to

Sønner (Biogr. Lexikon). — Emkendorf. Til de III, 362 anførte Udtalelser om Fritz Reventlow maa føjes følgende af Caroline v. Humboldt til Frederikke Brun: Von Graf Reventlows Liebenswürdigkeit habe ich nie etwas wegbekommen können, mir kam er immer ganz confus, zerstreut und dusslich vor. Seine lächerliche Aristokratie hat hier manche comische Anekdote in Umlauf gebracht, und das grösste Wunder der Leute ist hier immer, wie eine so geistreiche Frau wie die D[ernath] so viel mit ihm umgehen können. (Fr. Bruns Breve, Kgl. Bibl.) Jvfr. Omtalen af Emkendorfer Kredsen hos H. Eckardt, Alt-Kiel, Kiel 1899, 205 ff. Her findes ogsaa et Portræt af ham S. 202. Fr. Kohlrausch, Erinnerungen a. m. Leben 1863, 87. Euphorion V, 488.

89. Brandis. Livlægen, Konferensraad Joachim Dieterich B., 1762—1845, var i 2. Ægteskab gift med Henriette Vilhelmine Wortmann, død 1817. •

votre frere. C. D. Reventlow var 1811 i Norge. — Oxenstjerne, se IV, 337.

93. Olinto se IV, 311.

94. Der afholdtes 11. December 1811 i Christiania og Kjøbenhavn store Festligheder i Anledning af Universitetets Stiftelse, se Forhandlinger ved Festen i Kjøbenhavn den 11. December 1811, Kbhvn. 1812. Schimmelmanns Tale aftrykt ib. S. 96 ff., Schubarts som Vicepræsident for *accademia italiana di scienze et arti* ib. 109. Breve til F. C. Sibbern 9. Der udkom Sange af Baggesen, Bonnevie, Horrebow og Pram (se Bibl. danica, III, 882).

95. Koës, Georg Heinrich Carl, f. 1782, død 6. Sept. 1811 paa Zante under en Rejse med sin Svoger P. O. Brøndsted, Dr. phil., begavet og fremragende Homerforsker (Springer, C. F. Dahlmann, I, 26 f. Brøndsted, *Reise i Grækenland*, udg. ved Dorph, I, 17, 19.) Brandis, Christian August, 1790—1867, Dr. phil., Prof. i Bonn, Filosofihistoriker, Søn af Livlægen, Konferensraad Joachim Brandis.

96. Moldenhauer. Om D. G. Moldenhawer se Werlauff, *Det kgl. Bibliotheks Hist.* 245 ff.

Paa Indstilling af Collin tilbageholdes en Sum af 100 Rdlr. af Professor Baggesens Pension til dennes Søns, Frikorporal Baggesens forestaaende Konfirmation, og som udbetales til Organist Oehlschläger, der i Faderens Fraværelse drager Omsorg for Sønnen. (Fin. Koll. J. B. 1811, 750). Her er Tale om Digterens Søn Frederik Ludvig August Haller Baggesen, 1795—1865, Generalmajor og Chef for Generalstaben samt Kommandant i Rendsborg.

97. Une masquerade. Om Maskeraden paa Hoftheatret 9. Febr. se Dagen 1812, Nr. 35.

Niebuhrs *Römische Geschichte* udkom 1811. — Krusenstern,

- Adam Johan, 1770—1846, russisk Opdagelsesrejsende. 1810—12 udkom i St. Petersborg hans Værk *Reise um die Welt 1803—6.* — Fortalen til Jean Paul Friederich Richters *Leben Fibel's des Verfassers der Bienrodischen Fibel* er dateret 17. Jan. 1811.
- Dahlmann. Hans Ansøgning fra 1812 om Understøttelse af Fonden ad usus publicos blev efter Indstilling fra Collin afslaaet med den Motivering, „at det af ham planlagte Arbejde *Geschichte der Kaiser aus dem sächsischen Hause* ikke er af den Interesse for Danmark, at den danske Regjering skulde understøtte det. Hans Paastand i sin Ansøgning at kunne holde Forelæsninger baade i Philosophie, Philologie og Historie, er ikke saa ganske beskedent.“ Paa Collins Konzept har Statsmin. Reventlow skrevet: Naar Grev Schimmelman deri med mig er enig saa bliver Svaret efter Hr. Banque Commissaires Forslag (Fonden ad us. publ., *Journalsager 1810—12*). Om hans Forhold til Schimmelman, se A. Springer, F. C. Dahlmann, I, 31 f. Hans Betragtninger over Oehlenschlägers Dramatiske Værker recenserede af Rahbek i *Dagen* 1812, Nr. 39. Jvfr. Breve til F. C. Sibbern 26.
- Rosencrantz, Marcus Giøe, 1762—1838, norsk Statsraad, Broder til Niels Rosenkrantz; i de sidste Dage af 1811 kaldtes han med Grev Wedel og Biskop Bech til Kbhvn. for at arbejde i den Kommission, der foranledigede de kgl. Resolutioner af 12. Febr. 1812, hvorved Christiania blev fastslaaet som Universitetsstad (Y. Nielsen, H. Wedel Jarlsberg, I, 496 f.). H. K. Steffens, *Hvitebjørn og Stubljan, Christiania 1898*, 38 ff.
98. Jarlsberg, jvfr. Y. Nielsen, 98.
99. Plessen, Carl Adolph, 1747—1810, til Gunderslevholm og Kastrop (subst. 1802 med en Fideikommiskapital), Walstorf og Wittmold (solgt 1793), Kammerherre.
- Schumacher, Heinrich Christian, 1780—1850, fra 1815 Prof. i Astro-nomi ved Kbhvns. Universitet. 1816 overdroges ham den danske Gradmaaling, og der oprettedes i denne Anledning et Observatorium til ham i Altona, der vandt stor Ry (*Biogr. Lex.* XV). — Bugge, Thomas, 1740—1815, fra 1777 Prof. i Astronomi ved Kbhvns. Universitet, fortjent af den økonomiske Landmaaling i Landet.
100. d'Azzara, Don Felix, 1746—1811, Ingeniør og spansk Brigadegeneral, Rejsende og Naturforsker, berejste især Paraguay, skrev *Voyage dans l'Amérique*, 4 Bd., Paris 1809.
- Miranda, Don Francesco, født i Venezuela, 1750—1816, Grundlæggeren af det spanske Amerikas Uafhængighed, først i spansk, derefter i fransk Tjeneste i Frihedskrigen i Amerika 1779—91, fattede tidligt Tanken om at befri sit Fædreland, maatte flygte herfra og

- berejste Evropa, agiterende for denne Sag, var 1788 i Danmark; 1792 Divisionsgeneral under Dumouriez, førte venste Fløj ved Neerwinden 1793, deporteret 18. Fructidor 1797, flygtede til England, vendte 1803 tilbage til Paris og optog paany Tanken om Sydamerikas Frigjørelse. 1811 rejste han Befolkningen i Venezuela til Oprør, efter en Række Sejre maatte han kapitulere med den spanske General, blev trods Overenskomsten fængslet og ført til Porto Rico og senere til Cadix, hvor han døde i Fængsel.
- 101.** de Rossi, Giovanni Gherardo, 1754—1827, italiensk Kunsthistoriker og dramatisk Forfatter., skrev bl. a. *Vita di Angelica Kauffmann*, pittrice, Firenze 1810. Se Fr. Brun, *Römisches Leben* II, 229. Breve fra ham til Schubart i dennes Papirer i Rigsarkivet.
- Om Angelika Kaufmann fra Chur, 1741—1807, g. 1782 m. Maleren Antonio Zuchhi, se bl. a. W. Schram, *Die Malerin Angelica Kaufmann*, Brünn 1889. F. A. Gerard, *A. Kauffmann*, London 1891. Forhold til Goethe: Harnack, *Zur Nachgesch. der ital. Reise* (Schriften der Goethe-Gesellschaft V). Koch, Helferich Peter Sturz, München 1879, 167. Justi, *Winckelmann* II, 2, 70 ff. Sammenstillingen i *Tagebücher u. Briefe Goethes aus Italien an Frau v. Stein* (Schr. der Goethe Ges. II), 407. F. Brun, *Römisches Leben* II, 25. E. v. der Recke, *Tagebuch einer Reise* II, 397 f. Fr. v. Matthisson, *Erinnerungen* V, 188 ff. Sickler, *Almanach aus Rom*, 1810, 142 ff. *Erinnerungen a. d. Leben J. G. Herders*, II, 66 ff. Jvfr. Herders *Karakteristik* (Goethe Jahrbuch VIII, 21) med hendes prægtige Selvportræt i Uffizierne i Florenz: Die Angelica ist eine liebe Madonna, nur in sich gescheucht und verblühet auf ihrem einzelnen schwachen Zweige. So ein guter Venetianer ihr Zuchhi seyn mag: so stehet sie doch allein da ohne Stütze und Haltung. — En smuk Prøve paa hendes aandfulde og fine Portrætkunst er hendes ikke tidligere reproducerede Billede af Julie Reventlow, der er vedføjet dette Bind.
- 102.** Grevinden fortæller udførligt om Louisons Bryllup til Fru Schiller, *Bilder aus der Schillerzeit*, 240 ff. Jvfr. J. P. Mynster, *Medd. om mit Levnet*, 200.
- 106.** Om Jødernes Indflydelse se Engelstofts *Skrifter* III, 373. — Moskavs Brand 15—19. September 1812.
- 107.** Alquier, Charles Jean Marie, f. 1752 i Vendée, 1789 Maire i la Rochelle og Député du tiers état, stemte i Nationalforsamlingen for Ludvig XVI.s Død. Under Direktoratet Gesandt hos Kurfyrsten af Bajern efter 1798, senere i Neapel og hos Pius VII. 1810 Gesandt i Stockholm, derefter i Kbhvn. til 1814. Han maatte 1816 gaa i Exil, kaldtes dog 1818 tilbage, død i Paris 1826. — Om Desaugiers se IV, 340.

- 108.** Ligne, Carl Joseph, Fyrste af, 1735—1814, østerrigsk Feltmarskal, opholdt sig ved Kongressen i Wien, hvor han afgik ved Døden. Hans samlede Skrifter udkom under Titlen *Mélanges militaires, littéraires et sentimentales* (34 Bd. 1795—1811). Fru de Staël udgav hans *Lettres et pensées* (Paris 1809). — Grimm. Af Wilhelm Karl Grimm udkom 1812 den første Eventyrsamling.
- Hendel-Schütz, Johanna Henriette Rosine, 1772—1849, den bekjendte mimiske Kunstnerinde og Skuespillerinde. Hun var Datter af en Skuespiller Schüler i Döbeln, gift med 1. 1788 Tenoristen Emicke, skilt 1797; 2. 1802 m. Lægen Meyer, skilt 1805, 3. m. Dr. Hendel fra Halle, død 1807; 4. med Prof. K. J. Schütz. Under den sidstnævntes Ledelse uddannede hun sig ved Studiet af Antiken i den mimoplastiske Kunst og vandt stort Bifald ved sit Gjæsteoptræden i Rusland, Stockholm, Amsterdam og Kjøbenhavn.

Linje 11 fra neden l: Napoleon.

- 110.** 1e promis: Arveprinsesse Caroline var 14. Sept. 1812 bleven forlovet med sin Morbroder Prins Christian af Hessel-Cassel, f. 1776 † 1814.

Walterstorff, Ernst Frederik Greve Walterstorff (Søn af Major Christian v. W. og Barbara Marie Munthe), f. 1. April 1755 i Tønder, udnævntes 1766, i Juli, til Page hos Dronning Caroline Mathilde og indtraadte 1771 i Landkadetkorpset. 1775 blev han Student, studerede Filosofi under Sporon og Retslære hos Colbiørnsen og Obelitz. 1777 tog han juridisk Examen og fik strax Ansættelse som Auskultant i vestindisk-guineisk Rentekammer. 1778 blev han Assessor ved den vestindiske Regering og afgik i Maj til St. Croix, hvor han Aaret efter beskikkedes til Landsdommer. Hjemkaldt udnævntes han 1782 til Meddirektør af det kgl. Handels- og Kanalkompagni. 1783, i Februar, sendtes han til Paris for at afslutte en Handelstraktat med Franklin, Adam, Jefferson og andre. 1785, 30. Nov., udnævntes han til Vicegeneralguvernør over de vestindiske Øer. 1787 blev han virkelig Guvernør med Generalmajors Karakter. 1794 foretog han en Rejse til Philadelphia gennem Nord- og Sydstatene. Afskediget fra Guvernørposten udnævntes han 1796 til 1. Direktør i Generalpostamtet og Direktør for Porcellænsfabriken og sendtes s. A. til Stockholm for at lykønske Kong Gustav IV. til dennes Formæling. 1798—1801 beklædte han Embedet som første Theaterdirektør og udnævntes 1799 til Præsident for Landhusholdningsselskabet. I Marts 1801 blev han Oberst ved nordre sjællandske Landeværnsregiment. Efter Slaget paa Rheden underhandlede han med Nelson og afsluttede Vaabenstilstanden. I Oktober s. A. udnævntes han til kommanderende General paa de dansk vest-

indiske Øer for at tage dem i Besiddelse og indrette en Regering. 1803, i Februar, afgav han Kommandoen og vendte hjem. Under Kjøbenhavns Belejring havde han Befalingen over Landeværnsbrigaden og maatte underhandle med Lord Wellesley og underskrev Kapitulationen, hvorfor han blev sat under Tiltale, men frifandtes 1809 af den militære Kommission. 1810, 14. Sept., udnævntes han til overordentlig Gesandt i Paris. 28. Jan. Aaret efter blev han Generallieutenant, 1812 fik han Tilladelse til at opholde sig i Napoleons Hovedkvarter under Felttoget mod Rusland og naaede til Warschau, hvorfra han over Berlin og Dresden vendte tilbage til Paris, hvor han overværede de Allieredes Indtog 1814, og akkrediteredes som Gesandt hos Ludvig XVIII. samt efter Napoleons Tilbagekomst hos denne. 1815, 29. April, udnævntes han til Gesandt hos Kongen af Nederlandene og tillige til Kommissær i Wellingtons Hovedkvarter. Den 7. Juli kom han til Paris med Wellington og entledigedes 23. Sept. fra Gesandtskabsposten i Holland. 1 Sept. 1816 rejste han til Cambay for at overvære Wellingtons Revue over det danske Kontingent. Walterstorff optoges 1819 i den danske Grevestand, 1801 var han bleven hvid Ridder, 1812 havde han faaet Sølvkorset. I sit Ægteskab med Sara Heyliger Cortright (hvis Broder Cornelius C. 8. Juni 1785 viedes i Slesvig til Hilleborg Margrethe Juliane v. Walterstorff), indgaaet 11. Maj 1787, havde han en Søn Christian Cortright Greve Walterstorff, f. 27. Sept. 1791, død ugift (Autobiogr. Optegnelser i Rigsark.). Han døde 13. Okt. 1820.

- 112.** F. A. Holsteins Forsvar for Schimmelmänn i Neues staatsbürg. Magazin II, 393 ff. — General Baudissin se Kohlrausch, Erinnerungen 63.

August Wilhelm Schlegel udgav 1813 Betrachtungen über die Politik der dänischen Regierung, i Særdeleshed rettet til Forfatterens „tyske Landsmænd i Holsten.“

- 113.** Wittgenstein, Ludvig Adolph Peter, Fyrste af Sayn-W.-Ludwigsburg, 1769—1843, russisk Feltmarskal, befalede 1812 som General det ved Dyna til Dækning af St. Petersborg opstillede Korps. 1813 forenede W. sig med det preussiske Korps under York og drog 7. Marts ind i Berlin. Efter Kutusofs Død overtog han Overbefalingen ved de allieredes Hær og deltog i Slaget ved Gross-Görschen.

Om Fyrst Sergius Dolgorukijs Sendelse se Rist, Lebenserinnerungen II, 188, 211; L. Engelstofts Skrifter III, 327, 343, 362. Medd. fra Krigsarkiverne VI—VII.

- 116.** Kutusof, Michael Larionovitsch Golenischtschef, Fyrste Smolenskij, 1745—1813, russisk Feltmarskal, 1787 Generalguvernør over

- Krim, efter Stormen paa Ismail Generallieutenant, Generalguvernør over Finland og fra 1801 i St. Petersborg, førte 1805 l. russiske Armekorps mod Franskændene og havde Overbefalingen over den allierede Hær under Kejser Alexander i Slaget ved Austerlitz, 1806—11 Generalguvernør over Litauen og Kiew, sluttede 1812 Freden i Bukarest. 1812 sejrede han ved Smolensk. — Tschagof. Paul Vasilievitsch Tschitschagof, russisk Admiral, f. 1767 † 1849. Det lykkedes ham ikke at hindre Napoleon i at gaa over Beresina 29. Nov. 1812.
- Elchingen, Michel Ney, Hertug af, Fyrste af Moskva. — Benedicte: Grevinde Benedicte Reventlow, født Qualen, døde 18. April. — Staël. Jvfr. hermed Fru de Staëls Breve i Briefe v. K. V. v. Bonstetten an Friederike Brun, 1829, II, 48 f. Dansk Tidsskrift l. R. VI, 76 ff.
- 117.** Om Joakim Bernstorffs Sendelse se Medd. fra Krigsark. VI. Engelstofts Skrifter III, 331, 34, 47, 55, 59, 61.
- 118.** Bülow, Adolf Hartwig Heinrich, f. 14. Okt. 1787 i Schwerin. studerede i Göttingen, Halle og Kiel, bestod 1809 juridisk Examen paa Gottorp med første Karakter, blev 1810, 24. April, Assessor i Skatkammeradministrationen, 1812, 3. Marts, Assessor i Finanskollegiet, 1813, 27. April, Amtmand i Cismar, 1815, 31. Juli, udnævntes han til Kammerherre. Han døde, kun 29 Aar gammel, 11. Dec. 1816. I sit Ægteskab med Grevinde Susanne Baudissin (se Stamtavlen) havde han Sønnen Bernhard Ernst v. Bülow, den bekjendte Diplomat, der atter blev Fader til den nuværende tyske Rigskansler Greve Bülow (Bülow, Familienbuch, 194. Manthey, Riddere, 152. Tyske Rentekammers Bestallingsbøger. Kohlrausch, Erinnerungen, 1863, 54).
- Tettenborn. Se Perthes' Leben I, 260 ff. Varnhagen v. Ense. Denkwürdigkeiten, 1871, III.
- Dohna, Wilhelm Heinrich Maximilian, Greve, Gehejmelegationsraad, preussisk Gesandt ved det danske Hof. Se Breve til F. C. Sibbern, 58.
- 119.** Piantanida, Gaëtan, Komponist og Pianist, f. 1768 i Bologna, berejste Tyskland og Danmark, blev hjemvendt Professor ved Konservatoriet i Milano, død her 1836. Han udgav hos Lose i Kjøbenhavn Six ariettes italiennes (Biogr. univ. des musiciens VII). M. Reinhardt, Familie Erindringer 62.
- Perthes. Da Franskændene atter rykkede ind i Hamborg udstedte de en Generalamnesti, hvorfra kun ti undtoges, blandt hvilke Friederich Perthes, der 8. Juli forlod Hamborg og fandt Tilflugt hos Cai Reventlow paa Aschau. (Cl. Th. Perthes, Fried. Perthes, 1848, I, 281, Charles Monnard, Caroline Perthes, Paris 1856, 53).

Breve fra Perthes til Müller, der ogsaa strejfe danske Forhold, findes i Beiträge zur Gesch. Deutschlands in den Jahren 1805—9 aus brieflichen Mittheilungen Fried. Perthes', Joh. v. Müllers, General Freiherrn v. Armfelts u. des Grafen d'Antraigues, Schaffhausen 1843. „Ohne zu missbilligen was Dänemark im Ganzen thut, sieht man aus allem Detail doch klar, dass auch dieser Staat reif zur Wiedergeburt ist. Nur national seyn zu wollen in dieser Zeit ist nicht viel, und der National-Enthusiasmus der Dänen hat etwas so burschikoses (1806, S. 68).“

124. Moltke, Charles, se III, 376.

126. Cassel, se S. 150.

127. Lützw, Rudolph, Rigs greve, Gesandt i Kbhvn. og Württemberg, Internuntius i Konstantinopel og Gesandt i Turin, indtil 1848 Gesandt hos Paven, kejserlig Gehejmraad og Kæmmerer, f. 4. Juli 1780 † 28. Okt. 1858, g. m. Maria Ignatia Baronesse St. Just de Teulada, Enke efter Marquis St. Laurent.

131. la terre de Buchwald: Gudumlund (IV, 316).

133. la bataille, jvfr. Anm. ib. 297 f. •

Grevinde Sophie Schulin skriver 1788, 21. Okt.: „Je vous avoue sincerement que je ne comprends rien à la politique et à la prévoyance de Bernstorff; s'il a sus ce qui arrive, pourquoi ne pas empêcher que le Prince Royal aille avec les Troupes en Suede, jusqu'à ce que les Médiateurs de Paix Borck et Elliot se soient abouchés avec le Roi? et s'il ne l'a pas sus, hélas! qui doit le savoir? Elliot n'estime pas assés le comte Bernstorff et n'a aucune confiance en lui, et ce qui m'étonne plus que tout le reste, c'est que dans un moment aussi critique que celui qui a duré depuis un an, nous n'avons eu ni en Angleterre, ni en Prusse un ministre. Le comte Fritz Reventlow se promene depuis deux ans, jouoit la Comédie ici l'hiver passé comme une Bête, dit on, et le Comte Baudissin a si fort joué le Roi à Berlin, qu'il est au bout de son latin, ayant mangé plus de 40000 écus par an. Dites moi donc un peu votre sentiment sur ceci, sans prévention. Pourquoi ne pas envoyer des hommes entendus et de Confiance à ces Cours pour savoir au moins où nous en sommes avec eux? — I et senere Brev af 1790, 28. Jan., hedder det: Les Bernstorffs sont trop égoistes et font d'une maniere trop choquante Secte à part en témoignant du mépris pour la langue du Pais et pour tout ce qui tient un peu à la simple et solide raison de la Nation ce qu'ils prennent trop facilement et trop généralement pour de la bêtise. Avec tout cela ils sont foibles et trop sûrs en ne voyant et n'entendant que le cercle à eux, qui les loue et les flatte. De l'autre coté, il y a un espece de fanatisme national, melé d'envie d'avoir les rênes de

la pauvre bête retive et estropiée, pour en tirer parti aussi et pour être encencé et engraisé. L'aveuglement et l'injustice s'en mêle souvent, parce que celui-ci est bête, celui-là est méchant et intéressé, et puis un ambitieux, vindicatif etc. La haine du Prince Charles contre celui d'Augustenbourg n'est assoupie que par le succès du premier.

134. Albeydyl (IV, 299), se Pieces authentiques qui servent à éclaircir la conduite du baron d'A. dans l'affaire à Copenhague 1789, ogsaa trykt i Albeydyls Recueil de Mémoires II, 48. — le combat, Slaget ved Svensksund 24. Aug. (IV, 116).
135. Numsen se IV, 300, hvor ogsaa Goes og Breuner omtales. Om Fru v. Krüdner II, 232, IV, 113.
136. Kronprinsens Besøg paa Trolleborg II, 88. — Generalltnt. Hans Adolph Ahlefeldt afgik 1789, 19. Aug., fra Generalkommissariats Kommissionen, men blev staaende i Detaillen og udnævntes kort efter til Gehejmekonferensraad. — Om Grouvelle se IV, 313. Han havde 4. Marts 1796 sin første Audiens hos Kongen (Iverssens Avis). — La comtesse Friis se III, 385. — Lynde. Dirk Wouter van der Lynde.
137. Charles Louis Bosc de la Calmette, f. 1750, Kaptejn i hollandsk Tjeneste, 1777, 3. Juli, Kammerherre, 1783, 12. Maj, Overfalkonermeister med aarlig Gage af 1000 Rdlr. fra 1. Januar 1784, dog paa de Vilkaar, at denne Post udgaar, naar C. placeres andet Steds eller dør. 1793, 11. Nov., fik han det hvide Baand, 1794, 22. Aug., blev han Overceremonimester (indtil 1798, da han afløstes af Brackel), 1798, 12. Nov., Overkammerjunker hos Christian VII, 1808, 21. Maj, hos Frederik VI. indtil sin Død 22. Aug. 1811. — Broderen Gerhard Pierre Antoine, f. 1754, blev 1769, 20. Okt., Kornet réf. i Livgarden til Hest, 1770, 23. Maj, virkelig Kornet, 1771, 22. Maj, reduceret, 20. Nov. s. A. atter ansat ved sjæll. gev. Dragonreg., 1772, 3. Dec., Ritmester af Kavalleriet; 1769, 18. Dec., blev han Kammerjunker, 1776, 11. April, Kammerherre, 1783, 13. Jan., Amtmand over Møens og 1794, 19. April, over Nykjøbing Amt, død 7. April 1803. C. kjøbte 1792 Liselund paa Møen og arvede 1781 det af Faderen 1777 erhvervede Marienborg (Rentek. Bestall. Bøger. Finanskoll. Forestill. 1785, 1. Militaria ved Hr. Oberstltnt. Hirsch. Trap, Danmark II, 967, 70. Bloch, Amtmænd, 44).
- La frégatte angloise. Berl. Tid. 1798, Nr. 73 meddeler fra Helsingør 10. Sept. I Gaar ankom her paa Reden en Convoy fra London, bestaaende af 70 Skibe under Anførsel af en engelsk Fregat og Kutter. — Den afgik Dagen efter til Nordsøen.
- Bonstetten. Om hans Ophold i Danmark IV, 199, 321 f. Selmer,

Necrologiske Saml. I, 273. C. F. Wegener, Abrahamstrup II, 239 ff. Neumann, Dantes Reiseiagttagelser 1799, I, 254 ff., II, 193 ff. Philip Otto Runge, Hinterlassene Schriften, Hamburg 1841, II, 51. — Om Ildebranden i Ordrup By paa Bernstorffs Gods, hvorved 6 Gaarde og 16 Huse brændte se Berl. Tid. 1798, Nr. 72.

138. Rantzau, Christian Ditlev Carl, Rigs greve, f. 8. Okt. 1772 paa Rastorf; studerede 1788—92 i Kiel og Göttingen, 1792 Kammerjunker, 1793 Avskultant i Økonomi- og Kommercekollegiet, 1797 Deputeret i samme og fra 1801 i tyske Kancelli. Fra Sept. 1805 til Okt. 1806 havde han i Præsidentens Fraværelse Referatet i Statsraadet, ligesaa i Rendsborg 1807. Han blev 1809 Overpræsident i Kiel. 1797 blev han Kammerherre, 1810 Storkors af den hessiske gyldne Løve, 1811 Kommandør af Dbg. 1794 ophævede han Livegenskabet paa sit Gods Ascheberg og var 1796 Medlem af den af samtlige Godsejere i Hertugdømmerne nedsatte Kommission til den almindelige Ophævelse af Livegenskabet. Han døde 23. Febr. 1812. R. havde 5. Sept. 1795 ægtet den rigtbevandede Charlotte Diede zum Fürstenstein. Af begge er bevaret smukke Portræter i Lithografi. — Om ham se bl. a. Rist, Lebenserinnerungen I, 110 o. a. St. Autobiogr. Optegnelser i Rigsark.

Løvendal. François Xavier Joseph Greve, 1742—1808, Søn af Marskal U. V. F. Rigs greve L., fransk Maréchal de camp og Kommandant paa Guadeloupe, 1801—3 Gesandt i St. Petersborg, derefter til sin Død i Haag. — Han ankom 11. Sept. fra St. Petersborg og blev Dagen efter sat i Arrest i Citadellet fordi han ikke havde udvist Forsigtighed med de ham betroede Depecher, der paa hans Henrejse bleve ham frastjaalne i Åbo (Rist, Lebenserinnerungen I (1880), 79.

Om Familien Løvendal hidsættes følgende Optegnelser af et utrykt Memoireværk, nedskrevet af Gehejmelegationsraadinde v. Niederstetter, f. v. Huygens (opdraget hos sin Bedstemoder Grevinde Løvendal f. Bourbon-Charolais). Manuskriptet ejes nu af Forfatterindens Datter Baronesse v. Salmuth i Ballenstädt.

— — Min Bedstefader, Grev Danneskiold-Løvendal, var under den franske Revolution som Oberst og Godsejer flygtet til Danmark, sit oprindelige Fædreland, tilligemed sin Hustru Charlotte født Bourbon og sine tre Børn, en Søn og to Døtre. Han traadte i dansk Tjeneste som Diplomat og blev betroet med flere vigtige Sendelser bl. a. hos Kejser Povl, der yndede ham i høj Grad. Senere var han Danmarks Sendebud i Holland og døde i Amsterdam 1808 af Klimatfeber. I sin Ungdom gjaldt han i Paris for den smukkeste Mand ved Hoffet. Han var høj af Væxt og havde en smuk Holdning, var meget veltalende og havde et yderst

distingveret Væsen. Med disse fremragende Egenskaber vandt han den skønne Charlotte af Bourbon, Datter af Grev Charolais. Min Bedstemoder havde en meget livlig Aand og et maaske altfor følsomt Hjerte. Med sin Opofrelse og Selvfornægtelse for dem hun elskede forenede hun med disse Egenskaber Retsind, Højmodighed og en stræng Moral, men ved Siden af disse Fortrin havde hun et forkælet Barns Svagheder og lod sig kun altfor let lede af sine Indskydelser. Saaledes forstod hun ikke at tage Tiden iagt, og denne Fejl blev skæbnsvanger for hende og gav hendes Liv en forkert Retning, skjønt hun var en klar og logisk Aand, der var bleven uddannet ved en højst omhyggelig Opdragelse.

Hendes Moder Marguerite de Bancurel var hemmelig gift med Grev Charolais af Huset Condé og førte siden Navnet Madame de Lasaonne. Efter Grev Charolais' Død gik hun i Kloster, hvor hun endnu levede 40 Aar. Hun havde megen naturlig Begavelse og samlede om sig en udvalgt Kreds af Forfattere og Lærde, blandt hvilke Buffon, Diderot og Fontenelle. Hendes tvende Døtres Opdragelse var Maalet for al hendes Stræben. Ved Grev Charolais' Død var de endnu mindreaarige. Familien Condé vilde kun yde dem sin Beskyttelse paa den Betingelse, at Ægteskabet hemmeligholdtes, og Mad. de Lasaonne maatte aflægge Ed paa ikke at røbe det, og man kjendte den Gang endnu intet i Frankrig til dette Ægteskab. Hun var anerkjendt som hans Hustru og Døtrene skulde nyde alle Rettigheder som Prinsesser af Blodet. Hun døde uden at bryde det Løfte hun havde maattet aflægge til en Præst, men deponerede hos en Notar en hemmelig Protest, som senere skulde gøres gældende af Døtrene. Den Troskab og Agtelse Grev Charolais altid havde bevist hende, støttede denne Erklæring. Til Løn for Moderens Ordholdenhed besluttede Familien Condé at bede Ludvig XV. om de to Døtres Legitimation, der blev indrømmet dem og indregistreret ved Parlamentet samt tilført Kirkeregistrene, i hvilke deres Fødsel var indtegnet. Herved fik Børnene Navnet Bourbon og deres Faders Vaabenskjold, og i pekuniær Henseende fik de ogsaa lige Rettigheder med legitime Børn. De to Frøkener af Bourbon fik baade af Kongen og Familien Condé indrømmet forskellige Forrettigheder og Fordele, men Spørgsmaalet om Arverettigheden efter Faderen blev under forskellige Paaskud opsat fra det ene Aar til det andet indtil Revolutionen udbrød. — —

Den yngre Datter Charlotte de Bourbon blev gift med Marskallen af Frankrig Grev Løvendals eneste Søn, der i Frankrig ejede et Regiment, der bar hans Navn og var hvervet paa hans Bekostning, dets Værdi var 400,000 Francs, og selv oppebar han 20,000 Frs.

aarlig deraf. Ved Faderens Død var han Oberst i en Alder af 12 Aar. Under Paaskud af at Regimentet skulde gives ham tilbage, naar han var myndig, tog man det fra ham, dog oppebar han indtil 1790 aarlig de 20,000 Frcs. da man afskaffede denne saavel som andre Rettigheder og bevilgede ham en Skadeserstatning paa 260,000 Frcs. Min Bedstefaders Indvendinger toges ikke til Følge og han maatte paa samme Tid støde til Condés Hær, men min Bedstemoder rettede flere Bønskrifter til Nationalforsamlingen, der i Erindring om Marskallens Fortjenester bevilgede hende en Nationalgave paa 300,000 Francs. — —

Jvfr. Mémoires d'un gentilhomme suédois, Berlin 1778, 41. Finanskoll. Journ. Bilag 1795, 214, 1799, 2046, 1800, 717.

138. Scheel. Sophie Eleonora Frederikke Skeel, 1778—1836, Datter af Statsminister Jørgen Erik S., gift 29. Sept. 1801 med Frederik Carl Emil, Hertug af Augustenborg, dansk General, 1767—1841, levede i Leipzig; hendes Søster Marie Josephine, 1780—1821, var gift med Kammerherre, Hofjægermester Frederik v. Hoppe, 1770—1837. — Kaunitz. Om ham se IV, 333. Han havde 2. Sept. 1798 sin første Audiens hos Kongen (Berl. Tid.)
139. Jvfr. hermed Brevet S. 12 ff. — un militaire. Om Ahlefeldts Forhold til Oberst Gautier se K. Schmidt, Medd. om de fremmede Troppers Ophold i Danmark 1808, 247 ff.
140. Joachim Carl v. Bülow's (Sekondlieut. i Artilleriet) Mod omtales i Medd. fra Krigsark. III, i General Greve Ahlefeldt-Laurvigs Rapport 517 ff.
141. Cayus: Cai Reventlow.
142. Schubart havde 1811 det Hverv i Holland at søge tilvejebragt en Overenskomst med den danske Stats Kreditorer (Biogr. Lex. XV, 316). — Overhofmarskal Adam Vilhelm Hauch afskedigedes 19. Aug som Theaterchef og afløstes af Holstein.
144. Voght. Frederik Sigfred Vogt, f. 25. Maj 1777 i Odense, død 10. Marts 1855 i Kbhvn., Chargé d'affaires i Neapel, Legationsraad, R. af Dbg. (1815, 14. April) og Dbmd. (1811, 28. Jan.), g. 1846 i Neapel med Billedhuggerinden Emilie Adelgunde Herbst, f. 1811 † 1892 (E. F. S. Lund, Danske malede Portrætter I. R. 65).
145. Desaugiers se IV, 340.
146. Lützwow, se S. 127. — Sehested, Ove Ramel, 1757—1838, blev ved Schimmelmans Afgang 1813 Præsident for Økonomi- og Kommercekollegiet, i hvilket han 1784 var bleven Deputeret.
- Bombel, Louis Philippe Greve de Bombelles (S. 194) og Grev Edmund Bourke (IV, 317) ankom 22. Dec. til Kiel for at forhandle med Carl Johan om Vaabenstilstandens Forlængelse (C. Th. Sørensen, Kampen om Norge II, 75).

148. Walmoden, Ludvig Georg Thedel Greve v. Walmoden-Gimborn fra Hannover ankom i April 1813 til Hamborg for at samle Tettenborns, Dörnbergs og Czernicheffs Korps'er ib. I. 118. — Krag, Rasmus, Generalmajor, 1763—1838. — Holck, Harald, se Stamtavlen over Greverne Holck IV. Bd. — Om Dörnberg jvfr. III, 376.
149. Rantzau-Rastorf, Carl Emil, Rigs greve. f. 17. Febr. 1775, blev 1792, 30. Nov., Kammerjunker, s. A. Kornet i Livgarden til Hest, 1793 Sekondltnt., 1808, 13. Okt., Kammerherre, 1817, 28. Okt., Kmd. af Dbg., 1828, 1. Nov., Gehejmekonferensraad. 1829, 1. Aug., Storkors af Dbg., 1840, 22. Maj, Dmd. 1777 arvede han efter Faderen Rastorf ved Kiel, købte 1801 Rethwisch ved Preetz, som han tilligemed Bredeneck ved Kiel, hvilket Gods han 1797 havde erhvervet, 1830 solgte til C. H. Donner. Han døde 25. Okt. 1857. R. var Broder til Christian Ditlev Carl Rigs greve Rantzau (138) og gift med A. P. Bernstorffs Datter Emilie. — Elise Gräfin Bernstorff, I, 17 ff. C. H. Pfaff, Lebenserinnerungen 126. — Neergaard se S. 170. — Kongen forlagde 3. Januar Hovedkvarteret til Hindsgavl.
- Tavast. General Greve Johan Henrik Tavast. Om hans Sendelse se C. J. Anker, Uddrag af dipl. Indberetninger om Unionens Forberedelse og Tilblivelse 1814, Kbh. 1895.
150. Efter Opstanden i Amsterdam 15.—16. Nov. indskibede Vilhelm af Oranien sig, landede 29. Nov. i Scheveningen og hyldedes Dagen efter af Folket i Haag. — I November holdt Kurfyrst Vilhelm I. efter 7 Aars Fraværelse sit Indtog i Cassel. — Adlercreutz, Carl Johan, Greve, 1757—1815, Brigadekommandant i den finske Krig, arresterede 1809 den svenske Konge paa Slottet i Stockholm, 1810 Statsraad, Aaret efter General, først Chef for den forenede Nordarmés senere for den svenske Hærs Generalstab. — Kardorff, Augustin Nicolai Carl, Generalltnt., Chef for det 12000 Mand stærke Hjælpekorps, som Frederik VI. ved Kieler Freden maatte forpligte sig til at stille mod Napoleon. — Mangor, Hans Jørgen Sigfred, 1794—1863, blev 1813 Premltnt., afsk. 1834 som Major og ansat som Kanalsekretær i Rendsborg, dekoreret med St. Helenamedaillen (Richter, Den danske Landmilitæretat 1801—94).
152. Jessen, Peter Carl, 1772—1830, Kabinetssekretær hos Kong Frederik VI. fra 1808 til sin Død, Konferensraad (1828).
153. Bigot de Villandry, westfalsk Gesandt i Kbhvn. — Lotte Pauli se S. 194.
154. Juel, Knud Frederik, til Juelsberg (1766—1847), Generalltnt., 1814 Generaladjutant, og Hennings, Frederik Ernst (1781—1823),

- Ritmester og Legationssekretær i Berlin og Wien, repræsenterede den danske Konge ved den svenske Kronprins' Hovedkvarter.
- 155.** Sproe. Kongens Ophold paa Sprogø omtales bl. a. i Pershist. Tidsskr. 3 R. VI, 26 f.
- 156.** Lindholm s. S. 163, 65.
- 158.** Enghien. Hertugen af Enghien blev skudt 21. Marts 1804 i Vincennes' Fæstningsgrav, Pichegru døde 6. April s. A. i Fængslet og hans Medsammensvorne George Cadoudal guillotineredes. — Meaux, By ved Marne i Departement Seine- et Marne.
- 159.** De allieredes Indtog i Paris fandt Sted 31. Marts. — Baronesse Schubart døde 5. Febr. I Noten til Charlotte Schimmelmans Omtale af hende i Brev til Fru Schiller (Urlichs II, 381) siges, at den i Weimar afdøde Hofdame, hun kalder sin Broder Hermans moderlige Velgjørerinde, der opdrog hans Hustru — at være den bekjendte Frøken v. Goechhausen. Dette er forkert. Talen er om Fru Konaw fra Haag.
- 160.** Steigentesch, August, Friherre, f. 1774 i Hildesheim, gik i østrigsk Krigstjeneste, blev 1804 Stabsofficer, sendtes 1809 i diplomatisk Mission til det preussiske Hof, 1813 Oberst og Generaladjutant hos Fyrst Schwarzenberg, i Maj 1814 Kejser Frantz' Kommissær hos Frederik VI., ledsagede efter Krigen Kejser Alexander til St. Petersborg og udnævntes til General og Gehejmraad. 1823 var han i Berlin og tog derefter Del i Kongressen i Verona, død 1826 i Wien. Han er Forfatter af en Række Fortællinger, Skuespil og Digte. Et af hans dramatiske Arbejder „Den der søger, finder ogsaa det han ikke søger“, oversat af N. T. Bruun, opførtes 1819 paa det kgl. Theater. (Biogr. Lex. des Kaiserthums Oesterreich XXXVIII. Urlichs, Ch. v. Schiller II, 441. C. Th. Sørensen, Kampen om Norge II, 263, 311). — Martens. Den preussiske Major M., der allerede 1807 havde været som Diplomat i Kbhvn. ankom i Maj 1814 med Breve fra Kongen af Preussen til Frederik VI. Han blev 10. Aug. efter sin Tilbagekomst fra Norge Kmd. af Dbg.
- Kragerøe. Om Kragerøs Besættelse af de Svenske 2. Aug. se C. Th. Sørensen, Kampen om Norge II, 320.
- 161.** Moss. Her var Hovedkvarteret. — Foster, Augustus John, 1780—1848, først Legationssekretær hos Hugh Elliot i Neapel, 1811 Minister i Washington, 1814 i Kbhvn., hvor han forblev indtil han 1824 blev forflyttet til Turin, 1831 Baronet, gift 1815 m. Albinia Jane, Datter af George Vere Hobart, se S. 162, 171, 179, 182. — General Vandamme ankom fra Riga midt i August til Kbhvn. (C. J. Anker, Uddrag af Indberetninger om Unionens Tilblivelse 1814, 89, 93).

- 162.** Orloj. Om Grev Michel Fedorovitsch Orlofs Sendelse i Kbhvn. se C. Th. Sørensen, Kampen om Norge II, 255.
- 163.** la convention. Konventionen i Moss af 14. Aug. — Kommander Hans Lindholm var udset til at følge Kongen til Wien, men Beslutningen blev forandret og han udnævntes 30. Aug. til Kontreadmiral.
- 164.** Staffeldt, Bernhard Ditlev, 1753—1818, udnævntes efter at Christian Frederik var bleven valgt til Norges Konge, til General-lieutenant og kommanderede under det paafølgende Felttog en Brigade paa 4000 Mand, dømtes i Dec. 1816 fra Livet, men be-naadedes (Biogr. Lexikon). — Amalie Münster, se S. 192. — la During. Sophie Henriette Marie v. Düring, 1777—1853, Hofdame hos Dronningen, Datter af General D., gift 1816 med Otto Joachim Greve Moltke til Espe og Bonderup, Gehejmestats-minister. — Brok. Ludvig Frederik Brock, 1774—1853, Major, Kammerherre. Han opholdt sig kun faa Dage i Begyndelsen af September 1814 i Kbhvn. for at overbringe Frederik VI. Efterret-ning om Prins Christian Frederiks Stilling (Hist. Tidsskr. 5 R. III, 484 f.) — Sverdrup, Georg, 1772—1850, Statsmand, Professor, Præsident i den norske Rigsforsamling Maj 1814.
- 166.** Prins Christian af Hessen døde 14. Nov.
- 167.** Grev Vargas havde som Familiens Husven 1813 friet til Bis-koppens Datter Fanny (senere gift med Biskop Mynster), der den Gang forberedtes til Konfirmationen. Münter nægtede bestemt sit Samtykke, da han fik bragt i Erfaring, at V. i Sverig var forlovet med en Frøken Silfverstråle og som Maltheserridder ikke kunde ægte en Dame af den protestantiske Tro (Biskop Münters Dagbog i privat Eje). — Om Frenologen Dr. Galls Besøg paa Sølyst se Urlichs, Ch. v. Schiller II, 416. — Gyldencrone, Frederik Julius Christian, Baron, 1765—1824, Stiftamtmand, Gehejmekonfe-rensraad, Ejer af Vilhelmsborg og Marselisborg, levede paa Moesgaard.
- Wedel. Ferdinand Carl Maria Baron Wedel Jarlsberg, 1781—1857, var 1814 dansk Ritmester og Kammerjunker, afskediget 6. Maj, død som norsk General og Kammerherre, Broder til Herman Wedel Jarlsberg.
- 169.** Bonnay. Charles François Marquis de Bonnay, født 1750, Page hos Ludvig XVI., senere Gardeofficer. 1789 Medlem af Nationalforsamlingen og to Gange Præsident for samme, søgte 1790 at hindre Salget af Gejstlighedens Godser. Anklaget for at have havt Del i Kongens Flugt begav han sig til Coblentz og tog Del i Krigen under Ludvig XVI.s Brødre, berejste derefter Evropa og vendte tilbage til Paris efter Ludvig XVIII.s Thronbestigelse.

- 1814 var han Resident i Wien og blev 28. Juni akkrediteret som Gesandt i Kjøbenhavn. 1815 blev han Generalltnt. og Pair af Frankrig, Aaret efter Minister i Berlin, rappelleret i Marts 1816. B. døde 25. Marts 1825. Han blev i andet Ægteskab 1816 i det katholske Kapel i Hamborg viet til Cathrine o'Neill, Datter af irsk Adelsmand Titus o'Neill og Kathrine o'Keiff, født 1. Maj 1789, død 1. Juli 1879 i Kbhvn., begravet paa Assistents Kirkegaard. Dennes Søster Anna (1780—1844) var gift med Generallieutenant Peter Lotharius Oxholm (Biographie universelle. Gräfin Elise v. Bernstorff I, 179, 218, 253 og 55. Correspondance littéraire de Grimm et Diderot V, 359, Ægtepagt oprettet 26.—29. Sept. 1816 i Danske Kanc.s Testamenter 1816, 36. Medd. af Hr. Kammerherre C. Oxholm til Rosenfeld).
- v. Essen, Hans Henrik (1755—1824), Hofstaldmester under Gustav III., 1795—97 Overstatholder i Stockholm, 1800 Generalguvernør i Pommern, forsvarede 1807 Stralsund, 1809 ophøjet i Grevestanden og Medlem af Statsraadet. 1814 Feltmarskal og Næstkommanderende under Carl Johan over den Hær, der var bestemt mod Norge, efter Rigets Forening med Sverig dets Statholder, 1816 svensk Rigsmarskal og Aaret efter Generalkommandør i Skaane; se Breve fra Essen til Carl Johan 1814—16, udg. af Y. Nielsen. — Christie, Vilhelm Frimann Koren, 1778—1849, blev 1814 Storthingspræsident og overrakte 14. Dec. s. A. Kong Carl XIII. et Exemplar af den norske Grundlov og en Adresse paa Rigssalen i Stockholms Slot.
- 170.** Neergaard. Jens Peter Bruun de Neergaard, f. 7. Dec. 1764 paa Svenstrup, dimitteret privat 1782 til Universitetet, 1783 Hofjunker, 1784 Cand. jur., hvorefter han udelukkende beskæftigede sig med Landvæsenet og opkjøbte en Del store Godser i Hertugdømmerne. 1789 Eckhof, 1793 Bylk, 1807 Ny Bylk, alle ved Friederichsort; 1800 erhvervede han Övelgönne ved Neustadt (solgt 1806 til Schöller v. Bülow), 1804 Cronsburg (solgt 1811) mellem Rendsborg og Kiel, 1806 Farve ved Oldenburg (solgt 1827), 1807 Lehmkulen ved Preetz, 1811 Quarnbeck ved Flemhude Sø, s. A. Warleberg ved Ekernfærde (solgt 1827), 1812 Petersdorf ved Oldenburg (solgt 1820). Rist kalder N. en af de største og mest plagede Godsejere i Holsten, et ganske udmærket Hoved, en udsædvanlig skarp Beregner og udtømmelig i Hjælpekilder, midt i den vanskeligste Tid. I mange Aar holdt han sammen med stor Besvær paa sine i Forhold til hans Penge midler uforholdsmæssig store Jordejendomme og i al den Tid har han næppe tilbragt otte Dage ad Gangen paa samme Sted. 1815 gik han Konkurs og maatte tilsidst administrere Godserne for sine

Kreditorer. Han ægtede 1794 Henriette Caroline Elisabeth Grevinde Baudissin, Søsterdatter af Ernst Schimmelmänn. Sine sidste Leveaar tilbragte han paa Eckhof og døde 1842. 1801, 14. Jan., udnævntes han til Kammerherre (Rists Lebenserinnerungen 1880. II, 248 f. Pakken Neergaardsche Restanten i Rigsark. Richter, Juridisk Stat).

171. le chargé d'affaires, vistnok Disbrowe. — Colbiørnsen, se Stamtavlen. — Ferdinand Wedel. Grevinde Knuth, født Mösting, skriver 1815, 11. Februar, til Grevinde Reventlow, Statsministerens Frue: Ferdinand Wedel a infiniment perdu par l'incendie que l'on prétend être mise par un homme qui avoit l'hiver passé demeuré dans sa cave et avoit volé. A présent qu'il est remi en liberté on croit qu'il a voulu se venger. En général W. est très mal vu du public et soit qu'on lui veut du mal parcequ'il est entré au service suédois, soit que l'homme en question lui en veut, il reçoit souvent des lettres anonymes l'une desquelles lui a averti qu'on intentoit à sa vie. L'on a même tiré par la fenêtré dans sa chambre pendant que la femme s'habilloit. Elle s'est terriblement effrayé. L'on assure aussi que la nuit qu'étoit la feu, W., occupé à empaqueter ses choses a entendu dire au peuple en rue: Lad det kun brænde, det skader ham ikke, den svenske Hund, et il en est devenu si irrité, qu'il a laissé là tout et s'en est allé.
172. Adam Moltke. Greve Adam Vilhelm Moltke, 1785—1864, var 1809 Gesandtskabskavalér ved Fredsunderhandlingerne i Jönköping, 1831 Finansminister.
- Henry Reventlow. Heinrich Greve Reventlow til Wittenberg, Kaltenhof og Aakjær, 1763—1848, Generalmajor, Kammerherre.
- Genz. Friedrich v. Gentz, 1764—1832, den bekjendte tyske Publicist. Hans Tagebücher I—IV, Lpzg. 1873—74, udg. af Varnhagen v. Enses literære Efterladenskaber.
173. Prins Christian Frederik udnævntes 8. Marts 1815 til kommanderende General over Fyen og Langeland.
175. Clausewitz, Anders Christian, f. 1781, blev 1814 Volontær, 1816 Kancellist, 1825 Sekretær i udenrigske Departement, entlediget 1830; 1822 blev han Legationsraad, død 11. Maj 1857, g. m. Lovise Richter, død 24. Juli 1843, 49 Aar (Bruun, Det danske Udenrigsministerium, 55. Richter, 100 Aars Dødsfald, 222. Efterl. Papirer III, 365). — v. der Maase, Frederikke Amalie Marie Hedevig, f. 5. Okt. 1774, † 9. Febr. 1823, Kammerfrøken hos Dronning Marie, Datter af Kammerherre Oberst Frederik v. d. M. (Schack Staffeldts Digte ved Liebenberg II, 418, 440. Hauch, Minder fra min Barndom og Ungdom, 253. Blandt Schimmelmänn's Papirer findes et fransk Digt: Songe qui apparut le 9 de février,

- jour de mort de Frédérique v. der Maase, i hvilket hans Ungdomstanke om Titanen, væbnet med Skæbnens Magt, lænket ved Universets Tilblivelse, men som siden rev sig løs — vender tilbage. — Efter Afslutningen af de fire Stormagters Forbunds-traktat af 25. Marts gav Frederik VI. Ordre til at afbryde enhver Forbindelse med Frankrig og nedlagde Forbud mod Tilkjendegivelse af Sympathier for Napoleon (Thorsøe, Den danske Stats Hist. 1814-48, 146.)
- 176.** Bardenfleth, Johan Frederik, 1772—1823, fra 1801 Guvernør og 1810 Hofchef hos Prins Frederik Ferdinand, Kontreadmiral, Generalguvernør paa de vestindiske Øer. — Vargas udgav 1819 i Frankfurt Reise nach dem hohen Norden 1810—14. — Slaglille. Her var Christian Gottlieb Zahle (1752—1817) Præst fra 1799 til sin Død. — 1e baptistere. Om Døbefonten til Trolleborg Kirke se S. 193. — Hansen, Christian Frederik, 1756—1845, byggede Frue Kirke, Christiansborg Slot, Raadhuset og Metropolitanskolen. — Malling, Peder, 1781—1865, Arkitekt, Søn af Statsministeren.
- 177.** Le jeune duc. Hertug Christian af Augustenburg, 1798—1869. Faderen var død 14. Juni 1814. — Blome se S. 194. — Savary, Anne Jean Marie René, Hertug af Rovigo, General, Politiminister under Napoleon, 1774—1833. — Caulaincourt, Armand Augustin Louis de, Hertug af Vicenza, 1772—1827.
- 178.** Severin Løvenskiold, 1777—1856, norsk Statsminister, Herman Wedel Jarlsbergs Efterfølger som Statholder, gift 1802 med Hedevig Sophie Komtesse Knuth, 1784—1819. — 1e Cabre var i flere Aar fransk Legationssekretær i København.
- 180.** Murat blev skudt i Pizzo i Calabrien 13. Okt. 1815. — Posselt, Johannes Friedrich, 1794—1823, studerede i Kiel, 1819 Prof. i Matematik og Astronomi i Jena. To af hans Skrifter bleve 1814 prisbelønnede og optagne i det danske Videnskabernes Selskabs Skrifter (Biogr. Lex.). — Om Bugge og Schumacher se S. 99. — Walterstorff, Marie Ernestine Vilhelmine, f. 18. Juli 1792, d. 23. Juni 1853, Datter af Kammerherre, Kommandør W. (IV, 273). Wad, Det adelige Stift Vallø, 158. — Blücher. Greve Conrad Daniel Blücher-Altona, Overpræsident i Altona, 1764—1845. — Colbiørnsen se Stamtavlen.
- 181.** Hammerstein se S. 82.
- 182.** Om Grev F. Ahlefeldt-Laurvigs Privatkoncerter paa Trankjær og i Odense jvfr. Slægten Ahlefeldt v. L. Bobé, Greverne til Langeland, 89. — Tetens, Stephan, 1773—1855, blev 1811 Stiftsprovst over Fyen og Præst ved St. Knuds Kirke, 1819 Biskop over Ribe Stift. — 1a Sneedorf se S. 192.

TIL BIOGRAFIEN.

- XI. Nicolaus Schimmelmänn (Borgerbrev 23. Juni 1632) erhvervede 1660 et Hus ved Marielkirken i Rostock efter Svigerfaderens Død, men solgte det samme Dag for 500 Gylden, da han allerede 1658 havde kjøbt en stor Grund for 1000 Gylden. 1638 nævnes hans Silkehandel i Rostock. Han hørte til Superintendent Quistorps Kreds og skænkede Marielkirken til Trods for de trange Tider en stor Sølvkande til en betydelig Værdi, med sit og Hustrus Navne. Hans Hustru døde Aaret før ham 1679. Af deres Børn døde flere smaa 1644, 1647, 1652, 1665 deres ældste Søn, maaske af Pesten. Tilbage blev Sønnerne Nicolaus (Borgerbrev 13. Juni 1663), død 1687, gift 27. April 1664 med Søsteren til Superintendenten ved Petri Kirke, Johanne Marie Kenzeler (Deres Børn vare Johann Niclas (f. 1665), Simon (1666), Anna Elisabeth (1667), Hanna Sophie (1669), Joachim (1671), Paul Joachim (1673), Heinrich (1676), Hermann Niclas (1681) — og Johann, der 1674 af Faderen fik overdraget et Hus i Altschmiedestræsse. 1685 kjøber han et Hus ved Beguinenberg med tilhørende, som han solgte 1697 for 850 Rdlr. 1691 kjøbte han et Hus ved Mittelmarkt for 2200 Gylden. Deres Sønner vare Johann († 1741), (Borgerbrev 2. Dec. 1705), gift 1. med Sofie Augusta Rumpff (død 4. Juli 1715), 2. med Juliane Eleonora Engelbrecht, der solgte Huset ved Mittelmarkt 1746 for 2500 Rdlr. — og Dietrich Jacob, der 1706 erhvervede et Hus i Wasserstræsse for 2120 Gylden. Hans Hustru Esther Elisabeth var Datter af Senator Ludendorff og Marie Vinke.

(Rostock Byarkiv og Kirkebøger. Schlie, Bau- u. Kunstdenkmäler Mecklenburgs I, 63).

- Om H. C. Schimmelmänn jfr. Bricka, Biogr. Lexikon XV, 122 f. Høst, Clio I, 2. Schleswig-holst. Provinzialber. 1814. Hansen, Hist. Portefeuille 1782, I, 1, 474 ff. E. Holm, Danmark-Norges Hist. 1720—1814, III, 2, 368; IV, 269, 368, 381, 421, men især J.

Schovelin, Den danske Handels Empire I—II, der indeholder den fyldigste og lødige Fremstilling af Schimmelmanns Liv og Gjerning. Endvidere Gartenlaube 1862 (dansk Oversættelse i Flyveposten 1862, 149). Af haandskrevet Materiale er benyttet det værdifulde, af Schmidt v. Lübeck forfattede Manuskript i Arkivet paa Ahrensburg: Nachrichten von der gräflich schimmelmanschen Familie i Arkivet paa Ahrensburg, Afskrift efter den tyske Original, forsynet med Anm. af Hds. Durchlauchtighed Fru Prinsesse Salm-Horstmar; i dansk Oversættelse, ligeledes kommenteret, besørgt af Hr. Arkivsekretær J. Bloch. Jvfr. ogsaa Wasserschlebes Samlinger til Schimmelmanns Biografi i det kgl. Bibliothek.

Skatmesterens Sødskende vare Margrethe Marie, dbt. 23. Nov. 1708, Johan Frederik, dbt. 9. Dec. 1709, død 10. April 1715 i Rostock, Augustus Heinrich, dbt. 1. Maj 1711, død 10. April 1715, Jakob, 1712—78 (se IV, 272), Nicolaus Didrik, f. 1716 † 16. Febr. 1796, Senator i Demmin, gift med Barbara Elisabeth Sahlfeld, Cathrine Elisabeth, dbt. 8. Sept. 1720.

XII. 1744: I Leben Franz Balthasars Schönberg v. Brenkenhof, Leipzig 1782, 16 ff. omtales Schimmelmanns Forhold til denne preussiske Finansmand. Hertugen af Dessau havde opfordret Brenkenhof i Lejren ved Prag til at overtage Leverancen til den preussiske Hær, men inden B. kunde beslutte sig dertil havde Fyrsten indladt sig i Underhandlinger med Schimmelmann, hvorfor B. nøjedes med at overtage Leveringen af ialt 1000 Wispel. I Torgau hørte B. tilfældig, at Schimmelmann overalt havde udsendt Kommissærer for at opkjøbe al Furage i Leipzig, Dessau og Magdeburg. Han frygtede nu for, at han ikke en Gang skulde kunne faa tilvejebragt det Parti, han havde forpligtet sig til at levere. Øjeblikkelig satte han sig i Forbindelse med nogle formuende Venner, der skaffede ham Pengemidler, og i Løbet af 24 Timer havde han opkjøbt alt Korn i Egnene mellem Anhalt, Magdeburg og ned i Thüringen, og nu var han Herre over Situationen. Om Natten holdt Schimmelmann med sin Vogn for hans Dør og erklærede, at hans Lykke eller Ulykke nu afgang af ham, hvorfor han foreslog B. at indgaa Kompagniskab med ham. B. indvilligede og opnaaede alligevel en Gevinst paa 200,000 Rdlr. Der udviklede sig i Aarenes Forløb et fortroligt Venskab mellem de to aandsbeslægtede Mænd, og Schimmelmann søgte senere at drage B. i dansk Tjeneste. — Jvfr. ogsaa Petrich, Pommersche Lebens- u. Landschaftsbilder 1880, 277 f.

Schalburg. Om denne i Holstens indre Historie ret fremtrædende Mand er samlet følgende Oplysninger af utrykte Kilder.

Johan Matthias Schalburg boede 1770 hos Skatmesteren paa

Ahrensburg, da begge i Forening sluttede Kontrakt om Overtagelsen af de til det bernstorffske Gods Borstel hørende Skove for en Sum af 140,000 Rdl. Schimmelmänn brød imidlertid Kontrakten, og Schalburg lod ham stævne for den holstenske Landret. 1777 kjøbte han det prægtige Gods Nütschau for 67,000 Rdlr. 1781 ophævede han Livegenskabet i en til Godset hørende Landsby Sühlen og overdrog Beboerne Ejendommene i Arvefæste, ligesom han byggede Huse til Smaafamilier og afskaffede Hoveriet. Det samme gjorde han 1785 i Landsbyen Vintzier, hvilke Forbedringer bragte Godset i en blomstrende Tilstand. 1786 ansøgte han Kreditkassen om et Laan af 30,000 Rdlr. mod Sikkerhed i Godset og Amortisation i Løbet af 15 Aar. 1779 anlagde han et stort Skibsbyggeri i Neustadt og sluttede Kontrakter med den engelske Marine om store Tømmerleverancer. Alligevel var hans Kredit stærkt rystet, da Ernst Schimmelmänn 1789 ifølge hans Beretning kaldte ham til Kjøbenhavn for „at gjøre ham til en stor og lykkelig Mand“ og forelagde ham en Plan, ifølge hvilken Schalburg skulde overtage samtlige kongelige Skove mod en aarlig Afgift af 50,000 Rdlr. Samtlige indhegnede Skove skulde fredes og behandles forstmæssigt, hvorimod de hist og her over Landet spredte skulde fældes, „naar Tid og Omstændigheder tillode det“. Schalburg fremkom i denne Anledning med et Projekt til en Kanal, der skulde forene Trave, Bram og Stör og kunde besejles af Tømmerflaader, hvorved Handelen i Lybek, Oldesloe, Segeberg, Bramstedt, Kellinghusen, Itzehoe og Glückstadt kunde hæves og de store Tørvemoser ved Segeberg gjøres frugtbringende. Tillige overtog han Leveringen af Egetræ til den danske Flaade paa 10 Aar. „De i dyb Slummer liggende Skove skal opvækkes til travl Virksomhed“, hedder det i hans Program, „hvorved mange flittige Folk kunne faa deres Brød“. Da Schimmelmänn og Rentekamret ikke vilde følge ham i hans vidtflyvende Planer henvendte han sig til Kronprinsen, men uden Resultat. Kort efter blev han indviklet i en Proces, foranlediget af en Kaptejn, der havde sat et ham tilhørende Skib paa Grund ved den portugisiske Kyst. Regeringen i Glückstadt, der ifølge Schalburgs Sigende havde forfulgt ham planmæssigt i en Aarrække, lod ham, der i Maj 1790 fik Beskyttelsesbrev for sine Kreditorer, fængsle i Ratzeburg med militær Magt som Statsforbryder. 1 Dec. faar Schalburg Forskud paa 10,000 Rdlr. af Bankkontoret i Altona for Tømmer, han skal levere til Sæetaten.

1789 maatte Schalburg ogsaa afhænde sit Gods Gremlin i Mecklenburg, hvor den æventyrlige Gehejmeraadinde Louise Margrethe Levetzow, f. v. Barner, der paa en eller anden Maade stod i For-

bindelse med ham, i to Aar opholdt sig. 1791 solgte han Nüt-schau, men købte 1798 Himmelmark. 1793 indgik han med Ludvig Reventlow en „Holtzentreprise“, for Baroniet Brahetrolleborgs Skøve. Sagen endte med et fuldstændigt Brud mellem Schimmelman og Schalburg. Schmidt v. Lübeck fortæller, at han 1805 var Vidne til et Møde mellem Schimmelman og Schalburg i Mad. Böhmes Gjæstgivergaard i Ekernfærde. Ved Synet af Schalburg vendte Greven sig strax om og tog ind i et andet Hotel, yttrende paa Vejen, at han ikke havde Lyst til at være sammen med Schalburg. 1816 søger den fallerede Wilhelm Schalburg Pladsen som Overlandeveysinspektør.

Satholderarkivet, Gottorp, Indk. Sager 1789—90. Finanskoll. Journalbilag, 1790, 318, 319, 414, 1285, 1307, 1399, 1440. Suppliker til Kreditkassen. Tyske Kancellis Forest. 1778, 93; 1780, 633; 1789, 63, 1816 II, 37. Schalburgs Plan om Ober Travens Besejling mellem Segeberg og Oldesloe med Bygning af 2—4 Sluser. Nütschau 1779, 15. Febr. Assignationskontorets danske Ref. Prot. 1790.

Oppermann, Det danske Skovbrug 1786—1886, 56 f. Schl.-holst. Provinzialberichte 1787, 580. J. M. Schalburg, „Mærkværdig Proces m. Medlemmer af det kgl. Admiralitets-Coll. og Tømmerhandler Schalburg, 1795.“

Om den Gren af Familien Gersdorff der interesserer os i denne Forbindelse hidrættes følgende Oplysninger.

Christopher Ernst v. Gersdorff, født 27. Septbr. 1667 (1657?), død 2. Aug. 1736 i Dresden, kursachsisk Gehejmerraad og Kammerherre, Ejer af Plisskowitz og Wislitz, gift med Marie Anna Eberhardine Baronesse v. Friesen, død 22. Maj 1717. De havde følgende Børn:

1. Heinrich Ernst, født 5. April 1704, død 4. Juni 1755 i Dresden, kursachsisk Gehejmerraad (1754), Generalintendant for Kommercevæsenet (1749) og kejserlig Rigshofraad; ugift.
2. Carl August, født 14. Marts 1705, d. 11. Nov. 1787, Generallieutenant af Infanteriet, kursachsisk Gehejmekabinetminister, gift 1751 m. Johanne Eleonora Baronesse v. Richthofen, f. 1708, d. 1769.
3. Wigand Gottlob, født 12. Juni 1707, d. 4. Juni 1745 i Fægtingen ved Striegau, russisk Oberstltnt., g. 1° 1738 m. Baronesse v. Fletscher; 2° 1745 m. Frederikke Pauli, Datter af Gehejmekrigsraad Pauli (anden Gang gift med kursachsisk Gehejmerraad Maximilian Robert Baron v. Fletscher).
4. Christoph Leopold, født 26. Okt. 1710, d. 20. Dec. 1777,

Overhofmester hos Landgrevinden af Hessen-Cassel, gift 1754 m. Marie Christiane v. Goetz.

Om Heinrich Ernst v. Gersdorff, der paa ovenstaaende Stamtavle (i Kgl. Herolds Amt, Berlin) angives at have adopteret „Caroline Tugendreich v. Gersdorff“ og efter hvem Statsminister Schimmelmänn er opkaldt, har den danske Gesandt i Dresden Berregaard i sin Relation til Kongen af 8. Juni 1755 nedskrevet følgende: Il est arrivé assez mal à propos pour ce pays-ci qu'il ait perdu par une mort subite Monsieur de Gersdorff, Conseiller Privé du Roy de Pologne et Intendant General du Commerce dans les Etats de Saxe le 3 au soir; il a eu une attaque d'apoplexie dont les suites l'ont emporté le lendemain. L'on ne le regrette pas moins pour le zele ardent qui l'animoit pour les interêts de sa patrie que pour l'étendue de ses lumieres en tout ce qui se rapporte au département dont il étoit le chef.

Skatmesterinde Schimmelmännns Herkomst kan trods grundige Undersøgelser ikke oplyses. Saavel ved Sønnen Heinrich Ernsts som ved de i Dresden 1747—50 fødte Børns Daabshandlinger nævnes hun som Caroline Tugendreich Friedeborn. I Schmidt v. Lübecks Optegnelser om Familien Schimmelmänn hedder det, at hun var Søster til den sachsiske Gehejmeraad v. Gersdorffs Husbestyrerinde, der var Enke efter en Oberst. Han skal have adopteret den unge Pige efter Moderens Død og bortgiftet hende til Schimmelmänn uden Medgift. Det første er i hvert Fald urigtigt, idet hun som anført bar Navnet Friedeborn vistnok lige til Gersdorffs Død, der indtraf 1755. Paa den 1782 af Goeller udarbejdede Stamtavle over Familien Schimmelmänn (i Slægtens Eje) angives Skatmesterens Hustru at være født 29. September 1730 i Görlitz, men hendes Navn er ikke optegnet i nogen Kirkebog i denne By. Senest efter at Schimmelmänn forlod Dresden nævnes hun stedse med Familienavnet von Gersdorff. Hvad Familienavnet Friedeborn angaar kjendes baade en adelig og borgerlig Slægt i Tyskland, der begge have talt fremragende Statsmænd og Officerer. I Løvenørns Depecher (Rigsarkivet) omtales 1731 (12. Aug.) en A. v. Friedeborn, Kaptejn ved det Rhoederske Regiment og Gardemajor i den regerende Hertug af Württembergs Tjeneste. Andetsteds (Der Deutsche Herold 1888, 161) nævnes en Oberst Alexander Friedeborn, Kommandant i Peitz ved Cottbus i Nedrelausitz † 1712 i Frankfurt, gift med Eva Catharine v. Weiler, † 1721. Den bekjendte brandenborgske Statsmand Paul v. Fuchs' Morfader var Paul Friedeborn, Borgmester i Stettin, hans Onkel Jacob Fr. brandenborgsk Gehejmestatssekretær 1650. — Salpius, P. v. Fuchs, 4. Hist. Bibliothek II, 203.

- Ifølge Meddelelse af Kammerherre Friherre v. Müllenheim — Villa Müllenheim ved Strassburg — blev Kaptejn Alexander v. Friedeborn af Regimentet v. Dönhoff i Königsberg gift 12. Okt. 1726 m. Maria Mathilde Catharine v. Müllenheim, hvis næstældste Søster, død 1761, bar Fornavnet Tugendreich. F. døde i Januar 1752 som Kommandant i Küstrin. Videre Forskninger ville ved Hjælp af det hermed givne Spor vistnok føre til et Resultat.
- XIII. E. Schimmelmans Daab er indtegnet i Dreikönigskirche i Dresdens Bøger. Heinrich Ernst, ehelicher Sohn des Herrn Heinrich Carl Schimmelman, Kauf und Handelsmann und seiner Ehegattin Caroline Tugendreich geborne Friedeborn'in, ist am vierten Dezember Ein Tausend Sieben Hundert und Sieben und Vierzig hier geboren und am 6. Dezember 1747 hier getauft worden, wobei als Taufzeugen fungirten: Herr Reichs-Hof-Rath Heinrich Ernst von Gersdorff, Frau Eleonore Salome, Herrn Joh. Deeling's Banquier's Ehefrau, Herr Hof-Rath Simon Kiehl.
1756. Brev fra G. A. Richter til J. G. Loeser, 4. Decbr. 1756, i Schimmelmans Papirer i Rigsark. Schovelin, Den danske Handels Empire I, 4. Politische Correspondenz Friedrichs des Grossen XIX, 313. Om Grev Bolza se Allg. deutsche Biographie.
- XIV. Porcellænsfabriken i Meissen. Schriften des Vereins für die Gesch. Berlins XXXV, Berlin 1898. Engelhardt, J. F. Böttger, Erfinder des sächs. Porcellans, 1837, 532 f. Medd. fra Porcellænsfabriken i Meissen. D'Argens' Brev i Oeuvres de Frédéric le Grand IV, 8. Preuss, Friederich der Grosse, II, 391, 445. Hist. Portefeuille 474 ff. Röding, Geogr. Ephemeriden, Weimar 1826, XX, 113. Pol. Corresp. Friedr. des Gr. XIX, 262. Archenholz, Gesch. des siebenjähr. Krieges (Reclam), 33. Brev til Acciseraad Schimmelman vedr. Udnævnelser til Gehejmeraad (Statsarkivet, Berlin, Rep. 96 B. 64, 218): Da Sr. K. M. bereits bekannt ist, wie der hiesige Accise Rath Schimmelman im stande ist, Höchstderoselben die vollkommensten und zuverlässigsten Nachrichten von allen hiesigen Landesrevenue und worin solche eigentlich bestehen, auch woher sie eigentlich fliessen, zu geben, So verlangen und fordern Sie hierdurch von ihm, dass er sich darüber fördersamst schriftlich expliciren und Deroselben ein gegründetes Detail davon einreichen, darunter aber mit vollkommener Aufrichtigkeit verfahren und nichts verhehlen noch verschweigen noch dissimuliren, sondern vielmehr darunter überall gerade und klahr heraus gehen soll: Allermassen so wie S. K. M. denselben, wenn er deshalb mit aller Redlichkeit und Treue herausgehen wird, gegen jedermanniglich Dero höchste protection angedeyhen lassen

wollen, Sie ihn hiergegen, fals er etwas geflissentlich aus Nebenabsichten verschweigen oder verhehlen solte, davor auf das schärfste ansehen lassen und dero schweres ressentiment gegen ihn bezeigen werden. Gestalt er sich um so weniger entziehn kann Sr. K. M. darunter die reine Wahrheit überall zu entdecken, da er eigentlich Höchstderoselben angebohrner Unterthan ist. Solte er auch hiesiger Orthen vorhin in Eydt und Pflicht stehen, So verlassen Sr. K. M. ihn hierdurch und Kraft dieses davon, und damit er mit so viel mehrerer Aufrichtigkeit und Nachdruck in den was Höchstdieselben von ihm fordern und verlangen, arbeiten könne; So wollen Sie ihm das Prædicat von Dero Geh. Rath beylegen, werden auch von denselben das Patent darüber ausfertigen und ihn solches hiernächst zugehen lassen. Dresden, den 22. Nov. 1756. An den Etats Ministre v. Katt. — Kongens Vedtegning: Da ich bewegender Ursachen halber resolviret habe, einen gewissen hiesigen Chur.Sächs. Accise Rath, namens Schimmelmann das Prædicat von Geh. Rath zu conferiren, So will Ich, dass Ihr das gewöhnliche Patent darüber ausfertigen und solches zugleich gestempelt und gesiegelt zu Meiner Unterschrift anhero fordersatzamt einsenden sollet. Dresden, den 22. Nov. 1756.

- XV. Ahrensburg. H. Rahlf og E. Ziese, Geschichte Ahrensburgs, Ahrensburg 1882, 128.

Johann Gottlob Gondolatzsch, f. 5. Jan. 1731 i Gamig, tre Mil fra Dresden, fik 1756, 24. Marts, Bestalling som Assistentsopkræver ved Accisen, fulgte med Schimmelmann over i preussisk Tjeneste, faar 6 April 1757 Pas fra Aurich til Hamborg, boede herefter i Schimmelmanns Tjeneste paa Ahrensburg og i Hamburg 1761. I et Brev til ham fra Skatmester Schimmelmann hedder det: „Bitte den Herrn Pastor und seine ganze Familie vielmahl zu grüssen, Er sollte mir in sein Gebet nebst meine lieben Ahrensburger Unterthanen nicht vergessen, glauben Sie, lieber Löser, ich habe so viel Liebe für Ahrensburg, dass Sie mir garnichts was angenehmeres melden können, als wenn es bey Ihnen gut steht, vergessen Sie mir und mein einziges Ahrensburg nicht, sehen Sie es wie das ihrige an, und stiften Sie Sich einen Nachruhm, dass Sie aus ein [em] schlechte[n] Dorf einen lebendigen Ort gemacht. Vergessen Sie, nebst alle Ihre übrige Einwohner, Gott nicht, so wird alles gedeihen, ich bin Ihr Freund bis in den Tod.“ 1768 kaldes G. Sekretær, da han 8. April s. A. udnævntes til Agent med Kancelliraads Rang, hvorefter han blev beskikket til Bankkommissær. Paa Schimmelmanns Dødsdag udnævntes han til virkelig Justitsraad. Han døde 1788. G. kaldtes almindelig Löser ligesom Broderen Johann Daniel, der døde 1779 paa Ahrensburg, ligeledes

- i Schimmelmans Tjeneste. (Schimmelmanske Pap. Rigsark. Sjæll. Reg. 1788, 973, Skifte i Provinsark.)
- Til Schimmelmans nærmeste Venner i Hamborg hørte Kjøbmand Bielfeld. Han skriver 5. Aug. 1760 til ham: Ahrensburg ist itzo der beste Fleck in Europa, und Sie der charmanteste Wirth und der beste Freund (Sch. Pap. Rigsark. 4).
- XVI. Hechts Svar paa Kongens Ordre lyder: So sehr mir auch angelegen seyn lassen, durch alle diese weitläufig erörterte Bewegungs Gründe, wie nicht weniger durch den grossen Vortheil, so er vor sich bey dieser Entreprise finden würde, ihn dazu zu vermögen, so hat er doch sogleich sich erkläret, dass er auf keiner Arth und Weise sich auf diesen Antrag einzulassen gewillet, und beziehe ich mich dieserhalb auf dasjenige, was er selbst Ew. Königl. Mayest. in der Anlage, welche mehrgedachter Geheimrath Schimmelman mir soeben zustellen lasset, dieserhalb des mehreren allerunterthänigst gemeldet. — Schimmelmans originale Brev er bevaret, dat. Hamburg 1. May 1760 (Statsarkivet i Berlin, Cabinets Acta König Friedrich II. Porzellan-Fabrikation 1753—60, Rep. 96, 421 H. 3.)
- Ankomst til Kbhvn. Adr. Avisen 1761, 49—51; 57. Borckes Relationer (Statsark. Berlin, Rep. XI, 56 ff, 67.)
- Wandsbeck. Tyske Rentekammers Resolutionsprot. 1763. Hirsfeld, Theorie der Gartenkunst IV, 212—23. Leitzmann, W. v. Humboldts Tagebuch, 44 f., 115. Aktstykker vedr. Wandsbeck. 4 Pakker, i Rigsark.
- Schaumburger Hof, Ztschr. f. hamb. Gesch. VII, 401. Geogr. u. statistische Beschreibung des Herzogthums Holstein, Bisthums Lübek, der Insel Femern, der Hauptstadt Dänemarks u. der freyen Reichsstädte Hamburg u. Lübek, Altona 1790, 203 ff. I det kgl. Bibliotheks Explr. har Suhm skrevet: Die Nachricht von Eutin u. Schimmelman ist das beste.
- Palæet i Berlin. Nicolai, Berlin II, 935.
- XVII. Den plønske Mønt. Pakkerne Die ploensche Münze und die Affaire mit Seyler und Tillemann, i Rigsarkivet.
- Som Exempel paa de Krøniker, der lige op til Nutiden var i Omløb om Skatmesteren og hans Familie kan nævnes Conradine Dunkers Fortælling (Gamle Dage, Erindringer og Tidsbilleder, 1871, 14), at Schimmelman (ifølge Registret Grev Heinrich Ernst) var Barbersvend fra Rostock (med Allusion til P. A. Heibergs Virtuosen). Andetsteds (S. 42) siger hun: Det er sandt, kiere Broder, at Schimmelman var Officeer, men hans Fader var Barber, og hans Søster var gift med Barberen Schenck (!). „Virtuosen“ siger ogsaa: Ich habe einen Bruder, der ist Barbiergesell in Rostock.

— Historien om Schimmelmänn som Barbersvend gjentager H. Schwannflügel i P. A. Heiberg, 486. — Mærkeligt nok findes i Justitsfondets Regnskab for 1837 en Post: Barbersvend Schimmelmännns Testamente, Gebyr til Notarius publ. for Oversættelse deraf paa Tysk. Han har sikkert intet at gjøre med Familien, hvis Navn ikke er helt ualmindeligt.

Grevinde Fanny Schimmelmänn, f. Blücher, havde den Tanke at rehabiliterer Skatmesterens Minde og skrev i denne Anledning 1831 til Dankwart:

„Wie es in der letzten Zeit Schimmelmänn's Idee ein Familienarchiv hier auf Ahrensburg zu sammeln und hinzulegen, damit das, worauf die Väter und Angehörige sich bestrebt, von den Kindern nicht vergessen werde, damit Sinn für Thätigkeit, Aufopferung und Gemeinwohl in der Familie bleibe — und auch damit die ehrenvollen Andenken der Familie nicht in Vergessenheit geriethen, die stets ein einendes Band unter den Mitgliedern sind — dies nun's Werk zu setzen, ist nun sehr leicht, wenn ich auf Ihre Hülfe rechnen darf. Der König hat einen Eingriff gethan, indem er nicht allein Oncles, sondern alle Papiere von früherer Zeit, die im Hause sind, in Beschlag genommen. Es wäre Schimmelmännns Sache gewesen, ihm die Seinigen auszuliefern, indessen hat der König es wieder dadurch gut gethan, dass er es in Ihre Hände liess. Nun möchte ich wohl, dass Sie, lieber Etatsrath, nach und nach die Sachen sammeln, die Bezug haben auf des Schatzmeisters Kommen hier ins Land, seine Verhältnisse mit Friderich dem Grossen, sein öffentliches Leben hier im Lande und seine beständige Absicht, Land und Leute helfen zu wollen. Ebenfalls werden Sie in demselben Sinne vieles von Oncle Ernst finden, selbst in Briefen. Da sie beide sowohl wie fast alle contemporains ihrer Zeit verstorben und dies nur zum Liegen bestimmt ist, so wird es eine beinahe geschichtliche Sache und kann niemand compromittiren als da wo es die Wahrheit fodert. Ich gestehe, dass diese Idee in der ganz letzten Zeit mir fast nothwendig geschienen. Einige der neuern dänischen Geschichtsschreiber haben das in der That so ehrwürdige Andenken dieser Männer, ob durch grobe Unwissenheit, ob aus boshaften Absichten so entstellt, dass ich Oncle Christians Ruhe dabey nicht begreife. Unter andern steht in Nathansons Schrift, fast in lapidar styl — vom Schatzmeister und sein Kommen: „Schimmelmännns Held var Danmarks Ulykke“. Dann ist eine neue dänische Kronike erschienen, die ich kürzlich las — die ganz abscheuliche Stellen enthält, unter anderm — „det er ret godt, at en Regjering trækker rige Folk ind i Landet, men man maa see sig for, hvad det er

for Slags. Den enfoldige Kopfsteuer var det Mesterstykke, hvorved han vilde vise, at han forstod noget“ — — voll von solchen in der Absicht wie im Ausdruck gleich gemeinen Phrasen. Ich habe das Buch nicht hier und erinnere es so genau nicht. Diese Werke scheinen mir nun freilich nicht gut genug geschrieben, um für die Nachwelt zu bleiben, indessen sind es immer rein geschichtliche Werke, wo die Unwahrheiten sich verpflanzen. Diese letzte Bitte, lieber Etatsrath, hängt nun alleine von Ihnen ab — Zögern Sie auch nicht zu sehr. Ich finde es aber besser, wenn dieses ganz unter uns bleibt, bey solchen Sachen ist das Gerede nie gut.

Det schimmelmanske Palais solgtes 1884 af den sidst afdøde Lehns greve for ca. 450,000 Kr. til et Konsortium, der indrettede det til Koncertsaloner. Ved denne Lejlighed lod den grevelige Administration det indtil da velbevarede store Familiearkiv, flere Vognladninger, kjøre ud til Papirmøllen. Efter at en stor Del allerede var tilintetgjort, og forskellige Autografsamlere, der tilfældigvis fik Nys derom, havde erhvervet et og andet, lykkedes det afdøde Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn efter Indberetning af dennes daværende Privatsekretær, nu Arkivsekretær G. L. Grove, i sidste Øjeblik at stanse Ødelæggelsen. Han underrettede Lehns greve Sch. om det skete, og fik Papirerne overladt til „Disposition og Diskretion.“ De tilbageblevne Rester afgaves til Rigsarkivet, hvor de ordnedes af Arkivsekretær J. Blochs kyndige Haand. Naar undtages et Par enkelte Breve fra Baggesen (meddelte af J. Collin i Af Dagens Krønike) og Schiller (meddelte i Deutsche Rundschau 1893) er hele Schimmelmans for dansk Aandsliv saa betydelige Brevvexling bleven tilintetgjort. Fra Oehlenschlägers Haand findes eksempelvis intet bevaret, ej heller noget af Charlotte Schimmelmans store og uden Tvivl værdifulde Brevvexling med saa mange af hin Tids ypperste Mænd og Kvinder. Dette Udslag af en i vore Tider heldigvis sjælden Vandalisme vakte i sin Tid ikke ringe Opsigt. I „Ill. Tidende“ (1885, Nr. 15) læses: „Det schimmelmanske Arkiv, der opbevarede i Palæet, indeholdt store Samlinger Breve og Aktstykker af Interesse baade for Landets litterære og politiske Historie. Da Palæet skulde rømmes, sendtes hele Samlingen til Papirmøllen! Det synes utroligt, men skal ikke des mindre være sandt!“ — Hvad der reddedes, var rent tilfældigt, men ogsaa dette bærer Spor af Overlast, alle Seglene og ofte store Stykker af Texten er udrevet.

Naar der i Schröder, Nachträge zum schl.-holst.-lauenb. Schriftstellerlex., 1831, 707 siges at Hegewisch, der rejste udenlands med Carl

Maximilian Schimmelmänn (IV, 265) i sin Roman Leopold von Mansfeld, Eine Geschichte in Briefen, Hamburg 1787, skal have skildret Familien Schimmelmänn, tør jeg, efter omhyggelig Gjennemlæsning af Bogen, jeg har havt til Laans fra Stadtbibliothek i Hamborg, udtale, at denne Antagelse ganske savner Berettigelse. I den S. 130 ff. skildrede Person ved Navn Cornelia kan man maaske gjenfinde Træk af Grevinde Caroline Baudissin f. Schimmelmännns Personlighed.

- XIX. Carl Maximilian Schimmelmänn, druknede 24. Juni ved Bülberg i Saalen, 19 Aar gammel, se IV, 265. Trauer- und Trostschriften an Ihro Exc. Heinrich Carl v. Schimmelmänn bey dem Tode Dero zweeten Herrn Sohnes C. M. v. S. udg. af C. T. Jetzke, Halle [1772]. — Skatmesterens Forskrivning angaaende Sønnernes Indtræden i preussisk Tjeneste (Statsarkivet i Berlin, Rep. 96, 21 F., BB) lyder:

Ich Endesunterschriebener Carl Heinrich Baron v. Schimmelmänn, habe hiedurch die dem Geheimen Legations Raht v. Borck. Abgesandter Sr. Königl. Majestät in Preussen an hiesigem Königl. Hofe, gegebene mündliche Versicherungen wegen des künftigen Etablissements 2er meiner Söhne in den Königl. Preussischen Staaten schriftlich bestätigen wollen. Ich declarire also hiedurch, dass ich mich gegen Sr. Königl. Majestät in Preussen, und derselben obbenannten Herrn Abgesandten auf das verbindlichste und ohnverbrüchlichste anheischig gemacht habe, meinen zweyten Sohn Carl Maximilian von Schimmelmänn, welcher gegenwärtig in Berlin erzogen wird, daselbst, sobald er herangewachsen seyn wird, völlig zu etabliren, auch für ihn auf's späteste vor Ablauf 3er Jahre daselbsten ein convenables Haus zur beständigen Wohnung anzukaufen, und daferne das Haus des seel. Geh. Finanzraht Zinnow zu bekommen, selbiges ohne Zeit Verlust, jedoch fürs erste unter dem Nahmen eines Berlinischen Banquiers zu kauffen und zu bezahlen, ferner verbinde ich mich auch hiedurch, dass so bald mein jüngster Sohn Friedrich Traugott von Schimmelmänn mehr herangewachsen seyn wird, ich denselben Sr. Königl. Majestät in Preussen allerunterthänigst präsentiren will, um ihn nach Höchstderoselben gut Befinden und ihm in voraus verheissener Königl. Huld und Gnade, in dero Militair oder Civil Diensten zu employiren. — Coppenhagen, den 12ten April 1763.

Jvfr. hermed nogle i Berl. Tid. 1899, Nr. 185 af Etatsraad Moldenhauer meddelte, uhjemlede Anekdoter om Sch.

- XXI. Om Domænegodsets Salg se Prof. Falbe-Hansens Bemærkninger i Berl. Tid. 1899, 180.
- XXII. Plantagerne i Vestindien. Kgl. Resolutioner af 22. Marts

og 11. April 1763. De 4 Plantager taxeredes den Gang henholdsvis til 198,180 Rd., 65,100 Rd., 20,716 Rd. og 33,036 Rd. — ialt 317,032 Rdlr. — samt Raffinaderiet med Forraad til 253,625 Rdlr. — tilsammen 519,125 Rd. dansk Kurant. Efter Justitsraad Eisenbergs Mening var alene Plantagerne 80,000 Rd. mere værd end Kjøbesummen. Paa „Prinsessen“ fandtes 109 Negere, fra 500—20 Rd., ialt anslaaet til 26,625 Rd. 115 Kvinder, fra 400—5 Rd. (en surbenet og en spedalsk uden Værdi), 39 Drengene fra 400—100 Rd., 31 Piger fra 300—5 Rd., 39 Børn fra 120—25 Rd. — tilsammen for de 333 Individer 65,100 Rd.

XXIII. Om Skatmester Schimmelmans Husstand giver Skattemandtallet 1762 (i Rigsarkivet) Oplysninger. Til Personalet hørte Sekretær Christian August Kunadt, Hovmester Friedrich Dietrich, Johan Gotlob Loeser, Gondolatzsch, Johann Gotlob Heydrich, Christian Richter, Kammertjener Johann Stäglich, to Kokke, en Frisør, 5 Tjenere, en Skræder, 2 Kuske og 3 Rideknægte, ialt 37 Personer. En Mdlle. Alberti var Guvernante for Børnene.

XXIV. Udenlandsrejse. Han kom til England 21. Juni 1767 (Letres sur l'Angleterre i Hennings' Papirer).

Begyndelsesstroferne af Digtet „Wight“ lyder:

Pour l'heureuse Wight, conduit par les plaisirs,
 Je m'embarque, je fuis au gré de mes désirs.
 La mer en mugissant me porte vers les rivages
 Où naissent à mes yeux ses heureux paysages.
 Sur ces bords enchanteurs déjà je puis errer.
 Une paix éternelle y semble habiter.
 On connaît peu ici tous ces grands de la terre.
 Les titres de ces lieux ne sont qu'ami ou frère.
 Ils sont nés tous égaux, bergers ou laboureurs.
 L'orgueil trouble jamais leur tranquille bonheur.

De la Fare skrev 1769, 13. Juli, fra London, hvor han da var Hovmester, til Sch. angaaende en Beskyldning, at han ved Afrejsen fra Genf havde faaet Sch. til at give sig en betydelig Forskrivning. Han minder om Sagens rette Sammenhæng, hvorledes Sch. forledet ved en anden ung Adelsmands Exempel præsenterede sin Hovmester en saadan Forskrivning uden dennes Foranledning eller Forevidende, og hvorledes de la Fare havde kastet den i Ilden i Sch.s Nærværelse. Han beder om en Erklæring overensstemmende hermed, der kan gjendrive det usandfærdige Rygte (Schimm. Pap. Rigsark.).

Zagel, Lukas Friedrich, født o. 1735 i Hamborg, blev 1752 dimitteret fra Gymnasiet sammesteds til Universitetet i Halle, studerede først Theologi, siden Kameralvidenskaber, fik efter sin Hjemkomst fra

- Udenlandsrejsen med Ernst Schimmelmans Ansættelse ved Lottoen i Altona, blev 1771 Generalkasserer ved Koës' 2. Lotterioktroi og Meddirekter i den 1770 oprettede Lotterioktroi. Ved Lotteriets Overgang til Staten blev han Administrator for Lottoen. 1781 blev han Justitsraad. Han døde 26. Aug. 1785. Z. ægtede 2. Juli 1771 i Pinneberg Christiane Ulrikke Sophie Hennings, f. 19. Febr. 1748 i Pinneberg, død 1784 i Altona, Søster til Ernst Schimmelmans Ven Aug. Hennings. — Sillem, Matrikel des Gymnasiums zu Hamburg, 120. Ans. om Indfødsret, i Rigsarkivet. P. Hennings, Die Familie Hennings, 32.
- XXV. Hennings. Se J. Bloch, En Brevvexling fra Struensee Tiden i Museum 1891.
- XXVIII. Wraxall. C. F. Lascelles-Wraxall, Life and times of H. M. Caroline Mathilda, 1864, III, 176, 180 f. N. W. Wraxall, Posthumous Memoirs, 1836, I, 378. Museum 1891. — v. Seckendorff, Adolph Frantz Carl Friherre, administrerede Dronning Caroline Mathildes Efterladenskaber, overleverede 1787 Arven til Eyben i Hannover, blev 1790, 31. Juli, hvid Ridder (Fin. Koll. Journ. Bil. 1805, 1162). — Texier, Jean Pierre, 1738—1818, Gehejmelegationsraad, se Schlesw. Holst. Provinzialber. 1814.
- XXXI. Brødrene Stolberg. De vendte i September 1773 tilbage fra deres Studieophold i Göttingen og tilbragte de sidste Maaneder af Moderens Levetid paa Rungstedgaard sammen med denne. Chr. Stolberg overtog Gaarden efter Moderen. Blandt Tyske Kancellis uordnede Sager har jeg fundet nedenstaaende ikke under tegnede Supplik fra Brødrene Stolbergs Bedstemoder Friderica Eleonora Grevinde Castell-Rüdenhausen (f. 14. Maj 1701 † 21. Marts 1760, Arving til de rantzau'ske Allodialgodser, g. 2. Dec. 1721 m. Carl Friederich Gottlieb Grev Castell-Remlingen, f. 16. April 1679 † 9. Maj 1743, polsk og kursachsisk General og Guvernør i Leipzig). Den er dateret Hamburg d. 28ten April 1750 og giver et interessant Billede af den pietistiske Aand i det stolbergske Hjem, som tidligere ikke har været bekjendt (jvfr. dog de nys fremdragne Oplysninger af Brødre Societetets Arkiv i Kirkehist. Saml. 4. R. V, 646).
- Ich habe, Aller Gnädigster König und Herr, vier Töchter und einen Sohn, so der jüngste von meinen Kindern und nunmehr ins 15te Jahr ist, welchem ich dann nach meinem Ableben meine gesammte Güther zur Conservation derselben bey der Familie destinire, denen Töchtern aber habe ich einer jeden, ohne weitere Ausstattung, eines für alles 10,000 Rthlr. aus meinen Mitteln ausgesetzt, ohne was ihnen vom Väterlichen, als Gräfl. Castellischen Töchtern, nach denen Erb Vereinigungen gedachten Gräfl. Hauses

annoch etwan zukommen kann, welches aber nur ein gar wenig ist und fast niemahlen richtig bezahlet wird. Von diesen meinen Töchtern seynd die zwey ältesten nunmehr verheyrahtet, die beyden jüngsten aber annoch unversorget. Meine älteste Tochter, die jetzige Gräfin von Stolberg, habe ich jeder Zeit unendlich lieb gehabt, auch ihr in solchem Betracht, als der ältesten, über obige 10,000 Rd. annoch andere 10,000 Rd., von meinen Epargnes, statt einer Aussteuer zugeleget, dass sie also 20,000 Rdlr. in allem ihrem Mann zugebracht hat. Es hat auch dieselbe in ihren ersteren Jahren sich dieser meiner mütterlichen Liebe nicht unwürdig bezeigt, da sie der liebe Gott mit vieler Vernunft und andern besonderen Qualitäten reichlich begabet hat, nachdeme sie aber durch einen gewissen Zufall Pietistin geworden, so haben alle vorige Sentiments bey ihr allgemählig aufgehört, und sie ist von einer extremité plötzlich in die andere verfallen, so dass sie niemand als Beth-Brüder und Beth-Schwestern mehr frequentiren wollen, und ich wenig Vergnügen weiter von ihr gehabt. Bey diesen Umständen hielt der Graf von Stolberg für etwa 6 Jahren um dieselbe bey mir an, und, da ich, nach best möglichst eingezogener Erkundigung vernahm, dass er bey Hofe sich eine gute Reputation erworben, meine Tochter auch mit dessen Person zufrieden war und, nach seiner Angabe, sich mit demjenigen, so ich meiner Tochter zgedacht, eine hinlängliche standesmässige Auskunft zeigte, so hatte ich kein Bedencken, ihme sie zu geben. Wobey dann in denen von allerseiths Contrahenten unterschriebenen Ehe Pacten ausdrücklich stipuliret worden, dass er von denen seiner Frauen von mir versprochenen 20,000 Rthlr. nur jährlich die Interessen à 5 p. Cent mit 1000 Rthlr. zu geniessen haben solte, bis er des Capitals halber zulänglich Sicherheit würde stellen können, oder eine gewisse determinirte Zeit verlauffen seyn würde. Wiewohlen nun der Graf von Stolberg mir der Zeit hoch versichert, dass er gantz keine Schulden hätte, so hat sich doch nachhero und da er meine Tochter kaum ein Jahr im Ehe Bette gehabt, eine solche unvermuthete Schulden Last bey ihme geüssert, dass ich auf meiner Tochter flehentliches Bitten und daferne ich ihn nicht höchstens prostituiret sehen wollen, gezwungen worden, ihme 8000 Rthlr. zu Bezahlung seiner Schulden von meiner Tochter Geldern baar zu avanciren. Welches dann freylich kein gut Vertrauen zu ihme bey mir veruhrsachen können, dann wie ich gewohnt bin dasjenige, so ich bey dergleichen Occassionen verspreche, heilig zu halten, also erwarte ich auch solches von andern wieder, und sehe alles, was darwieder geschiehet als offenbahre Betriegereyen an. Es hat zwar damahls der Graf von Stolberg

mir theuer versichert, dass hiermit alle seine Schulden völlig arrangiret wären und er sich künftighin für dergleichen Verdruss wohl zu hüten wissen würde, ich habe aber grosse Uhrsache zu glauben, dass er gegenwärtig schon eben so tief wieder in Schulden sitze, als vorhin, indeme bey der schlechten Hausshaltung, so bey ihme geführet wird, es ohnmöglich anders seyn kann. Was mich hierbey am meisten verdriesset, ist, dass ich sehen muss wie das meinige, so ich mir selber abbreche, um es meinen Kindern zu geben, mit lauter schlechten Kopfhängern und andern dergleichen Gesindel verzehret wird, indeme meine Tochter sich fast für niemand sehen lässt als für ihren Catecheten und denen übrigen Heiligen dorthiger Gegend, ihr Mann auch, statt sie hiervon abzuhalten, eben dieselbe Sentiments heget. Zu diesem ersten Verdruss ist hiernächst noch weiter gekommen, dass da ich für 3 Jahren nach dem Brunnen gereiset und wegen meiner schlechten Gesundheit bey solcher Reise mich mit meiner andern und dritten Tochter nicht chargiren können, ich selbige nebst ihrer Gouvernante bey meiner ältesten Tochter, der Gräfin Stolberg, in der Kost geben, welche mir dann auf ihr Gewissen versprochen, sie nicht in ihre vorberührte Thorheiten einzuziehen, sondern fleissig dahin zu sehen, dass sie in der ihnen gewöhnlichen Ordnung beständig erhalten würden. Wie ich aber ohngefähr $\frac{5}{4}$ Jahre nachhero sie wieder zu mir genommen, hat sich gefunden, dass man sie zu veritablen Thörinnen in Bramstedt gemacht. Von ihrer Religion wusten sie weiter nicht viel mehr, als dass Tantzen, Spielen und in Spectacles zu gehen, die abscheulichsten Sünden wären, so ein Mensch begehen könnte, und dass sie lieber Märtirinnen werden müsten, als ihrer Mutter gehorchen, wenn sie ihnen hiergegen etwas beföhle. Meine dritte Tochter, so eben 15 Jahr alt worden, war absonderlich treflich hierin instruiet, das Lesen aber hatte sie gantz vergessen. Übrigens waren sie beyde bey ihrer ebauchirten Pietisterey Haupt Sauen geworden, welches so weit ging, dass ich mich entsetzen muss, es niederzuschreiben, und es hat mir gewiss unendliche Mühe und Verdruss gekostet sie wieder in etwas Ordnung zu bringen. Wie ich nun die Gouvernante wegen dieser ihrer schlechten Aufsicht soforth weggeschaffet, hat meine Tochter, die Stolbergin, selbige sogleich wieder zu sich genommen, weilen sie auch eine Heilige geworden war, und dieses hat sie auch aus eben dieser raison mit einem andern Mädgen gethan, so ich ohngefähr zu gleicher Zeit aus meinen Diensten gehen lassen, ohne mir beydes mahl von solcher Resolution das geringste zu melden. Welches alles dann mich notwendig so sehr irritiren müssen, dass ich weiter

keine communication mit dem Graf und Gräfin von Stolberg haben wollen, sondern mich contentiret, ihnen alles gute anzuwünschen. Wobey ich es dann auch bis anhero gelassen.

Grevinden havde Børnene: 1. Christiane Charlotte Friederica, f. 7. Sept. 1722, g. m. Grev Christian Gynther Stolberg (III, X f., 363); 2. Francisca Henriette Eleonora, f. 7. Jan. 1725, g. 22. Feb. 1750 m. kursachsisk Oberstltnt. Friederich Christian Ludwig v. Bülow, død Okt. 1763. 3. Catharina Hedeveg, f. 25. Okt. 1730, g. 25. Okt. 1761 m. sin Fætter Greve Christian Friederich Carl Castell-Remlingen, f. 26. Febr. 1730 † 15. Okt. 1773. 4. Friderica Louise Amøna, f. 26. Juli 1732, † 21. Aug. 1802, g. 23. Dec. 1761 m. Frederik Rigs greve Rantzau til Breitenburg, Gehejmeraad, Kammerherre, f. 6. Sept. 1729, † 16. Jan. 1806. 5. Christian Adolph Friederich Gottlieb, f. 22. Febr. 1736 † 10. Juli 1762, g. 1° 8. Juli 1757 i Glückstadt med Christine Sophie Komtesse Holstein-Holsteinborg, f. 23. Nov. 1740 † 16. Marts 1772 (g. 2° 31. Aug. 1769 m. Kammerherre, Amtmand Gustav Gotthard v. Blücher til Lindeved, f. 3. Juni 1737 † 30. Dec. 1808.) — (Geneal. Handbuch 1774 II, 65).

Ewald. Oehenschläger om hans Forhold til Brødrene Stolberg: Athene 1813, 391. Jansen, F. L. Stolberg, I, 6 ff., 92. L. Bobé, Bidrag til J. Ewalds Levnet i Tilskueren 1901. Fra Birkerød Kirke begravedes 4. Maj 1775 Fiske Mester Jacobsens Kiereste Cathrine Marie, 52 Aar gl., død af hidsig Feber. Ewalds Vært Ole Jacobsen havde 29. Nov. 1749 holdt Bryllup med Cathrine Marie Köster i Lyngby Kirke, samme Dag hans Broder Christen med hendes Søster Anna Margrethe. Flere af hendes Familie vare beskæftigede paa Brede, hvor hun hørte hjemme. Henrik Köster havde 1729 til Daaben Datteren Engel. Engel Köster ægtede 1777, 11. Juli, Jeremias Klöcker af Rungsted. (Lengnicks Udtog af Lyngby Kirkebog, Sjæll. Register 1778. Supplikprotokol 1775, 1468. Hirschholm Skifteprotokol 1773—1820 om Jakobsens Død 1781). W. Keiper, F. L. Stolbergs Jugendpoesie, 1893, 44 ff. (Afsnittet Dänemark).

1733 var ved Messingfabrikken paa Brede beskæftigede Johan (begr. 2. Søndag efter Paaske 1754) og Henrich Köster, der arbejdede under Paul Badstüber, som 1728 overtog Brede (Kbhvs Amts Familie og Folkeskat). Ole Jacobsen klager i Okt. 1774 over den høje Afgift af Rungsted Kro (450 Rdlr.), da han lider et stort Tab ved at alle nu maa kjøre ad Kongevejen. Han havde tænkt at flytte sin Kro til et Sted ved Kongevejen tæt ved Hirschholm, men hans fattige Omstændigheder tillod det ikke, og desuden havde en Skomager og en Tømmersvend bosat sig der,

som have Spise og Drikke tilfals for de Rejsende, der tilforn havde passeret Strandvejen og bedet hos ham. Han anmoder om, at der maa nedlægges Forbud mod at ingen ved Hirschholm boende tør sælge nogen Slags Drikke udenfor Huset. 1 Juli 1780 overdroges ham Fiskeriet ved Hirschholms Amt, der atter fratoges ham i Septbr. 1781, da Kongen overtog det for egen Regning; samtidig fik han anvist Bolig i den ene Længe af Slottets Ladegaard, saalænge Afleveringen stod paa, hvorefter han vilde flytte til sin Svigersøn. Hans Enke ansøger 11. Okt. om Brændselshjælp saalænge hun endnu forestaar Fiskeriet. Som fhv. Fiskemester hos Enkedronning Sofie Magdalene oppebar han fra 1780 en aarlig Pension af 100 Rdlr. og fra 1774 af 125 Rdlr. aarlig (Sjæll. Stifts Kontors Journaler).

Nogle andre Tilføjelser til min ovenfor citerede Afhandling om Ewald turde maaske finde Plads her. — Til yderligere Belysning af Forholdet mellem Ewalds Moder og Valeur tjener følgende Indtegnelse i Slotskirkens Vielsesprotokol: 1759, 31. Jan., Hørkræmmer Peter Hulegaard og Fru Maria Wulff, afg. Prof. og Præst Hr. Enevold Edwaltes Enke copuleret af Hr. Hersleb [Præst i Brønshøj, gift med Birgitte Marie Hulegaard] med Tilladelse af Mag. Blum, i Hørkræmmer Hulegaards Hus paa Kulturvet. Hørkræmmer Mandix var Forlover for Brudgommen og Etatsraad Valeur for Bruden. — Mærkes kan det af P. Hulegaard udfyldte Skema i Anledning af Extraskatten 1762: Klædeboe Qvarteer Nr. 94. Peder Huulegaard Hørkræmmer, giftt med 2 Marie Huulegaard. Tvende Børn Johannes Evald, Student. Enevold Evald, fød d. 24. Octbr. Ao. 1753. 4 Johanne Chatrine Wulf er udi svagelege Omstændigheder. Tieneste Folck: Peder Waagensen, Hørkræmmersvend. Frederich Hulevad, Peder Paulin, Johannes Zoega, Dreng. Cornelia Matthis Datter, Sella Philips Datter, Bodel Jacobs Datter, Piiger, Rasmus Westesen, Kudsk... D. 18. Oct. 1762.

Om Valeur henvises til Hundrup, Theol. Candidater; Stats Journal 1769, 94; O. Nielsen, Kbhvns. Hist. VI, 441; Sjæll. Reg. 1695, 172 og 1758; Overskou, Den danske Skueplads II, 203, 206, 253. Adresseavisen 1771. Christensen, Hørsholm, 322; 1780 faar Gross. Christian Hansen af Kbhvn. sin Svoger Andreas Valeur, der havde arvet Nebbegaard efter sin Fader, gjort umyndig, da hin ved Drukkenskab og Ødselhed har sat sin Formue over Styr (Hirschholm Skifteprot.). Familieportræter i Hr. Birkedommer Valeurs Eje. — Ansøgninger fra Ewalds Moder i Finanskoll. Journal Bilag 1786, 368 og Diverse Pensions Journal Sager 1790, 24. Febr. (Rigsark.), og en trykt (til J. L. Holstein) i Kirkehist. Saml. 4. R. II, 694 ff. Jvfr. ib. 4 R. III, 26 ff., 516 ff. 550 og Schriften

d. Ver. f. schlesw. Holst. Kirchengesch. 2 R. IV. Tyske Kancellis Indkomne Sager 1739, 7. Nov. (Rigsarkivet). Om hendes Død Pershist. Tidsskrift 3. R. IV, 288; V. 57. Værgemaal i Sjæll. Reg. 1785, 1028. Sønnens Brev til Moderen; Literatur og Kritik III, 1890. Om Matthias Wulf Sjæll. Tegn. 1726, 179 (Indlæg), Sjæll. Reg. 1728. 174, 176; 1730, 120, 450. Højesterets Voteringbog 1731. Jvfr. Pershist. Tidsskr. 2 R. I., 73 (mon samme Mathias Wulf?). Tilladelse til at Enken Maria Wulfs Lig begravnes om Aftenen (Sjæll. Reg. 1731, 132). — Mathias Ewald, Digterens Broder var endnu i Juli 1762 Soldat i den danske Hærstyrke paa St. Croix, da han ansøgte om Pladsen som Fændrik ved falsterske hvervede Regiment. „Efter at have absolveret mine Studier“, skriver han, „har jeg begivet mig til Vestindien, for at forsøge min Lykke ved Militæretaten i det Haab, desto hurtigere at kunne avancere.“ Han er bleven skuffet i denne Forventning og anfører til Støtte for sit Andragende Faderens „lange og tro Tjeneste“ (Krigskanc. Ref. Sager, 8. 12. 1762, Nr. 16). — Om Enevold Ewald se Ref. Sager til Krigskanc. 1774, 1. Juni; 1782, 6. Okt.; 1785, 4. Marts, 2. Sept.; 1786, 7. Juli. Breve fra Dr. Balth. Münter til Sønnen Fritz i Hr. Kommandør Münters Eje. — Syngestykket Fiskerne. Af Hornbæk Fiskerne, som E. havde besunget, levede flere endnu 1799 (Bonstetten, Neue Schriften 1799 I, 71). 1779, 27. Maj, kvitterer E. for Modtagelsen af 100 Rdlr. „for den bestemte Premie af 200 Rdlr. for et Syngestykke i tre Handlinger“ (Theatrets Garderobe Regnskab 1779, 135, Nr. 130). Th. Bruun fik 6 Dukater for en fri Oversættelse af Fiskerne til Prins Peter af Holsten (Theaterregnskab), jvfr. Koncepter i Ewalds Papirer. Hartmann fik 300 Rdlr. for Musikken til Fiskerne. — Søbækshus: Deutsches Museum 1782, I, 682; Oehlenschläger, Athene 1813, 393; Baden, Prøvestenen I, 27. Oeders Enkekasseskemaer, Tikjøb Sogn (Rigsark.); — Kraft, D. N., Amts- u. Lebenserfahrungen I, 1834, Flensborg. — A. C. Schouws Ansøgning, som A. D. Jørgensen kun har kjendt af et Konceptfragment findes i Original i Theatrets Indk. Sager 1811. — Ewalds Værtinde Sara Wormstrup døde 1795 i Farum.

Om Emilies Ded skriver Hennings (utrykt Optegnelse): Das Jahr 1779 endigte, das Jahr 1780 begann mit der tiefsten Trauer für alle die Emiliens seltenen Werth und Seelengrösse kannten und verehrten. Er sann auf ein Denkmal. Von einem Gemälde wozu Abildgaard die Skizze entwarf und welches unausgeführt blieb habe ich anderswo geredet. Einst war Ernst bei mir und fand Gessners radirte Blätter. Beim Durchsehen zog eine Landschaft mit einem fliessenden Brunnen seine Aufmerksamkeit an sich. Der

Eindruck des Bildes ward dauernd. Eine Quelle die aus Seelusts Höhen dem nahen Meere zufließt, ward ein gemeinnütziges Denkmal dem Geiste derjenigen heilig, die verdiente auf immer die Wohlthäterinn und Erquickerrinn der Menschheit zu sein. So entstand Emiliens Quelle. Die Allegorie, die Abildgaard, der Verfasser der Zeichnung erfand, die Quelle, die einem thränenden Auge entfließt, ist als pedantisch getadelt. Die Idee erschien desto colossaler, je mehr die Thränen der Lebenden trockneten und bis einige sich in der Freude Zuruf für die Wahl einer neuen Gattin, ach keiner Emilie, verwandelten.

XXXII. Emilie Schimmelmans Død har sat Spor i Literaturen i Prams bekjendte Digtning (IV, 278), i et af Frederikke Brun udgivet Duodezark indeholdende Digte før og efter Grevindens Død. Jvfr. Ges. Werke der Brüder C. u. F. L. Grafen zu Stolberg I, 257, 60, 62—65, 68—70; 310, 401 (So erschien mir im Traum Emilia, da sie noch lebte, aber schon zum Tode geweiht unter dem Herzen trug das selige Kind, das mit dem fliehenden Leben seine Mutter hinüber nahm in's bessere Leben). — Hermes, Aus F. L. Stolbergs Jugendjahren 116 ff. J. Janssen, F. L. Stolberg, 31 f., 133. Museum 1894 II, 279, 292. Tyge Rothe, Til Herr F. L. Græven af Stolberg, da han begræd Emilia Schimmelmans Død. 1780. Zoeppritz, Aus F. H. Jacobis Nachlass I, 111. Rich. Petersen, Minder fra Øresundskysten 94 ff.

XXXIII. C. A. Struensee. Til den korte Fremstilling af Schimmelmans Forhold til Struensee er benyttet „Processen mod Struensee og hans Medskyldige Nr. 21—27“, C. A. Struensees Forsvarsskrift og dennes Papirer i Gehejmerraad Greve Königsmarks og Prmlnt. G. v. Struensees Eje. En udførlig Omtale af Struensee v. Carlsbachs Forhold til Danmark paa Grundlag af disse Aktstykker paatænkes. — Der henvises til Iselins Gedanken über die Beschaffenheit unsrer Handlung und Navigation, dat. 1770, 19. Okt., i Ujournaliserede Breve til Finanskollegiet.

I et halvt sonderrevet Brev fra Struensee v. Carlsbach til dennes Hustru i Liegnitz hedder det: Ich bin d. 25 April glücklich und gesund in [Kopenhagen angekommen]. Die Vorschläge, so mir mein Bruder [gemacht sind sehr con] venable und ich würde sie schon ohne Bedencken angenommen haben, wenn ich nur auf mein Glück sehen wolte. Aber da ich zugleich auf meine Reputation mit respiciren muss, so untersuche ich noch, ob ich entriren kann oder nicht. Er hat mir zwey Vorschläge gethan 1) entweder in Finanzsachen, da ich eine gantz neue Kammer einrichten soll. Und da soll ich das Departement der deutschen Provinzen bekommen. Und diese Sache ist meine Neigung am gewissesten.

Ich arbeite jetzt am Plan und werde sehen ob meine Vorschläge dem Könige gefallen. — — 2) oder in Militairsachen, weil die gantze Armee auf einen andern Fuss gestellet werden soll. Hier von verstehe ich vielleicht am meisten. Aber da ich nicht gleich Obrister oder General [werden kann]

1771, 14. Juni, skriver Struensee til Broderen: Ne croyés pas que je suis lié avec M. de Schimmelmänn, ou que je fais quelque intrigue avec lui. Je ne suis que satisfait que Mr. de Sch. m'a tiré de tous les embarras, dans lesquels je seroi[s] tombé sans lui dans ces affaires de Finance. Croyés moi, mon cher frere, que Schim. nous est pour le présent absolument nécessaire. Car dans le moment je ne serai[s] capable de vous procurer l'argent nécessaire sans accorder des conditions très onereuses. — — Vedtegning af Grev Struensees Haand: J'ai connu Schimmelmänn, avant que j'avois du credit et il n'étoit rien moins qu'agréable envers moi. Cependant je le crois sur sa parole jusqu'à ce que je vois le contraire. En attendant je n'ai pas beaucoup besoin de lui pour mon personel. Qu'il fasse les affaires du Roi et je suis content.

- Oeder, Georg Christian Edler von, f. 1728 i Ansbach, indkaldt 1752 til Danmark, Prof. botanicus, Udgiver af *Flora danica*; hans Afhandling om Midlerne til at skaffe Bøndestanden Frihed og Ejendoms (1769) var et af de vigtigste Indlæg for Bondefrigjørelsen, 1771—72 Dep. i Finanskollegiet og i norske Kammer samt Medlem af Overskattedirektionen, 1770—71 Medlem af Landkommissionen, 1772, 2. Juli, Stiftamtmand i Bergen, hvilket Embede han frabad sig mod at faa Stiftamtmandsskabet i Throndhjem (udnævnt 30. s. M.), afskediget 18. Sept. s. A. med Pension, 1773 Landfoged i Oldenborg, død 1791, havde i 2. Ægteskab (14. Nov. 1776) m. Catharina Gertrud Matthiessen (f. 13. Juni 1755 † 24. Marts 1807), Datter af Justitsraad, Raadmand og Medlem af Kommercekollegiet i Altona Conrad M. og Agneta Gertrud Fleischer, Børnene Gertrud Christiane Sophie (f. 6. Sept. 1777 † 15. Marts 1844), Conrad Johan (f. 13. Marts 1779 † 19. Oktbr. 1836), Georg Christian Mathias (f. 14. Sept. 1783 † 21. Marts 1828). — Halem, Andenken an Oeder, Altona 1793. Oederiana, 1793 (udg. af Johan Fried. Camerer, Auditor, Krigsraad (g. m. en Søster til O.s første Hustru, Marie Dorothea Ericius). Finanskoll. Forestill. 1772, 1380. Tontinen 1792. E. Reincke, *Die Fam. Matthiessen, Lübbes u. Reincke, Hamburg 1887*, 9. J. L. Ewald, *Fantasien auf einer Reise durch Gegenden des Friedens, Hannover 1779*, 326 f. Breve udfærdigede gjennem Fin. Koll.s Sekret. 1772. Om O. skriver Holstein i sine Memoirer. Mr. Oeder quouqu'il

avoit contre lui d'être un étranger et un medecin, il s'appliquoit à la finance, il avoit un genie tourné, et cela joint à la plus grande assiduité et application et rempli de vues et de lumieres bonnes, fortes et justes, et connoissoit assés bien la Norvege pour y avoir été en personne. Il sçavoit la langue du pays et étoit versé dans l'étude de la metallurgie qui étoit de la plus grande consequence pour le maniément de ce pays. C'étoit au reste un pedant, un homme enteté et fort desagréable.

XXXV. Jvfr. Schovelin, Den danske Handels Empire I, der i alt væsentligt ligger til Grund for Omtalen af den ældre Schimmelmanss Finanspolitik, samt E. Holm, Danmark-Norges Historie IV, 1 og A. Friis, Bernstorff og Guldberg.

XXXVI. Kanalen. Se Loewe, Gesch. des Nord-Ostsee Kanals, 1895. Til Aaret 1774. Schmidt v. Lübeck fortæller, at Sch., da Pave Clemens XIV., Ganganelli, henlaa af en langsom, men sikkert dødbringende Sygdom, i de katholske Lande lod opkjøbe store Forraad af gult og hvidt Vox, da en Paves Død paa hin Tid krævede, at der i hvert katholsk Hjem brændtes Voxlys til hans Ære i sex Uger. Da Paven døde 22. Sept. 1774 kom Efterspørgslen efter Lysene. Schimmelmans nøjedes med en beskeden Fordel, der dog paa Grund af den uhyre Afsætning løb op til betydelige Summer (jvfr. ogsaa Gartenlaube 1861, 346).

Om Schimmelmanss Optagelse i Ridderskabet 1774 se Büsching, Mag. für die neue Hist. u. Geogr. IX, 1775, 560, 585 f. Samtidig meldte sig til Optagelse Landraad Bülow, Generalltnt. Hardenberg og Grev Magnus Moltke. I den i samme Anledning afholdte Sammenkomst, hvor 26 Medlemmer af Ridderskabet var til Stede, var Kampen om S.s Reception meget haard. Thienen skriver 1774. 8. Febr. til en unævnt Dame: „J'exclus les prétendans sans naissance qui seule fait le gentilhomme. Je ne puis vous donner ce que Dieu vous a refusé, disait un grand roi, par raport à un cordon qui demanda aussi de la naissance. Celui qui n'est pas parmi nous, laissons le où il a plu le ciel de le placer, l'état n'en sera que mieux servi.“

XXXVIII. Bernstorffs Brev til Skatmester Schimmelmans af 3. August 1781 i Ahrensburgs Arkiv.

1781. Endnu ganske kort før sin Død gav Skatmesteren sin Sympathi for Preussen og Frederik II. tilkjende. Den preussiske Gesandt v. Bismarck skriver 5. Febr. 1782 til sin Konge, der nærede Frygt for, at Hoffet i Wien skulde gjøre hans yngste Søn Christian Tilbud om at træde i østrigsk Tjeneste: comme le comte Schimmelmans prévoit qu'aucune protection ne pourroit être d'un plus grand poid pour sa famille que celle de V. Maj., il désire à placer

de bonne heure son fils au service de V. Maj. et je suis persuadé que, quand même la cour de Vienne lui feroit des offres les plus brillantes à cet égard, il préféreroit cependant toujours le service de V. Maj.

XXXIX. Om Skatmester Schimmelmans Død se IV, 17. Frederikke Münter skriver i Faderen Balthasar Münters Navn 16. Febr. 1782. O, der gute, alte Schimmelman! wie sehr habe ich ihn doch die wenigen Mahle, dass ich ihn sah, liebgewonnen. Er ist gestorben wie ein Christ und ein Mann. Den 13. Febr. des Morgens war mein Vater zuerst bey ihm. „Ich sterbe, lieber Münter“, sagte er, „im Vertrauen auf Gottes Gnade, wenn ich dort hinüber kommen werde, dann werde ich sehen was mir bereitet ist, ich habe Gott nie verkannt, so sehr ich mich in irdische Geschäfte vertiefte, und dies that ich vielleicht zu sehr. Leben Sie wohl, lieber Münter, ich werde Sie nicht wieder sehn.“ Demohngeachtet war mein Vater wieder da, er betete mit vieler Innbrunst und Demuth zu Gott, besonders für seinen Ernst und seine Reventlouen. „Lassen Sie meinen Ernst immer Ihren Liebling bleiben, er ist ein guter Mensch und hat seinen Vater nie betrübt.“ Die meisten Dänen im eigentlichen Verstande des Worts glaubten, dass er unmöglich seiner Sünden wegen würde ruhig sterben können!

Selv skriver Münter den 24. Febr.: Morgen wird der alte Schimmelman begraben. Der Mann ist mir auf seinem Todsbette ein Wunder gewesen. Von dem ersten Augenblicke seiner Krankheit an glaubte er ganz gewiss, dass er sterben würde, und nicht die geringste Spur einiger Anhänglichkeit an der Welt war in seinem Betragen zu merken. Mit einer Ruhe und Zufriedenheit sah er seinem Tode entgegen, die sich nicht beschreiben lässt. Wahrlich der Mann muss ein gutes Gewissen gehabt, er muss sich auch in seinen gesunden Tagen mit Tod und Ewigkeit bekannter gemacht haben, als man es äusserlich an ihm bemerkt hat. Dänemark hat sehr viel an ihm verlohren. Es herrscht über seinen Tod eine allgemeine Consternation unter den Kaufleuten. So sehr sie ihn sonst hassten, so lieb ist er ihnen in den letzten Jahren durch seine vortrefflichen Einrichtungen zur Ausbreitung des Handels geworden. — Jvfr. Büsching, Wöchentl. Nachr. 1782, 110 ff., 169. Pol. Journal 1782 I, 254. Schl. Holst. Prov. Ber. 1814, 249 f.

Skatmesterinde Schimmelman til Baudissin 13. Aug. 1782: J'ai reçu une lettre du Comte de Bernstorff, sans aucun detail, il n'étoit apparemment pas en état de m'en donner, je l'avois prevenu, j'ai osé lui rappeler tout ce qu'il m'avoit dit de plus consolant il y a 6 mois, la conversation que j'ai eu avec cet homme respectable

restera à jamais presente à mon souvenir, il calma l'agitation de mon coeur, le plus par l'idée que la separation de cette vie n'étoit que d'une courte durée, celle de la reunion, oui éternelle, je connois la fermeté de son caractere mais je connois aussi la tendresse qu'il avoit pour feu son epouse. — Grevinde B. døde 4. Aug.

- Schimmelmans Bo. Optegnelse i Mallings Papirer (Rigsarkivet).
- XL. Schimmelmans Forlovelse med Charlotte Schubart er udførlig omtalt i Museum 1891. — Fritze Warnstedt f. Rumohr til Grevinde Sophie Schulin (5. Febr. 1782): Avés vous lu un roman Woldemar, où il y avoit une certaine dame Henriette amie intime de W. La Catrine Stolberg s'est toujours crue la Henriette de Schimmelman. Que dira-t-elle donc de ce dénouement car Wolde-mar épousa cette amie. F. H. Jacobis „Woldemar“ udkom 1779.
- Ernst Schimmelmans Moder døde 30. Nov. 1795. I sit Testamente skjænkede hun følgende Personer hver 1000 Mark Kurant: Madame Ladewig, gift med preussisk Krigsraad L. i Stettin, Madame Petersen, Enke efter preussisk Major W. i Stettin, Madame Petersen, Enke efter preussisk Ingeniørlieutenant Petersen, alle tre Slægtinge — ligesaa til Raadsherre Hans Hinrich Meyers Børn i Altona, til sine Gudbørn Caroline Marie Anna Milow, Datter af Pastor M. i Wandsbeck, Caroline Rebekka Elisabeth Claudius, Datter af Mathias Claudius, Carl Friederich Heinrich Albers, Søn af Friederich Bernhard A. i Wandsbeck, Carl Wilhelm Mumsen, Søn af Dr. med. M. i Hamburg samt hver af sine talrige Tjenestefolk en Sum.
- XLIII. 1788, 25. Juli, skriver J. A. P. Schulz til Voss (utrykt): Seit etlichen Monaten führe ich mit meiner Frau und meinem ganzen Hause das glücklichste Leben auf dem Lande. Wir bewohnen ein grosses geräumiges Haus, das rundum von hohen Pappeln und Linden umgeben ist, haben vor uns den Sund und das jenseitige schwedische Ufer und hinter uns einen lieblichen Garten und einige hundert Schritte weiter den majestätischen Thiergarten, der mannigfaltigen Spaziergänge durch Wiesen, Wald und Kornfelder zu geschweigen, die vor unserer Thüre und vor unsern Fenstern liegen. Alles das wird Christiansholm genannt und gehört dem Grafen Schimmelman, der uns solches für den heurigen herrlichen Sommer angeboten hat, welches wir uns denn auch nicht zweimal haben anbieten lassen, sondern sogleich mit Sack und Pack herausgezogen sind und uns darin über alle Massen bene thun. Hier sind wir so recht allein und können uns so recht geniessen. Die Stadt und alles was darin ist liegt $\frac{5}{4}$ Meilen von uns und sieht in der Entfernung recht schön aus. Je näher man ihr aber kömmt (ich gehe jede Woche einmal zu Fuss

dahin), je alberner sieht sie aus und wenn man nun vollends darin ist, wo die Sonne nichts als Steine zu bescheinen hat, dann mach ich, dass ich sobald möglich wieder hinaus und nach Christiansholm komme, wo See und Wiesen sind und Lottchen mich unter der hohen Linde erwartet oder durchs grüne Gerstenfeld mir entgegenkömmt.

- XLVIII. Schiller. Se IV, 305. Vierteljahrsschrift für Litteraturgeschichte VI, 616 f. — Da jeg i Aaret 1896 efter Indbydelse af den afdøde Storhertug Carl Alexander af Sachsen-Weimar-Eisenach overværede Festlighederne ved Indvielsen af Goethe-Schiller Arkivet, udtalte Schillers Dattersøn Friherre v. Gleichen-Russwurm til mig, at Mindet om Grev Schimmelmans som hans Bedsteførelæres højsindede Ven og Velynder endnu stadigt var levende i hans Familie.
- LI. Baggesen. Af Dagens Krønike 1890, 319 ff. Urlichs, Charlotte v. Schiller II, 445 ff.
- LIII. Rist. Den interessante Kreds af Venner, der omtales af Rist i dennes Lebenserinnerungen og som alle nød godt af Schimmelmans Protektion og stod denne mere eller mindre nær, bestod af: Heinrich Conrad Wolff, f. 13. Maj 1773 i Altona, studerede i Göttingen og derefter indtil 1796 i Kiel, blev 1797 Kopist i tyske Kancelli, 1802 1. Kancellist i tyske Kancelli og Kancellisekretær, s. A. Renteskriver i 2. slesvigske Kontor, fik 1803 aarlig 200 Rdlr. i Løn for tillige at gaa Arkivaren i Tyske Kancelli til Haande, 1807 Arkivar og Kancelliraad, 1815 Amtsforsvalter og Aktuar i Flensborg, 1813 Justitsraad, senere Etatsraad, død 8. Aug. 1844 i Flensborg (se Rist I, 96. A. D. Jørgensen, De danske Rigsarkiver 179 f. Medd. fra Gehejmearkivet 1886—88, 266, 312). — Nicolaus v. Thaden, en Kaadnersøn fra Ditmarsken, f. 20. Febr. 1770, studerede Filologi og Kameralvidenskab i Kiel indtil 1798, derefter Volontær i Rentekammeret, 1799 Husfoged i Flensborg, 1822 Amtsskriver og Husfoged i Tremsbüttel, 1826 Kammerraad, 1829 R. af D., Justitsraad, død 4. Jan. 1848 (Neuer Nekrolog der Deutschen 26, 813 f. Lübker og Schröder Nr. 1183). — August Ludvig Hülsen, f. 1766 i Brandenburg, studerede først i Halle, senere under Navnet Hegekern Theologi i Kiel og fra Paaske 1795 i Jena, boede fra 1798 i Nennhausen, ejede et Landsted i Wagersrott i Angel ved Arrild, død 1809 i Brandenburg, g. 30. Juni 1806 m. Frederikke Christine Sophie Wibel v. Wibelsheim, f. 8. Febr. 1779, Konventualinde i Vemmetofte, hvis Søster Charlotte Augusta var gift med Grev Adam Gottlob Ditlev Greve Moltke, Baggesens og Niebuhrs Ven (Neues staatsb. Mag. X, 423. Alberti, S. H. L. Schriftstellerlexikon).

- LIV. Lavater, se IV, 307. G. A. Müller, Aus Lavaters Brieftasche, 23. Det heri facsimilerede, af 8 Blade bestaaende Hefte og den ligeledes gjengivne Akvarel, tegnet af Lavater med Paaskriften Der Erlöste an seine Beweynerin, fremstillende en Dreng, hvilende paa en Sky pegende mod oven, maa hentyde til Augusta Bernstorffs eneste Barn Carl Andreas Christians Døds-kamp og Død 21. Juni 1792. Sentenserne med de oftere tilbagevendende Bogstaver J. v. A. an M. M., som Müller antager for „Trost für die M. M. um eines J. v. A. willen“, maa vel tydes som Joseph v. Arimathia an Maria Magdalena. Lavater kalder jo Grevinden S. 31 Augusta Magdalena. Jvfr. Handbibliothek für Freunde von J. C. Lavater 1792, IV, 47—62, samt den udførlige Recension af min Bog Lavaters Rejse til Danmark 1793 i Grenzboten LIX, Nr. 25.
- LV. Emigranter. Hertugen af Rochefoucauld, se IV, 204, 323. Om hans Besøg paa Trolleborg o. 25. April 1798 se Odense Avis 1798, 9. Urlichs, Ch. v. Schiller II, 382. — Guines, se IV, 204, 322. Magazin f. Reiseiagttagelser I, 135. — Greve Vergennes boede paa Ahrensburg og fik 18. Aug. 1801 Tilladelse til at fiske og jage (Baudissin til Schimmelmänn, Rigsark.). — d'Escars's Ophold i Kjøbenhavn se Mémoires du duc des Cars, Paris 1890, II, 250. — Om Grev Angivillers S. 188. Efter at hine Anmærkninger vare gaaede i Trykken, har jeg gjennem d'Hrr. Billedhugger Bøgebjerg og Dr. phil. Beckett faaet Meddelelse om, at der paa Nørager i Greve O. Moltkes (Dattersønnensøn af Grevinde Münster) Besiddelse findes et smukt og i kunstnerisk Henseende meget værdifuldt Portræt, Oliemaleri, Knæstykke, af Grev Angivillers. Han sidder i en Lænestol med højre Haand hvilende paa et Bord, over hvilket er udbredt en Byggeplan, der hentyder til hans Stilling som Generaldirektør for de kongelige Bygninger, venstre Haand hviler paa Stolearmen. Hans Hoved er vendt en face og viser smukke, regelmæssige Træk. Han bærer Helligaandsordenen, Ludvigskorset og St. Mauritius- og Lazarusordenen. Billedet antoges før at forestille Ludvig XVI, med hvem Greven har en ikke ringe Lighed. Ved at sammenholde den mundtlige Tradition paa Nørager, om at Portrættet sammen med et Maleri forestillende Sokrates skulde være kommen derhen gjennem en fornem Emigrant (hvem Statsminister Greve Carl Moltke som ungt Menneske skulde have taget sig af, da hin flygtede over den belgiske Grænse) — med en Avisartikel af mig om Emigranterne i Danmark og Grev Angivillers lykkedes det Hr. Bøgebjerg at bringe Klarhed i Sagen. Grevinde Münsters Datter Asta, der ægtede ovennævnte Grev C. Moltke, har arvet begge Billederne efter A.s Død 1809. — Grev G. V. A. D. Münster (III, 375) blev 28. Okt.

1793 udnævnt til dansk Gehejmeraad (Sjæll. Reg.). Ved Kjøbekontrakt dat. Brunsvig 21. Marts s. A., solgte C. Fr. Tønne Lütlichau Aakjær og Dybvad til ham. Et Exemplar af Grevinde Münsters nu meget sjældne Digtsamling Amaliens poetische Versuche findes i Holsteinborgs Bibl. Om Angivillers se endnu Mémoires de Mad. de Genlis V, 132 og den interessante, fyldige Afhandling af Prof. Dr. Heinrich Harkensee, Madame de Genlis, Beiträge zur Gesch. der Emigranten in Hamburg II (Jahresbericht der Oberrealschule vor dem Holstenthore), Hamburg 1900, 31, 35. Aus vergangener Zeit, Hamburg 1880, I. Goethe Jahrbuch III, 278; XIV, 164.

L.VI. de Andrada, Bonifacio José e Silva, f. 1765, opdroges i Brasilien, kom 1783 til Universitetet i Coimbra og studerede Naturvidenskaber, udsendtes 1790 paa den portugisiske Regerings Bekostning, 1800 Prof. i Metallurgi og Geognosi i Lissabon, gik 1819 til Brasilien, 1821 Vicepræsident for Provinsialstænderne i St. Paulo, der blev Ophav til Brasiliens Uafnængighed, og Aaret efter Medlem af det ny Kejserdømmes konstituerende Forsamling og Udenrigsminister, død 1838. Niebuhrs Udtalelser om ham i Lebensnachrichten I, 116.

Om Hertug Frederik Philip Vilhelm af Württemberg, General og Kommandant i Kjøbenhavn, der var en hyppig Gjæst hos Schimmelmanns, se IV, 308. Han blev viet 28. Aug. 1800 i Coswig (Gothakalenderen har urigtig 23. Aug.) til Wilhelmine Dorothea Theresie Philippine Baronesse v. Tunderfeld-Rhodus (Gothakalenderen har ligeledes fejlagtig andre Fornavne), Datter af Carl August Wilhelm Rigsfriherre Rhodus v. Tunderfeld. Hun fik Titel af Prinsesse af Württemberg, Børnene som Grever og Grevinder af Württemberg (Patent udstedt 1805. 24. Sept. af Hertugens Broder Kurfyrste Frederik II af Württemberg). — H. Zoepfl, Rechtliches Gutachten über die familienrechtliche Stellung des Grafen Wilhelm von Württemberg, Gedruckt als Mscr. Heidelberg 1865. Medd. af Hertug Wilhelm af Urach.

L.VIII. Det største Laan, 700,000 Rdlr., ydedes Baron Henrik Bolten. Om denne i sin Tids Handelshistorie saa fremtrædende Mand, hvis Levnet hidtil ikke har været oplyst, har jeg samlet følgende Optegnelser. Han fødtes 1735 i Bremen af ubemidlede Forældre, tjente 1752—63 som Vinkyper i den kongelige Kjælder, optoges 1763 i Vintapperlavet, ejede 1769 Gaarden „Veltkuglen“ i Gothersgade (Sjæll. Reg. 67, Nr. 140; 69, S. 407). Under Krigen mellem England og Amerika tjente han betydelige Kapitaler som Vinhandler og Skibsrheder i Vestindien og Ostindien. Han ansøgte om at blive Baron, hvilket bevilligedes ham ved Patent af 1783,

19. Maj, paa Grund af hans „store Fortjenester af den partikulære Handel paa Ostindien“, hvorved han havde bragt Toldintægterne 150,000 Rdlr. aarlig i Vejret og gav 700 Undersaatter Brødet, og mod at han skjænkede 40,000 Rdlr. til den kgl. Fødselsstiftelse. Netop i de Dage, Patentet udstedtes, havde han Vanskelighed med at faa nogle Vexler diskonteret i Banken, og af Fortrydelighed herover erklærede han sig fallit. Kommissionen fandt, at B. ejede flere Tønder Guld mere, end han var skyldig; han fik det ovennævnte Laan, og Boet blev ham strax udleveret. 1785 maatte han atter gjøre Opbud paa Grund af de betydelige Tab, han ifølge Efterretninger fra Indien havde lidt, men fritoges for personlig Arrest (Sjæll. Reg. 76, 798). Ogsaa denne Krise overvandt han let. B. købte 1783 Sorgenfri Slot, som han 1789 afhændede til Arveprins Frederik. 1784 købte han Frederiksdal (Maribo Amt) og Asserstrup, Dele af Baroniet Christiansdal, men solgte begge Godser 1786. Desuden købte han Sæbygaard (Løve Herred), som han ligeledes afstod til dets tidligere Ejer Falkenskiold. Han døde 7. Marts 1790 og efterlod sig en Formue, der ansloges til tre Tønder Guld. Boltens ægtede 1° 18. Jan. 1764 Sophie Elisabeth Schmidt (f. 1745 † 19. Aug. 1771); 2° 1772 Anna Nørregaard (Broder til Prof. Lauritz Nørregaard), død 1782 (Till. til Ligets Begravelse om Aftenen 1782, 19. April. Sjæll. Reg. 75, 217) 3° 17. Juni 1783 Frederikke Sophie Heinrich (IV, 276), fra hvem han separeredes 1786, 29. Sept., hun formodedes da at være frugtsommelig (Sjæll. Reg. 77, 420). I 2. Ægteskab havde han Sønnen Johan Heinrich (døbt 2. Sept. 1773 † 7. Juli 1792), der 1789 rejste udenlands med senere Prof. Jørgen Kierulf og som efterlod en stor Formue (han testamenterede bl. a. Kierulf 18,000 Rdlr., sin Morbroder Vejemester Jens Nørregaard 10,000 Rdlr., Skuespiller Michael Rosing 3000 Rdlr., Sognekirkernes Arbejdshuse 3000 Rdlr., St. Hans Hospital 20,000 Rdlr. osv. Sjæll. Reg. 80, 292) — og Datteren Anna Margrethe (f. 30. Okt. 1778 † 11. Dec. 1804), g. m. Stiftamtmand, Gehejmekonferensraad Christopher Schöller Bülow. Disse to Børn havde B., da han 1783 skiftede med Samfrænder, tilskrevet 50,000 Rdlr. hver (Sjæll. Reg. 75, 927). — Boltens fraskilte Hustru ægtede siden Stiftamtmand Greve Frederik Christopher Trampe. „B. havde Handelsaand og Lykke,“ siger en Samtidig, „hans Liv kunde afgive Stof til en Roman. Han har hjulpen til at forege Luxus, alene til et Sølvtaffel anvendte han 30—40,000 Rdlr., og ingen Minister har holdt et Bord som han“ (J. Ph. Rosenstand-Goiskes mdl. Efterr. 1790. Altonaer Merkur 1792, Nr. 42. P. Rhode, Saml. til Laalands og Falsters Hist. II, 131, 33. Trap, Danmark, 3. Udg. II, 274, III,

191 f. Bruun, Kjøbenhavn III, 494 f. Hist. Tidsskr. 6. R. VI, 141).

1784: Regeringsskiftet 1784, 16, 71, 92, 103, 163 ff., 169, 178.

Finansplanen 1785: Schovelin II. Indk. Sager til Kabinettsarkivet 1785.

LXI. Koncept til Betænkning i Schimm.ske Pap. 19. Den er udateret, men maa henføres til 1789 efter følgende Passus: Die jetzige Situation von Dännemarck ist fast anjetzo dieselbe wie solche voriges Jahr (vorigen Sommer) vor dem Anfang der Feindseligkeiten gegen Schweden war. — Kreditoplagsforordningen. Schovelin II, 258. — Toldforordningen: ib. 292. Rubin, 1807 —14, 43 ff. Tilskueren 1897, 104 ff. C. Bruun, Kjøbenhavn III, 831.

Om Schimmelmans Fortjenester af Kunst og Videnskab særlig i Egenskab af Finansminister (jvfr. IV, 318, 337) hidsættes følgende spredte Notitser:

I en Ansøgning til Finanskollegiet dat. 27. Okt. 1784 ansøger Edvard Storm om at beholde de ham tillagte 200 Rdlr. aarlig (udbetalt til 1783): Jeg er en i Publico ikke ubekendt Litterat, som ved adskillige Forsøg i de skønne Videnskaber har stræbt at bidrage til mit fædrene Sprogs Dyrkelse og Fuldkommenhed. Da jeg havde været saa lykkelig ved et Digt over Indfødsretten at erhverve mig det Kongelige Huses høie Bifald, var Deres Maj. saa naadig at lade mig aarlig give 200 Rdlr. til min Underholdning, hvorved jeg siden 1779 har seet mig i Stand til at dyrke mine Studeringer uden qvælende Nærings Sorg. At jeg ikke ved Dovenskab har misbrugt denne Gavmildhed, findes der i alle Boglader Beviis for, uagtet min Helbred i mange Aar har været i en bedrøvelig Stand. Nu, da den næsten aldeles er ødelagt, og tillader mig ikke engang Tanken om at opholde Livet paa nogen anden Maade end ved Understøttelse af D. M., Statens og Videnskabernes fælles Beskytter; nu da jeg først kunde haabe at arbejde med Eftertryk, og føre mig til Nytte de Kundskaber jeg i mine yngre Aar har samlet — skielver jeg for at miste Kilden til min Underholdning. — — (Fin. Koll. Journ. Bil. A, 1031).

1792 bevilges til det kgl. Bibliothek til Opkjøb af Bøger paa den thottske Auktion 1594 Rdlr., „da gewisse Äusserungen die Absicht besorgen lassen, im Verzögerungs Falle der Bibliothek zum Ankauf auf der letzten Auction, die an dem künftigen Montage ihren gewissen Anfang nehmen soll, den gewöhnlichen Credit zu versagen, eine nie wieder an Stelle und Ort vorkommende Gelegenheit, ihre wesentlichen Bedürfnisse mit dem grössten Vortheile zu befriedigen. (Fin. Koll. Journ. Bil. 1792, 662).

1796 erhvervedes Konferensraad F. A. Müllers store Kobberstiksamling („Pinakothek“) til det kgl. Bibliothek, til hvis ypperste Skatte det hører, mod en Pension til Samlerens Datter (Sønnen A. G. Müllers Andragende og Moldenhauers Anbefaling af samme: Fin. Koll. Journ. Bil. 1796, 1654).

1785, 14. Sept., faar Martin Vahl Ordre til at fortsætte *Flora danica* og 23. Nov. tillægges ham 500 Rdlr. aarlig Gage. (Vahl fik 1779, 24. Marts, Ansættelse som Lektor ved botanisk Have og erholdt gennem Generalpostamtet Befaling at rejse udenlands i 2 Aar paa Naturvidenskaberne med 300 Rdlr. aarlig af Postkassen.) „Han har i 19 Aar uafbrudt studeret Natur Historien, næsten i 5 Aar under Ridder Linné; han har indtil sit 30. Aar og indtil han til Lector med 200 Rdlr. Gage blev beskikket, studeret en kostbar Videnskab ganske paa egen Bekostning og har nu for at giøre lagttagelser reyst i 2 Aar gennem Holland, Frankrig, Spanien, paa den barbariske Kyst. Han er æret og agtet ogsaa udenlands af dem, som kiende ham, ligesaameget for hans udbredte Kundskaber og lykkelige Evner til at erhverve og ordne dem.“ (Tønder Lunds Anbefaling, Fin. Koll. Journ. Bil. 1785, 329).

Justitsraad H. W. Lawätz fik under 7. Marts 1798 bevilget en aarlig Pension af 100 Rdlr. til hvert af sine Børn, Datteren til hun blev gift, Sønnen indtil han fik en Betjening, mod at han overlod Kongen samtlige ham af Kammerherre Greve U. A. Holstein testamenterede Haandskrifter (deriblandt dennes Memoirer). Han maatte dog give sit Æresord paa, at han ikke havde taget nogen Afskrift af hine Manuskripter (Fin. Koll. Journ. Bil. 1798, 286).

Maleren Jens Juels Enke fik 21. Okt. 1803 tildelt en Pension af 300 Rdlr. I Ansøgningen skriver hun: Det blev min sørgelige Lod efter 13 Aars lykkelige Egteskab at miste min inderlig elskte Mand, Professor Jens Juel. Af 6 i vort Egteskab avlede Børn begræde 2 Døtre i 11te og 9de Aar, hvoraf den ældste bestandig er syg, og en Søn i 5te Aar den bedste Fader, og ieg den op rigtigste Mand. Den levende Erindring om hvad han var for mig og vore Børn og om det uoprettelige Tab, ieg har lidt ved hans Død, overgaaer allerede meget mine desuden svage Kræfter, og dog foreges min grænseleøse Sorg ved den smertelige Vished, at ieg endnu skal blive Moder til et Barn, der aldrig skal see dets gode Fader (Fin. Koll. Journ. Bil. 1803, 172).

Maleren Erik Pauelsens Enke Anna Elisabeth Lobeck fik ligeledes en aarlig Pension. I hendes Ansøgning hedder det: Min salig Mand har selv ikke eyet nogen Formue, og ikke alene det jeg har tilbragt ham, men endog det jeg i Arv kan vente, og maaske mere end dette, er optaget og anvendt til 4 Aars Reyscer

i fremmede Lande, som han har foretaget for at dyrke sin Kunst. Da han i Aaret 1784 kom hjem fra denne Reyse vare hans forrige Bekjendtskaber formedelst flere Aars Fraværelse for største Delen ophævede, og andre Kunstnere, der arbejdede i samme Fag som han, imidlertid, saa at sige i Besiddelse af Publici Yndest og den deraf flydende Fortieneste. I Aaret 1788 havde D. M. den Naade, at forunde ham en Summa af 500 Rd. til at foretage en Reyse til Norge for at optage nogle af de skønne Situationer, der findes, hvilke han siden efter skulde udgive stukne i Kobber. Han fuldførte denne Reyse og opfyldte Hensigten af den ved at tegne endeel af de smukkeste Udsigter i det sydlige Norge, hvoraf adskillige siden ere udførte i Malerie og for D. M. allerunderd. fremviste. Da han arbejdede paa at udgive disse i Kobber, drev hans Iver for hans Kunst ham til at gjøre Forsøg paa at aftrykke disse med de naturlige Farver paa den Maade som nogle faa franske og engelske Kunstnere hidtil alene har prøvet, og, uagtet denne Kunst er en Hemmelighed, og derfor af ham ved egen Grandskning uden mindste Veyledning maatte udfindes, endog indtil Instrumenterne selv, som dertil anvendes, og som han for største Deel med egne Hænder maatte forfærdige, var han heri saa heldig, at endog det første Stykke han har leveret i denne Maneer, og det eeneste, som er blevet færdigt, har en Grad af Fuldkommenhed, som lovede den heldigste Fremgang.

De mangfoldige igientagne Forsøg, som dette nye Arbejde fordrede, medtog en Tiid af halvandet Aar, i hvilken han saa gandske opoffrede sig dertil, at al Fortieneste imidlertid gandske ophørte; og netop nu da hans første Forsøg var lykket, da han nød den første Frugt af D. M.s og det Kongelige Huses gavmilde Understøttelse, og da han saae den lykkeligste Fremtid i Møde, har en Sygdom som var en Følge af hans idelige Anstrengelse for at bringe sit Arbejde til den mueligste Fuldkommenhed, og uden Tvivl ogsaa de farlige Uddunstninger, som dermed uundgaaelig ere forbundne, bortrevet ham fra mig og 2 umyndige Døtre, og han er saaledes blevet et Offer for hans utrættelige Iver for hans Kunst. — (Fin. Koll. Journ. Bil. 1790, 868; 1791, 570; 1792, 461; 1794, 570).

Arkitekten Prof. Harsdorfs Enke fik 1800, 2. Juli, bevilliget en Pension af 150 Rdlr. I Ansøgningen hedder det: Min Mand kom i D. K. M.s Tieneste som Bygnings Inspecteur 1763 med 400 rd. Løn og 1770 2. Bygmester og fik 1000 rd. aarlig og først ved den gamle Bygmester Anthons Død kom han i fuld Løn. Det er altsaa 36 Aar at han har haft den Lykke at staae i D. K. M.s Tieneste og i al den Tid har han maattet holde en Fuldmægtig

som han har lønnet med 200 rd. aarlig. Da det udstædte Proclama nu er udløbet og de beste Ejendomme ved Auction ere bortsolgte seer jeg mig først istand til at opfylde denne min Pligt, og herved tager jeg mig den Frihed at lade følge en aldeles nøyagtig Beregning over Boets Tilstand, hvoraf erfares: at sammes gandske Beholdning bliver den Summa 5042 rd., der kommer til Deeling mellem mig og mine 2de Døttre. (Fin. Koll. Journ. Bil. 1799, 2112).

1810 faar C. F. Stanley ligesom Aaret før anvist 100 Rdlr. af Finanskollegiet til „i det Store at udføre en betydelig historisk Tegning, forestillende en af de ældre Daners tappe Anfald paa England, anført af Kong Svend Anno 994, 24 Aar førend hans Søn Kong Knud blev af Angelsachsernes Stænder udvalgt til Konge af England.“ Han har forevist Kongen Skizzen til samme. Hans Forfatning er saa sørgelig, at hvis hans gode Opdragelse og Religions Principer ikke holdt ham tilbage, kunde han af Fortvivelse selv have gjort Ende paa sin haarde Skjæbne ligesom Wiedewelt gjorde. (Fin. Koll. Journ. Bil. 1810, 3139).

1807 faar Handelskommissær Hans West i Bryssel fra den Tid hans Lønning ophørte og indtil han igjen ansættes i kgl. Tjeneste 500 Rdlr. aarlig i Ventepenge, tillige indledede Finanskollegiet Brevvexling med Fonden ad usus publicos i Henseende til en aarlig Understøttelse, saalænge han anvender sin Malerisamling til offentlig Nytte. I Ansøgningen siger West: Siden min Tilbagekomst har [jeg] søgt at være nyttig for det Almindelige, som om et Par Uger ved mit udgivne Værk skal blive lagt Publicum for Øine, men jeg beder alene om Tilladelse at igientage, at da jeg ene nu i 1½ Aar har maattet bestride alle de Omkostninger, som ere forbundne med at holde min Kunst Samling aaben til Publicums og Kunstnernes Dannelselse, efterat jeg har sat min Formue i Samlingen, saa tør jeg i det ringeste haabe, at D. M. ikke nægter mig den almindelige Naade som Deres Retfærdighed stedse skiænkede enhver af Deres troe Tienere. I Huusleie for Cabinettet maae jeg betale 300 Rd. aarlig, 200 Rd. til den bestandige Opsynsmand. Et Værelse holdes stedse varmt for de studerende Artister og til Brand Assurancen maae jeg aarlig betale 190 Rd. foruden Samlingens Vedligeholdelse og den tabte Rente af Capitalen. Jeg har en Søn, der er Krøbling, hvis Opdragelse kræver aarlig mod 500 Rd., og selv maa jeg leve.“ (Fin. Koll. Journ. Bil. 1807, 536).

LXIV. Negerhandelen. Se IV, 133, 305. Schimmelmanns Betænkninger i dennes Pap. og i Rigsark. Fin. Koll. Journ. Bil. 1788,

859. Vestindisk Journal 1787—88. Museum 1894, I, 342 ff., 362. Reinhold u. Jacobi, Aus J. Baggesens Briefwechsel II, 2 f. C. F. Cramer, Nessegab eller mine Reisers Historie, 1792, 82 ff., Afsnittet Schimmelmänn. Altonaer Merkur 1792, Nr. 50. Hamburger Correspondent 1792, Nr. 38. Minerva 1805, 188 ff. — G. D. Gianelli meddeler Finanskoll. i Skrivelse af 6. Okt. 1796, at han under sit Ophold i Rom har gjort Udkast til en Medaille over Negerhandelens Ophævelse i de danske Kolonier og nu arbejder paa et Par Stempler. Han beder om at faa Kobber fra Mønten til de fornødne Prøvetryk. (Fin. Koll. Journ. Bil. 1796, 1600; 1797, 597).
- LXVIII. Isert, IV, 120, 301. Digt af F. Plum i Anledning af Iserts Død, Minerva 1789, 264. Monrad, Skildring af Guineakysten 290 ff., 316 f. — Röhr, Fonden ad usus publicos I, 127. — Grønland. Grønlands hist. Mindesmærker III, 751.
- LXIX. Handelskrisen 1799. Bruun, Kjøbenhavn III, 493, 800 ff. Det højt ansete Firma Cramer blev hovedsagelig Oøffer for Krisen. Chefen Bankkommissær Laurentius Johannes C. (død 5. Jan. 1796, 48 Aar) kunde trods sin „vide og udstrakte Handel kun efterlade Enke og Børn ialt 175,371 Rdlr.“ Sønnerne Laurentius Nicolas og Peter Wilhelm overtog Faderens Handel. Grev Fr. Ahlefeldt-Laurvig skyldte Firmaet 331,748 Rdlr. 1802 opgaves Boet til Behandling. Huset blev dog paa Schimmelmännns Fortale reddet, tildels ved at Bankkontoret ved kgl. Resolution aldeles eftergav sit Tilgodehavende hos Cramer „i Anledning af Forvirringen 1799“ for Recambio og Renter til et Beløb af 30,970 Rd. (Fin. Koll. Journ. Bil. 1802, 1042).
1800. I Mercure de France, Hambourg et Brunswig, 1800, III, findes en interessant Karakteristik af de ledende danske Statsmænd paa hin Tid, der maaske skriver sig fra la Coudrayes Haand (jvfr. IV, 316):
- En af Bernstorffs Sønner har saa at sige arvet hans hovedsagelige Ministerium, Departementet for udenrigske Sager; til at være Faderens værdige Efterfølger fattes ham maaske kun hins Erfaring og den sikre Holdning, som en lang Beskæftigelse med Statssager formaar at give. Ved hans Side staar Grev Schimmelmänn, hvis Navn alene opvækker Tanken om alle agtværdige Egenskaber og hvis Indflydelse, der burde være større, kun indskrænkes af hans Beskedenhed. I Kongens Raad sidder endnu to andre udmærkede Mænd, de tvende Reventlower, Greverne Christian og Cai. Den førstnævnte er et lyst Hoved med de reneste Hensigter, men hælder maaske lidt for meget til Egenwillie og Systemer, og de indenrigske Sager, der særlig ere ham betroede, lide derunder. De forelægges Kongens Raad af to Mænd, hvis Talenter, Stilling

og Karakter giver dem megen Indflydelse. Den ene Præsident for og den anden Medlem af danske Kancelli, Kammerherre Moltke, hvem Kronprinsen viser megen Tillid, og Colbjørnsen, en oplyst Filosof, hvis Ry for nylig er bleven fordunklet ved forskellige Udslag af Utaalsomhed. Den anden, Grev Cai Reventlow, har en kold, sund Forstand og er Filosof. I en endnu ung Alder har han allerede Erfaring; han har rejst med meget Udbytte, han har med Dygtighed skilt sig fra flere diplomatiske Hverv og er ikke fremmed for politisk Økonomi, som han væsentlig beskæftiger sig med.

LXIX. 1801. Om Ernst Schimmelmans Stilling i Dagene omkring 2. April 1801 foreligger følgende interessante Udtalelser af Jacqueline Schubart i Breve til hendes Mand Herman Schubart:

Grace soit rendu au cher Ernst, aux deux comtes Reventlow d'avoir sauvé la patrie de sa destruction par leur zèle et leur courage inébranlable d'oser s'opposer à l'opinion de ceux qui l'auroient plongée dans l'abîme. La nation leur doit une reconnaissance éternelle. Ta présence a fortifié le cher Ernst dans ses résolutions, tu as été son conseil, sa consolation, tu as provoqué cette lettre de la chère Charlotte qui a été le moyen d'un rapprochement amical et sincère entre Bernstorff et Ernst; ainsi, mon doux ami, sois satisfait du rôle que tu as joué. — (Haag, 18. April). — Chr. Bernstorff n'est pas du tout propre au poste qu'il occupe passif, indolent, quand le véritable intérêt de la patrie exigerait le contraire. Passionné, obstiné pour soutenir un erreur et prêt à sacrifier le Danemarck plutôt que d'avouer avec franchise et grandeur d'âme que la passion l'aveuglait, car il a soutenu sa thèse jusqu'au dernier moment, et sans la lettre de Charlotte la raison n'aurait pas repris ses droits que lorsqu'il eût été trop tard, et voilà les mains qui tiennent les rênes d'une nation si intéressante. — (Haag, 21. April 1801). — J'embrasse bien tendrement notre bien aimée Charlotte de cette charmante idée [om at lade Heltene af 2. April indbyde til Kongens Taffel]. La nation Danoise comme toutes les autres recueilleront avec joie ce témoignage touchant de la gratitude du Prince Royal qui vaut mieux que de leur avoir distribué des titres et de millions. — (Haag, 24. April). — Le billet qu'Ernst lui adressait prouve qu'on pourroit plus influencer qu'on ne fait sur les déterminations du Prince Royal. Et je suis convaincue qu'Ernst pourroit s'emparer facilement de l'esprit du Prince qui l'estime et l'aime. — Si l'on parvient à gagner entièrement sa confiance il ne fera plus rien sans consulter celui qui la possède. Bernstorff est trop jeune pour être le mentor du Prince, il n'a pas de lui la haute opinion qu'il faut pour ce rôle.

- Schimmelmänn est le seul. — (Haag, 26. April). — — Medd. af Hr. Arkivsekretær J. Bloch og Priorinde, Baronesse V. Schaffalitzky de Muckadell i Odense, i hvis Eje de meddelte Breve findes. — Jvfr. Rist, Lebenserinnerungen I, 168; Niebuhr, Lebensnachrichten I, 291 ff. Danske Saml. I, 179 ff. Medd. fra Krigsarkiverne I, 147, 276. Charl. Schimmelmännns Omtale af Villemoes, se Urlichs II, 389.
- LXXI. 1807. E. Holm, Danmark-Norges udenrigske Hist. 1791—1807, II, 228. Medd. fra Krigsarkiverne III, 185. Hist. Tidsskr. 6. R. I, 20, 26. Danske Saml. III, 101, 128, 187.
- LXXII. Norges Providering: Y. Nielsen, H. Wedel Jarlsberg I, 430. Schimmelmännnske Pap. (Rigsark.)
- LXXIII. Om Kongens Adjutantstab Kirkehist. Saml. 4. R. IV, 449.
- LXXIV. Schimmelmännns Unionstanker. Hist. Tidsskr. 7. R. I, 289 f., 313 f. Schimm. ske Pap. i Rigsark. 19. Y. Nielsen, H. Wedel Jarlsberg I, 226 ff. J. H. Vogts Optegnelser 24. Schinkel-Bergmann, Minnen V, 34 f. Jul. Clausen, Skandinavismen 21. J. K. Høst, Erindringer 84.
- LXXVIII. Forordn. af 5. Jan. 1813. Rubin, 1807—14, 268 ff. Rosenkrantz, Hist. Tidsskr. 7. R. I, 346. Rist, Lebenserinnerungen I, 148, II, 232.
- LXXXI. Politiske Forhandlinger i Dec. 1813. Se Danske Magazin 5. R. IV, 3 ff., 33—7, 46, 51 ff. C. Th. Sørensen, Kampen om Norge I, 361, 389 f., II, 77 ff. Medd. fra Krigsark. VII, 412, 20. Archiv für oesterreichische Geschichte, 77. Bd., 1891, 379—542.
- LXXXV. Kommissioner. G. Kringelbach, Direktioner og Kommissioner, 1899. Historisk Tidsskrift 6. R. VI, 605. J. Larsen, Bidrag til den danske Folkeskoles Historie 66, 70, 189. Fonden ad usus publ., udg. af Rigsark., I—II. Pershist. Tidsskr. 4. R. IV, 199. Nyrop, J. F. Classen 296. S. Hertzprung, Livsforsikrings Anstaltens Festskrift 53, 58. Bibelselskabets Skrifter VII, 12 ff.; 1818, 4 ff. Litteratur Tidende 1832, 592. Neues staatsbürg. Mag. I, 255 ff. C. Molbech, Videnskabernes Selskabs Hist., 510. Ørsted, Saml. Skrifter VI, 63.
- Om Schimmelmännns Arbejder i de ham overdragne kongelige Hverv maa vi her nøjes med at henvise til den udførlige Fortegnelse over „Schimmelmänniana“ i Vejledende Arkivregistraturer ved J. Bloch, III, 75 ff.
- Schimmelmännns Bestyrelse af Fonden ad usus publicos oplyses af Skriftet: Fonden ad usus publicos, aktmæssige Bidrag til Belysning af dens Virksomhed, udg. af Rigsarkivet I—II, 1897—1902.

- LXXXVII. Johan Theodor Holm, f. 1731 i Nyborg, uddannede sig i Kirurgi under Faderens, Kirurg Thomas Nic. Holms Vejledning, blev i Sept. 1758 immatrikuleret i Leyden og besøgte i Følge med Prof. Friis Rottbøll fremmede Lande, blev 1762, 2. Jan., Medicus og 22. Okt. s. A. Prof. ord. i Botanik ved Sorø Akademi 1765, 19. April, blev han Justitsraad, 1767, 13. Febr., udnævntes han til Direktør i Generalpostamtet, afskediget af Struensee, atter 1772, 20. Jan., 1. Postdirektør og Departementschef ved de danske Sager, s. A. Kabinetssekretær hos Enkedronningen, 1792 hendes Hofchef, 1784 Gehejmeraad, adlet 1781, død 1793. — Holmskjold havde 21. Dec. 1770 (i Helligaands Kirke) ægtet Sophie Magdalene v. Schrødersee (Datter af Konferensraad Joh. Chr. v. Schr. og Abigaël Luja), f. 8. Febr. 1746. Hun skjødede 1794, 20. Dec., sin Mands Ejendomme Aldershvile, Savværksgaarden, Søhuset og Udsigten samt Højgaarden og den saakaldte Fruens Skov (indtil Kongens indhegnede Skov og Kollerkolle Overdrev) for 30,000 Rdlr. til Hr. Adolph Ludvig Friedrichson (identisk med den fra Gustav III.s Mord bekjendte Greve Gustav Adolph Ribbing), der atter 1798, 19. Maj, skjødede det til sin Stedfader Oberst Gustav Friherre Maclean. 1796 levede hun i Søllerød og oppebar en aarlig Pension af 500 Rdlr., men rejste Aaret efter med sin Ven Landinspektør Major Bent Orning v. Steuben (om hvem dennes Hustru i en Supplik til Kongen (af 1796, 5. Juli) skriver, at Manden efter 13 Aars Ægteskab „har forladt hende aldeles og opholder sig, som almindelig bekjendt,“ bestandig hos Fru Holmskjold) til Sverig for at undgaa sine Kreditors Paatrængenhed og bruge Brønden i Ramlösa. Hun døde 12. Juni 1801 i Fattigdom i Kjøbenhavn og efterlod Datteren Juliane Marie (f. 11. Febr. 1779 † 31. Marts 1814), g. 25. Nov. 1802 m. Kontreadmiral Cornelius Wleugel (f. 1746 † 1833). — Skifter i Provinsark. Test. i Sjæll. Reg. 1789, Sjæll. Tegn. 1794, Sjæll. Kontors Journ. 1796, 2555. Kbhvns. Amts Skjøde og Panteprotokoller. Pershist. Tidsskr. 3. R. V, 55; 4. R. IV, 198. Fin. Koll. Journ. Bil. 1796, 1197. L. Bobé, Roskilde adelige Kloster 1699—1899, Bil. S. 33.
- LXXXVIII. Lindenberg: C. Christensen, Aalborg Amt, 1832, 23. J. Larsen, Bidrag til den danske Folkeskoles Hist. 46. Om Gudumlund jvfr. Brønnums fortræffelige Afhandling i Saml. t. jydsk Hist. 2. R. IV, 34 ff., 90 ff. — Brede: C. Nyrop, Det suhrske Hus 124. Gliemann, Kbhvns. Amt 247 f. Fin. Koll. Journ. Bil. 1805, 1753. Urlichs, Charlotte v. Schiller II, 379, 400 f., 435. — Hammermøllen-Hellebæk: C. Nyrop, J. F. Classen 165 f. Voyage de deux François en Allemagne, Danemark etc., Paris 1796 I, 291 ff.,

304 ff., 351 ff. Brev fra F. H. Baudissin til Ernst Schimmelmänn 1798, 4. Jan. (Rigsark.).

XCIV. Hr. Arkivsekretær Bloch har ved sin indgaaende Beskæftigelse med Schimmelmännns endnu levnedede prosaiske og poetiske Arbejder, med omhyggelig Hensyntagen til samtlige Omredaktioner og Varianter og med sit sikkert enestaaende Kjendskab til Schimmelmännns især i Privatkoncepter yderst vanskelige Haand fremstillet Texterne til de i Indledningen nævnte Dialoger og Digte, særlig bør fremhæves Selma og Zidne med dens næsten talløse Korrek-tiver.

I Ny og Næ, omend kun, efter de tilfældigt levnedede Optegnelser at dømme, yderst sparsomt, har Schimmelmänn gennem hele Livet systemet med æsthetiske Forsøg, saaledes kan nævnes Dialogen Ariander und Timon, en paa Fransk skreven Fortælling om en Maanebeboers Fortælling om sine Oplevelser paa Jordkloden, der indeholder en ret fornøjelig Satire paa Kongedømmet af Guds Naade, Favorituvæsenet, Overcivilisationen og Adelen; endvidere Ein Gespräch in einem Schlossgarten, i hvilken en Præst under sin Samtale med Husets fornemme Damer priser sin lille Haveidyl, der har maattet vige Pladsen for Slotsherrens kunstige Haveanlæg.

XCVII. Selskabsliv 1800—16. Louise Wesselhöft, IV, 311. Rich. Petersen, Minder fra Øresundskysten 176. Urlichs, Charlotte v. Schiller II, 375, 411. Speidel og Wittmann, Aus der Schillerzeit 240. Oehlenschläger. IV, 339 f. Urlichs, II, 435, 43.

Schack-Staffeldt. Ansøgninger fra ham i Fin. Koll. Journ. Bil. 1801, 1518; 1804, 2673; 1805, 1312. Schimmelmänn forskafede ham en Understøttelse paa 200 Rdlr. paa fire Aar (1801). Før havde Digteren oppebaaret det plessenske Stipendium. 1804 fik han et Laan paa 800 Rdlr. af den kgl. Kasse, „da hans Op-hold ved et udenlandsk Universitet samt femaarige Rejse have for en rum Tid siden forstyrret hans Privatøkonomi.“ Breve fra ham til Schimmelmänn i dennes Pap. 30. Utrykte Breve fra Staffeldt til Grev S. Schulin. Hans Mindedigt over Charlotte Schimmelmänn i Samlede Digte II, 501:

Ein Denkmal soll sich erheben der Verewigten! Unvergesslichen!
Ihr schönes Leben hienieden will ich festhalten in Bildern;
Flüchtend aus der Endlichkeit entgegen dem ewigen Lichte,
Werf es den Schatten hinter sich ins Reich der Aufbewahrerin Kunst.

Herbei, Meister und Gesellen! mit Meissel und Richtscheit!
Nicht ohn einigen Gott beginne das Werk.

Seht! schon harren die Blöcke der Entzauberung zur Gestalt,
Der Entsteinerung zum Leben. Sie winken nur,

Die, blendend weiss, gleich Lilien am Busen einer Mohrin,
Tief in Carraras Grüften im Schoose ruhten
Der dunklen Nacht.

Es erhebe sich in Stufen der dunkelblauen Sockel
Und darauf die Ara von röthlichem Porphy. r.
Zur Rechten daneben Gestirne zum Kranze,
In faltgem, heil'gem Gewande stehe die Religion
Mit dem Blicke im Himmel und erhobener Opferschale,
Auf deren Rande neugebohren ein Schmetterling
Die Flügel entfaltet.

Zur Linken auf den blauen Stufen sitze die Wohlthätigkeit,
Mit verschleiertem Antlitz, Nachtviolen im Haar,
Und zu ihren Füßen liege das ausgeschüttete
Füllhorn guter Werke.

Auch sanft erhabnes Bildwerk auf weissen Marmortafeln,
Wie mit Athemzügen seliger Begeisterung
Von innen emporgehaucht durch den weichenden Stein,
Schmücke die Seiten des röthlichen Porphyrs.
Den Stoff, o Künstler, beut dir das Leben der vollendeten,
Ihre Liebe zur Wissenschaft, zur Kunst
Und zur schönen, geselligen Menschheit.

Also! umgittert mir nun das Denkmal
Und heilig, geweiht sey auf immer die Stätte.

Am Eingange pflanz ich dich, ernste, gedankenvolle
Trauer des Weisen, dämmernde Cypresse!
Und dich, süsse, wehmüthige Schwärmerin,
Trauer des Dichters, Weide der Thränen.

Rahbek. Tilskueren 1808, 832. — Foersom. Museum
1891, II, 80. — Gall. Urlichs, Ch. v. Schiller 416.

Bunsen var Gjæst i Schimmelmans Hus sammen med
Chamisso, Ørsted, Münter og Frederikke Brun. (C. E. Jos. Frh.
v. Bunsen, 1868, I, 62, 78 ff.)

Chamisso i Kbhvn., jvfr. Werke (udg. ved H. Kurz), II,
15 ff. Han overværede Frederik VI.s Salving. „I Kjøbenhavn,
bemærker han, „hvor jeg strax indrettede mig hyggeligt i Samvær
med kjære, deltagende Venner og i kjærlig og lærerig Omgang
med Mænd, der paa Videnskabens og Kunstens Omraade gjøre
deres Fædreland Ære, har jeg maaske tilbragt mit Livs muntreste
og gladeste Dage. Danskerne have altid hadet Tyskerne, kun

Brødre kunne hade hverandre. Nu hade de dog først og fremmest Englænderne, og Hadet til Tyskland træder i Baggrunden. Mange elske derfor ikke Napoleon, dog indse alle — og hvem kunde vel nægte det —, at de Danske have været andres Syndebuk.“ — Jvfr. Daae, Breve fra Danske og Norske 226 f.

- CI. Thorvaldsen. Danske Saml. 2. R. V, 193 ff. Efterl. Pap. IV, 61. Thiele, Thorvaldsen i Rom II, 17. Kruse, Schimm.ske Pap. i Rigsark. 44.
- CII. Charlottes Død. Ernst Sch.s Koncept til et Brev til Broderen Christian om hendes Død, til Charlotte Schiller, Deutsche Rundschau 1893, 80 f., jvfr. Speidel, Bilder a. der Schillerzeit 244 ff. J. Minor, Aus dem Schiller-Archiv, 1890, 61 ff. Oehlenschlägers Mindedigt i Dagen 1816, 296; Sch.ske Pap. 53. N. T. Bruuns Digt i Dagen. Schack Staffeldts i Digte II, 501. Mindetale af Kochen, se A. H. M. Kochen, Festpredigten, 1817, 200 f. Fangel, Præst i Hellebæk, Ved Frue Grevinde Schimmelmans Død (Brahetrolleborg Arkiv). Grevinde Knuth f. Mösting, skriver til Statsminister C. D. F. Reventlows Hustru 1816, 3. Dec.: Le comte Schimmelman est profondement affligé, mais a fait dire qu'il se portoit assés bien. Avec toutes ses foiblesses elle avoit plusieurs bons cotés qu'on releve à présent, mais voila ce qui arrive ordinairement après la mort. Elle est généralement regrettée. — Ved hendes Begravelse om Form. 7. Dec. i St. Petri Kirke fulgte efter Kisten Major Herman Løvenskiold, Kammerherre F. A. A. v. der Maase, Grev Løvendal, Grev Schulenburg og Grev Holstein, Kirstein, Biskop Münter og Pastor Kochen.

Niels Winge, Fuldmægtig i den afrikanske Konsulatsdirektion samt i Bank- og Vexelkontoret i Kbhvn., skriver 5. Dec. 1807 til Dankwart angaaende den schimmelmansske Begravelse i Petri Kapel:

Petri Kirke er egentlig det Sted, hvor den menneskelige Elen-digheds mest diævelske Værktøj Bombernes Virkning med Rædsel endnu skues. Henimod 200 af disse Ødelæggelses Redskaber skal være falden paa dette Sted. Man træffer hist og her i Kirken Bunker af hele Bomber og Bombestykker. Største Deelen af Pulpituret ligger paa Kirkegulvet og er tilligemed Stolene paa Gulvet knust saa fint som Støv. Prædikestolen er spaltet, Alteret nedstyrtet. Orgelet ødelagt. Træ Beklædningen paa Loftet over Daaben saa reent afpillede fra Bielkerne, at man skulde troe det var skeet ved Snedkerens Haand og ikke med Bomber, Steengulvet i Kirken er paa flere Steder spaltet. Gravene aabnede og Kister og Liig splittede i Tusinde Stykker. Hele Skaden er taxeret til 40,000 rd. Ikke længe kunde jeg dvæle ved Beskuelen af disse

Rædsler. Jeg vidste at Støvet af en kjær Gemalinde af Grev Schimmelmans giemtes i Kapellet. Jeg lod mig altsaa føre derind. Der var Ødelæggelsen vel mindre; men dog rædselsfuld. Det første jeg stødte paa var den grevelige Schulinske Begravelse, der var aldeles ødelagt. Epitaphiumet nedstyrtet, Gulvet brudt, Kisterne spaltede; i samme Forfatning var desforuden 2 Begravelser, andre vare mere eller mindre beskadigede. Et Sted havde Gierrighed ledet en Kiøbmand til at giemme en Deel fine Ostindiske Varer i sin Familiebegravelse. Men en Bombe slog ned, sprang i Stykker i Graven og antændte alt hvad der var deri, dog uden at Ilden greb videre om sig i Kapellet. Med bange Forventning nærmede jeg mig den særskildte Afdeling i Kapellet, hvor Levningerne af Grevens Gemalinde giemmes, men hvor stor var ikke min Forundring og glade Overraskelse, ved at see dette Sted aldeles urørt i al den Ødelæggelse, som omgiver det. Liget staaer i en indelukket Afdeling af Kapellet, kaldet Lighuset, tilligemed Konferents Raad Tetens's og et andet.

- CIV. Udenrigsminister, se IV, 80, 285. Staatsbürg. Mag. II, 398. Daae, Breve fra Danske og Norske 77 f., 84, 145. Det er betegnende for den selv blandt moderne Historikere herskende Ukjendskab til Schimmelmans Fortjenester, at A. D. Jørgensen i Danmarks Riges Historie ved Omtalen af den ellers saa kjedsomme Periode, i hvilken Sch. styrede Udenrigsministeriet, undlader at nævne denne hans Virksomhed. Thrige skriver, ligeledes i Uvidenhed, at Sch. som Udenrigsminister „slet ikke var paa sin Plads“ (Danmarks Historie i vort Aarhundrede I, 248). Niebuhr, Lebenserinnerungen III, 220 f. Brev til Frederik VI, 1830, 8. Juni. Schmidt-Phiseldeck (1825, 24. Okt.) i Schimm. Pap. 44.
- CV. Et Interiør fra kjøbenhavnske Selskabskredse i Tiden 1823 —37 finder man i Russisk Arkiv (paa russisk) IV, 1900, 519 ff., Martha Sabinins Optegnelser. Hendes Fader Stephan Sabinin, Mag. theol., var i de nævnte Aar Provst ved det herværende russiske Gesandtskab. Han interesserede sig meget for vor Oldtid og udgav en islandsk Grammatik paa russisk, udgivet paa Bekostning af det kejserl. Videnskabernes Akademi i St. Petersborg, blev 1835 Medlem af nordisk Oldskriftsselskab. Hans Hustru Alexandra f. Weschtschezerinow var kyndig i det danske, franske og tyske Sprog, Latin, Græsk og Hebræisk. Blandt deres Omgangsfæller her nævnes den russiske Gesandt Baron Nicolai, Gehejmeraadinde Rosenkrantz, Familierne Magnussen, Fontenay, Würzen, Bang og Plötz. Særligt omtales Prinsen af Hessen Philipsthal-Barchfeld, Biskop Münter og Rafn. (Hr. Kammerjunkker O. v. Gohr har henledt min Opmærksomhed paa denne Bog).

CVI. Eftermæle. Kjøbenhavnsposten (1831, 120) kalder ham en af Danmarks første Stormænd og ypperligste Ædlinge. I Nr. 131 findes Digtet med Stroferne: O Hedenfarne! Danmarks Ære! — Oehlenschlägers Mindedigt ib. 141. Johannsens Sørgetale refereret 143. I Dagen 1831, Nr. 39, Fred. Bruns Digt, Nr. 43. Berlingske Tidende Nr. 35.

Fred. Brun skriver til Bonstetten i Anledning af Schimmelmans Død: Med ham uddør den kjære gamle Verden, vore Samtidige. Jeg ved ingen, af hvem jeg har følt mig saa tiltrukket, der har interesseret mig saa meget som han. Var det muligt at være elskeligere end han, dette Barnehjerte trods Aandens og Tankens dristige Flugt, det ubeskriveligt inderlige og milde, den evig blomstrende ungdommelige Indbildningskraft, dette skønne Sværmeri for alt stort og godt. Et saadant Menneske kan ikke hvert Aarhundrede opvise. (Arkivet paa Krogerup).

Bidrag til Ernst Schimmelmans Biografi. Dagen 1831, Nr. 42. Litteraturtidende 1832, Nr. 36—39 (J. Møllers Nekrolog), oversat i Falcks N. Staatsbürg. Mag. 406 ff. Neuer Nekrolog der Deutschen 1831, I, 124 f. Kbhvns. Skilderi LV, 345, 410 ff. Kjøbenhavnsposten 1831, 120, 131, 174; Nr. 43. Østs Materialier Nr. 56 og S. 235. H. C. Ørstedes Mindetale (Samlede Skrifter VI, 1851). Johannsen, Gedächtnissrede am Sarge des Grafen E. Schimmelmans 1831. Schouw, Dansk Ugeskrift II, Nr. 58—59. Nathansen, Danmarks Nationalhusholdning 84 ff.; samme, Børsoperationerne 1807—14, 12 ff. Norske Saml. III, 156; V, 5. Schovelin, Den danske Handels Empire I—II og M. Rubin, 1807—14, Fra Frederik VI.s Tid. Schmettau, Erläuternder Commentar 250. Hyltén Cavallius, J. C. Barfod, Märkvärdigheter rörande Sveriges Förhållande 1788—94, 1846, 122—30. Eggers, Memoiren üb. die dän. Finanzen II, Hamb. 1800. Saml. til det norske Folks Hist. III, 55, 303. Danske Saml. 2. R. III og IV. Hist. Tidsskr. især 3. R. V, 5. R. II—III, 4. R. I og IV, 6. R. I, III—IV, VI, 7. R. I. Pershist. Tidsskr. 2. R. IV, 16. Holm, Den offentlige Mening og Statsmagten 1784—99, 54.

Memoirer og Brevsamlinger. C. J. Anker, Chr. Frederik og C. Anker 1901, 657. — J. Baggesens Biographie I—II passim, samt øvrige Litteratur om Baggesen. — Baggesens Briefwechsel mit Reinhold u. Jacobi I, 85, 96, 103, 207, II f., 62, 65, 104, 141. — Gräfin Elise v. Bernstorff I, 33. — K. Weinhold, Hinrich Christian Boie, Halle, 1868, 95, 97. — Briefe v. K. V. v. Bonstetten an Fr. Brun I, 1829, 155 f., 244. — Fr. Brun, geb. Münter, Wahrheit aus Morgenträumen, Aarau 1824, 160, 183. — C. C. Jos. Frh. v. Bunsen, 1868, I, 62. — Ant. Springer,

C. F. Dahlmann I, 454. — Engelstoft, Efterladte Skrifter III, 392, 97, 406. — J. G. Fichtes Leben u. Briefwechsel, 1862, 390 ff. — J. A. L. Holm, F. A. Greve Holstein 317 f. — J. Kragh Høst, Erindringer 46, 84. — Fr. Kohlrausch, Erinnerungen a. m. Leben, 92 ff. — G. Gessner, J. K. Lavaters Lebensbeskrivelse III, 238 f. — L. Bobé, J. C. Lavaters Rejse til Danmark 1793, Reg. — G. Merkel, Darstellungen u. Charakteristiken a. m. Leben, 1840, II, 226—48, 331. — G. Merkel, Über Deutschland z. Schiller-Goethe Zeit (ved J. Eckardt), 1887, 138 ff. — J. P. Mynster, Meddelelser om mit Levnet 199 f. — J. P. Mynsters Breve 138 f. — B. G. Niebuhr, Lebensnachrichten I, 71 ff., 84—94, 96, 99, 112, 115, 123, 126 f., 132 f., 140, 144 f., 263—6, 268 f., 74, 77, 85, 88 f., II, 19 f. — Classen, B. G. Niebuhr 35 ff., 43 ff. — Eysenhardt, B. G. Niebuhr 27 ff., 37 ff. — C. H. Pfaff, Lebenserinnerungen 114 f. — M. Reinhardt, Familie Erindringer 1800—31, 91. — R. Keil, Reinhold u. Wieland, Aus klassischer Zeit, Neue Ausg., Lpz., 177, 186. — J. G. Rist, Lebenserinnerungen I—II. — (Om Schiller-Literaturen se IV, 305). — H. Steffens, Was ich erlebte III, 343—48, V, 5—8, 258—61. — J. Jansen, F. L. Stolberg, 2. Udg., 26, 31 f., 133. — Y. Nielsen, H. Wedel Jarlsberg, I, 66 ff. — Oehlenschläger, Erindringer I, 236 ff., III, 31 f., IV, 148 f.

Carl Schimmelmänn til Dankwart 1831, 24. Marts: Sie glauben nicht, wie ich alles auf Lindenberg schrecklich, in Unordnung, verschuldet und so vorgefunden habe, dass einen die Angst überfällt (Schimmelmännnske Pap.). — Skiftet efter Grev Ernst i Provinsarkivet viser den sørgelige Tilstand i hans Bo. De ægte Stene i Elefantordenen vare ombyttede med uægte. Brede Kobber- og Messingværk solgtes i Juni 1831 til Suhr og Modeweg for 29,300 Rdlr. Sølv; Christiansholm i Maj til Traktør Bagge for 18,600 Rdlr., Sølyst i April til Baronesse Löwenstern for 13,000 Rdlr. Arvefæstegaarden Henriksholm overtoges af Schimmelmännns Arvinger. Boets Indtægt var 123,664 Rdlr., dets Udgift 122,652 Rdlr. Kreditorerne fik 45 % af Fordringerne (Skifte i Provinsarkivet).

TIL STAMTAVLERNE.

Holck. Meddelelser af Hr. Arkivar Wad af Kirkebogen for Vindinge, Provinsarkivet i Viborg af Kirkebogen for Kastbjerg, og Hr. Arkivassistent Rasch af Kirkebøgerne for Hvaløerne. Breve fra Baronesse M. M. Holck, f. v. Warnstedt til Grevinde S. Schulin; fra Baronesse Julie Holck til Grevinde F. S. C. Reventlow f. v. Beulwitz (Brahe-Trolleborg og Frederiksdal). Baron C. F. Holck og F. L. Adeler: Antvorskov Kirkebog. Mogens Holcks Børn, fødte 1737—39, ere døbte i St. Petri Kirke, 1740—45 i Hvaløernes Kirke, 1749—50 i Kongsvinger. Nielsen, Embedsmænd i Aalborg, 67. Sundt, Familien Sundt, S. 14 f. Bertouchs Korrespondance med Adelen H. (Rigsark.). Forarbejderne til Stmt. hos Benzon ere yderst tarvelige og fejlfulde. Fin. Koll. Journ. Bil. 1786, 630. Høpffners Avis 1764, 141, 146 og S. 92. Mogens Holck var Kommandant paa Agerø, derefter paa Hvaløerne 1739, 9. Marts, til 1746, 11. Dec., blev 1746, 9. Nov. Oberstltn. og Kommandant paa Kongsvinger. Sjæll. Reg. 69, 9 (C. F. Holck og A. Skeels Test). Fyenske Reg. 1701, 15 (F. C. Holcks Test.). — Eiler Holck (f. 1695) havde en yngre Broder Erik Rosenkrantz Friherre Holck, Landkadet, f. 1696, død 7. Aug. 1714. Ifølge Skiftet efter Oberstltn. Christian Frederik Holck døde han „hastig og uformodet“ paa Nordskov. — Det private Livrentesocietets Protokol. A. Richter, 100 Aars Dødsfald (Fyens Stiftstidende 1865, Nr. 5).

Baron Christian Frederik Holcks og Amalie Margrethe Scheels Børn døde alle smaa: Friderica Lovisa, f. 21. Juli 1752 † 12. April 1754; Juliane Kirstine og Regise Sophie, Tvillinger, fødte og døde 5. Marts 1754. Eiler, f. 28. Febr. 1755 † 7. Marts 1757. Holger Scheel, f. 6. Maj † 5. Nov. 1759. Baron Eiler Holck døde 28. Dec. 1747, 67 Aar 25 Uger gl. paa Holckenhavn (Vindinge Kirkebog). J. J. Hegelund, Parentation o. Friderica Christiane Bar. Holck, Kbh. 1750 (hun gravsattes i

Valle Kirke 16. Jan. 1743). Admiralitetets Indkomne Sager 1800. 396. — Barbara Juliane Kirstine Holck (f. 24. Dec. 1715 † 30. Juni 1782), g. 24. Okt. 1755 m. Justitsraad, Fyrforvalter over Skagen og Anholt Fyr, Jens Erik Hauch, er ikke, som paa alle tidligere Stamtavler over Friherrerne Holck angivet, Datter af Eiler Holck, men derimod af Holger Vind Holck (L. J. Böttiger, Æbeltoft, 346).

Colbiørnsen. Den vedføjede Stamtavle hviler ganske paa nye og selvstændige Undersøgelser, da det foreliggende Materiale viste sig at være ganske mangelfuldt og delvis upaalideligt (Giessing, Jubellærere 3 Bd. I. 312. Militært Tidsskrift, Christiania, XV, 88 ff. Moe, Tidsskrift for norsk Pershist. I, 135. Norsk hist. Tidsskrift 3. R. I.). End ikke om Brødrene Jakob Edvard og Christian Colbiørnsens Hustruer har man haft fyldestgjørende Oplysninger: Erslew, Forf. Lex. Biogr. Lexikon.

Colbiørn Jacobsen (efter egenhændig Underskrift) blev 18 Aar gl. Student i Kbh. fra Christiania Skole i Juni 1731, udnævntes 1741, 2. Juni, til Auditør og Regimentskvartermester. 1761 fulgte han med sit Regiment til Holsten, efterladende Hustru med syv Børn og sin gamle Moder i Christiania. 16. Marts s. A. ansøger han fra Oldesloe, da han føler sig Døden nær, om Tilladelse til at sælge sin Plads for 1000 Rdlr. til Fordel for sine Efterladte. Enken andrager gennem sin Svoger Oberstltnt. Rieck ved Mandens Regiment kort efter om Understøttelse (Hundrups Saml. Refererede Sager til Krigskollegiet 1761, 8. Apr.). Ifølge Medd. fra Hr. Rigsarkivar Huitfeldt-Kaas er Kirkebogen for Sørum for Tidsrummet 1730-59 bortkommen. Anna Dorthea Røerings Død har ikke kunnet findes i Christiania Kirkebøger. (Medd. af Hr. Oberstlieutenant Hirsch).

Jakob Edvard, faar 1771, 15. Febr., Best. som Prokurator ved Højesteret samt Over- og Underretterne i Danmark og Norge (Sjæll. Reg. 70, 878). Hans Vielse med 1. Hustru 1773 er indtegnet i Garnisons Kirkes Bog, men hans Søn er født 1767. Forklaringen til det sene Ægteskab er vel den, at C. først efter at han 1772 var bleven Prof., har ment at kunne ernære en Hustru. Hans 2. Hustru var Datter af Kasserer, Vexellerer Gerhard Hofgaard og Margrethe Moss; hendes Brødre vare Lauritz Moss Hofgaard, Kaptejnltnt. i Sætaten og Andreas Hofgaard, Bjærg-assessor. Testamenter i Sjæll. Reg. 1778, 803; 1790, 463. Trap, Danmark, III, 280, 83. Medd. af Hr. Pastor Andersen (Indskriften paa Pladen fra Kirstine Colbiørnsen-Terslings Kiste i Sundby Kirke).

Christian. Bev. at være Prokurator ved Højesteret samt

Over- og Underretterne i Danmark og Norge 1771, 15. Febr. (Sjæll. Reg. 70, 877). Testamente ib. 78, 803. Johanne Cathrine Piper var Datter af Peter Christian Piper og Johanne Nielsdatter Kellermann, faar Bevilling at sidde i uskiftet Bo efter Superkargo M. E. Mouritzen (Sjæll. Reg. 71, 385, 1774, 17. Juni), hvem hun fødte en Datter Johanne Magdalene, døbt 17. Aug. 1770 i Frue Kirke. Om C.s 2. Hustru se S. Elvius og H. R. Hiort-Lorenzen, Danske patriciske Slægter 93. Thiele, Erindringer fra Bakkehuset, 4, 76.

Edvard Røring. Hans Fødsels- og Dødsaar urigtige i Nyerup og Krafts Lexikon o. a. St. — Norsk hist. Tidsskr. 3. R. I, 45. 1767 blev han Student fra Christiania. Han var Medlem af norske litterære Selskab. Hans Digt Foraaret i Norske Selskabs poetiske Saml. I, Kbhvn. 1775, 67 ff. Han udnævntes 1779, 17. Sept., til Skifteforvalter paa St. Croix, tillige konstitueret Landsdommer, blev 1785, 30. Nov., Regeringsraad. Den vestindiske Regering, der indberettede hans Død, fremhæver, at „den ulignelige Æmhed, med hvilken han behandlede sine Negre er paa hele Landet bekiendt“. (Nyerup og Rahbek, Dansk Digtekunst u. Christian VII, 1828, 195 ff., 379 ff. Vestindisk Journal 1793, 153, 429. Vestindisk Res. Prot. 1780, 1785. Adr. Avisen 1824, 39 (Dødsfald, bekjendtgjort af Fru C.s Søster Fru Mary Ferall).

Meta Johanne, Norsk Forf. Lex., Bull.

Jakob Edvard blev 1784 Student, 1787 Notarius publicus i Trankebar, 1790 Justitiarius og Medlem af Guvernementet over de danske Etablissementer i Ostindien og Auktionsdirektør, 1792 2. Medlem af Guvernementet, entlediget 1797 og beskikket til Generalkonsul paa Cap, Medlem af Handelshuset Pilgram og J. Courton i Pondichery (Ostindisk Journal, Rigsark., 1787—99. Enkekassens Arkiv ved Justitsraad S. Elvius). Han havde en Søn Jakob Edvard, f. 1794 i Trankebar, død 27. Nov. 1836, Kammerjunker, Cand. juris (Juridisk Stat.). Om Deegen se Kiær, Norges Læger I, 118. Norsk Mag. for Læger 2. R. VI—VII. Wessel Berg, Reskriptsamling 1792, 23. Juni.

Hans Christian. Richter, Juridisk Stat. Medd. af Frk. Anette Colbiørnsen om dennes Efterslægt.

Anna Dorothea. Pershist. Tidsskr. I, 246. Efterl. Pap. fra den reventlowske Kreds IV, 276.

Anna Jacobine. Nikolaj Kirkebog. Medd. af Hr. Greve Scheel. — Maren Olivia. Sællerød Kirkebog.

Lieut. Arne Colbiørnsens Enke Friederica Louise Alfsen lader indskrive i Livrentesocietetet (1757) Hans Colbiørnsen, f. 1696, døbt i Grue, Søndag Jubilate, død 20. Aug. 1787. —

Christopher Colbiørnsen, Student, og Elsabe Jakobsdatter lader i Kbhvn. døbe Sønnen Colbiørn 29. Maj 1688. — Vilhelmine Colbiørnsen, død 9. Feb. 1765, 73 Aar. — Gidske Edvardine Røring, f. paa Thoshoug i Aggershus Stift 23. Marts 1724 † 18. Juni 1793 g. m. Søren Larsen Bugge.

Andreas Colbiørnsen fra Tersløsegaard, Brodersøn af Oberstltn. Peder C., ansøger 1737 om et Birkedommerembede. Han har i de Aar han tjente hos Justitsraad og Landsdommer Christensen øvet sig i Lov og Ret, siden hos Konferensraad Heespen i Slesvig (Kabinetts Ark. Mem. Prot.).

TILFØJELSER.

Til Stamtavlen Warnstedt, IV. J. L. Warnstedts Hustru angives i alle Familieoptegnelser (Warnstedtske og Kroghske Ahnetavler) og Kirkebøger (Garnisonskirken) at være født v. Haltern. Af Krigskancelliets Ref. Sager 1740, 12. Dec., fremgaar, at hendes Familienavn var Ebio. Hendes Ægtefælle J. L. Warnstedt indberetter s. A. til sin Oberst, at han af „Samvittighedshensyn“, uden at indhente sine Foresattes Samtykke, i Novbr. har ladet sig vie til Ingeborg Marie Ebio, en Præstedatter fra hans Kvarter (Husum), af den fyrstelig gottorpske Præst Frenckel i Neuenkirchen i Nordre Ditmarsken. Hans Hjærte var saa nær knyttet til denne Pige, at han kunde lignedes med en Syg, der ikke vil tage mod Lægemedler. Hendes brave Familie har støttet ham i hans trange Kaar, hvorfor alene Taknemmelighedsfølelsen har formaaet ham til dette Skridt, „at fæste en Pige af ringe Herkomst, men som er dydig og arbejdsom“. Kalckreut indberetter, at han strax har ladet Warnstedt affordre Kaarden. Warnstedt er efter hans Udsagn bekjendt som en slet Husholder og udelig Rytterofficer. Man bliver nødt til at degradere ham, men Kalckreut indstiller ham dog til Kongens Naade i Henseende til Warnstedts gamle Fader, hvem Sønnens Fejltrin før Tiden vil bringe paa Gravens Rand, og foreslaar, at han ansættes enten i Drabantgarden eller som Lieutenant i Garnisonsregimentet. Ifølge Husum Kirkebog viedes 3. Aug. 1700 Nicolaus Samuel Ebio, Præst i Tating, og Cathrine v. Haltern. Ingeborg Warnstedt døde 25. Septbr. 1764 (Brev fra H. V. Warnstedt af 26. Septbr. 1789: Igaar var det 25 Aar siden vi mistede vor Moder). —

Til Trods for de fremførte Aktstykker, der just ikke stille J. L. Warnstedt i det bedste Lys, bevarede Børnene hele Livet Mindet om Forældrene i største Kjærlighed. —

I Arkivet paa Frederiksdal har jeg senest fundet følgende Optegnelser af Johan Ludvig Warnstedt:

1740 Er jeg Johan Ludvig v. Warnstedt indtraadt i Ægte Stand med min kiære Kone Ingeborg Marie Ebio.

Anno 1741 d. 7. Jan, om Eftermiddagen imellem 3 og 4 gav Gud os en Datter som blev døbt d. 9de og kaldet efter min sal. Fader og Moder Christiane Louise, Fadderne vare i Husum Herr Major de la Roche- Gallichon etc. etc.

Anno 1743 d. 13de Sept. om Aftenen imellem 8 og 9 gav Gud os en ung Søn i Fridricia i Jylland som blev døbt d. 15de i Garnisonskirken og kaldet efter min Fader og Farfader Hans Wilhelm.

1745 d. 13. December blev min kiære Hustru forløst med en Datter paa Eidet i Nordfiord, blev døbt d. 16de og kaldet efter min Kones Moder og en af hendes Fastere Catharine Eleonora; dette velsignede Barn døde siden i Bergen i hendes Alders 6. Aar.

Anno 1748 d. 1. Sept. fødte min kiære Kone en Søn til Verden ligeledes paa Eidet i Nordfiord, som blev døbt d. 3die og kaldet efter hendes sal. Fader, forstum Pastor i Eiderstedt, Nicolai Samuel. Samme velskabte Søn døde 7de Dagen efter hans Fødsel.

Anno 1750 d. 13. Februari om Aftenen imellem 5 og 6 gav Gud os paa Eidet inu en Søn, som først blev hiemme døbt og kaldet Fridrich Carl, som kom i Kirken d. 1ste Marts.

1753. d. 4. Sept. i Bergen blev vi af den Allerhøieste igien velsignet med en Datter, kaldet efter mit første Herskab H. Sl. Prc. Sophie Hedevig. Daaben [!] Act skeede d. 8de.

(Til IV, 286.) Hans Vilhelm v. Warnstedt er ifølge egen Angivelse født i Bergen 13. Sept. 1743 (ikke 1744), men Daaben er indtegnet 16. Sept. i Fredericia St. Michaels Kirkebog. 1750 indskreves han som Reservesøkadet, kom 1755 fra Bergen til Kbhvn. 1761, 10. Marts, blev han Fændrik ved Kronprinsens Reg., 1763, 16. Okt., Sekondlieutenant, 1766, 21. Maj, Premierlieutenant, 1769, 2. Nov., Kaptejn, 1770, 9. Maj, udnævntes han til tjenestgjørende Generaladjutant hos Kongen og ledsagede denne til Holsten. 1773, 23. Juni, blev han Kaptejn ved en annekteret Bataillon, men ansattes atter 1775, 5. Juli, ved Regimentet. 1777 laa han i Garnison i Helsingør. 1778, 9. Marts, udnævntes han til Kammerherre (med Anciennitet af 29. Jan. 1775, da Dreyer ved sine Oplysninger havde retfærdiggjort hans Færd i St. Petersburg). 1. Okt. sattes han à la suite og afskedigedes 1783, 5. Nov., fra Militæret. 1793,

1. Febr., Gesandt ved det portugisiske Hof, tilbagekaldt 1802, 16. Juli, men vendte først 1805 tilbage. Han levede derefter i Hertugdømmerne og fra 1807 paa Sjælland som Privatmand. 1812, 28. Jan., blev han Kmd. af Dbg., 1813, 28. Jan., Overceremonimester, 1815, 31. Juli, Storkors af Dbg.

A. J. Carstens kalder W. „en af de største Kunstelskere og Kunstvenner i Kjøbenhavn paa hin Tid“. — 1795, 9. Febr. (utrykt Brev), skriver W.: „Heibergs gode Yttrelser for mig ere mig vist langt fra ikke ligegyldige, men jeg har og til alle Tiider ærlig vist ham, at jeg satte Priis derpaa. Han har megen Retfærdighed i Hiertet, og jeg torde være Garant for, at han aldrig vil giøre noget Menneske forsættelig ondt. Om han altid dømmer rigtig, det er en anden Sag, men vist er det, at han fortryder og gotgjør den Uret han overtydes om at have begaaet, og det er stort Beviis paa Retskaffenhed. Det gjør mig ondt, at jeg lærte ham for sent at kiænde. Min Agt[else] har han fortient og skal stedse beholde. Pram skylder mig sine Studeringers Fremgang, sin politiske Tilværelse. Han er en edel Mand i Hiertet og jeg holder ret inderlig meget af ham.“ (Selvbiografi i O. Mallings Papirer i Rigsark. K. L. Fernow, Carstens, Leben u. Werke, Hannover 1867, 57 f. Pershist. Tidsskr. 4. R. IV, 39 ff. F. Schmidts Dagbøger 1868, 325. Indk. Sager til Admiralitetet 1755, 24. Septbr. Familiepapirer tilh. Hr. Kaptejn K. v. Warnstedt i Schwerin.)

Frederik Carl v. Warnstedt, f. 13. Febr. 1750 paa Eids i Norge, 1766 1. Page hos Christian VII, og fulgte Kongen paa Rejse 1768; Aaret efter 14. Jan. Kammerpage, 22. Juli Kammerjunker. 1770, 1. Maj, Rejsestaldmester og 8. Maj Kammerherre; 1771, 13. Febr., blev han Ltnt. ved danske Livregiment, opholdt sig om Sommeren ved Hoffet, afskedigedes 1772, 30. Jan., fra Militær-tjenesten. 1773–76 berejste han Tyskland, Italien og Schweiz for at studere Forstvidenskab. 1776, 15. Aug., Jægermester i Rendsborg Amt, Ditmarsken, Kiel, Bordesholm, og forflyttet 1780, 12. Oktbr., til 2. slesvigske Distrikt. 1782, 1. Maj, blev han hvid Ridder. — Følgende Yttringer om hans Opfattelse af 17. Jan. fortjene en Plads: „Den harmelige og saarede Mine jeg den 17. Jan. 1772 bar til Skue for hele Verden, flød vel i Grunden af den samme Kilde, som nu foraarsager min Afskye for den franske Revolution. Ogsaa den Gang vare vist iblandt de mange Hyklere og Sværmere mange veltænkende og redelige Mennesker, som ligesom nu over den franske Revolution, troede i deres Uvidenhed at have den beste Grund til at glæde sig over denne høitidelige 17. Jan. og dens Følger. Jeg tier om de første afskyelige Følger,

men hvad vare de seenere? Lidt Hyklerie i yderlige Sæder var Gevinsten. Og Tabet? I Steden for en vigoureux og grundig Regiering et svagt og despotisk Skolemesterie Kryberie, Tab af heele Tienestens Værdighed og Landets Tieneres Agtelse, saavel som dets eget udvortes Indflydelse og Agtelse hos Fremmede, en forfærdelig egennyttig og krybende Finance Ministers Veyledning til Finansernes Undergang, som i den preussiske Struensees Hænder havde hævet sig til den muligste Høide“ (Utrykt Brev, dat. 1792, 24. Jan.). — Om det bekjendte Skrift Authentische Aufklärungen, Germanien 1788 skriver han: (1788, 3. Juli). Je viens de lire quelques feuilles dans le memoire de Struensee. L'auteur paroit bien instruit, il ne l'est pas partout. Il ignore bien des détails qui influoient plus qu'il ne paroit le soupçonner, et il avance des choses qu'à la vérité on a cru et croit encore généralement mais qui sont fausses. Peu de personnes, peut-être moi seul au monde, sait cela mieux. Peut-être que je ferai un jour des remarques sur cette piece. Ce que je dis ne se rapporte qu'au premier tiers du livre que je viens de lire. Il m'a paru jusqu'ici qu'il regne un ton soit peu de partialité dans cette piece, c'est à dire, que c'est un ami de Struensee qui écrit avec une grande et rare impartialité. On attribue à présent cette piece au frere aîné de Str. ou bien au ministre Keith. On l'attribuoit d'abord à Reverdil, puis à Sturz et Oeder.

Fritz Warnstedts Børn vare ifølge en Optegnelse i Frederiksdal Slots Arkiv: 1. Louise, f. 21. Oktbr. 1777 † 20. Febr. 1835, g. 5. Sept. 1800 paa Løitmark m. Kammerherre Greve Hannibal Vilhelm Wedell til Wedellsborg, f. 18. Marts 1780 † 10. Maj 1828; 2° 1816 m. Generalltnt., Kammerherre Frederik Juel til Taasinge, f. 29. Jan. 1761 † 15. Marts 1827. 2. Carl Vilhelm, f. 25. Febr. 1779, † 13. Juli 1840 paa Espenæs, Jægermester. 3. Johanne Sophie, f. 31. Okt. 1781, † 5. Febr. 1867, g. 5. Sept. 1803 med Gehejmekonferensraad, Kammerherre, Overforstmaster Frederik Ferdinand v. Krogh, f. 23. Maj 1780, † 26. Dec. 1844. 4. Frantz Ludvig Ferdinand til Løitmark og Espenæs, f. 1. Juli 1783, † 4. Juli 1840 paa Løitmark, Kammerherre, Kaptejn, gift 8. Juli 1807 m. Lucia Matthiessen, f. 7. Dec. 1786, † 25. Nov. 1870. 5. Christian August Adolph, f. 16. Sept. 1784, Overforster i Brebøl. 6. Georg Emil Friedrich, f. 7. Nov. 1785, † 10. Dec. 1836 i Travendal, Overlandeveysinspektør i Holsten og l. Bygningsdirektør ved Chaussé Anlægget mellem Kiel og Altona, Kammerherre. 7. Charlotte Marie Louise, f. 28. April 1787. 8. Agnes Cecilie Vilhelmine, f. 15. Aug. 1788, † 12. Febr. 1829, g. 5. Okt. 1810 m. Overveysinspektør, Kammerherre, Amtmand

Godske Hans Ernst v. Krogh, f. 1. Jan. 1778, † 3. Sept. 1852.
9. Hans Adolph, f. 22. Okt. 1791, † 14. Okt. 1853, Overlandforstmester for Hertugdømmerne, g. 1° 16. Juni 1819 m. Margrethe v. Astrup, 2° Susanne Augusta Adelheid Clara Grevinde Baudissin (se Stmt.).

Brødrene F. C. og H. W. v. Warnstedts Bedstefader Christian Hans v. W., f. 1675, var indtil 1693 Page og 1695 Kammerpage hos Prins Christian, derefter 1. Kammerjunker hos Prins Carl, 1730, 20. Nov., Amtmand over Antvorskov og Korsør Amter, afskediget 1734, 25. Sept., 1731, 20. Marts Etatsraad, død 1742. Et ypperligt Portræt af ham, af Hörner, senest udstillet paa den retrospektive Udstilling, tilhører Hr. Lehns greve Reventlow. — En Søster til ham Elisabeth Cathrine, boede 1736 i Nykjøbing paa Falster, 64 Aar gammel (Kabinetts Ark. Ansøgn. 1736, 136).

Til Slægten hørte ogsaa de trende med F. C. og H. W. Warnstedt fjærnt beslægtede Brødre: Adolph Frederik v. W., f. 1723, kom 1745 i Markgrevens Tjeneste, blev 1762, 24. Sept., Konferensraad, og 27. Dec., Overinspektør ved det agende Postvæsen, 1768, 8. Marts, Kammerherre, 1780, 1. Maj, hvid Ridder, † 1783 paa Augustenborg, — Daniel Nicolaus v. W., f. 4. Sept. 1729, 1751 hertugelig pløensk Kammerjunker og 1758 Overskjænk; 1762, 19. Jan., Landstaldmester i Holsten, 1767, 19. Maj, Overførster i Pløen, 13. Okt. s. A. Hofjægermester, 1774, 21. Okt., Kammerherre, 1776, 15. Aug., Jægermester i Pløen, Rantzau, Pinneberg og Segeberg, 1778, 23. Sept., Overforstmester i Kongeriget Danmark, men beholdt indtil 1780 tillige sin tidligere Stilling, afskediget 1784, 29. Marts, og udnævnt 22. s. M. til Jægermester i 2. holst. Distrikt. 1783, 16. April, hvid Ridder, † 20. Sept. 1802 i Pløen, gift smstds. 12. Okt. 1761 med Christiane Magdalene Elisabeth Haack, † 5. Dec. 1792 (Tyske Rentekammers Bestallingsprot. Kirkebøgerne i Pløen. Indfødsretsakter 1776) — og Georg Heinrich v. Warnstedt (f. 1725 † 1775), g. m. Agnes Brockdorff (f. 1739 † 1775), der havde Sønnen Vilhelm Christian Carl August, f. 3. Sept. 1769, blev 1787, 12. Sept., Forst- og Jagtjunker, 1798, 14. Nov., Kammerjunker, 1810, 8. Juli, Kammerherre og 25. Sept. Hofjægermester, 1798, 7. Dec., Overførster ved 3. holst. Distrikt, 1824, R. af Dbg., Dmd., død 28. Marts 1834 i Kiel. — Sluttelig kan nævnes Theodor Christoph v. Warnstedt, 1763 Kammerpage hos Prins Frederik, 1774, 21. Okt., Kammerherre, 1780, 8. Maj, Jægermester i 3. holst. Distrikt, entlediget 1802, 19. Maj.

Malthe Moritz v. Warnstedt, svensk Kaptejn (f. 1716 † 21. Juni 1807 i Pløen, 90 Aar), g. m. Sophie Catharine Augusta v. Lilljestrøm (f. 1725 † 1803, Datter af Regerings- og Landraad i Pom-

mern Gustaf Peter L. og Barbara Marie Königsheim) havde Sønnen Carl Ludvig Gustav v. Warnstedt, f. 9. April 1751 i Visac i Pommern, kom 1757 fra Mæklenborg til Slesvig, 1760—69 Page hos Markgrevinden af Culmbach-Bayreuth, blev 1769 Ltnt. ved jydsk Inf. Regiment, afskediget 1774, 15. Dec., udnævnt samtidig til Page hos Landgrevinde Louise af Hessen-Cassel, blev 1780, 1. Dec., Jægermester, 1760, 13. Okt., Hofjægermester, 1792, 30. Nov., Kammerherre, 1795, 12. Aug., opvartende Kammerherre hos Kongen, 1815, 31. Juli, Kmd. og 1826 Storkors af Dbg., 1829, 1. Aug., Gehejmekonferensraad, pens. 1832, 2. Nov., med 3172 Rdlr. aarlig, død 21. Nov. 1835. — (Anrep, Ättar Taflor. Indfødsretsakter 1776, Register over Embedsmænd, Pensionskontoret, Rigsarkivet).

Til den v. Bergerske Stamtavle. Ved at gennemgaa Kirkebøgerne i Celle fandt jeg følgende Optegnelser vedrørende Familien:

Johan Samuel v. Berger holdt 12. Marts 1723 Bryllup med Juliane Clara v. Speyermann. Døbte: Johan Chilian Just v. Berger (9. Dec. 1723, den senere Livmedikus), Gottfried Otto (1725, 26. Jan.), Heinrich Albrecht (1726, 24. Okt), Christoph Wilhelm (1727, 23. Oktbr.), Friedrich Ludwig (1728, 8. Novbr.), August Gottlieb (1730, 6. Aug.), Sara Sophie (1731, 18. Sept.), Marie Louise (1733, 14. Aug.). 1762, 15. Okt., viedes Gottfried Otto v. Berger, kgl. storbritt. og kurf. brunsvig-lyneborgsk Justitsraad og Hofrets-assessor i Stade, og Sara Cathrine Louise v. Ramdohr.

Om den **IV. S. 286** nævnte Demoiselle Witt (Hvid) og hendes Slægt, der spillede en betydelig Rolle i det selskabelige Liv paa Bergers Bakkehus og i Kjøbenhavns aristokratiske Kredse paa hin Tid, kan jeg nu meddele nogle Oplysninger:

Matthias Hviid (f. 15. April 1703 † 11. Marts 1759), Holmens Provst, Konsistorialraad, tit. Biskop, havde i Ægteskab med Karen Fjeldsted († 22. Apr. 1804, 91 Aar) følgende Bern, der naaede den voxne Alder (syv døde smaa): 1. Jens (f. 12. April 1733 † 15. Maj 1779), Ejer af Hummeltofte, Lyngby Sogn, Kammerraad, Arkivar i Generalpostamtet, Ritmester i Husarerne, g. 1756 med Christence Møhlholm (f. 1725 † 1782, Datter af Materialforvalter ved Sæetaten Jens M. og Johanne Sparkjær). 2. Marie Christina (f. 19. April 1741, † 10. Juli 1804), gift m. Major Ernst Ludvig v. Widdersheim († 1795). 3. Anna, (f. 4. Juni 1742 † 1. Okt. 1764). 4. Michael Fjeldsted, f. 9. Sept. 1743 † 17 April 1797, Toldkontrollør i Aalborg. 5. Hans Hartmann (f. 8. Dec. 1745, † 28. Sept. 1826), Kaptejn i Sæetaten. 6. Povl Mathias (f. 29. Febr. 1748, † 14. Jan. 1830), Oberst. 7.

Andreas Christian (f. 20. Okt. 1749, † 3. Maj 1788), Professor ved Universitetet, Orientalist (se Jens Baggesens Stammbuch 1893), 8. Jacob Emmiche (f. 16. Dec. 1751, † 7. April 1813).

I de talrige endnu bevarede Breve (til Grevinde Schulin) fra Frk. Hviid, der indeholde gode Bidrag til Skildringen af kjøbenhavnsk Selskabsliv, men ofte ere vel ondskabsfulde og bidske, omtaler hun tit sin *Kusine* Johanne Marie Meyer (Datter af Kaptejn i Søetaten Emanuel Meyer og Johanne Møhlholm, 1750—1817, g. 1° 1763 m. Generalguvernør paa de vestindiske Øer Thomas de Malleville (1739—98), skilte, 2° 1781 m. Verner Greve Schulenburg (1736—1810), i hvis Hus i Hamborg hun tog Ophold efter Bergers Død. I Breve af 6. og 7. Maj 1788 nævner hun sin Onkel Prof. Hviids Død. Hun er Datter af ovennævnte Jens Hviid (hvis Hustru ved kgl. Brev fritages for at svare til Mandens Gjæld 1766 (Sjæll. Reg. 1766, 477) og er bleven døbt 19. Jan. 1761. Hun døde 13. Febr. 1821 og kaldes da kgl. preussisk Stiftsdame. Efter 1800 boede hun i Weimar og Gotha og var en hyppig Gæst ved disse Hoffer. — Livrentesocietetets Inskriptions Prot. 1757, i hvilken alle Provst M. Hviids Børn ere indskrevne. C. D. Biehls Breve, ved L. Bobé, 1901, Kgl. Res. paa Generalkrigsdirektoriet Forestillinger 1763 (Ritmester Hviid faar 3. Nov. Afsked paa Grund af slet Opførsel). 22. Febr. Aaret efter Salve conductum. Sjæll. Reg. 1766, 477, 1784, 367. Tontinen af 1800, Inskriptionsprot. Om A. C. Hviids Studierejser se Assignat. Kont. Res. 1779, 17.

Til V, S. 96. Om Oehlenschlägers Fader har jeg af utrykte Kilder samlet følgende Oplysninger:

1753 opsattes med Bekostning af 536 Rdl. et Orgelværk med tilhørende Kor i Frederiksberg Kirke og der iantoges en Organist Carl Friedrich Meier fra Majdag det følgende Aar med en aarlig Løn af 30 Rdlr. Da denne afgik ved Døden i Jan. 1778 var Embedets aarlige Indtægter 56 Rdlr. Der meldte sig ved sammes Besættelse kun én duelig Sollicitant Joachim Conrad Oehlenschläger (han skriver sig selv Öhlenschlager), der var Værge ved Kirken, men han forestillede tillige, at han ikke for den ubetydelige Løn kunde paatage sig samme. Kirkesessionen indstillede ham derfor til 80 Rdlr. aarlig Gage (1779, 26. Jan.); 1778 traadte han i Tjeneste som Fuldmægtig hos Forvalteren paa Frederiksberg Slot, Generalinsp. o. de kgl. Haveplantager Chr. Fr. Schmidt, der lönede ham af sine private Midler. Ved hans Afskedigelse 19. Juli 1786 ansøgte Oehl. om hans Post, men den besattes med Marcus Voigt. Denne, der foruden sit egentlige Embede maatte forrette Tjeneste ved Frugttræ-Planteskolerne ved Slottet og i Ledøje-

kunde ikke give ham nogen Løn, og Oehl. androg Gang efter anden Rentekamret om fast Gage, ligesom han samtidig ansøgte om en Befordring ved Toldvæsenet. 1787 fik han, varmt anbefalet af Overhofmarskal Numsen, for sin i Tjenesten udviste Troskab og Nidkjærhed tildelt en Gratifikation paa 100 Rdlr. 1792 beder han atter om at faa tildelt dette Tillæg, som han har nydt flere Aar efter hinanden, dog ikke i de 3 sidste. Den bedste Del af hans Indkomster er for nylig bleven ham frataget, da han er kendt uberettiget til at besørge Bedemandsforretningerne paa Vesterbro, og han har nu ikke mere end 110 Rdlr. aarlig Indtægt til Underholdning af syv Personer, deriblandt en gammel Moder (Christine Boldt, f. Tholstrup, begravet 6. Dec. 1799, 80 Aar gl.) og et Barn, som er beladt med en ulægelig Sygdom. Han omtaler, at han fra 1765 har erhvervet sit Brød ved eget Arbejde. 1815, 5. Dec., udnævntes han til Slotsforvalter med en aarlig Gage af 700 Rdlr. 1824 ansattes Ltnt. Bonsach som Fuldmægtig hos ham. (Rentekammerets Resolutionsprot. 1786, 87, 88, 92. Sjællandske Kontors Journaler 1778—1827. Generalkirkeinspektionskollegiets Arkiv. Ansøgning dat. 1786, 4. Aug., til Generaltoldkammeret. Frederiksberg Slotsforvalters modtagne Breve 1815—49 (Rigsark.).

Til V. 205. Ved Omtalen af Klopstocks Familie maa henvises til J. M. Lappenberg, Briefe v. u. an Klopstock, 1867, 435.

August Philip Klopstock var født 1. Okt. 1725 (Klopstocks Werke XI, 41), overtog 1757 et Privilegium paa Farveri og Trykkeri (at male og trykke glatte Silkestoffer efter en nyopfundet Methode), som Svogeren Hartmann Rahn havde faaet tildelt 1751. Rahn (f. 1719 i Zürich † 1795 i Jena), fik 1754, 24. Maj, Tilladelse til at hjemmevies med Klopstocks Søster Johanne Viktoria, f. 17. Juli 1730 (C. Nyrop, N. L. Reiersen, 91. L. Bobé, Lavaters Rejse til Danmark 1793, 168. Sjæll. Reg. 63, 774). Datteren Johanne Marie R. (f. 15. Marts 1758 i Lyngby), ægtede 1793 Filosofen Fichte. — Victor Ludvig Klopstock, født 3. Sept. 1744, udgav i 40 Aar Hamburger Adress-Comtoirs Nachrichten og Die neue Zeitung; hans Ægteskab med A. M. Hundt fandt Sted 15. Okt. 1782. Datteren ægtede 9. Sept. 1813 fransk Postmester Friedrich Kaemmerer. Til Victor Ludvig har Kl. rettet sin, 1797 forfattede, smukke Ode (F. G. Klopstock, Oden, ved F. Muncker og Jaro Pawel, Stuttgart 1889, II, 135).

Klopstocks Moder Anna Maria Schmidt (Datter af Kjøbmand Johan Christoph Schmidt og Catharine Juliane Auerbach) havde Søsteren Martha, gift med Mag. Christian Leisching, Præst i Langensalza. Deres Børn vare:

1. Johann Christian Leisching, f. o. 1720, blev 1757

Kancellisekretær i tyske Kancelli, 1760 Sekretær, 1761 Kancelliraad, 1764 Justitsraad, 1767 Resident i Lybek, 1768 Etatsraad, død 1. Juni 1772 i sit Embede, gift 1765 m. Margaretha Elisabeth Baur, D. af Kjøbmand og Borgmester Joh. Daniel B. Han blev 1765 Direktør for det almindelige Varemagasinet og havde Privilegiet paa Udgivelsen af Altonaer Merkur. Hans Søn Hans Ernst Leisching blev 1791 Legationssekretær i Dresden og fik Titel af Legationsraad (C. Nyrop, N. L. Reiersen, 58. Adresseavisen 1772, Nr. 92. C. F. Cramer, Klopstock, II, 385).

2. Polykarp August Leisching, f. 1. Aug. 1730 i Langensalza, Dr. jur., chursachsisk Gehejmelegationsraad, købte 1776 Caden i Holsten, hvor han førte et meget gjæstfrit Hus, der omtales af Lessing. Han overtog efter Broderens Enke Privilegiet paa Altonaer Merkur og stod i Forbindelse med den ældre Bernstorff (Lappenberg, 444. Schöne, Briefwechsel zwischen Lessing u. seiner Frau, Lpz. 1870, 202, 207, 537). Han døde 28. Aug. 1793 (Lexikon der hamb. Schriftsteller IV). L. ægtede 1775 sin Svigerinde Johanne Antoinette Marie Baur (f. 1759 † 1827 i Kiel).

3. Christiane Juliane, gift med Kjøbmand Christian August Rüdinger i Leipzig. Deres Søn var Christoph Andreas Rüdinger, f. 29. Okt. 1745 (if. Kadetprotokollen i Krigsministeriets Arkiv), blev 1763, 26. Okt., Kadet, 1764, 1. Juli, Sergeant, 1765, 20. Febr., Sekondltnt. ved Kronprins Christians Regiment, og gik med den danske Eskadre til Algier; 1772, 20. Maj, Premierltnt., afsk. 1774, 17. Aug., som Kaptejn, og udnævnt 14. Okt. til Legationssekretær i Berlin, afløstes 1788 som Chargé d'affaires af Grev Chr. G. Bernstorff og fik 12. Nov. s. A. Titel af Gehejmelegationsraad; 1789, 21. Okt., Amtmand over Haderslev Vesteramt, entlediget med 1000 Rdlr. paa Grund af Svaghed 1791, 1. Juni, flyttede derefter til Altona og døde 20. Febr. 1797 (Kordes, Schriftstellerlex. 283; Lübker og Schröder II. Tyske Rentekammers Resolutionsprot. 1789 og 1791. Register til Skatkammerets Pensionsfonds Prot. Militæretater i Krigsmin. Arkiv. Tyske Kancellis Forest. 1788).

En Leisching blev o. 1750 Hovmester hos A. P. Bernstorff (se A. P. Bernstorffs Autobiografi, udg. af L. Bobé, i Museum, 1893 II, 322). Det vil altsaa sés, at Digteren Klopstocks Indkaldelse medførte ikke mindre end syv Personers Ansættelse i Statstjenesten og Priviligering i forskellige Henseender.

I et Exemplar af Hinterlassne Schriften von Margareta Klopstock, Hamburg 1759, i Bibliotheket paa Brahe-Trolleborg, findes følgende Tilskrifter med samtidig Haand, der oplyser os om de i Bogen forekommende, kun med Prikker betegnede Brevskrivere:

XXXVIII, $\frac{5}{12}$ C. E. Bernstorff; XXXIX $\frac{5}{12}$ Cramer; ib. Bernstorff; XXXXI Snedorff; mein C:* Cramer; LVII $\frac{9}{12}$ C. E. F. Grevinde Stolberg; LVIII, L*. Lessing; LIX $\frac{12}{12}$ Cramer; LXIV Gellert $\frac{15}{12}$; LXXIV, $\frac{18}{12}$ Funk; LXXV L. C. v. Plessen (fra Kokkedal); LXXVIII G*: Giseke; LXXX C.* B.* S.* c: Brandt, Cramer, Sneedorff; ib. $\frac{13}{1}$ fra Basedow. LXXXI $\frac{28}{1}$ Giseke; LXXXII $\frac{4}{2}$ Young.

IV, 318. Til de III, 424 givne, den Gang endnu meget mangelfulde Oplysninger om Digteren H. W. Gerstenberg kan jeg nu føje følgende:

Digterens Fader Hinrich Wilhelm Gerstenberg skal (ifølge en Oberst W. T. Gerstenberg tilhørende Stamtavle) være født 1693 i Erfurt. 1742, 28. Jan., ansøger han om at blive Fændrik ved et Dragonregiment; siden 1718 har han staaet ved Livregiment Dragoner, fra 1731 som Vagtmester ved Livkompagniet. 1746 blev han Kornet, 1747, i Maj, faar han Orlov paa 2 Maaneder til Hannover. 1754, 10. Juli, fik han (ikke Sønnen) tillagt Kornets Gage. Det hedder, at han endnu i April stod i Vagtmesternummer og ikke var forsynet med den Ekvipage, der er fornøden for en Kavalleriofficer, ejheller var i Stand til at anskaffe den ved forestaaende Kampement; hverken ved Mønstringen eller Revuen førte han nogen Estandarte. 1759, 11. April, udnævntes han til Premierlieutenant; 1763, 5. Jan., blev han afskediget med Ritmesters Karakter og med Bibeholdelse af Kornets Gage. Han boede da i Itzehoe, var „nær ved de 70“, lammet i venstre Side og uden Midler. G. døde 8. April 1769 i Rendsborg. Hans første Hustru var ifølge ovennævnte Stamtavle Wilhelmine v. Harstall, den anden N. N. Schröling. Om førstnævnte Slægt, af hvilken flere Generationer have levet i Danmark, har jeg givet en Stamtavle i Der deutsche Herold 1890, Nr. 2; af sidstnævnte Familie forekommer 1763 Kornet Henrik Burchard Schröling, der oppebar 6 Rdlr. maanedlig Pension. 1769 melder Enken Elsabe, at hendes Mand, der havde 14 Rdlr. maanedlig Pension, er død og har efterladt hende fattig og trængende. Hun fik da udbetalt 4 Rdlr. mdl. af Krigshospitalkassen og døde 12. Jan. 1773 i Rendsborg, 74 Aar gammel.

Sønnen, der ligesom Faderen hed Heinrich Wilhelm Gerstenberg, og hvis militære Løbebane er bleven forbyttet med hins (begge vare paa samme Tid Kornetter), blev 1760, 16. Juli, beskikket til Kornet af Kavalleriet med en Gage af 159 Rdlr. 30. Juli opholdt han sig hos Slægtninge i Puls og bad om, at hans Ven Kleen maatte hæve Gagen for ham. 1761, i Marts, fik han tildelt de Doucører, der ere forbeholdt virkelige Kornetter og fik udbetalt 400 Rdlr. for Oversættelsen af Espagnac; fra Maj til Nov. var han i Slesvig men rejste i Mellemtiden, i Juni, paa 4

Uger til Pymont med Generalmajor Gähler. I Marts 1762 sender han 2. Bd. af Espagnac til Overkrigssekretæren og udnævntes 19. Marts til Lieutenant ved Grev Ahlefeldts Kompagni. Sommeren over laa han i Kvarter i Holsten i Schwartau og Rensefeld. I Februar Aaret er han efter i Kjøbenhavn og melder, at han om faa Uger er færdig med Espagnac. Endnu i August var han i Hovedstaden. 1765, 24. Jan., blev Ltnt. G. udnævnt til Sekondritmester. Hans anden Hustru Sophie Ophelia (Ottilie) f. Steman (engelsk Familie), hvem han ægtede 17. April 1796 (efter at hans første Hustru var død i Maj 1785), døde 12. Marts 1852 i Altona, 92 Aar gammel. Begge ere begravne paa den gamle Kirkegaard i Königsstrasse.

Indk. Breve til Overkrigssekret. 1747, H. Ref. Sager 1754, 3. Juli. Udfærdigede Haandbreve 1754, 5. April. Ref. Sager, 1759, 4. April, A. 13; 1763, 5. Jan. A. Balance o. Pensionsfondens Udgifter. Rigsark. — Ref. Sager 1761, 10. Juni; Assignations Kont. Res. 1781, 33. Fin. Koll. Forest. 1776, 24, 1790, 143; Tyske Kanc. Forest. 1790, 5. Febr. Partikulærkassens Regnskab 1769, Bilag 1240. Se Schumacher, Genrebilder a. d. Leben eines 70 jähr. Schulmannes, 1841, 126. G. Merkel, Skizzen a. meinem Erinnerungsbuch, Riga 1812, 258 ff. Zeitschr. f. d. Philologie XXIII. Altonaer Merkur 1852, 62. Archiv für Literaturgesch. IX, 474, 477 f. (Han boede i Efteraaret 1762 paa Amagertorv hos Sr. Reimer). Brev fra Gerstenberg (Kbhvn. 30. Sept. 1765) i Westermanns Jahrbuch XLIV, 50 f. M. Isler, Briefe a. d. Nachlass des Ch. de Villers, Hamb. 1879, 68 ff. M. Jacobs, Gerstenbergs Ugolino (Berliner Beiträge, XIV, Germ. Abtheil. 7), 1898. Euphorion, 2. Ergänzungsheft, 1 ff., VI, 67 ff. Redlich, Zum 29. Jan. 1878 (Af Gerstenbergs Papirer dels i München dels i Hr. Oberst Gerstenbergs Eje). — P. Döring, Der nordische Dichterkreis, 1880. — Stolberg til Perthes: »Ihr liebes Schreiben mit Gerstenbergs Werken hab ich erhalten. In einem Theile lag ein Brief von ihm, der so wie durch die Munterkeit und Kraft des Geistes, auch durch die Handschrift mich erfreut hat, welche deutlicher war als in seinen vor vielen Jahren geschriebenen Briefen. Unser Zeitalter hatte ihn fast vergessen; aber Schriftsteller seines Verdienstes können nur durchs Gewölk einer Modestimmung auf eine Zeit lang verdunkelt werden, sie schimmern zu seiner Zeit wieder hervor.«

Til Biografien af G.s ovennævnte Ven P. Kleen (Biogr. Lex.) kan føjes, at denne 11. Nov. 1758 ægtede Cecilia Lübbes, f. 5. Febr. 1734 † 15. Marts 1768 i Glückstadt, Datter af Eckerich Johan Lübbes og Cecilie Petersen (Adr. Avisen 1766, 146. Glück-

stadt Kirkebog. Ed. Reincke, Die Familien Matthiessen, Lübbes u. Reincke in Altona, Hamb. 1887, 16).

Til Tavlen A. P. Bernstorffs Slægt og Paarørende i dansk Statstjeneste 1784—97. — Af Embedsbesættelser efter Regeringsskiftet 14. April 1784 til Udgangen af dette Aar kan foruden de i den af Gehejmearkivet 1888 udgivne Bog Regeringsskiftet 1784 aftrykte Bestallinger mærkes følgende:

Engel Carl Ernst v. Schack (entlediget 8. Dec. som Ordenssekretær) afskedigedes 14. April som Overhofmarskal og afløstes af C. F. Numsen; han udnævntes 6. Juli til Amtmand i Flensborg i Cai Reventlows Sted, der havde faaet Bestalling 5. April; 14. Juli blev han Overceremonimester, men entledigedes atter 10. Nov. og afløstes i denne Stilling af Chr. Ludvig Kalckreuth, der 10. Febr. 1783 var bleven Overkammerjunker, hvilken Stilling Cai Reventlow overtog (10. Nov.) og beklædte indtil 12. Juli 1797. — Peter Mathias Joachim v. Buchwald udnævntes 2. Juni til Hofmester hos Kronprinsesse Louise Augusta. — Kammerjunker Theodor Georg v. Schlanbusch blev 23. Dec. beskikket til Gesandt ved det neapolitanske Hof i Stedet for Grev F. V. Wedel Jarlsberg og udnævntes 29. s. M. til Kammerherre. Envoyé, Kammerherre Peter Christian Schumacher blev 4. Juni rappelleret fra det russiske Hof med 1200 Rdlr. Vartpenge og afløstes af St. Saphorin der kom fra Haag, hvor Wedel Jarlsberg indtog dennes Plads. Fritz Reventlow blev fra Stockholm, hvor F. L. Juel afløste ham, forflyttet som Gesandt til London i Stedet for C. W. Dreyer, der afløste Cai Reventlow i Madrid. Endelig kom Baron F. Gyldenchrone i H. C. v. Viereggs Sted til Wien. N. D. Riegels afskedigedes 30. Maj som Pagehovmester hos Dronning Juliane Marie og Arveprinsen med Vartpenge af 1200 Rdlr.

TIL BILLEDERNE.

1. Titelbillede. Grevinde Charlotte Schimmelmänn, malet af E. Pauelsen. Originalmaleri paa Brahe-Trolleborg, tilhørende Hr. Lehns greve C. E. Reventlow.
2. Side X. Skatmester, Greve Heinrich Carl Schimmelmänn, malet o. 1773—78, Originalmaleri paa Ahrensburg, tilhørende Hr. Lehns greve C. Schimmelmänn. Billedet formodes at være malet af Georg Mathias Fuchs (f. 1719 i Regensburg, arbejdede 6 Aar under Amiconi i Italien, indkaldt 1753 fra Regensburg af den danske Gesandt Bachhof v. Echt, 1769 Tegnemester for Landkadetterne, † 5. April 1797, 78 Aar gl., i Kbhvn., gift 1755 med Birgitte Louise Berg. — Personalialia i Indfødsretsakter. Test. i Sjæll. Reg. 1775, 878), af hvem Udg. ejer et Dameportræt, der ligesom andre af F.s Billeder vise stor Lighed i Malemaaden med Skatmesterens Portræt (Ansigtstillingen).
3. Side XII. Grevinde Caroline Tugendreich Schimmelmänn, gift med forrige. Originalmaleri paa Ahrensburg.
4. Side 1. Statsminister Greve Heinrich Ernst Schimmelmänn, efter Originalmaleri, malet 1827 af Jensen, tilhørende Kunstforeningen.
3. Side 128. Grevinde Frederikke Juliane Reventlow, født Schimmelmänn. Efter Originalmaleri paa Ahrensburg af Angelika Kaufmann.

TILLÆG.

I.

Breve til Grev Ernst Schimmelmann fra Kong Frederik VI. 1802—13.

Mein lieber Gr. Schimmelman! Ich dancke Ihnen sehr für Ihre beide Briefe. Der Aufsatz wegen der Noblesse findet in jeder Rücksicht meinen Beifal, ich glaube aber, dass wen Sie diesen Aufsatz unter der Hand die Herren Deputirten von der Ritterschaft zukommen lese [!], es am besten wäre; ich werde mein mögliches thuen um die [!] Herren alles auf eine gute Art mündlich vorzustellen. Jets[t] erfare ich aber, dass man wohl alles erfüllen wil, aber mit Conditionen, zum Beispiel der Nachlas von Collateral Erbschaft etc., dieses finde ich aber gegen die Würde des Regentens, er muss nie vergönnen[?], da wo er befohlen hat. Der Abgang von Baggesen mit einer Pension von 800 Rd. ohne alle Abzuch findet meinen Beifal mit der Bedingung, dass er fort arbeitet, seinem Vaterland in der Literatur mit Ausarbeitungen zu nutzen. Ich habe eben so wenich etwas gegen den Vorschlag des Finantz Collegii als das Stefens noch auf ein Jahr 500 Rd. behält, zu erinnern.

Ganz der Ihrige

Friderich C. P.

Louisenlund

den 3. Julii 1802.

Mein lieber Graf Schimmelman! Ich dancke Ihnen von gantzem Hertzen für Ihren Brief, nichts kan mir tröstlicher und angenehmer sein als Beweise von Ihrer Freundschaft und so warmer Theilnahme in allem was das Land und mir betrifft. Indessen muss man hoffen, dass Theils den Wunsch Bonaparte zum Frieden zeigt und Ruslands Genius bald erwecken wird, und alsdan müssen sie handeln, und Preussen wird alsdan bon gré mal gré auch sprechen und alsdan wäre Europa fuer seine gänzlige Umstürtzung noch für dieses Mahl zu retten. Ge[h] en aber diese Hofnungen nicht in Erfüllung, so können wir den blutigsten Krieg erwarten.

Wegen unsere Finantzen kan man keinen andern Wunsch haben als stets etwas zurücke legen zu können um nicht für eine jede Kleinigkeit eine Auflage nöhtig zu haben oder Schulden zu machen. [Da] der Plan des Finantz Collegium allein diesen Zweck für Augen hat, so scheint mir dies so simpel, dass kein Widerspruch hierin möglich ist, desto mehr freuet mir die Einigkeit von der Finantzcommission.

Die mir mitgetheilte Resolution wegen die Finantz Ausgaben finde ich ganz nach meinem Wunsche übereinstimmend.

Hauptquartier Rensburg den 22. Junii 1803.

Ganz der Ihrige

Friderich C. P.

Ich dancke Ihnen sehr fuer Ihr Schreiben! Der Vorschlag des Finantz Collegio ist sehr zweckmässig. Den Oberst Lieutenant Ewald habe ich gesprochen, der Man scheint mir wäre gemacht um Deputirter im Comertz Collegio zu sein und müste zugleich das Ostindische Departement erhalten. Schlegel kan auf keine Weise darin bleiben, eben so wenig als der Conferentz Raht Heinrichs solte in der Westindischen Gields Liquidation sein, da sie beide bekandte unehrliche Menschen sein.

Die Ehre des Stats kömt gewiss auf die Handlungen und Exempels der Stats Besteurer [!] an, aber die Männer die gebraucht werden, müssen wenigstens das allgemeine Zutrauen haben. Der Französche Minister hat wohl keinen Auftrag gehabt diese Sprache zuführen, ich glaube mehr, dass dies eine Folge von seine [!] natürliche Ängstlichkeit zu sein. Leben Sie recht wohl und gesund, und dencken Sie bisweilen an Ihren aufrichtigen Freund.

Friderich C. P.

Hauptquartier Rensburg
den 30. Juli 1803.

Mein lieber Graf Schimmelman, keiner kent und erkent mehr als ich Ihre erhabenen Eigenschaften und Ihre Freundschaft für mir, daran können und müssen Sie keinen Zweifel setzen. Got weis wie sehr gekniffen und gespart wird, indessen wil es nicht helfen, aber ich darf es sagen, jetz kan doch warlich nichts anders gemacht werden als Geld zu schaffen und alle andere Ausgaben auszusetzen, alle Collegien müssen und dürffen in einem solchen Augenblick über keinen Heller disponiren. Ausgaben, die nicht nohtwendig, müssen gar nicht bezahlt werden, die Russen sind in Anmarsch und werden heute oder Morgen schon in das Lauenburgsche sein. Wie wird es ge[h]en wen sie geworffen werden, was sollen, was müssen wir thuen, wie leicht kan der Kriegs Schauplatz gar uns na[h]ern, wie nohtwendig als dan armirt zu sein.

Friderich C. P.

Hauptquartir Kiel
25. Oct. 1805.

Mein lieber Graf Schimmelman! Für die mir zugestellten Papiere dancke ich Ihnen sehr, nuchsam erkenne ich in Ihrem Schreiben mein alten waren Freund. Aber nichts in der Welt kan mir von den Entschluss abbringen Holstein mit Dännemark je mehr zu trennen und ich werde ein jeden von meinen Nachkommen hierin stärken und jeder Patriot, Cosmopolit und treuer Unterthan muss die Nohtwendigkeit von dieses fühlen, und ein jeder muss es wünschen. Mein Schwager hat heimlich sein angenommen Patriotische Wesen abgenommen, und seiner Holsteinische, alte, mit der Muttermilch eingesogene Hass gegen das dänische Königshaus zeigt sich zu deutlich, solte er abgehen wollen, so wäre dies vor der Hand nicht meinen [!] Wunsch und dann müssen Sie ihm abhalten, indessen solte er je Schritte gegen Dännemark wagen, alsdan sol er, wen er auch Rusland, Schweden vor sich haben mag, jemand in mir finden, den er gewis sol verdriesen beleidiget zu haben und jede Gedanken Euserung gegen mein Vaterland sol ich ihm fühlen lassen, davon gebe ich als Mann und Soldat die heiligste Versicherung. Ich werde mein [!] Schwager heute selber schreiben und ihm meine Verwunderung eusern, indessen werde ich noch suchen mit Kälte alle seine gegen mir gebrauchte Ausfelle zu entgensetzen. Danken Sie Graf Reventlow von mir und sagen Sie ihm, dass obschon keiner kan mehr sein Freundschaft und gute Meinung für mir und den Dienst erkennen, kan ich doch unmüglig ein Versprechen an die Unterthanen thun in ein Augenblick wo es nur ankömt eine Vereinigung von die verschiedenen Staten zu machen unter ein Zepter und Gesetz, dazu kömt, dass der König (es) nicht aufhebt, die sogenannte Rechte, nein es ist der Keyser, der es gethan hat, dazu komt noch dass von Partielle Rechte ganz und gar nicht die Rede ist. An die beiden Canceleyen habe ich die bestimmte-

sten Befehle wegen die Bekanntmachungen und die Unterschreibung vom Könige gegeben.

Stets ganz der Ihrige

Friderich C. P.

Hauptquartier Kiel

den 6. September 1806.

Mein lieber Graf Schimmelman! Ich erhielt für etwa 2 Stunden Ihr Schreiben, es hat mir nicht wenig verwundert die Verschiedenheit in Ihren Bedencken von 3. September und die von 4. zu erfahren, indessen entschuldige ich dies gerne da es vielleicht aus einem übertriebenen Eifer fuer mir und mein Bestes geschehen ist, ich leugne Ihnen nicht, dass ich von einen jeden andern hette mir euserst beleidigt gefüelt in die darin gebraucht [!] Euserungen, aber Ihre Freundschaft fuer mir magt mir hoffen, dass Sie bei kalten Geblut selber fülen werden das Unrecht, das(s) Sie mir thun, folglich genung hirvon. Das(s) von Ihnen mir zugestellte Schreiben lege ich ad acta bei die übrige in diese Sache gegebene Bedencken, ebenfals erwarte ich, dass Sie mir mein Schreiben an den Statsraht verschaffen mit der nechsten Post zugesandt. Sie wünschen die neue Verfügung nicht zu paraphiren, wohlan, das(s) erlaube ich Ihnen, obschon ich glaube das Recht zu haben es von Ihnen verlangen zu können, in dem Fal dass Sie dies nicht thun, habe ich schon befohlen, dass der Cancelei President Moesting es thun sol, das heist sein Nahmen wird dabei gedruckt und nachdem unterschreibt er das Document, welches als dan bestendig so sol geschehen, es hengt nun von Ihnen ab, ob Sie paraphiren wollen oder nicht, im letzten Fal paraphirt der President alsdan alles vor die

Zukunft. Ich verbleibe stets Ihr warer Freund, obschon Sie mir Krieg declarirt haben.

Ganz der Ihrige

Friderich C. P.

Hauptquartier Kiel

den 6. September 1806 Kl. 12 Uhr des Nachts.

Mein lieber Graf Schimmelman! Ich nehme es Ihnen warlich nicht übel, dass Sie nicht paraphiren wolten, obschon dies doch wohl nie, wen Sie sich in sich selbst beruhigt haben werden, hätte auf Ihr Gewissen fallen sollen. Ich habe jertz noch nie eine Handlung begangen, die Schade für den Staat war, und dies verbindet alles, löscht das [!] alt[e] Hass aus etc., ja es bietet durch die in Dannemarck schon weise Gesetze das nehmlige Heil an Holstein, an einzelne die unzufrieden werden frage ich auch gar nicht nach. Der Hertzog, sagen Sie, hat in frü [h]eren Jahren Hofnungen genä[e]rt, diese sind ungerecht, diese sind warlich weder zu seinen noch keinen, der diese bei ihm genäert hat nützlich. Genug von diese verhaste und von mir lange gekanten Hass gegen das Königliche Hauss, wo doch seine Frau so sehr zugehöret und profitiret bei dieser Verenderung. Nur ein Wort über das Paraphiren, dies heist bescheinigen dass der dessen Nahmen darunter ste[h]et, es selber geschrieben hat, und dass das sein Wille ist, nun frage ich Sie als Freund und nicht als der ich bin nach meiner Gebuhrt, was könnte Ihnen verhindern in dieses [!] thuen. Wollen Sie mir nicht darauf antworten so wil ich mir bescheiden, und da ich etwas gewohnt bin an ungewöhnliche Schritte so bin ich es auch zufrieden.

Mehr gebietet mir meine Geschäfte heute nicht zu schreiben. Leben Sie wohl

Ganz der Ihrige

Friderich C. P.

Hauptquartier Kiel

den 12. September 1806.

Mein lieber Graf Schimmelman! Wie danke ich Sie [!] nicht für die mir zugestellte Nachrichten wegen der Polnische Feldzug; es ist sehr glücklich, dass alles sich so endlich zum guten neigt; einen raschen Schlag noch und die Franzosen sind zurücke bis an der Oder; aber als dan müste man den Frieden negotiiren für Europa. — Mir scheint, dass wen die Compagnie weis, dass es nicht für den Augenblick zum Stats Interesse gut ist, Expeditionen zu machen, so können und müssen sie keine machen. Ohne dem könnte man ihnen wohl sagen, dass wen sie dies nicht erfüllen wolte, man gleich alle Ausfuhr von Silber und Piaster verbieten würde, eine lange politische Discussion müste man ganz entge[h]en, es ist gar zu gefährlich so wohl für unser Commers als für den Staat selbst.

Professor Steffensen ist jetz hier, er wünschte hier in die [!] Königs Staten angestellt zu werden, aber wie ich ihm sagte, das ich dies mit Vergnügen thuen wolte, wen er auch nicht als öffentlicher Lehrer auftreten wolte, so war alles aus, erklärte mir mit einem Stoltz welcher bei Got[t] lächerlig war, dass Warheit wäre seine Religion, und dafür wolte er leben und sterben; ich sagte ihm, er könnte ja drucken und schreiben, nur nicht Vorlesungen halten, wodurch er die Köpfe verrüke etc., er blieb bei seiner Meinung und ich bei der meinigen, und so schieden wir uns. Überhaupt habe ich alle Uhrsache zu glauben, dass diese neue Philosophie das Unheil [ist] was

ihm bei diese Krijs Unruhen getroffen hat, ihm seinen Verstand, wenigstens sein gesundes Uhrteil beraubt hat, welches Schade für ihm [!] ist, da er ein herlicher Kopf ist.

Stetz ganz der Ihrige

Friderich C. P.

Hauptqwartier Kiel den 17. Februar 1807.

De Fordringer der gjøres til Dannemark er af den Natur, at man maae være betænkt paa Svar i Tilfælde af Andgreb, der handler ei om mindre end at forbinde sig paa det aller nøyeste med Engelland, eller at give samme et Underpant, hvilket alt skal være for at forsikkre denne Stat, at vi ei gribे fransk Partie. Dette er incompatibel med en Stats Selvstændighed, der maae altsaa tænkes paa Kiøbenhavns og Cronborgs Defension. Til den Ende vilde Statsraadet befale Canceliet at indkalde samtlige Nationale af Danske og Norske Liv Regiment, Marine Regimentet til Kiøbenhavn, de af Kongens Regiment til Cronborg Fæstning. De øvrige Defensions Anstalter haver jeg alt beordret saavel til Generalmajor Peyman som til Admiralitetet.

Friderich C. P.

Hovedqvarteret Kiel
den 7. August 1807.

Mein lieber Graf Schimmelmann!

Unsere 28 Jährige Bekantschaft in Geschäften und, ich darf sagen, in die schreckligste Zeitläufte, muss Ihnen Bürge sein für mein meist unumschrencktestes Vertrauen. Bloss die

jetzige unglückliche Zeit kann diesen Gedancken bei Ihnen für einen Augenblick hervorgebragt haben.

Ich habe Ihnen [!] nie getadelt, aber wenn einige von Ihre sinnliche Gedanken wären im Finantz Collegio durchgegangen, glaube ich dass es wäre besser gewesen. Ich kan und darf Sie nicht entledigen von der Commission, erstlich weil Sie am meisten Kenntnisse und Erfahrungen haben, zweitens weil mein Vertrauen an Ihre Treue, Redligkeit und Kentnisse unbeschrenckt sind, Ich bitte Ihnen [!] deswegen sich mit neuer Kraft dies wichtige Geschäft anzune[h]men, um noch, wäre es möglich, den Stat von seinem Umsturtz zu retten.

Die Erschütterung, die jeden, der die jetzige Credit- und Finantzwäsen kennt, entschuldigt wen man seine Ausdrücke nicht genug wä[h]lt, vielleicht ist dies mein Fall, aber die unangenehme Lage der Dinge bringt dies mit sich.

Mit vortdauernder Freundschaft und Vertrauen bin ich stäts
ganz der Ihrige

Frederik R.

Cop. d. 15. May 1812.

Min kiære Grev Schimmelmann

Alt længe har jeg havt i Sinde at foretage en Forandring med Finantz Collegiet og Rentekammeret, og det saaledes, at Presidenten af Rentekammeret tillige skal være Finantzminister. Til den Ende agter jeg at entledige Dem fra Finantz Collegiet og tillige fra at være Commersminister, men ønsker særdeles at beholde Dem som Statsminister, deels fordi De er en gammel værdig Medarbejder og tro Ven af mig, deels for at nytte Deres siældne Hoved og Finantz Indsigter.

Jeg skylder denne Forandring Sagerne thi Finantzerne ere gaaede tilbage ved Tiidsomstændighederne, vist ikke ved Deres

Skyld, men De kan ikke skaffe den Tilliid i disse Sager mere, da Løfterne ikke har kunnet være holdte; aldrig skal jeg glemme dette Offer, De har gjort for mig, De har reddet Staten derved og har derved haft den sjældne Høimodighed hellere at opoffre sig end at lade Statens Finantzer falde. Jeg skylder Dem Selv, at De maae fratræde dette Departement, først fordi Deres Alder tiltager, der er meget, som De bør berigtige og ordne, som De nu ikke kan, og dette er dog fornødent, inden vi begge forlade Verden; denne Beroligelse bør De have, og jeg som Deres sande Ven bør skaffe dem den. For det andet er den Mand, jeg har udseet til Deres Efterfølger, Oberdirecteur for Rigsbanken Moesting, en Mand, der er Deres Ven, og som De vist vil hjælpe i alt, hvori han maatte have Deres Raad og Veiledning fornøden.

Jeg beder Dem at være forvisset om min ubegrænsede Tilliid, men [!] hvilken jeg er Deres altid

meget hengivne

Frederik.

K. d. 6. Decem. 1813.

Anmærkninger. Side 286: se Noblesse, I, 119 ff., Forordningen af 15. Dec. 1802. — S. 287: Meningen af Linje 5 f, er ganske uklar. — Ewald, Christian, Deputeret i Økonomi- og Kommercekollegiet, Generalkrigskommissær, † 9. Sept. 1829, 78 Aar. — Schlegel, Henrik Frederik, 1749—1822, Justitsraad, Kommitteret (Thaarup, Fædrelandsk Nekrolog, 149). — Heinrichs: Om Konferensraad Heinrich se IV, 276. Han købte 1789 Sparresholm af Thomas Wedelsparre for 57,200 Rdlr., og solgte det atter 1799 for 120,000 Rdlr. til Baron Selby, af hvem Heinrich 1766 havde købt Landstedet Rustenborg i Lyngby (Hist. Tidsskr. 5. R. I, 336 f. Nordre Birks Skjøde- og Panteprotokol). — S. 289: Se Indledningen S. LXXI. — S. 292: Steffens, se IV, 327, 34.

Frederik VI skrev, som det vil ses, et meget slet Tysk, ligesom hans Haandskrift ofte er særdeles vanskelig at tyde.

II.

GREV H. E. SCHIMMELMANN'S PRIVATSEKRETÆRER

1782—1831.

Sin sjældne Gave til at opdage fremspirende Talenter og drage dem indenfor sin Synskreds viste Ernst Schimmelmann ikke mindst i Valget af sine Sekretærer. En Række store og gode Navne knytter sig gennem et halvt Aarhundrede til hans Personlighed og Livsgjæring, og hine Mænd have aflagt et enstemmigt hædrende og anerkjendende Vidnesbyrd om hans rige Evner, hans altopofrende Kjærlighed til Danmark og elskelige Karakter. Sekretærene bleve ansete som Medlemmer af Familien, beretter Schmidt, og han selv blev holden som en Søn af Huset og taget med til hvert Familieraad.

Rækken aabnes med

1. Ernst Philip Kirstein,

1782—96.

Han var Søn af preussisk Jagtraad og Advokat ved det kgl. Domænekammer i Stettin, Ernst Peter K. og Johanne Caroline f. Ladewig (hvis Broder Krigs- og Domæneraad Friderich L. var gift 1. med Beate Sophie Elisabeth Schimmelmann, 1747—74; 2. med Caroline Schimmelmann, Søstre til Generalguvernør Schimmelmann (IV, 272), fødtes 17. Dec. 1759 i Stettin, studerede 1778—80 i Halle og kom 1781 til Danmark. 1786 blev han Sekretær ved Direktionen for den vestindiske Gjælds Likvidation og afsluttede 1788 et Laan paa 1 Mill. Gylden brabantiske Vexelpenge. 1791 blev han Sekretær

ved Kommissionen til Negerhandelens Afskaffelse. 1795 blev han Direktør i den ovennævnte Likvidationskommission. 1809 udnævntes han til Deputeret i Finanskollegiet og 1813 til Medlem af Kommissionen til Undersøgelse af forskellige Handelsanliggender. 1813—16 var han Medlem af den extraordinære Finanskommission. 1816 blev han Deputeret i Generaltoldkammeret og Kommercekollegiet. 1829 udnævntes han til Konferensraad. Han afskedigedes 1834 og døde 6. Oktbr. s. A. Kirstein ægtede 1787 Emilie Henriette Cramer, f. 1764 † 1820, Datter af Prokansler Joh. Andr. Cramer.

Kirstein var en fremragende dygtig Finansmand og er Forfatter til Briefe über den Finanzplan (1786). I sit Hjem „Nøjsomhed“ (Østerbrogade 90) førte han et stort og meget gjæstfrit Hus, i hvilket mange af Danmarks bedste Mænd og Kvinder færdedes. Kirstein omtaler Schimmelmänn saaledes: „Lykkeligt, at have en Herre, der er Godheden selv, der gjerne selv sulter for at se sine Undergivne lykkelige, og gjerne tilgiver Fejl hos Andre, som han maaske ikke vilde tilgive sig selv.“

(Kirsteinske Papirer i Rigsarkivet og Hr. Dr. phil. C. Rothes Besiddelse. Hans Stambog i Ny kgl. Saml. 1776, 8vo, i hvilken Indtegnelser af hans „Fættene“ Konsistorialraad Schimmelmänn og C. G. J. v. Bismarck. Fin. Koll. Journ. Bil. 1788, 1992.)

2. **Barthold Georg Niebuhr,**

1796, April—1797, Maj.

Han fødtes 27. Aug. 1776 i Kjøbenhavn, var Søn af den berømte Rejsende Carsten Niebuhr, og kom 1794 til Universitetet i Kiel. Efter et Aars Tjeneste hos Schimmelmänn ansattes han ved det store kgl. Bibliothek, og paa Grevens Anbefaling rejste han med Statsunderstøttelse til England og Skotland. 1800 blev han Assessor i Økonomi- og Kommercekollegiet samt Kontorchef ved den afrikanske Konsulatsdirektion, og 1804 Kommitteret i det nævnte Kollegium. Fra 1803 var han tillige Medlem af Direktionen for Bank- og Vexelkontoret.

1806 gik han i preussisk Tjeneste og blev Meddirektør af Søhandelsselskabet, 1809 Gehejmeetatsraad og Sektionschef for Statsgælden. Kun kort Tid forblev han i denne Stilling og udnævntes til kgl. Historiograf. Han holdt Forelæsninger ved Universitetet i Berlin over Roms Historie og udgav i Aarene 1811—32 sit epokegjørende Værk *Römische Geschichte*. 1816 udnævntes han til Gesandt ved Pavehoffet og forblev indtil 1823 i Rom. 1825 flyttede han til Bonn og døde her 1831. Endnu 1828 gjæstede han Kjøbenhavn og bevarede sin Hengivenhed for Danmark lige til det sidste.

I Niebuhrs Breve findes talrige sympathetiske Udtalelser om Schimmelmänn. Det vil være tilstrækkeligt at anføre følgende. „Hans Sjæls Renhed og Frejdighed, hans virkelig store Aand, hans Fordomsfrihed, hans Konsekvens, hvor skulde jeg ikke prise mig lykkelig ved daglig at se alt dette hos Schimmelmänn som i et Forbillede. Jeg har ham fremfor alt kjær, fordi han handler uden megen Tale. Han overlader sig ganske til sit Hjærte, tænker og taler med en Værdighed og Skjønhed, der befæster Freden og Roligheden i hans Sjæl. Jeg elsker ham af mit hele Hjærte, dets bedste Ønske er at kunne tjene ham, jeg vilde aldrig forlade ham, saalænge jeg levede, naar han helt kunde skilles fra den store Verdens Tant. Digtere have kaldt ham den ædleste Mand og have ikke sagt for meget om ham, thi han er ogsaa den mildeste, blideste og beskedneste.“

(Litteraturen er nævnt I, 286, II 237. Charlotte Schimmelmännns Breve til Niebuhr i Schimmelmännnske Papirer i Rigsarkivet. Indberetninger fra Niebuhr til Finanskollegiet, skrevne paa dansk i sammes Journalsager 1803, 1535; 1804, 1578; 1805, 432. Niebuhrs Besøg i Kbhvn. 1828, jvfr. *Lebensnachrichten* III, 218, 412).

3. Garlieb Hellwig Merkel,

fødtes 19. Okt. 1769 i Loddig i Lifland, hvor Faderen var Landsbypræst. Ved Hjælp af dennes Bibliothek tilegnede den

begavede Dreng sig alsidige Kundskaber. Kun 20 Aar gammel tog han Tjeneste som Huslærer hos en liflandsk Adelsmand. 1795—96 forfattede han sit navnkundige Skrift „Die Letten“ (tilegnet Guvernøren over Lifland), i hvilket han skildrede den liflandske Bondestands Undertrykkelser af de hjærteløse Herremænd og indtrængende opfordrede Kejserinde Katharina til at ophæve Livegenskabet. Hvor mange Overdrivelser hans Bog end rummer, gav den Anstødet til Forbedringen af de i hans Hjemland herskende ulidelige Tilstande, og han har derigjennem blivende Krav paa sit Folks Taknemlighed. For at faa sin Bog trykt rejste han til Tyskland, studerede i Leipzig og Jena, kom 1797 til Weimar og erhvervede Doktorgraden i Frankfurt a. O. Knyttet til Kotzebue og Böttiger blev han indviklet i deres Stridigheder med Goethe og Schiller. I sine Briefe an ein Frauenzimmer über die neuesten Produkte der schönen Literatur in Deutschland lovpriste han Herder (der anbefalede ham til Schimmelmänn) og Wieland paa Goethes og Schillers Bekostning. Han flyttede til Berlin og udgav her Bladet „Der Freimüthige“ indtil han efter Slaget ved Jena rejste tilbage til Riga, hvor han udgav Avisen „Der Zuschauer“. 1816 besøgte han atter Berlin, men vendte ikke længe efter tilbage til Riga, i hvis Nærhed han tilbragte Resten af sit Liv paa sit lille Gods ved Hjælp af en Pension, som Alexander I. havde tildelt ham i Anledning af Livegenskabets endelige Ophævelse i Lifland. Han døde 9. Maj 1850, 80 Aar gammel.

Saa kort Tid Merkel end stod i Schimmelmänn's Tjeneste har han dog efterladt udførlige Optegnelser om Livet i det schimmelmänn'ske Hus, offentliggjorte i forskjellige Skrifter (II, 238). Ogsaa han har givet en varm følt Skildring af Ernst Schimmelmänn. „Den ædle Mand i sin stille Storhed synes mig at være lige saa lidet kjendt udenfor Danmark, som han i selve Landet hyppigt blev meget miskjendt“, hedder det i hans Erindringer. „Man tilskriver Schimmelmänn, at Regeringen tog saa kloge Forholdsregler og til Trods for Bernstorffs

bydende, ofte haarde Sind, aldrig fornægtede skaanselsfuld Humanitet og Forsigtighed. Selv naar det gjaldt Forholdet til fremmede Magter skal den noget voldsomme Udenrigsminister have fulgt sin Ven Finansministerens rolige, kloge Raad. Ene Schimmelmänn skal ved den franske Revolutions Udbrud have holdt Bernstorff fra at opgive Neutraliteten. Samme Humanitet og samme rolige Klogskab som ved Bedømmelsen af politiske Forhold lagde han for Dagen i Landets indre Styrelse. I enhver Gren af samme var hans Stemme den afgjørende og som for det meste blev fulgt af de øvrige Ministre, især efter Bernstorffs Død.

Da jeg traadte ind i hans forholdsvis tarvelige Villa, blev jeg ført ind i et Værelse, hvor en Mand med et uheldigt Ydre ganske alene gik omkring et Billard. Hans Ansigt var ganske udtryksløst, hans Blik sørgmodigt, alvorligt, hans rødlig Haar stod næsten stivt i Vejret, og tilmed skelede han lidt. Holdningen i det magre Legeme af Middelstørrelse var næsten skjødesløs og hans Klædning tarvelig. Han talte langsomt og sagte og holdt ofte inde i Talen, som om han søgte efter Ord; da jeg kunde iagttage ham nøjere, forekom det mig, at disse Standsninger snarere hidrørte fra Rigdom paa Tanker end fra Mangel paa Ord. Ikke sjældent lod han en Sætning ufuldendt. Jeg tror at have bemærket, at fremmede Tanker og Hensyn hæmmede hans Tales frie Strøm. Kun en eneste Gang har jeg hørt ham tale flydende og med Varme, dog kun med halvhøj Røst. Grevinden var en Dame med et fyldigt, velformet Ansigt, men med et bydende Udtryk i Blikke og Miner.“

4. Johan Georg Rist,

1797, Dec. til 1801, Maj.

Rist fødtes 23. Nov. 1775 i Niendorf ved Hamborg, besøgte det derværende Gymnasium og studerede i Jena og Kiel. Han forlod efter halvtredje Aars Tjeneste det schimmelmänniske

Hus, da han udnævntes til Legationssekretær i St. Petersborg og kom fra Udgangen af 1802 i samme Egenskab til Madrid. Fra Efteraaret 1806 til Oktober 1807 var han Chargé d'affaires i London og derefter i Hamborg, 1810—13 Generalkrigskommissær og Generalkonsul. Efter at Schimmelmänn og Reventlow var traadt tilbage fra deres Stillinger søgte han forskjellige Embeder uden at blive ansat. Han blev dog i det følgende benyttet i flere vigtige Kommissioner, ved Hertugdømmernes Reorganisation efter Freden og ved Indlemmelsen af Lauenborg i den danske Stat. Han var en af de 29 erfarne Mand og valgtes 1834 til Medlem af den slesvigholstenske Provinsialregering i Byen Slesvig. 1826 blev han Konferensraad. Han døde 1847, 5. Februar. Hans Lebenserinnerungen udgaves 1880—88 af G. Poel. Selv udgav han „Schönborn und seine Zeitgenossen.“

„Aldrig“, skriver Rist om Schimmelmänn, „har jeg kjendt et renere, ædlere Sind, en barnligere Sjæl, aldrig en ædlere Aand, der formaaede at svinge sig op til Digtingens stolteste Tinder. I saadanne Timer elskede og ærede jeg ham, som kunde det have været min egen Fader, hvis klare Blik og sikre Gang i Livet dog fattedes ham. Aldrig har jeg hos nogen fundet et mere bevægeligt, aandeligt Liv, hvis Tanker i et Nu, fra den dybeste, mest tragiske Grublen kunde svinge over til bevidst Ironi, en Evne som kun de frieste Aander eje.“

5. Johan Caspar Herman Wedel Jarlsberg,

1801, Maj — 1803, Juli.

Han fødtes 21. Sept. 1779 og var Søn af dansk Gesandt i Neapel, Haag og London Greve Frederik Anton Wedel Jarlsberg og Hustru Cathrine v. Storm. Forældrenes oprindeligt harmoniske Ægteskab — endnu 1786 skrev Grevinden om sin Mand, at han var den ømmeste og forstandigste Ægtefælle — blev ved Grev Wedels pirrelige, herskesyge og gjerrige Natur efterhaanden saa ulykkeligt, at først Moderen med sin Datter

Julie (1797) og senere 1799 de to ældste Sønner maatte flygte fra hans Hus i London til Kjøbenhavn, hvor W. J. 1801 tog juridisk Examen og strax efter fik Ansættelse som Privatsekretær hos Schimmelmans, der traadte ham i Faders Sted og ligesom Grevinden viste ham ubegrænset Tillid og Hengivenhed. 1802 blev han Medlem af den extraordinære Finanskommision og Aaret efter Assessor i Finanskassedirektionen. Tillige fik han med Schimmelmans Fabrikantlæg paa Gudumlund at gjøre, hvor han ofte og længe opholdt sig for at undersøge Forholdene og kontrollere Administrationens Virksomhed samt gjøre Forslag til nye Fabrikationsgrene. I Maj 1806 rejste han til Norge for at medvirke ved Ordningen af Fattigvæsenet i Kongsberg og udnævntes i Oktober til Amtmand i Ringerige, Hallingdalen og Buskerud. Kort efter ægtede han den rige Godsejer Peder Ankers eneste Datter. Under og efter Krigen med England og Sverig fik han Lejlighed til at vise sin Fædrelandskjærlighed ved i aaben Baad at gaa over Havet til Danmark for at konferere med Regeringen og virke for Korntilførslen til Norge. Paa disse Rejser vakte Tanken hos ham om Nødvendigheden af Norges Selvstyre. 1808—10 var han Medlem af Regeringskommisionen og stod i nøje Forbindelse med Christian August. 1809 fattede han Ideen om at forene de nordiske Riger under Frederik VI., men da denne stillede sig afvisende nærmede han sig det Parti, der vilde forene Sverig med Norge. Inden Christian Augusts Afrejse stiftede han Selskabet for Norges Vel og blev Medlem af Kommisionen til Udarbejdelsen af et Program for Universitetet i Christiania. 1811 arvede han efter Faderen Jarlsberg. Da Krigen udbrød med Sverig i Marts 1813 nedlagde han sine Embeder. Efter Norges Forening blev han Medlem af Eidsvoldforsamlingen og i November Statsraad og Finansminister samt Medlem af Stortinget, hvis Præsident han gjentagne Gange var 1824—30. 1836 udnævntes han til Statholder. Han døde 27. Aug. 1840.

(Y. Nielsen, H. Wedel Jarlsberg, I—III. Grevinde Cathrine Wedel,

. Storms Breve (Frederiksdal), af stor Interesse for W. J.s Ungdoms-historie. Saml. f. jydsk Hist. 2 R. IV, 34 ff., 90 ff).

6. Georg Philip Schmidt,

1803—6,

født Nytaarsdag 1766 i Lybek og efter sin Fødeby kaldet „Schmidt von Lübeck“, studerede 1786—89 i Jena og Göttingen Rets- og Finansvidenskab, senere Theologi og lærte Goethe, Schiller og Wieland at kjende. 1795 kom han til Kjøbenhavn, studerede her 2 Aar og blev 1797 Dr. med. i Kiel. Han opgav en ham tilbudt Stilling som Fysikus i Sydtyskland for paa Christian Stolbergs Anbefaling 1799 at tiltræde Stillingen som Lærer ved Seminariet paa Trolleborg, og blev efter 3 Aars Virksomhed her Privatsekretær hos Schimmelman. 1806 udnævntes han til Direktør for det kgl. Fiskeri- og Handelsinstitut i Altona og 4. overordentlige Medlem af det kgl. Bankkontor sammesteds. 1813 blev han 1. Administrator for Rigsbanken i Kiel og 1819 Direktør for Banken i Altona, hvilken Stilling han beklædte indtil 1829. I Arensbök Amt ejede han Godset Hohenhorst. Han døde 28. Okt. 1849 og blev jordet tæt ved Klopstocks Grav. 1827 udgav Schmidt Historische Studien, indeholdende flere Monografier. Hans Digte udkom 1821—47 i 3 Oplag. Blandt hans Poesier findes flere, der have baaret hans Navn til vore Dage, saaledes den smukke, af Schubert komponerede Aftensang „Ich komme vom Gebirge her“, der slutter med den bekjendte Strofe: „Da, wo du nicht bist, ist das Glück“, endvidere „Von allen Ländern in der Welt“ og „Fröhlich und wohlgemuth“ (Zitherbubens Morgenlied), der endnu synges i Tyskland.

„Faa“, ytrer Dankwart, „har Schimmelman elsket som Schmidt“ og denne vedblev lige til sin Død at staa i fortrolig Korrespondance med Greven. Schmidt har i Haandskrift efterladt et Kvantbind Nachrichten von der Gräflich Schimmelmanschen Familie, der nu opbevares i Arkivet paa Ahrens-

burg og som er benyttet ved nærværende Bog. Af hans Udtalelser om Schimmelmänn skal her kun hidsættes følgende: „Hans Karakter var i høj Grad ædel; menneskevenligere og velvilligere kan ingen være født end han var. Tusende Gange bedraget, troede han aldrig paa Bedraget. Opdragen i Livets højere Kredse var den virkelige Verden ham egentlig fremmed, og han kunde slet ikke tro paa Slethed eller Lavhed i Tænkemaade. Han var Uegennyttigheden selv og tænkte slet ikke paa sine Privatinteresser.“ 1829 (27. Nov.) skrev Schmidt til Schimmelmänn: „Da de vestindiske Negres Takkeskrivelse til Kongen blev meddelt, følte jeg mig næsten fristet til at gjøre Publikum opmærksom paa, at denne nu anerkjendte Forbedring af deres Tilstand er Ds. Excellences Værk og den skjønneste Perle i deres Ministerliv. Jeg mindes endnu levende den Kamp, som det for 25 Aar siden kostede, at skaffe den gode Sag Sejren mod Walterstorffs, Oxholms og andre Plantageejerers Bestræbelser, og jeg skatter mig lykkelig ved den Gang i det mindste at kunne afskrive Ds. Excellences Beregninger og Fremstillinger.“

I sin Nekrolog over Schimmelmänn (Altonaer Merkur) nævner Schmidt „hans lyse, fordomsfri Aand, hans store videnskabelige Dannelse, hans ægte Humanitet, saavel i Grundsatninger, som i sin Opførsel overfor andre, hans sjældne Fordringsløshed og Selvfornægtelse, hans ubetingede Tilsidesættelse af egne Interesser naar det gjaldt Statens Tarv, hans Redebonhed til at gaa ind paa Tidsalderens Ideer, hans fuldkomne Hengivenhed for Danmark.“ Schmidt omtaler ham sluttelig som Banebryder for Negerhandelens Ophævelse og tilføjer: „Hans Standhaftighed i Kampen for Humanitetens Sag, hans rastløse Bestræbelser bevirkede den endelige Sejr. Og saaledes bo hinsides Verdenshavet mange Tusender, der kun skyldte ham det, naar de tør aande friere end før.«

Saavidt vides er Schmidt (efter andre Schmidt-Phiseldeck)

Forfatteren til følgende smukke Mindedigt over Schimmelmann (Danske Statstidende 1831, Nr. 27), der her fortjener en Plads:

Er schlummert süß! — nichtmehr! er ist erwacht;
 Den Sohn des Himmels fesselt nicht die Nacht!
 Zum Quell des Lichts, aus dem er Leben trank,
 Schwebt auf der hohe Geist bey Sternenklang!
 Nicht bittern Schmerzens herzerreissend Ach,
 Nur Lieb und fromme Sehnsucht folgt ihm nach:
 Denn wo ein schönes Leben, sanft geendet,
 Sich in den Strom der Ewigkeit verlor,
 Da schaut der Blick, vom Irdischen gewendet —
 Zum Sitze der Unsterblichen empor!
 Er folgt dem Adler, den sein kühner Flug
 Von dunkler Erd ins Emyreum trug.
 So kehrtest Du zu ewger Jugend Glück
 Ins ewig junge Geisterreich zurück.
 Das dritte Kleeblatt schloss sich wieder an,
 Und Bernstorff, Reventlow und Schimmelmann
 Umarmten sich und Ewalds Harfe klang,
 Wie Himmelston zu Klopstocks Hochgesang.
 So ziemt es sich den Edlen zu empfangen,
 Der auf der dürrsten Flur der Wirklichkeit
 Dem Schönen stets und guten angehangen,
 Und Kränze jeder heitern Kunst geweiht.
 Der schwerer Arbeit, herben Kummers Bürde
 Für Staat und König willig auf sich nahm
 Und mit dem Blick voll Huld, mit milder Würde,
 Dem keimenden Verdienst entgegen kam.
 Du aber schlummre, freundliches Gebild,
 Das hier den hellen Lebensgeist umhüllt!
 Dein Silberhaar umschlingt der Eichenkranz!
 Dein kühles Grab umstrahlt des Ruhmes Glanz,
 Der Vorhang fällt, des Lebens Leid und Glück
 Verschwand, und stille Wehmuth bleibt zurück!

7. Frederik Christian Emil Theodor Claus Dankwart,
 1806—23.

fødtes 15. Nov. 1782 i Segeberg, kom paa Gymnasiet i Altona, studerede fra 1802 i Kiel, Göttingen og Heidelberg og tog 1804 juridisk Examen i Glückstadt. De 17 Aar i hvilke han

med stor Dygtighed og Troskab tjente Schimmelmänn fik D. i Betragtning af det ham tillagte udmærkede Vidnesbyrd ifølge kongelig Resolution regnede som tilbragte i Statstjenesten. 1823 udnævntes han til Hus- og Herredsfoged i Munkbrarup. Livet i den ensomme Egn behagede ham ikke, og han længtes saare efter sin gamle Herre. I Oktober s. A. paa Henrejsen til sit nye Hjem skrev han til Schimmelmänn: „Allerede ofte har jeg i disse Dage grebet Pennen for at skrive til Ds. Exc., men altid blev jeg overfaldet af Vemod, saa at jeg ikke saa mig i Stand dertil. Gud er mit Vidne, hvad jeg hver Stund føler ved Tanken om min Adskillelse fra Dem. Hvor skulde det kunne være anderledes, naar jeg tænker paa Fortiden, det nærværende og det tilkommende. De Aar jeg tilbragte sammen med Ds. Exc. rumme saa uendelig meget. Deres Hjærte har sjældent havt en Hemmelighed for mig og det aabnede sig for mig hver Gang et ublidt Pust berørte det. Hvor megen Overbærenhed, hvor grænseløs en Godhed har De ikke bevist mig, hvor ofte har jeg ikke følt mig opbygget ved Deres troende, barnlige Sind, hvor ofte har Deres store Hjærte og Deres Handlemaade rørt min Sjæl, hvor ofte har jeg ikke ønsket at kunne handle saaledes ud af egen, indre Drift, selv om jeg tænkte anderledes end De med Hensyn til Sagen og Følgerne. Jeg har altid forstaaet Ds. Exc. i Deres Bevæggrunde og Deres Indre. Derfor hænger min hele Sjæl ved Dem med al den Kraft den formaar. Derfor er min Kjærlighed til Dem uforgængelig og vil vise sig trofast og varig, naar det, der ikke kan vare ved, maa svinde hen uden Spor og uden Følger. Alt dette har jeg skrevet med taareblændede Øjne. Lang, lang Tid maa svinde, før min Tanke kan dvæle ved Dem uden Længselens bitre Vemod.“

Allerede 1826 vendte han tilbage til Hovedstaden og fik Ansættelse som Sekretær i Udenrigske Departement under Schimmelmänn, og hørte i dennes sidste Leveaar til Grevens daglige Omgang ligesom han med sønlig Hengivenhed og Æm-

hed stod ved hans Dødsleje. 1831 udnævntes han til Depesche-
sekretær i Departementet og 1842 til Direktør for samme.
1824 var han bleven Dannebrogssridder, 1826 Gehejmelegations-
raad og 1840 Konferensraad. 1843 fik han Storkorset og
blev 1848, 8. April, entlediget fra Statstjenesten og udnævnt
til Gehejmekonferensraad. Som den sidste af Schimmelmans
Sekretærer boede han i dennes Palæ under Tag med den første,
Kirstein, indtil sin Død 23. Oktober 1856.

Efterskrift.

Ved Afslutningen af Bogens Trykning modtoges Meddelelse fra Statsarkivet i Schwerin, at der allerede 1531 i Arkidiakonatet i Bützows Arkiv nævnes Hans Schymmelmans. I samme By levede 1595—1600 Hans og 1595—1618 Joachim Schimmelmann som Husejere. 1576 fik Barthold S. Bestalling som Raadsherre i Bützow at Hertug Ulrik, 1597 foreslaaet til Borgmester, død 1600. — Ved Universitetet i Rostock blev immatrikuleret 1601 Barthold Schimmelmann fra Bützow, 1656 Johannes S. fra Rostock.

S. 244. Ewald. Marie Ewald, Enevolds Enke, fik ved Resol. af 1. Dec. 1755, da hendes Naadensaar var udløbet, en aarlig Pension af Postkassen paa 100 Rdlr., „da hendes Mand ikke har efterladt hende videre end sit Bibliotek samt de til Husbehov behøve Møbler“, hvilket hun i Eds Sted bekræfter (underskriver Maria sl. Evalts). 1752 fik Enevold Edvald (sic) en Understøttelse af Postkassen til Subsistens for sin Hustrus Søster Johanne Catharine Wulf, der ved adskillige Sygdomme var berøvet sin Forstands rette Brug og som han havde maattet underholde. Hans Enke faar 1757 30 Rdlr. af Postkassen i samme Øjemed (Generalpostamtets Res. 1755, 57; Rigsark.). Hun boede endnu i Huset hos Hulegaard (S. 245) og døde 21. Jan. 1797 (Reg. o. Postkassens Pensionister). Ewalds Bekjendt fra Søbækshuset Johannes Kölbel (A. D. Jørgensen, J. Ewald, 256) døde 1802 som Skolelærer paa Christianshavn (Danske Kanc. Blanketregnskab). Han var 1. o. 1768 bleven gift med Birgitte N. N.; 2. o. 1776 m. Dorothea Ranthrum. Han havde to Sønner Johan Georg og Hans Stevelin K., 34 og 24 Aar gamle, begge Skolelærere, og Datteren Anna Dorothea, 26 Aar, opkaldt efter Ewalds Værtinde i Søbækshus, Kölbels Søster Anna Dorothea Lem (ib. 258), † 1806 paa Solbæksgaard (Richter, 100 Aars Dødsfald), der havde Datteren Conradine, f. i Søbækshus, dbt. 27. April 1772, † 28. Marts 1802, gift 1792 m. Major Andreas Holck, † 1846, der endnu 1798 boede i Søbækshus. — Matthias Vilhelm Ewald, f. 1740, blev 1755, 7. Marts, af Moderen sat i Roskilde Skole, optaget i 5. Lektie. 1758 Student, 1761—62 Soldat i den vestindiske Hærstyrke, blev 1763, 8. Marts, Korporal ved Major Krauses Kompagni, degraderet 1764, 21. Nov., paa Grund af slet Opførsel, til menig Soldat, deserterede 1765, 22. Okt., „til et af de spanske Eilande“ og omkom i Orkanen (Zahlruller over de danske Tropper i Vestindien 1762—70 i Rigsark.). Det ses heraf, at Johannes Ewald selv har været i Uvished, eller husker fejl med Hensyn til Tidspunktet for sin Broders Død (Saml. Skrifter VIII, 39 f.).

Heinrich Christoph Rigs greve Baudissin

til Rixdorf, Tram, Lammershagen, Rantzau, Knoop, Proienstorff og Uhlenhorst samt Friedeburg, kursachsisk General, Kommandant i Dresden og paa Königstein, f. 12. Juli 1709, † 4. Juni 1786, g. 6. April 1741 m. Susanne Magdalene Elisabeth Rigs grevinde v. Zinzendorff, f. 14. Decbr. 1723, † 14. Oktbr. 1785.

Heinrich Friederich

til Rixdorf, Tram, Knoop, Proienstorff og Neu-Nordsee, Gehejmekonferensraad, f. 1. Decbr. 1753, † 17. Maj 1818, g. 16. Septbr. 1776 m. Caroline Adelaide Cornelia Komtesse Schimmelmänn, f. 21. Jan. 1760, † 17. Jan. 1826.

Carl Ludvig

til Lammershagen og Rantzau, Generallieutenant, Ordensmarskal, f. 21. Aug. 1756, † 1. Marts 1814 i Kiel, g. 24. Juni 1785 m. Sophie Louise Charlotte Rigs grevinde v. der Nath (se Stmt.)

Elisabeth Caroline Henriette, f. 26. Juni 1777 i Kbhvn., † 19. Dec. 1864, g. 21. Maj 1794 m. Jens Peter Bruun de Neergaard til Eckhof og Övelgönne, f. 7. Dec. 1764, † 1842, Kammerherre.	<i>Sophie</i> Anna, f. 20. Decbr. 1778, † 22. Decbr. 1853, g. 21. Maj 1794 m. Henrik Greve Reventlow til Kaltenhof og Aakjær, Generalmajor, f. 30. Septbr. 1763, † 31. Jan. 1848.	<i>Wolff</i> Heinrich Ludvig, f. 14. Marts 1780 i Kjøbenhavn., død lille.	Juliane Friederike, f. 9. Jan. 1784, † 15. Marts 1836, g. m. Wolff Heinrich Friederich Carl Greve Baudissin.	<i>Friederich</i> Carl til Knoop, f. 3. Novbr. 1786, † 26. Marts 1866, g. 18. Aug. 1817 m. Marie Therese Baronesse Mylius, f. 28. Marts 1794, † 17. April 1880 i Kiel.	<i>Josephine</i> Louise Charlotte, f. 27. Oktbr. 1788, † 13. Febr. 1830, g. 25. Juli 1807 m. Magnus Carl Greve Bernstorff, f. 17. Juli 1781, † 8. Decbr. 1836.	<i>Carl Christian</i> , f. 4. Marts 1790, † 9. April 1868, g. m. Anna Margrethe Henriette Kunniger, f. 6. Jan. 1788, † April 1864 (g. 1 ^o 26. Aug. 1807 m. Oberst Carl Friedrich Wilhelm Sigismund Carl v. Gähler, f. 24. Dec. 1785, † 1. April 1836, sep.).	<i>Joseph Frantz</i> Christian til Borstel, f. 9. Jan. 1797, † 5. April 1871, Kammerherre, g. 7. April 1820 m. <i>Julie</i> Friederike Josefine Komtesse Reventlow, f. 21. Aug. 1798 i Slesvig, † 3. Juli 1881 paa Borstel.	<i>Wolff</i> Heinrich Friederich Carl til Rantzau, Dr. phil., f. 30. Jan. 1789, g. 1 ^o 1813 m. 2 ^o 5. April 1878, Kammerherre Adolf Heinrich Hartvig v. Bülow, f. 14. Okt. 1787, † 11. Decbr. 1816; 2 ^o 15. April 1823 m. Hans Adolph v. Warnstedt, f. 22. Oktbr. 1791 paa Løitmark, † 14. Okt. 1853, Jægermester i Pløen.	<i>Susanne</i> Augusta Adelheid Clara, f. 25. Sept. 1874 i Pløen, g. 1 ^o 1813 m. Kammerherre Adolf Heinrich Hartvig v. Bülow, f. 14. Okt. 1787, † 11. Decbr. 1816; 2 ^o 15. April 1823 m. Hans Adolph v. Warnstedt, f. 22. Oktbr. 1791 paa Løitmark, † 14. Okt. 1853, Jægermester i Pløen.	<i>Otto</i> Friederich Magnus, f. 5. Juli 1792 paa Knoop, † 25. Juni 1865 i Dresden, Generalmajor i den slesvig-holstenske Hær.	<i>Heinrich</i> August til Karlstetten, Toppel og Wasserburg i Nedre-Østerg, f. 28. Juli 1793, † 7. Marts 1834, g. 15. Marts 1817 m. Freya Grevinde Luckner, f. 14. Aug. 1795, † 29. Marts 1859.	<i>Hermann</i> Vilhelm, f. 2. Okt. 1798, † 13. Maj 1891 i Freiburg i Br., Kammerherre, Hofjægermester, g. 7. Aug. 1825 m. <i>Augusta</i> Andrea v. Witzleben, f. 21. Aug. 1797, † 9. Febr. 1845 paa Sophienhof, 2 ^o 1846 m. Ida Kohl, f. 25. Juli 1814, † 25. Dec. 1888.
---	---	---	--	--	--	---	---	---	---	---	--	---

Gerhard Rigs greve van der Nath,

til Baroniet Cortesheimb, til Dessenoer, Wintershofen, Senesse og Engier i Nederlandene, til Caden, Sierhagen, Hasselburg og Mühlenkamp, kursachsisk Feltmarskallieutenant, Gehejme- og Krigsraad, Overfalkonnester, f. 1622, † 12. Januar 1689, gift 27. Decbr. 1659 m. Christine Ahlefeldt, kursachsisk Overhofmesterinde, f. 19. Febr. 1643 i Kiel, begr. 26. Maj 1691 i Altenkrempe.

Johan Georg

til Sierhagen, storfyrstelig gottorpsk Konferensraad og Amtmand i Trittau, f. 31. Decbr. 1666, † 10. Marts 1739, gift m. Dorothea Blome, f. 1668. † 29. Juni 1740.

Gerhard

til Hasselburg, Övelgönne og Kniephagen, gottorpsk Gehejmerraad og Generallieutenant, f. 1668, † 2. Juli 1740, g. 1° m. Christine Dorothea Rantzau, f. 1676, † 10. Aug. 1717, g. 2° 1722 m. Louise Charlotte Grevinde Aldenburg, f. 3. Febr. 1664, † 12. Maj 1732, (g. 26. Decbr. 1684 m. Oberst Christopher Bielke til Østraat, f. 1654, † 13. Aug. 1704).

Magdalene Sibylla,

† 10. Febr. 1717, g. 20. Decbr. 1692 m. Gehejmerraad, Amtmand Ditlev Reventlow til Stubbe og Holtenklinken, f. 9. Septbr. 1666, † 24. Januar 1733.

Gerhard Rigs greve van der Nath

til Kniephagen og Wahrendorff, gottorpsk Gehejmerraad, Kammerpræsident og Kansler, f. 1. Septbr. 1700, † 3. Septbr. 1759, g. 22. Januar 1728 m. Sophie Louise Charlotte Rigs grevinde v. Bassewitz, f. 8. Marts 1709, † 10. Oktbr. 1786 i Lybek.

Frederik Otto Rigs greve van der Nath (von Dernath)

til Hasselburg, Övelgönne, Perdoel, Aakjær og Dybvad, Gehejmerraad, Kammerherre, Landraad, f. 12. Aug. 1734, † 18. Januar 1805 i Wismar, g. 1° 6. Oktbr. 1762 m. Elisabeth Christine v. Plessen, dbt. 18. Decbr. 1744 i Randers, † 7. April 1770; 2° 4. Marts 1772 m. Sophie Magdalene v. Holstein, f. 26. Decbr. 1739, † 7. Febr. 1783 i Kiel, 3° 8. Febr. 1788 m. Marie Augusta Therese v. Koeller, f. 16. Oktbr. 1748, † 6. Marts 1801 i Lybek; 4° 1801 m. Lucie v. Ahlden.

Gerhard,

f. 24. Aug. 1763, † April 1764 paa Hasselburg.

Sophie Lucie Charlotte,

f. 29. Aug. 1764 paa Hasselburg, † 17. Januar 1826 paa Knoop, g. 24. Juni 1785 m. Generallieutenant Carl Ludvig Greve Baudissin til Lammershagen og Rantzau, f. 21. Aug. 1756, † 1. Marts 1814.

Magnus

til Hasselburg og Antvorskov, Gehejmekonferensraad, Gesandt i Stockholm, Dresden og Madrid, f. 31. August 1765, † 15. April 1828, g. 7. Maj 1787 m. Sophie Magdalene Charlotte Komtesse Bernstorff, f. 8. Maj 1770, † 30. Oktbr. 1841.

Volf Carl Heinrich,

f. 19. August 1769, † 1. Febr. 1793, Kammerjunker, Auskultant.

Augusta Louise Elisabeth,

i. 27. Januar 1789, † 1. Novbr. 1867, g. 21. August 1806 m. Statsminister Christian Gynter Greve Bernstorff.

Andreas Petrus,

f. 30. Novbr. 1795 paa Antvorskov, † 2. Juni 1805 i Kiel.

Frederik Christian Baron Holck.

Friherre til Holckenhavn, Oberstlieutenant i 1. fynske Rytterregiment, død 23. Juli 1708 paa Nordskov,
gift 1° 1694 m. Mette Margrethe Rosenkrantz, f. 3. Marts 1670, † 23. Aug. 1703 paa Holckenhavn; 2° m. Elsebeth Friis, † 14. Dec. 1745 i Viborg.

Eiler,

Friherre til Holckenhavn, Stiftsbefalingsmand i Aarhus, f. 3. Febr. 1695, † 23. Maj 1740 i Aarhus, g. 1° 3. Okt. 1714 m. Juliane Kirstine Baronesse Winterfeldt, f. 1695, † 5. Marts 1734; 2° 9. Dec. 1735 m. Dorthe Cathrine Reedtz, f. 17. Nov. 1697 paa Palsgaard, † 13. Marts 1755 i Nyborg.

Iver,

Friherre til Holckenhavn, Stiftamtmand o. Aalborg, Gehejme-konferensraad, f. 14. Aug. 1701, † 31. Dec. 1781 i Aalborg, g. 9. Okt. 1739 paa Restrup m. Anna Sophie Baronesse Juul-Rysensteen, f. 28. Aug. 1707, † 19. Marts 1788.

Mogens,

Oberst, Kommandant paa Kongsvinger, f. 1702, † 18. Nov. 1764, g. 1732 m. Margrethe Magdalene Sophie v. Warnstedt til Vilstrupgaard, f. 6. Juni 1708, † 14. Dec. 1792.

<i>Frederikke</i>	<i>Sophie Elisabeth, Christiane</i>	<i>Margrethe Krabbe</i>	<i>Erika Kirstine</i>	<i>Birgitte Charlotte</i>	<i>Christian Frederik</i>	<i>Erik Rosenkrantz</i>	<i>Juliane Kirstine</i>	<i>Christian Frederik</i>	<i>Mar-Louise Charlotte Beate</i>	<i>Louise Hedevig</i>	<i>Sophie Hedevig</i>	<i>Hans Christian</i>	<i>Eilert August</i>	<i>Iver</i>	<i>Christiane Henrikke</i>	<i>Christopher Ernst</i>	<i>Juliane Christine</i>
1721, † 7. Marts 1720, † 29. Dec. 1742.	f. 8. Maj 1721, † 7. Febr. 1751, g. 9. April 1750 m. Kammerherre Frederik Berregaard til Ørslev-kloster, f. 11. Aug. 1724, † 29. Okt. 1757.	dbt. 18. Nov. 1722, † 1761, g. 12. Maj 1752 m. Vulf Henrik v. Thienen til Wahlstorf osv., f. 5. Aug. 1721, † 11. Juli 1809.	f. 18. April 1724, † 23. Marts 1744, g. 29. Marts 1743 m. Oberst Johan Frederik Cicignon til Nakkebølle, f. 13. Dec. 1700, † 15. Dec. 1765.	f. 9. Juli 1727, † 4. April 1756, g. 16. April 1755 m. Stiftamtmand Casper Hermann v. Heinen til Hol-lufgaard, f. 1729, † 25. Juni 1767.	til Holcken-havn, Kam-merherre, f. 1. Jan. 1729, † 27. Maj 1760, g. 23. Juli 1751 m. Amalie Margrethe Skeel, f. 17. Maj 1732, † 21. Dec. 1766 i Gislev.	til Holcken-havn og Trudsholm, Kon-ventual-inde, f. 30. Aug. 1736, † 10. Dec. 1795 i Roskilde.	f. 30. Aug. 1736, † 10. Dec. 1795 i Roskilde.	til Holcken-havn, Amt-mand over Oplandenes Amt, dbt. 21. Juni 1734 paa Antvor-skov, † 4. April 1781, g. 19. April 1769 paa Gjemsee Kloster m. Frederikke Louise Adeler, f. 30. Sept. 1748, † 26. Okt. 1810.	f. dbt. 9. Marts, 5. Maj 1738, † 5. Apr. 1737 i Kbhvn. 1800.	dbt. 30. Sept. 1739, † 19. Febr. 1801 g. 2. Juli 1758 paa Kongsvinger m. Major Johan Frederik Sundt, dbt. 11. Dec. 1714 i Vinger, † 22. Okt. 1766.	dbt. 30. Sept. 1739, † 19. Febr. 1801 g. 2. Juli 1758 paa Kongsvinger m. Major Johan Frederik Sundt, dbt. 11. Dec. 1714 i Vinger, † 22. Okt. 1766.	dbt. 30. Sept. 1739, † 19. Febr. 1801 g. 2. Juli 1758 paa Kongsvinger m. Major Johan Frederik Sundt, dbt. 11. Dec. 1714 i Vinger, † 22. Okt. 1766.	dbt. 30. Sept. 1739, † 19. Febr. 1801 g. 2. Juli 1758 paa Kongsvinger m. Major Johan Frederik Sundt, dbt. 11. Dec. 1714 i Vinger, † 22. Okt. 1766.	9. Maj 1743, † 8. Jan. 1824, til Vilstrup-gaard, 1749, var Hofdame hos Hertugin den af Glyksborg.	dbt. 6. Juli 1744, † 8. Jan. 1824, til Vilstrup-gaard, 1749, var Hofdame hos Ltnt. i russisk Tjeneste.	Kammer-junker, dbt. 3. Febr. 1790, var Ltnt. i russisk Tjeneste.	dbt. 21. Dec. 1750, † 27. Febr. 1831 i Christiansfeld, Hofdame hos Hertuginde Louise Augusta.
	<i>Juliane Kirstine</i>		<i>Regitze Sophie</i>		<i>Sophie Dorothea</i>		<i>Mogens Frederik Anton Iver</i>		<i>Anna Beate</i>		<i>Holger Rosenkrantz</i>		<i>Frederik Conrad</i>				
	dbt. 29. Dec. 1761, † 23. Jan. 1848, g. 6. Febr. 1784 paa Trudsholm m. Oberst Georg Christopher Hauch, f. 6. Maj 1751, † 9. Nov. 1823.		dbt. 13. Okt. 1763, begr. 2. Febr. 1787.		f. 1770, † 12. Aug. 1808 paa Dronning-borg, g. 27. Sept. 1792 m. Oberst Tycho v. Arenstorff til Dronningborg, f. 17. Maj 1770, † 1. Febr. 1844.		til Holckenhavn, f. 25. Febr. 1772, † 3. Maj 1801, g. 5. Sept. 1793 i Nyborg m. Sophie Magdalene Halchus, f. 1776, † 3. Jan. 1867 paa Sophienberg.		f. 4. Sept. 1773, dbt. i Vang (Hedemarken), † 16. Marts 1842 i Kbhvn., g. 8. Aug. 1800 m. Generalmajor Frederik Julius Haxthausen, f. 18. Juni 1772 i Husum, † 4. Nov. 1834 i Kbhvn.		f. 8. Marts 1775, † 29.—30. Dec. 1799, Prmlnt. i Søetaten, druknet i Middelhavet.		til Holckenhavn, Kammerherre, f. 28. Maj 1777, † 14. Juni 1830, g. 25. Sept. 1801 m. Caroline Ernestine Alexandrine Skeel, f. 5. Febr. 1782, † 13. April 1837.				

<i>Jakob Edvard Colbiørnsen,</i> Konferensraad, Prof. jur., f. 19. Nov. 1744, † 23. Febr. 1802, g. 1 ^o 14. Okt. 1773 m. Marie Hansen, f. 1739, begr. 15. Juli 1782; 2 ^o 14. Febr. 1789 m. Kirstine Hofgaard til Vennerlund (g. 1 ^o 27. Dec. 1775 m. Kan- celliraad Hans Tersling, f. 1735, † 1785), f. 18. April 1754, † 7. April 1806.	<i>Helene,</i> f. 1745, g. 1775 m. Niels Rudolf Edvard Wold, † 1801, Soren- skriver i Man- dal.	<i>Peder,</i> f. Nov. 1747, druknet paa Christiania- fjorden 3. Marts 1764.	<i>Gidske Johanne,</i> f. 1748, † 1779, g. m. Lic. med. Henrik Deegen i Flekkefjord, f. o. 1740, † 20. Maj 1792.	<i>Christian Colbiørnsen,</i> Geheimkonferensraad, Generalprokurør, f. 29. Jan. 1749, † 17. Dec. 1814, g. 1 ^o 19. Juli 1776 m. Johanne Piper, dbt. 29. Febr. 1732, † 30. April 1782, (g. 1 ^o m. Superkargo Morten Engelbrecht Mouritzen, † 1774); 2 ^o 20. Septbr. 1782 m. Engelke Margrethe Falbe, f. 11. April 1763, † 31. Dec. 1848.	<i>Edvard Røring Colbiørnsen,</i> Regeringsraad paa St. Croix, f. 3. Okt. 1751, † 3. Dec. 1792 paa St. Croix, g. m. Caroline Hassell, † 19. Nov. 1824 paa St. Croix.	<i>Meta Johanne,</i> f. 1754, † 18. August 1810, g. 18. Apr. 1790 m. Justitiarius Johan Randulf Bull, f. 29. April 1749, † 28. Febr. 1829.		
<i>Jakob Edvard,</i> Regeringsraad i Tran- kebar og Generalkon- sul paa Cap, f. 1767, druknet 6. Marts 1799 paa Rejse fra Isle de France til Trankebar, g. m. Marie Gene- viève Fischer, f. 17. Jan. 1775, † 5. Dec. 1868 (en Søn).	<i>Hans Christian</i> til Kirstinebjerg, dbt. 26. Febr. 1790, † 15. Okt. 1849 paa Sø- holm, Hofjæger- mester, Premier- lieutenant, (Descen- dens lever endnu).	<i>Anna Dorothea,</i> f. 21. Jan. 1792, † 13. Okt. 1808, g. 8. Maj 1808 m. Frederik Christopher Greve Trampe, Stiftamtmand paa Island og i Throndhjem, f. 19. Juni 1779, † 18. Juli 1832.	<i>Anna Edvardine Johanne,</i> dbt. 31. Okt. 1783, † 1785.	<i>Anna, Edvardine Johanne</i> dbt. 1. Juli 1786 Sølle- rød Kirke, † 187.	<i>Anna Jacobine Caroline Johanne,</i> f. 17. Jan. 1791, † 6. Nov. 1848, Hofdame hos Prinsesse Char- lotte, g. 23. Maj 1811 m. Ditlev Buchwaldt, Premierlieutenant, Kammerjunker, f. 1788, † 3. Jan. 1817.	<i>Maren Olivia,</i> f. 1. Maj 1796, † 26. Nov. 1877, Hofdame hos Arve- prinsesse Caroline. g. 1. Febr. 1825 m. Frederik Her- mann Rostgaard v. d. Maase til Substitutionen for Stam- huset Kraagerup. Kammer- herre, f. 13. Juni 1800, † 23. Sept. 1866.	<i>Angelique Vigantine,</i> f. 7. Dec. 1798, † 25. Jan. 1862, Hofdame hos Arveprinsesse Caroline.	<i>Christiane Cathrine,</i> f. 7. Sept. 1803, † 24. Marts 1881.

A. P. Bernstorffs Slægt og Paartræ i dansk Statstjeneste 1784—97.

Andreas Gottlieb Bernstorff.	Christian Gynther Stolberg.	Christian Ditlev Reventlow.	Carl Rudolph Schubart.	Heinrich Carl Schimmelmänn.
<p><i>Andreas Peter Bernstorff</i>, 1784—97 Minister for det udenlandske Departement og Præsident i tyske Kancelli, 1788—89 Præsident i danske Kancelli, 1784—97 Medlem af Overbankdirektionen.</p>	<p>Henriette <i>Frederik Leopold Stolberg</i>, 1777—1801 Gesandt i Berlin.</p>	<p>Louise <i>Christian Ditlev Frederik Reventlow</i>, 1784—89 1. Deputeret og Præsident for Rentekammeret, 1784—1813 Deputeret i Finanskollegiet og 1784—1813 Medlem af Overbankdirektionen.</p>	<p>Sybille <i>Herman Schubart</i>, 1784—97 Legationssekretær og Gesandt i Haag.</p>	<p><i>Heinrich Ernst Schimmelmänn</i>, 1784—1813 Finansminister, 1784—1831 1. Deputeret i Finanskollegiet og Medlem af Overbankdirektionen, 1784—1808 Medlem af Skatkammerdirektionen.</p>
<p>Charlotte, g. m. <i>Magnus v. Dernath</i>, 1788—1810 Deputeret i Kommercekollegiet, 1794—95 opvartende Kammerherre hos Christian VII.</p>	<p>Louise, g. m. <i>Carl Frederik Reventlow</i> til Altenhof, 1784—97 Overkammerjunkker, 1784—1802 Medlem af Overbankdirektionen, 1788—94 Gesandt i Stockholm.</p>			<p>Caroline, g. m. <i>Heinrich Friederich Baudissin</i> til Knoop, 1784—88 Gesandt i Berlin.</p> <p>Julie, g. m. <i>Frederik Reventlow</i> til Emkendorf, 1785—88 Gesandt i London.</p>